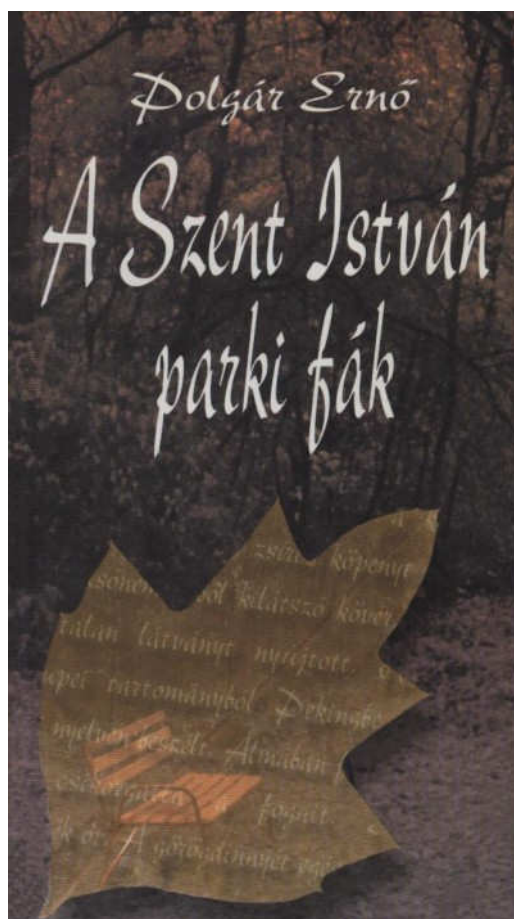

Polgár Ernő

A Szent István parki fák

Novellák

ISBN 963 7953 39 6

Megjelent a Novella Könyvkiadó gondozásában

Felelős kiadó: Novák György

Szerkesztő: Jelli Márta

Tervezőszerkesztő: Buris László

Borító: Jobbágy István

Tótfalusi Tannyomda, Budapest

Felelős vezető: Nagy Lajos igazgató

TARTALOM

- I. SÁRKÁNYVÍZ
- II. A HALÁLOS CSÓK
- III. TÁVOLI VIZEKEN
- IV. JAPÁN MESE
- V. PHILEMON ÉS BAUCIS
- VI. TENGHERÉSZGYALOGOS AFGANISZTÁNBAN
- VII. AZ ELSŐ SZERELEM
- VIII. WORLD TRADE CENTER
- IX. ÚJLIPÓTVÁROSI SZERELEM
- X. A BÜNTETŐBÍRÓ
- XII. A MAGYAROK KÖNNYEI
- XIII. A BERBER SZÉPSÉG

I. SÁRKÁNYVÍZ

A pálinkafőzésre erjedő körte kipárolgása betöltötte már a garázs szűk terét, műanyag-hordókban bugyogva, szuttyogva gőzölgött a cefre, mint a vulkán kráteréből fortyogva felszínre törő láva, s a terjengő szag Radír Lacit, így ismerték őt Angyalföldön, a Szeszgyár levegőjére emlékeztette. Radír Laci sofőr volt a Szeszgyárban, de most két napra szabadságot vett ki. Nem indokolta miért, de nem is kellett, mert tudták a nélkül is, hogy itt a pálinkafőzés ideje. S Radír Laci olyan kóstolóval fog beállítani, amit mindenki meg fog emlegetni. Radír Laci körtepálinkájának már az első kortya selymesen simult az ember szájába, beszívárgott a fogak és a rések közé, s mint a kipréselt olívaolaj csorgott le a garaton, a nyelvcsőn, illata pedig belélegzés után tágította a hörgőket és az ereket.

- Ez belül rádiózik le mindent! Isten az anyjába! - mondta kínálgatás során, a Radír Laci nevet nem indokolatlanul kapta tehát. Hogy ki volt a névadó, biztosan az emlékezet sem őrizte már. Valaki a barátok közül? Tütő Tibi, targoncás a Papírgyárból? Sajtos Tibi, égetőmester a Zománcgyárból? Egér, a kiugrott papból lett kontár kőműves? Vagy Gyula úr, művezető az Élesztőgyárból?... Egyikük sem tudta, hiszen harminc éve látogatták már Radír Laci garázsát, és ki tudná ennyi idő után a régmúltat pontosan felidézni!? Kocsmák látogatása helyett az angyalföldi garázs vidám társasága a közértben vásárolt sörök, borok kortyolgatása inkább kedvükre való időtöltés volt. Tütő Tibi szerint ő volt a keresztapa, Sajtos Tibi szerint viszont az Egér az. Egér cáfolta az egészet: benne úgy élt a múlt, hogy Gyula úr volt a keresztapa, amikor kalákában Gyula úr házának alapjait betonozták, és a falakat húzták fel.

- Ne mondjátok nekem, hogy a Gyula úr volt! Amikor az Egér volt az!... Itt ültünk a garázsban, az előző évi körtét inhaláltuk... piroslott már a kertben a málna!... Emlékszem!... Egér a tél minden lepedékét leradirozta már belül, a málnásban, a bokrok között csuklott össze és csak mondta, ismételte: „Radír... Laci! Radír... Lacikám!”... Terike jött érte! Ne beszéljete ti nekem! Kristálytisztán emlékszem mindenre, mintha tegnap lett volna!... Terike a kertben találta meg őt! Egér, amilyen vézna, nem is volt olyan könnyű őt észrevenni!... Nem emlékeztek? Utána órákon át ezen röhögünk! Terike... könnyebb őt átlépni, mint megkerülni... Egeret a vállára vette, és hazavitte. Irigyeltük is az ingyenes házhozszállítást! - nézett Egérre.

- Lehet - Egér széttárta a karját. - Ki emlékszik azokra az időkre? Rég volt, mint Rákosi és ötvenhat!

Radír Laci felemelte az egyik hordó fedelét, beszagolt és megjegyezte:

- Itt mese már nincs, főzni kell! Isten az anyjába!

Összeszerelte a szeszgyári lakatosműhelyben fabrikált pálinkafőzőt, a helyére került az üst, a lepárló, az összekötő csövek, most is, mint évek óta változatlanul, illeszkedtek egymásba, a felaprított akácfa hasábok alatt meggyújtotta az újságot, a Népszabadságot járatta emberemlékezet óta. Előtte a Szabad Népet. Gyújtósnak az is kiválóan megfelelt. Azonnal és nagy lánggal égett, „mint a Molotov-koktél ötvenhatban”, állapította meg egyszer Egér, aki orosz tankot is lángba borított már. Recsegve, csattogva égett az akác, s mint egy zenekari művet - élvezet volt hallgatni, de még inkább látni, ahogy működésbe lendült az egész szerkezet. A felfokozott pillanatban aztán egyszer csak nyomkodni kezdte valaki a kertkapura felszerelt csengő gombját. Radír Laci nem látta a garázs ablakából, ki lehet az, csak a házból idáig hallatszó csengő berregése szólt, de úgy, hogy nagyon felidegesítette.

- Cefrőzés közben jön a finánc?!... Isten az anyjába!... - Kinyitotta a garázsablakot és kikiabált: - Ki az? - kérdezte. - Fényes nappal, hétköznapi délután, novemberben?

- A szeszkommandó! - röhögött Tütő Tibi.

- Ütődött! Gyere be!... Nyitva a kapu, ő meg csönget!... - dohogott Radír Laci, észre se vette Tütő mikor ért a garázsba, számára az volt most a fontos, hogy fát tegyen még a tűzre. - Bolond Istók! Csönget, mint a villanyszámlás - s tűzifát dobott még az üst alá, Tütőre nézett, aki ekkor már a hozott söröket nyitotta ki, és töltötte korsókba.

- Engedélye van magának pálinkafőzésre, Radír? - kérdezte Tütő.

- Van- hangzott a válasz - de Sajtos Tibi Creptónak képzelte, és azzal törölte ki.

Ittak a sörből.

- Ászok! A legeslegjobb! - sóhajtott Radír Laci.

- Egérék? - kérdezte Tütő.

- Jönnek, ne félj: nem hagyják ki! Sajtos Tibi a gyárból egyenesen idejön...

Sajtos Tibi az órájára nézett.

- Akkor már itt kellene lennie!

- Egér fusizik, errefelé valahol a Vizafogónál. Gyula úr meg kiíratta magát...

- Évi rendes egy hétre?

- Legalább!... Csönd! - Radír Laci felemelte a mutatóujját, és fülelt.

A vilmoskörte illata terjengett már a garázsban, s mint az esőcsatornából nyári hőség után az égi áldás, a körteillatú gőz cseppekké duzzadva csordogálni kezdett a nádfonatú demizsonba.

- Elindult! - mondta Radír Laci.

- El - felelte Tütő Tibi. Álltak és nézték, miként válik tiszta itallá a rothadó gyümölcs.

- Varázslat!

- Az - bólogatott Tütő Tibi. Megitták a sört, a pálinka pedig csak csorgott, időközben megérkeztek a többiek is. Sajtos Tibi tatárbífszeteket, Egér kocsonyát, Gyula úr darált erős paprika darabkáktól pirosuló, ropogós, friss káposztás pogácsát hozott.

- Dinszteli a káposztát a lányom, az első sodrás után rakja rá a tésztára, és csak aztán szórja meg darált paprikával, majd az egészet még egyszer gyúrja s sodorja! Ez a haszidok receptje!

- mondta Gyula úr. És ivott sört ő is a pogácsára.

- Áldott legyen a keze annak a lánynak! Egyszer még rabbi felesége lesz!

- Isten az anyjába! - majszolta a pogácsát Radír Laci, és a garázsba beállított konyha-kredencből porcelántálat vett elő. Fénylő ünnepnapokon, amilyen a mai is, mindig készített olvasztott csokoládéval bevont tortát, amit rumban áztatott kókuszreszelékkel díszített.

A műhelyasztalon terítették maguknak.

- Sajtos Tibi „tatárja” és Egér kocsonyája úgy tartozik hozzánk, mint halotthoz a mozdulatlanság - jegyezte meg Tütő Tibi, és erős paprikával szórta meg a kocsonyáját is. Egér csóválta a fejét, de nem a paprika miatt, hanem azért, mert temetett ő már olyan halottat, amelyik megmozdult, aztán meg fel is ült. De most nem fogott a történetbe, úgy rémlett neki, hogy már megtette.

- Olyan - felelte Gyula úr. - Aki nem ült még itt, nem tudja, miért jó élni!

- Nem - bólogatott Radír Laci, s megfordult a fejében „lehet egy kocsmában bármi ehhez fogható?”

Csöpögött a körtepálinka, Radír Laci kupicákba töltött belőle mindannyiuknak. Előbb csak szagolgatták, aztán az első kortyot ízlelgették, a szájukban csettintgetve morzsolgatták, s csak aztán nyelték le. Radír Laci mély lélegzeteket vett... Inhalált... Egér a Székely Himnusz kezdte énekelni. „Ki tudja merre, merre visz a végzet... ” A többiek mentek a szöveg és a dallam után. „Göröngyös úton, sötét éjjelen... ” Egér emelt egy kicsit a hangerőn: „Segítsd még egyszer, győzelemre néped... ” A kórus vele énekelt: „Csaba királyfi, a csillag ösvényen... ” Egér pap volt régen, nem kántor, gyönyörűen énekelt mégis, most pianora szelídülve folytatta: „Maroknyi székely, porlik, mint a szikla... ” A kórus együtt énekelt vele: „Népek harcától, zajló tengeren. Fejük az ár, ezerszer elborítja... ” A hangerőt emelve fejezték be: „Ne hagyd el Erdélyt, Erdélyt Istenem!”

- Sárkányvíz... - jelentette ki Radír Laci. - Ha meggyújtánánk a leheletet: lángba borulnánk!

- Az biztos! - mondta egyetértve Egér, s amennyire vissza tudott emlékezni, éjfélig is eltartott, amíg az utolsó hordó is kiürült... Tütő Tibi fát aprított, Sajtos Tibi tüzelt, Radír Laci demizsonból üvegekbe töltögette a pálinkát... Gyula úr kóstolta... és én is... hebegte Egér...

- És a házigazdát meg ki vágta fejbe? De úgy, hogy belehalt? - kérdezte a nyomozó.

- Miket beszél?!... Hogy a Radír Laci meghalt?!... - Egérrel forogni kezdett a világ.

A felesége emelte ki reggel az ágyból, hogy keresik a rendőrök, és hogy Radír Lacihoz viszik. Tütő Tibi, Sajtos Tibi és Gyula urat már elő is állították, ők már Radír Laci kertjében fagyoskodtak, amikor Egeret kiszállították a rendőrautóból.

Egér, amikor Radír Lacit holtan meglátta, sírva fakadt és úgy zokogott, hogy hiába kérdezték, válaszolni sem tudott. Igaz, hogy nem is emlékezett semmire, ahogy máskor, éjjel most is Terike cipelte haza. Radír Laci felesége meg azt vallotta, hogy hallotta, hogy a férje bemegy a fürdőszobába, miután az összes szesz kazán hazaténfergett már, de többre nem emlékezett, mert elaludt. Reggel pedig már halva találta a párját a fürdőkád mellett. Orvost hívott, aki megállapította, hogy Radír Laci meghalt. A holttestet elvitetni mégsem engedte, mert az idegenkezűséget nem lehetett kizárni, hallgatta Egér a tényállást, amit a nyomozó ismertetett.

- Radír...! Radír... Lacikám! - szipogott Egér.

Nagy nehezen, végre mindenkit hazaengedtek. A rendőrség ugyanis végül valószínűtlennek minősítette az idegenkezűséget, azt találta inkább jegyzőkönyvezhetőnek, hogy az elhalálozott személy ittas állapotában csúszott meg a fürdőszobában, fejét a kád szélébe ütötte, és baleset okozta a halálát.

Elérkezett a temetés napja is. És még az első hó is leesett. Egér utolsónak érkezett a ravatalozóba, körülnézett, a családtagokat megismerte, végül Tütő Tibi, Sajtos Tibi és Gyula úr mellé állt, nézte, csak nézte a nyitott koporsót, a koporsón a feliratot: „Elekes László élt 51 évet!” Előbb a gyomra kavardott fel, aztán meg valami bizonytalanság vett erőt rajta. Tétovázás után Tütőhöz fordult:

- Ő az? - suttogta.

- Ő - felelte Tütő.

- Biztos?

- Igen.

- Ne dumáljatok! Temetésen vagytok! - sziszegte Sajtos Tibi.

- Miért? - kérdezte Egértől Tütő.

- Elekes van a koporsóra írva.

- Az a földi neve!

- Értem - mondta Egér és egy ideig csendben maradt. A pap közben megérkezett, a sirató asszonyok pedig elkezdtek énekelni.

- Odajönnél hozzá velem? - szólalt meg Egér újra.

- Minek? - kérdezte Tütő.

- Meglátod! - Egér a koporsóhoz ment. Tütő követte. - Takarj el!

- Mit csinálsz?

Egér laposüveget vett elő, és azt Radír Laci fejpárnája alá csúsztatta.

- Sárkányvíz! Az ideiből... Kell az útra, ebben a hidegben, amíg Szent Péter elé viszik! - suttogta Egér, majd csendben visszatértek a helyükre.

A temetés után szó nélkül indultak haza, jó ideig együtt mentek, aztán ki-ki amerre lakott. Egér azon kapta magát, hogy Radír Laci háza felé tart, s hallani vélte a hangját:

- Megvolt ez is! Isten az anyjába!

Esni kezdett újra a hó, fújt a szél, Egér inkább mégis hazafelé vette az útját. A kocsma előtt érzett azért bizsergést, hogy inni kellene valamit, de erőt vett magán, és gyorsan hazament.

- Radír... Radír Laci! - Miért iszunk mi ennyit?!... Miért vagyunk mi rabjai az alkoholnak?!... Ó, Uram, bocsáss meg nekünk, vétkezőknek!... Poharakhoz láncolt Prométheuszoknak!... Akik a Kárpátok szikláin alatt örök idők óta dacolunk Veled!... - motyogta kortyolgatás közben maga elé, de az idei körtepálinka bármennyire el is ragadta, nem érezte, hogy a sárkányvíz le tudná rádiózni mindazt, ami belülről most úgy marta őt.

Radír Laci tragikus balesetére gondolt, és szeméből cseppenként indultak el a könnyei.

Hogy került az ágyba, arra másnap reggel nem is emlékezett már.

II. A HALÁLOS CSÓK

- Kollázs -

Csinos, fiatal nő tolta babakocsiban gyermekét a Szent István park árnyékos sétányán. Sötét szemöldöke, fekete, dús haja Kaffka Margitra emlékeztetett. Szeme csillogott, mint egy szentjánosbogár.

Kaffka Margit Adyt is elbűvölte.

Ady a költőtárssal a Városligetbe hajtott, a Stefániára kanyarodtak, amikor Ady Kaffka Margit kezét kezdte szorongatni, és forrón csókolgatni igyekezett. Csókjai és próbálkozása a fák közé érkezett hintóban azonban viszonzatlan maradt.

Milyen ember lehetett Ady?

S közben a gyermekét levegőztető, szép alakú asszonyt néztem.

1.

Ady és Diósyné Brüll Adél, akit Ady Lédának hívott, az egyik nagyváradi kávéház félreeső asztalánál üldögéltek. Léda rábeszélni igyekezett Adyt, hogy lépjen ki a vidéki életből, és menjen Párizsba. Ady gondterhelt volt, nem tudta, hogy mit tegyen. Úgy érezte, hogy alaposan kijátszott ember: kopott riporter.

Ady ivott a kávéjából, és rágyújtott.

Vajon melyikük nézi le jobban a másikat: a világ őt, vagy ő a világot, tépelődött magában.

- Mozduljon ki innen! Meglátja, meg fog változni maga körül minden! - Adél szólalt meg.

- Szeretem ezt a várost!... Becsülöm, és sokra tartom.

- Egyáltalán nem értem magát! - Adél ideges lett, ő is rágyújtott. - Kijátszott embernek érzi magát, úgy!... De hát az isten szerelmére! Ezeket mind itt szerezte, minden baját ebben az igazán magyar és modern városban.

Léda nem tudta még, hogy Ady életében Nagyváradnak csodás szerepe van... A város kicsiben Ady számára Magyarország teljes képe volt, s Nagyvárad a költőnek, a társadalom szüntelen megújuló küzdelmeihez sok ötletet adott.

- Témát Párizsban is talál!

- Nagyvárad a lázas vágyakozások és akarások városa! Itt nyüzsgő-mozgó az élet, és sokkal intelligensebb, mint egy vidéki magyar városhoz illenék.

- Hogy miért ragaszkodik ennyire Nagyváradhoz?

- Itt az életnek és az együttélésnek egészen sajátos és érdekes művészete fejlődött ki...

Adél csodálkozva nézte Adyt.

- A nagyváradi életművészet specialitása, hogy itt egymásra találunk az emberek... Itt mindent számon tartanak; a francia kultúrharcot, a legkisebb színházi affért, az amerikai sztrájkot, a legkisebb nagyváradi zsúrt.

- Értem már!... Ady, maga egyszerűen lokálpatrióta. Szenved, de azonnal beletörődik mindenbe. És hogy itt mindenről értesülnek? Párizsban élik az életet! És az életet inkább élni, mint számon tartani kell! Párizs: Európa!

Adél felállt, s járt-kelt az asztal mellett.

- Párizst a világkiállítás ízlése és divatja árasztotta el! Az utcákon megjelentek az első autók. A levegőben repülőgépekkel kísérleteznek. A föld alatt a metró két vasútvonala mellé a harmadikat építik. Az utcákon művészi plakátok hódítanak, a legnagyobb festők reklámokat készítenek. A rajz nagymestere Toulouse-Lautrec. Yvette Guilbert szonzeit pedig az egész város dúdolja. A Chat Noir és más kabarék mérközni kezdtek a hivatalos irodalommal... De azért olvasnak még Baudelaire-t, Verlaine-t, Rimbaud-t is.

- Utaznék... örömmel... de nem tehetem...

Ady szomorúan tekintett Lédára. Tudta, hogy Párizsban kellemesebb lenne az élet, s kellemesebb bizonyára a Tátrában is, vagy a normandiai hűvös partokon vagy valamelyik skandináv fjord táján. Vágyakozott Abbázia, Róma, Nápoly, Kairó után. Szerette volna kidobni magát a világba, és szelni a tengert saját jachtján, közről nézni a pálmákat, kóborolni a pápuák között, sátorban aludni a vad beduinokkal. Látni a varázsos Japánt, és repülni végig a Pacific-vasúton! Ibsent, Tolsztojt otthonukban megismerni! Telerakni a lakást képekkel, szobrokkal, igaziakkal!

- Mennék Párizsba... akár azonnal... de nem tehetem!

- Mi köti ehhez a vidéki városhoz?... Párizsban minden más! Az utcák élete mozgalmas és csodálatosan tarka. Utcai árusok, kofák, székfonók, köszörűsök, és üvegesek. Az utcasarkokon a nap minden szakában énekesek dalolnak. Sehol sem születik annyi dal, mint Párizsban. A Quartier Latin-ben szunnyad még a hajdani bohémság. A diákok, írók és festők fején nagy karimájú, puha kalap, lábukon lötyögős bársonynadrág, bozontos a bajuszuk, és állukon hatalmas szakáll. Így néz ki a híres „hugenotta”, André Gide is.

- Nem érdekel a párizsi költők öltöze! És Párizsba sem mehetek!... Dutyiban fogok ülni három napig, bizonyosságul annak, hogy a nagyvárad kanonok urak nem ingyenélők!

- Miről beszél?

- Kivételes jó érzés fog el, hogy az én kicsi erőm és egyszerű szavam is meg tudta vadítani a klerikális sereget.

- Miért kell magának börtönbe menni?

- Két éve történt, hogy cikket írtam a Szabadságba...

Ady jegyzetében vasárnapi, délutáni kis sétára invitálta az olvasókat. Közeledett a május. Zöldellő és virágos fák csalták az embert úgyis a szabadba, ezért sétát javasolt a Schlauchpark és az úgynevezett Káptalan-sor felé. Ajánlotta, hogy az olvasók nézzék meg a Kanonoksort, és gondolkozzanak. Az előkelő, feshengő, jómódról valló paloták redőnyei le vannak bocsátva. Lakói a legmihasznább, legingyenélőbb emberek. „Wolafka kanonok úr például dolgozik?” - tette fel a kérdést. „Igen” - adott választ kérdésére. S a kanonok úgy dolgozik, hogy tevékenységével felekezeti harcot szít a kálvinista Rómában. Az a nagyvárad hájú kövér pap, aki csupa erő és vér és fanatizmus, többet árt, mint ezer kétfejű sas. A többi is egytől egyig, mert haszontalanul vonják el ezer és ezer éhezőtől a kenyeret.

- Ez aztán cikk! - lelkesedett Adél.

- Ez tehát a Kanonok-sor!

Ady azt is javasolta, hogy az olvasók sétáljanak el még bármely külvárosi részbe, de erősítsék meg a szívüket, mert nyomort, bűnt és piszkot látnak. Megtudhatják, mennyi nyomort lehetne enyhíteni, s mennyi könnyet letörölni a kanonok pénzével. Ha ezt meglátják és átgondolják, eredményes volt a vasárnapi séta.

- Remek! Ady, maga harcos ember!

- Haragszom is sokszor magamra, mert ez vagy fiatalság, vagy betegség!

- Magának élet kell, a harcmeső! Leüli szépen a büntetését, utána erőt gyűjt, és mindent folytatni fog ugyanúgy, ahogy eddig.

- A nagyváradi káptalan nagyságos és méltóságos tagjai gratulálhatnak önmaguknak! Mától kezdve nincs köztük mihaszna. Ítéletben mondta ki ezt a tekintetes törvényszék!...

- Miért is nem akasztják fel magát?

Megfordult már Ady fejében, hogy nem szúr meg senkit a tollával többé, sem hájas kanonokokat, sem pisztolyos feudális urat, senkit. Miért legyen örült spanyol Kisásziában? Szüksége van erre? Egyelőre azonban nem kívánja eszét csendes sutba tenni még. Megvannak a saját törvényei!

- De nincs egyedül! Vannak ebben az országban még sokan, akik nem törődnek bele könnyen mindenbe. Igaz, hogy most Jókait támadják második házassága miatt?

- Ebben az országban az is megtörténhet, hogy meggyalázzák, besározzák az ország legszen-
tebb öreg emberét.

- Maga mégis itt akar élni?

- Újra és újra csak az a gondolat foglalkoztat, hogyan tudnék a maga életébe úgy beilleszkedni, hogy abban bántó akadály ne legyek, de megértő, megosztó és kibékítő. Édes gyötrelmem, egyetlenem!...

- Mennem kell! - Adél indulni készült. - De hallgatnám magát még sokáig! Csak ma már utazom vissza, Párizsba.

- Követni fogom! Itthon rendezem a dolgaimat... és legkésőbb... igen... januárban már Párizsban leszek!

Adél kézcsókra nyújtotta kezét.

- Azt szeretném, hogy maga legyen Magyarország első költője.

2.

Ady a Nagyváradi Napló szerkesztőségi fogadószobájában Bíró Lajossal beszélgetett. Búcsúzott mindenkitől, Párizsba készült.

- Itt hagysz valóban mindent?

- A dolgok rendje hozta ezt így... Talán már régebben elmegyek, ha ezt a várost, ezt a közönséget, s ezt a lapot olyan igazán nagyon nem szeretem.

- Hiányozni fogsz.

- Éveimnek egy darabja itt marad. Ha akar, ha nem, megtart magának ez az intelligens, modern Nagyvárad. Csak egy toll cserélődik ki.

- Csakhogy ez a toll nem akárkié volt, s nem akármiről írt.

- Lehet...

Ady nyolc éve járta a kiszabott utat. Vallotta és hirdette, hogy nincs értékesebb, hatalmasabb és szebb, mint az élet. Mindig szép és mindenütt, de kell a változás, a változtatás, mert mindig új és új magasságai jönnek az életnek. Az élet a sárban is szép, a szűz havasi tetőn is.

- A múltamból nem siratok semmit, még a csúnya, bormámoros éjszakákat sem, amikbe vérem kergetett.

- Nincs mit szégyenlened.

- Önmagamot akartam megtalálni...

Ady úgy érezte, büszke, szabad és bölcs. Küzdött ideáért, és szeretett. Amikor szeretett, nagyon szeretett; ha gyűlölt, nagyon gyűlölt; ha szenvedett, nagyon szenvedett.

- Bandi, az első nagy stációt befutottad. Két versköteted megjelent már, a szentlélek lovagja voltál... becsületes újságíró.

Ady csupa nagyszerűségeket látott most az életben. Agya és szíve nagy tervek kohója volt.

- Párizsba, a legzűgöbb életbe akarok rohanni, kevés babérrel ugyan és pénztelenül, de szabad szemekkel, hittel és kedvvel.

- A szüleid nem támogatnak?

- Egyelőre hazulról nem kérek... Hatszáz koronám van már: a vármegyétől kapom. Egyébként meg Pestre járok, úton vagyok, mint egy kezdő vigéc. Még Tisza Istvánnál is voltam!

- Tiszánál?!... - Bíró Lajos nem akart hinni a fülének. - Te?!... És nem rúgott ki?

- Nagyon szívélyes volt. Ő maga ígérte meg, hogy megerősítve küldi le a határozatot a vármegyéhez. De másnap azt mondta Bölöninek, megírták nekem, hogy... - Ady gróf Tisza István miniszterelnököt utánozva folytatta - emlékszem én jól rá, hogy Ady szidta a Tiszákat, mikor Lóránt Dezsővel korteskedett! De én nem vagyok bosszúálló.

Bíró Lajos nevetett.

Tiszának érdeke lehetett, hogy távol tartsa Adyt Magyarországtól, gondolta.

- Micsoda jellem!

- És a Vidéki Hírlapírók Szövetsége is ad talán még hozzá kétszáz koronát, s az már összesen nyolcszáz.

- Nem valami sok - Bíró Lajos a fejét csóválta.

- Nem... De kimegyek nyolcszázzal is.

- Pesten mit intéztél még?

- A Budapesti Hírlappal tárgyaltam. Ha sikerrel járok, egy esztendőnél is tovább maradhatok Párizsban. És Rákosi Jenővel békét kötöttem!

- Komolyan?

- Nagyon kedves volt hozzám, és sok reményt nyújtott. Az öreg Kiss József is szívesen fogadott, és a Budapesti Naplónál mindenképpen meg akartak fogni. Vészi azzal kecsegtetett, hogy egy év múlva én leszek az egyik legismertebb publicista.

- Ez nagyon is valószínű.

- Vészi még azzal is biztatott, kötelezi magát, hogy egy év múlva teljes fizetéssel kiküld Párizsba.

- Óriási!

Az foglalkoztatta Adyt, hogy kész munkatervvel menjen Párizsba. Úgy vélte, az első hónap az elhelyezkedése és a magához térése lesz. Aztán ha a francia tudása kissé nő, ott tud lenni minden nevezetes tumultusnál, mivel a Budapesti Hírlapnak úgyszólván levelezője lesz. És szeretne egyfajta távoli és magasabb nézőpontot kapni Párizsban, hol dolgozni, írni, hazalátni jobban és szabadabban lehet.

- El akarok járni premierekre, és jelesebb színházi estékre, és szeretnék ezekről tudósításokat írni haza.

- Hatalmas tervek, Bandi! Tudod... nagy emberhez méltóak.

- Lajoskám! - Ady felállt. - Mindig a régi szeretettel fogok gondolni rád!

- Már a napokban indulsz?

- Előbb néhány hétre édesanyámhoz megyek, Érmindszentre.

Kiutazásáig ott, abban a csendes kis faluban, vágyott élni és dolgozni. Francia könyvei megérkeztek már, úgy képzelte, hogy pár hét múlva valóságos francia levéllel fogja untatni vagy mulattatni azt az asszonyt, akit oly igazán megszeretett.

- Búcsúszom tőletek! - megölelte Bíró Lajost.

3.

Ady Párizsban, a Café de la Paix egyik asztalánál ült. Elegáns öltözetben, de az nem a párizsi divat szerinti elegancia volt. Bölöni György érkezett a kávéházba, Ady asztalához közeledett, kissé elbizonytalanodott, és megállt:

- Ady Endre úrhoz van szerencsém?

- Óhajt valamit?

- Bandi?! Te vagy az? Ne tréfálj velem!

- Szervusz! Olyan előkelően szólítottál meg, hogy nem tudtam ellenállni - nevetett Ady.

- Veled egyszer már megjártam.

- Velem? Hiszen még nem is találkoztunk. Leveleztünk csupán.

- Az előző találkára nem jöttél el!... A Grand Café-ban vártalak, s csodálkoztam is, hogy vajon miért éppen az a divatjamúlt kávéház a törzshelyed.

- A terasz előtt vonul el egész Párizs. Hetek óta ott tanyázom.

- És miért nincs velem szerencséd?

- Vártalak akkor délután. Azt tudtam, hogy egy fiatal, jó megjelenésű, barna férfit várok. Hosszú, hullámos hajú, borotvált, barna arcú. Sokáig üldögéltem, egyre türelmetlenebbül, hiszen két óra már elmúlt, amikor egy karcsú, kissé kreolos, sötét hajú, szép fiatal férfi lépett be. Körülnézett, mint aki keres valakit, aztán az egyik asztalhoz ült és várt. Rám nézett néha-néha, én meg odamentem hozzá.

- Szervusz, Bandi! - köszöntem neki. De ő csak nézett rám értetlenül. Hiába szóltam hozzá magyarul, franciául: nem válaszolt. Hiába kérdezősködtem, hiába beszéltem hozzá, semmit sem értett belőle az a fiatal hindu.

- Egy hindu?! - Ady nevetett. - Jó! Nagyon jó!... Ül le! - mondta Bölöninek. - Mióta vagy kint Párizsban?

- Egy éve. Csakhogy végre találkoztunk!

Bölöni György még februárban kapott levelet Ady öccsétől, Érmindszentről. Bölöni apjától tudta meg a címet. Arra kérte Bölönit, hogy keresse meg Adyt, mivel ő már biztosan otthon érzi magát Párizsban, és megírta Ady címét.

- Lajos nagyon aktív, szervező ember. Tanárnak készül...

- Azt kérte, hogy én keresselek fel téged.

- Igen?! - Ady csodálkozott. - Hiszen nem is ismertél.

- Most itt az alkalom, hogy megismerkedjünk.

- Olvastál tőlem valamit?

- Az új termésedből alig láttam valamit, de a régebbiekből sokat.

Bölöni emlékezett Ady pár évvel ezelőtti vitájára Somogyi Endre barátjával a Szilágyban. A szópárbaj jó ideig beszédtema tárgya volt közöttük. Somogyi azt írta Adyról: „Van nekem egy kedves kollégám odalent vidéken... egy csupaszképű, borzas poéta-fiú, akiből, ha ő is úgy akarja - egyéb szükségeseink megvannak - nagy poéta leszen egyszer.”

Bölöni megemlítette még, hogy máig a fülébe cseng Ady egyik verse: „Mit bárom én, ha utcasarkok rongya, de elkísérjen egész a síromba. Álljon előmbe izzó, forró nyárban: téged kereslek, te vagy, akit vártam...”

Bölöni elakadt.

- Hogy van tovább?

- Legyen kirugdalt, kitagadott céda, csak a szívébe láthassak be néha...

- Igen!... Ha ott fetrengnek lenn, az utcaporban... Hogy mennyire tetszett ez nekünk, diákoknak!

Bölöni Adynak azokra a soraira is emlékezett, amiket a költő egy tárcában Lajos öccsének írt: „Légy okos, hideg és számító!...”

- Sokat tudsz rólam!

Bölöni ismerte még Ady a Műhelyben című egyfelvonásosát is, amit Nagyváradon mutattak be, s amit aztán Osvát közölt a Magyar Génuszban.

- Tájékozott vagy Ady-ügyben.

Ha Bölöni ennyi mindent tud róla, vajon mi lehet az, amit ugyancsak tud, de elhallgat? De ha elhallgatja, akkor minek faggatná.

- Hogy élsz Párizsban? - kérdezte Bölöni.

- Csodálatos, nagy és szent ez a város!

Ady sokat barangolt az utcákon, szemlélődött, és azt akarta, hogy Párizs az övé legyen. Párizs volt lelkének szerelmes nyugtalansága, benne érezte az életet, a bolondot, a haszontalant, a szomorút, a szépet.

Párizs megint megnyert magának egy költőt! De nem is kellett megnyernie, a költő hódolt be neki. Párizst nem a bédekkeri nevezetességek tették Párizzsá. Ady úgy érezte, hogy számára a város ezer apróság, millió serege a parányinak. Párizs-képe más volt, mint általában másoké.

Néha hazaárvuláson kapta magát... Fojtogatta a lelkét a keserűség, s nem bírt egy gondolattal, ami újra és újra föltámadt benne, s azt mondta, hogy semmi sincs jól odahaza. Valahogy félve és borzongva gondolt arra, hogy egyszer csak otthon kell élnie és dolgoznia. Mi lesz akkor? Sok megaláztatást már nemigen fog kibírni. Úgy nevelik odahaza az írómesterség szerencsétlen fiataljait, hogy kézcsókra lépdeltetik elő, s mindent elkövetnek, hogy kiforgassák önmagukból őket. A kis országokban általában gyilkolják az egyéniségeket, de otthon már valószínű irtó hadjárat folyik, s rettenetes, hogy a nagy dolgokra termelt ifjú tehetségekből milyen rohamosan irtják ki éppen azt, ami e talentumokat talentumokká teszi: az újat, a színeset, az érdekeset, az erőset.

- Az áldozatokat maga a feudális rend követeli. - Bölöni érveket sorakoztatott fel és arról beszélt, hogy Franciaországban a burzsoáziának a hatalom; övé a bank, a börze, az ipari, üzleti vállalkozás, kezében vannak a közhivatalok, a parlament, a politika, a sajtó, a művészetek - minden. Mindezt Ady is felismerte, látta hogyan csillog a világ sarkaiból Párizsba ömlő kozmopolitizmus, kápráztat a mulatók világa, a jólét. De azt is észrevette, hogy új hajtóerő lépett fel, a proletárság.

- Ez az erő még nem aktív, még nem cselekszik, csak távoli kísértet, de nem ijesztget - vélekedett Bölöni.

- Nem kell lebecsülni, mozgalma érik már, és indulóban van.

- Nem érzem lázítónak, hogy a polgár elfödi előlünk a munkást. A polgár, aki a bankban számolgotja az aranyakat, és itt italozik a kávéházban, nos, ez a polgár eltakarította a feudalizmust.

A francia viszonyok tükrében a magyar valóságot élesebben lehetett látni. Ady számára megnyugvás lett volna a jogok, a vagyon és a hatalom birtokában uralkodni látni azokat, akiket a hatalom, a püspöki palást, a vármegyei uraság mukkanni sem engedett.

Vállalt feladatai kötöttségeit látta és kiszolgáltatottságát érezte. Talán még sohasem volt kétségesebb és nyugtalanabb lelkű, mint most. Úgy érezte, gyalázatos dolgokat művel. Magát folyton elnyomja. Alkuszik az írásaiban, a napi életében, a kenyérért.

S emellett nincs nyugovása, nincs eredménye. Restségből és keserűségből nem úgy él, mintha gyümölcsöztetni akarná a párizsi tartózkodását. Francia társaságba ritkán megy, az ajánlólevelek még mindig a tárcájában lapultak. Nincs elég pénze, a reménytelenség és a kedvetlenség lekötözve tartották.

- Sehová nem dolgozol?

- A Budapesti Hírlappal állandó összeköttetésben vagyok, de gondolhatod, milyen nehéz a hírlap iskolája szerint dolgozni.

- Ismerem Rákosi Jenő főszerkesztő úr ósdi ideáit.

Ady eddig talán háromszáz frankot tudott belőle kidolgozni. A Pesti Napló nem fizetett egyáltalán. A Szilágy szerkesztőségétől pedig kapott százat...

- A Héthez nem juthatok, mert jó verseket írok! - nevetett. - Mondd, mit tehetnék?

- Egyszer beindul, meglátod.

- Menjek haza nyomorogni a Budapesti Naplóhoz?

Nem volt hozzá kedve. S arra sem szánta el még magát, hogy írjon egy iszonyú, vad és botrányos könyvet. Ezzel a kísérlettel még tartozott magának. Az volt Bölöni véleménye, hogy ez egyetlen megoldás, amit tehet. Dolgozik, és nem engedi, hogy víz alá nyomja a pillanatnyi

kétségbeesés. Ady Endrének tudnia kell, mit akar! Őt nem törhetik meg átmeneti pénz-zavarok, időleges akadályok.

Bölöni terveire emlékeztette Adyt, az okokra, amelyek Párizsba űzték. A lázas hetekre, amikor a kiutazására készült.

- Akartál valamit!

- Mindent elkövettem, hogy itt legyek.

Megegyeztek abban, hogy majd újra találkoznak. Bölöni elment. Ady egy ideig még nézelődött, de aztán írni kezdett.

4.

Ady és Bölöni néhány héttel később a Café de la Paix-ben újra találkoztak, ugyanannál az asztalnál. Bölöni szerette volna látni Adélt. Adyt arra kérte, hogy találjon majd alkalmat a bemutatkozásra.

- Találkoztok.

- Mikor?

- Bármelyik pillanatban itt lehet. Jön ide a férjével.

Végre megismerhet egy parisienne-t! Bölöni örült a jó hírnek. Ady azonban lehűtötte őt. Az volt ugyanis a véleménye, hogy Adél nem parisienne.

- Adél... minden!... Nem mindennapi jelenség. Elég magas, egyenes tartású, kissé molett, elegáns. Amerre megy, megfordulnak utána a férfiak. Párizsban szokatlan az ilyen típusú nő. Adél Párizsban úgy hat, mint egy dél-amerikai. Délies, akiben nincs semmi, ami elárulhatná a párizsi szemnek zsidós származását. Ovális, finom, kreolos arc, amit feltűnővé tesz az erős orrnyereg a különös, rajzos orrlyukaival. Rúzsos ajak, fekete szemöldök, fekete szempilla, sötétbarna haj...

- Szép? - kérdezte Bölöni.

- Annál több! Érdekes, megnéznivaló, csodálat! De még annál is több: különösség!

Ady csak beszélt. Hogy Adél nagyváradi, igen előkelő, gazdag családja van. Bécsben tanult, neves intézetekben. Ideje sem volt magába szívni a váradi levegőt. Egész fiatalon külföldre ment férjhez, Szófiába.

- Ki a férje?

- Nem vagy te túl kíváncsi? - Ady azért válaszolt. Adél férje Diósy Ödön. Vagy egyszerűen Dodó. Dodó is nagyváradi, kisebb polgári, egészen elmagyarosodott zsidó családból való. Apja becsületes iparos vállalkozó. Dodó eleven, európaias, igen ügyes kereskedő. Nem pénzes, bár nagy parti hírében állt, amikor Adélt Szófiába vitte. Ott a Magyar Kereskedelmi Múzeum képviselője lett. Aztán az angol-búr háború kitörésekor valami rossz börzespekulációba kezdett, és tönkrement. Összecsaptak a feje fölött a hullámok, és szinte menekültek Szófiából. Ady annyit tudott, hogy néhány értékes perzsaszőnyegük maradt csupán. Marseillesben kezdtek új életet, pontosabban csak Dodó egyedül. Adél hazautazott Nagyváradra. Aztán Dodó Párizsba költözött, mert ott szerencsés üzleti vállalkozás kínálkozott. A viláckiállítás éve közeledett. Hamarosan Adél is követte férjét, és levelezői munkát vállalt egy irodában. Dodó képeslevelezőlap kiadó most, nagy kitartással kell dolgoznia, hogy ki tudja elégíteni Adél származásának és fiatalságának igényeit, hogy megteremtse mindazt, amit az elúszott

hozomány biztosíthatott volna. Bölöni úgy képzelte el, hogy Adél társasági hölgy, de Adél valójában nem rajongott a társaságért, sokszor egyszerűen nem is tűrte. Az egyedüllétet kedvelte és benne saját kényelmét és önmagát, mert így nem kellett alkalmazkodnia, s kiélhette sokféle asszonyi szeszélyét. Egy-két barát volt a társasága, s minden nőben vetélytársat sejtett. De vonzotta őt a természet, nem a szépsége, hanem a relatív szabadság.

Az erdőben megszűnt számára a világ.

- A Bois de Boulogne a legszebb illúziók adója! - lelkesedett Ady. - Léda királynő! Ha módosabb lenne, lovat tartana és naponta lovagolna ki a Bois-ba.

Diósy Ödön és Brüll Adél megérkeztek a kávéházba, színes papírokba csomagolt, tarka szalagokkal átkötött dobozokkal megpakolva. Adél, mint egy fekete pillangó közeledett feléjük. Harminckét éves volt, öt évvel idősebb Adynál. Ady felállt, követte őt Bölöni. Adél és Dodó az asztalhoz érkeztek.

- Itt vagyunk végre! - Adél fáradtnak nézett ki. Ady elvette a csomagjait.

- Bemutatom a barátomat. Bölöni György újságíró, szentlélek lovagja, szegény skribler, akárcsak én.

Adél méltóságteljesen biccentett a fejével, és kézcsókra nyújtotta a kezét. Bölöni kezét csókolta. Ady Diósy Ödönt mutatta be ezután.

- Örülök, hogy találkoztunk.

Bölöni és Dodó kezét fogtak. Ady kávért rendelt a pincértől.

- Alaposan kibeszélték magukat? - kérdezte Adél.

- Kíváncsi ember a barátom.

- Egyszer eljöhetnél hozzánk! - invitálta Bölönit Dodó. - Otthon folytathatnátok.

- Tényleg, jöjjön el! - Adélnak tetszett férje ötlete.

Dodó átadta névjegyét, de el is mondta, hogy a tizenhetedik kerületben, a Parc Monceau és a Batignolles között a Rue de Lévis-en laknak, a kilencvenkettes számú ház harmadik emeletén. Ady is abban a házban bérelt szobát. Büszkén mondta, hogy még fürdőszobája is van. A Rue de Lévis kis teret szel át, a téren egy kis virágáros bódé van.

- Onnan naponta virágot hoznak nekem... - mondta Adél és Adyra mosolygott kedvesen.

- Te ilyen gavallér vagy, Bandi? - kérdezte Bölöni. Dodó intett a pincérnek, fizetett és felállt. Feleségével üzleti megbeszélésre indult.

- Bandi, marad még?

- Igen, még maradok.

- De ne igyon megint! - nézett Adél Adyra aggódva. És férje oldalán távozott a kávéházból. Ady pezsgőt rendelt azonnal.

- Te a feleségéhez jársz? És Dodó tudja ezt? - kérdezte Bölöni.

- Örül is neki!... Éli az életét! Nem a nőket szereti!... De ne aggódj, nem azért hívott meg téged, mert tetszel neki. Bár?... - Végigmérte Bölönit.

- Te!... Te!... Adok én neked!

A pincér felszolgált a pezsgőt. Inni kezdtek.

5.

Az Apostolok söröző egyik asztalánál három fiatalember ült az asztalnál. A február eleji csípős hideg elől húzódtak be ide, nem először a fűtött, Kígyó utcában megnyílt vendéglőbe, ahol csapolt sört rendeltek. Nyomdászok voltak, a szerencsésebbek közül, akiknek volt munkájuk.

Az Apostolok az épülő Gresham-palota épületszobrászainak kedvenc helyévé vált, ahová gyakran betértek.

Az 1906-os év sem indult jobban, mint az előzőek. Minden évben száz- és százezrek vándoroltak ki az Amerikai Egyesült Államokba. A kivándorlási hullám tíz éve nem csillapodott. Az 1900-ban megtartott népszámlálás szerint Horvátország nélkül Magyarország teljes lakossága elérte majdnem a tizenhétmilliót, igaz, hogy ebből nyolc és fél millió volt a magyar. Német és szlovák közel kétfélmillió volt, román majdnem hárommillió; szerb, rutén és más nemzetiségű pedig összesen egymillió. Ám a nem magyar anyanyelvűek közül száz emberből legalább tizenöt beszélt magyarul.

A Brassóból elszármazott nyomdász, akit a főúr Nuszbaum úrnak szólított, arról beszélt éppen, hogy Goldziher Ignác Az iszlám című művének szedésén dolgozik. A másik nyomdász, akit egyszerűen csak Toncsinak nevezett a főpincér, mert mindketten bánáti svábok voltak, Kosztolányi Dezső Négy fal között és Molnár Ferenc A Pál utcai fiúk című regényének szedését kapta feladatul.

- Ezt hallgassátok! - Ninchevich Tódor, a torontáli nyomdász Ady Endre Új versek című kötetét vette elő táskájából. Felütötte a könyvet, és olvasni kezdte:

„Góg és Magóg fia vagyok én,
Hiába döngöttek kaput, falat
S mégis megkérdem tőletek:
Szabad-e sírni a Kárpátok alatt?

Verecke híres útján jöttem én,
Fülembe még ősmagyar dal rivall,
Szabad-e Dévénynél betörnöm
Új időknek új dalaival?

Fülembe forró ólmot öntsetek,
Legyek az új, az énekes Vazul,
Ne halljam az élet új dalait,
Tiporjatok rám durván, gazul.

De addig sírva, kínban, mit sem várva
Mégiscsak száll új szárnyakon a dal
S ha még elátkozza százszor Pusztaszer,
Mégis győztes, mégis új és magyar.”

- Óriási! Ilyet még nem hallottam! - mondta a bánáti Fleckenstein Antal.

- Ady nevétől hangos az egész ország - jegyezte meg Nuszbaum Lévi. - Irodalmi körökben, szerkesztőségekben Adyról vitatkoznak, Adyról beszélgetnek, és érte rajongtak a modernebb irodalom olvasói. - Nuszbaum elsorolta, hogy a kötetéről Miklós Jenő, Fenyő Miksa, Schöpflin Aladár írt már. Magyarországon nagyobb feltűnést író és könyv még nem okozott. - Irodalmi siker a javából! - tette hozzá még Nuszbaum Lévi.

- Ady az uralkodó osztályok világfelfogása és érdekei ellen támad! - Ez volt Ninchevich Tódor véleménye. - Ady a mi emberünk! Egy új magyar szellemi előretörés vezére... Forradalmi író!...

Újságárus érkezett a sörözőbe. Az Ország legújabb számát árulta. Nuszbaum kért egyet, és lapozgatni kezdte:

- Itt is Adyról!

- Olvasd fel, Lévi! - kérte Nuszbaumot Ninchevich Tódor.

- Ki írta? - kérdezte Fleckenstein.

- Fülep Lajos - válaszolta Nuszbaum. - Azt írja, hogy a tilinkós álparasztok és finom kultúrlegények sivár zsivaja után és között egy ősmagyar arisztokrata lélekben fogamzott meg az új magyar vers, a jelené és a jövőé. Elragadó erejű dal, az ősi ritmus új melódiája. Evoé, szent ősláng, Napisten! Hát mégis maradt annyi erő a sugaraidban, hogy kicsíráztattál egy új és magyar költőt a mi földünkön? Már azt hittük, csak pondrókat keltesz ki mindig e mi halott földünkön...

- Szép és igaz! - így Ninchevich.

- Nincs még vége! - Nuszbaum folytatta a felolvasást: - Megölték nálunk a magyar dalt, a magyar verset, megfakították a költészetet, elszívták az erejét. Ady Endre az új magyar vers megtalálója, avagy az új magyar vers találta meg Ady Endrét. Olyan embert, aki láthatóan sokat viaskodott az élettel, sokat küzdött a környezetével, megjárta a magyar ugar gizgazos kálváriáját, önnön lelke vergődésével tett meg minden lépést célja felé...

- Igaza van! - Fleckenstein egyetértett Fülep Lajossal.

- Ne szakítsatok félbe! - Nuszbaum egyre izgatottabb lett. A pincér a második korsó sört tette eléjük az asztalra. - Egészségére, Nuszbaum úr! Tódor úr! Friss csapolás, Toncsi!

Nuszbaum a könyvismertetés felolvasását fejezte be:

- ... Ady lelkében ezer év visszhangja keveredik össze a ma szerelmével, a ma fájdalmával. Csekély ezer évig felejtkeztünk meg ezekről a dolgokról, ezekről a nagy érzésekről, nem tudtuk mi fáj, mi sajog bennünk. És most már vele bizakodunk a Holnapban, együtt várjuk a megváltást, a megtisztulást, az új gyönyöröket, a ma szenvedései után. Ma köszöntöm a Holnap hőst.

Ninchevich Tódor felállt. Felemelte a korsóját.

- Köszöntsük a Holnap hőst!

Nuszbaum és Fleckenstein is felálltak.

- Éljen a költő vezér! - mondta Nuszbaum.

- Igyunk Ady Endrére! - mondta Fleckenstein. De nem koccintottak. Batthyány és az aradi tizenhárom kivégzése utáni osztrák mulatozásra és sörivásra félévszázad múltán is emlékezett mindenki, s a magyarok ezután sörrel soha többé nem koccintottak.

6.

Ady, Párizsban, Dr. Kraus rendelőjének várótermében, Bölönivel együtt várakozott. Barátjának panaszkodott, hogy hetek óta nyomorultul van, fizikailag, lelkileg, mindenképpen. Annyi fajta betegség jött rá, és ezek miatt úgy meglazultak hitvány idegei, hogy veszedelmesen közel volt a megőrüléshez.

- Kraus doktort személyesen ismerem. Az osztrák-magyar követség orvosa - Bölöni igyekezett megnyugtatni Adyt.

- Rodin kiállításának megnyitójára sem tudtam elmenni, pedig látni szerettem volna azt a szobrot...

- Melyiket?

- A Gondolkodót... És az is bánt, hogy a Rue de Lévis-en feszült, ideges a hangulat.

Ady és Léda már nem is beszéltek egymással. Ekkora összezördülés nem volt még köztük. Adyn mindenféle kiütések és pattanások jöttek ki, és nem múltak el. A házban lakó örmény orvos megvizsgálta őt, a patikában kenőcsöket sóztak a nyakába, de semmi nem használt. Ady ezért sürgönyözött Bölöninek, hogy találkozzanak.

- Meglátod, rendbe jössz!

- Hiába ápoltak, kötözgettek, kenegettek... a kiütések nem múltak el. Látod az arcom?... Nyakam, az egész testem tele van velük. Dolgozni nem tudok. Se éjjelem, se nappalom. Nincs kedvem semmihez!... Párizst sem bírom. Legszívesebben hazamennék!

Kinyílt Kraus rendelőjének ajtaja. Az asszisztensnő hívta be őket. Dr. Kraus asztalánál ült, amikor Ady és Bölöni beléptek, felállt:

- Gyurka! Szervusz!

- Szervusz! - Kraus a kezét nyújtotta.

- Mostanában felém sem nézel.

Bölöni bemutatta költő barátját.

- Ady Endre.

- Dr. Kraus. Miben állhatok a rendelkezésekre?

- Hetek óta tele vagyok kiütésekkel.

Kraus arra kérte Adyt, üljön le, majd közelről nézte meg a költő arcát, kigomboltatta ingét, és a mellkasát is szemügyre vette. Kraus arca elkomorodott.

- Sajnos, Ön komoly beteg. Gyógyítását nem is tudom vállalni.

Kraus visszament az íróasztalához, egy levelet írt, s azt Bölöninek adta át.

- Szakorvoshoz kell mennetek. Specialistára lesz szükség.

- Mégis, mit találtál?

- A levélben mindent leírtam.

Lent az utcán, Bölöni és Ady csendben, némán bandukoltak egymás mellett. Ady egyszer csak kitépte Bölöni kezéből a levelet, felbontotta, és olvasni kezdte:

- Mit csinálsz? Add vissza! Gyerünk az orvoshoz!

Ady kezével takarta el az arcát. Bölöninek sikerült elvennie tőle a levelet, és elolvasni: „Cher ami, je me permets de vous attirer l’attention a un écrivain hongrois, Endre de Ady, chez qui j’ai constaté les symptômes du Syph. Sec.”

- Szifilisz?! - Bölöni rémülten nézett Adyra..

- Bujakór!... Vértbaj!... Luesz!... Súlyos fertőző nemi betegség... Mit csodálkozol?... Én sejtettem... Hallottál Fracastoro veronai orvos tankölteményéről? Egyik szereplője Syphilus volt, a pásztor...

Vége mindennek!... Ady úgy érezte, vége az életnek, jövőnek, karriernek, Párizsnak, szerelemnek, mindennek! Mi jöhet más, mint a halál... Famíliáján fátum ül. Zúgott a feje, benne kavargtak a gondolatok, összefüggések nélkül. Mindennek vége! Nincs más kiút, csak a halál. El kell tűnnie Párizsból! Az egyik nagybátyja remek költő volt, aztán mikor kispap lett, egy éjszakán lepuffantotta magát... a nagynénjét a színpad ölte meg...

- A vérben van a baj, érted?... A vérben!

- Nyugodj meg! Hinned kell, hogy meggyógyulhatsz!... Vissza tudsz emlékezni arra, hogy kitől kaphattad el a betegséget? Otthon történt... vagy itt, Párizsban?...

- Otthon.

Rienzi Mária jutott eszébe, az orfeumi énekesnő. Fekete és okos lány volt. Ady nem titkolta, hogy szerelem közben bolond, hiszen akkor a legszebb siheder volt. Szabad bejárása volt a hotelba, ahol Rienzi Mária lakott, s ő beengedte olyankor is, amikor vad, fekete, kemény haját rendezgette mindenféle fésűkkel. S ő odaült mellé, s nagy szerelmi dühvel hirtelen megmarta az ajkát. Miközben hullt a vére, Mária elkezdte mondani, hogy ismeri a férfiakat, tudja, hogy hiába beszélne, sírna, ellenkezne, hogy neki ez nem kell, mert fáj, és nem mulattatja, de a férfiak ilyenek. Ő még mindig meglakolt, valahányszor férfival volt dolga, különösen eggyel, akit utált, de muszáj volt, s aki a testét is megölte. Ady hallotta, és nem hallotta, amit beszélt, mert már a papucsait csókolgatta.

- Az ember nagyon szomorú állat! - Ady sóhajtott. - Akkor is tud szeretni, amikor az előbb még nem kívánta... Rienzi Mária lehajolt, finoman megcsókolt, és azt mondta, most már úgymint mindegy, te akartad, én megmondtam neked...

- És te csak csókoltad, mintha mi sem történt volna! - Bölöni remegett az idegességtől.

- Jó csók volt az!...

Halálos csók! - fordult meg Bölöni fejében, de kimondani nem tudta volna, s azt is sajnálta már, hogy engedte a gondolatot egyáltalán megszületni.

Kocsiba ültek, és az Acacias-ra, a Bois de Boulogne-ba hajtottak. Ady kedvenc helyére.

Az akácfavirágok fakadoztak már.

7.

Budapesten, 1906. február 26-án betiltották a hírlapok utcai árusítását, tíz nappal korábban Fiumében tízezer munkás sztrájkolt általános béremelésért, s az előző év novemberében pedig Ausztriában általános sztrájkot tartottak a választójog megadása érdekében. Bécsben kétszázötvenezer munkás vonult fel. A Magyar Szociáldemokrata Párt vezetői Budapesten százezer főnyi küldöttség élén ugyanezt követelték a képviselőház előtt.

Polgármesteri rendelet Budapest utcáin a koldulást is betiltotta.

Wampetics vendéglőjében a Pesti Hírlap kézről kézre járt. Esemény, amiről az újság tudósíthatott, akadt bőven. A király fölmentette báró Fehérváry Géza miniszterelnököt és kormányát, és Wekerle Sándort nevezte ki miniszterelnökké. Wekerle megalakította kormányát.

Tóth Béla költő, akit gróf Tisza István is a barátai közé sorolt, a Wampetics tekintélyes vendége volt. Asztalánál minisztériumi tanácsosok, banktisztviselők, gyárigazgatók hajlongtak.

- Kérlek alássan! Hihetetlen! - Moravek Károly, a vallás- és közoktatási minisztérium fogalmazója izgatottan ült le Tóth Béla asztalához.

- Meg merted támadni a moderneket, Béla bátyám!... Elsősorban Ady Endrét! - Moravek a Pesti Hírlapot szorongatta. - Az alaphangot ütötted meg. A miniszter úr bekérte a cikket, Béla bátyám!

- A miniszter úr veszedelmes európai!... Légy vele óvatos, Károly!... A Wagner-rajongó Apponyi Albert gróf úr nem fog lelkesedni az írásomért!

- Mások viszont igen!

Ady Endre Új versek című kötetének megjelenése a közéleti forrongások ellenére napi beszéd-témává vált. Wilde aforizmái című cikkében azt írta Tóth Béla, hogy a Wilde-bálványozáshoz képest okos a legostobább divat is, például a szavaknak értelem nélkül való, de ritmusos és betűrímes vagy kadenciás csoportosítása, sub titulo legmodernebb poézis. Az ilyen adyendreségekre ők öregek, ha csúfolódni akarnak, azt mondják, hogy bennük van a hiba, ha nem érik fel ésszel ezeket az új nagy dolgokat. Ám legyenek szent primitívek, pólyásbabák, sőt azt se bánja: térjenek vissza a darwini őskorba, mikor még nem volt se gondolat, se nyelv, és a legmodernebb költők kottázzák le a majmok makogását.

- Csodálatos! Egyszerűen csodálatos!... Béla bátyám, a minisztériumban ezen röhögünk valamennyien!

Tóth Béla szerint a költők nyúljanak vissza a fejlődésnek még tisztességesebb korú fokozataiba, mikor mai sejtalmazuk még csak a halig ért el. Vagyis verseljenek halnyelven, azaz hallgassanak. Ez legalább eredeti. S ők, vén salabakterok bámulnak, tönkre vannak hatva. Szent Isten, milyen új és csodálatos portéka ez! De mikor nekik a legközönségesebb biedermeier-holmit akarják beadni újság és modernség gyanánt, akkor véget ér a türelmük.

Tóth Bélát, Magyarország konzervatív körei, véleménye kimondásáért, briliáns szellemnek tartották.

8.

Adél, Berta és Diósy Ödön türelmetlenül várták Adyt párizsi lakásukban. Adél már ideges volt, a követségi orvos délelőtt tíztől a ház összes lakóját megvizsgálta volna már.

Konflis közeledett. Berta, becenevén Bubi, az ablakhoz szaladt, és látta, hogy Ady és Bölöni szállnak ki a kocsiból. Adéllal siettek eléjük. Dodó idegesen járkált fel s alá a szalonban, ahová Bölöni társaságában nemsokára Adél és Bubi is visszatértek. Ady a szobájába ment, és lepihent. Adél Kraus doktor levelét olvasta fel: „Felhívom a figyelmét egy magyar íróra, Ady Endrére, akinél a vérbaj tüneteit konstatáltam.”

- Rosszra gondoltam, de erre nem! - Dodó kinézett az ablakon.

Nem tudta felfogni, hogy jelentkezhett a vérbaj ilyen előrehaladott állapotban éppen Adynál, aki pedig nyílt, őszinte ember volt, és minden titkát egyszerre feltárta.

- Mit mondott a szakorvos? - kérdezte.

Bölöni kénytelen volt bevallani, hogy nem is voltak nála. Ady nem akart elmenni. Iszonyúan lesújtotta a hír, úgy érezte, minden elveszett, s nem jöhet más, csak a halál. A Montmartre felé

sétáltak... ki kellett öntenie a szívét. Aztán déltájban betértek egy kiskocsmába ebédelni. Ady ott egy kicsit rendbe szedte a gondolatait, de ráborult a szörnyű kétségbeesés. Minden józan tanács hasztalan volt.

- Bandi más kiutat nem lát, csak a halált!

Adélék elképedve hallgatták Bölönit.

Az ebéd, a bor, a kávé, s a kevés likőr, amit megittak, Adyt aztán mégis jobb kedvre derítették. Kocsiba ültek, s a Bois de Boulogne-ba hajtottak. Az Etoile-nál Ady a kocsist azonban arra utasította, hogy inkább az Eiffel-toronyhoz vigye. Bölöni megpróbálta lebeszélni, de már úton voltak a Trocadéro felé. Rettegett, Ady nehogy levesse magát a toronyból. De amikor felértek a tetőre, Ady lehiggadt, és megbékélt a helyzettel. Bámult, gyönyörködött a halkan morajló, muzsikás Párizsban, s átütött rajta az új élet érzése, ami odafent az emberen átcsikázik. Majd megint kocsiba ültek, s kihajtottak végre a Bois de Boulogne-ba. Az Armenonville pavilonban leültek. A kurtizánokat alig tudták maguktól távol tartani.

- Jó orvost keresünk neki! - Dodó határozott volt.

Bölöninek másnap Londonba kellett utaznia, s megnyugtatta Diósy Ödön felajánlott segítségével. Tudta, hogy Adynak nagy szüksége van most arra, hogy tartsák benne a lelket. Ady könnyelmű, nincs elég akaratereje ahhoz, hogy orvosi vizitekre járjon. Pezsgőre szórna el inkább a vizitek és az orvosságok árát. De pénze sem volt.

Diósy vállalta magára a költségeket, felajánlása azért is volt különösen nagylelkű, vélte Bölöni, mert Adél, a felsége mégiscsak Ady szeretője volt! S ez még annak is elgondolkodtató lett volna, aki tudta volna, hogy Dodó a feleségével valójában látszatházasságban élt.

Ő ugyanis homoszexuális volt.

- Ez ellen a pestis ellen tudnak már védekezni? - Ady belépett a szalonba. - Ez már nem is francia, hanem rettenetes internacionális nyavalya.

Adél szerette volna megnyugtadni.

- Tudnak.

- Akkor miért nem védekeznek? Magyarországon miért csak az orvosok mernek erről a nyavalyáról beszélni? Ők is csak diszkrétan! Miért nem beszél erről a tisztelt publikum?

Adynak Adél válaszolt. Párizsban beleoltották már a köztudatba, hogy ez a betegség nem gyalázóbb, mint bármelyik is. Gyógyítani kell és lehet is gyógyítani. Már csak egy-egy buta breton fiú rémül halálra, ha meghallja azt, hogy vörös pestis...

- Otthon gyilkosságba és öngyilkosságba kergetett egy jogakadémiai professzort!

Ady egyre zaklatottabb lett.

- Hány és hány tragédiát okoz még!

9.

A nyomdászok asztaltársasága a nyári hőségben az Apostolok törzsasztalánál keresett enyhülést.

- Mit írt megint a lexikon bölcs Náthánja a Pesti Hírlapban, olvastátok?! -

Nuszbaum újsággal a kezében érkezett.

- A méregtől majdnem szétrobbantam! - válaszolta Fleckenstein.
- Ady hallgat, de állítom, hogy készül valamire - Nuszbaum fenéig ürítette ki korsóját.
- Hogy érted, hogy a lexikon bölcs Náthánja? - kérdezte Ninchevich.

Nuszbaum Lévi célzása Tóth Bélára, a Pallas Lexikon munkatársára vonatkozott.

Újságárus érkezett a sörözőbe, az asztalukhoz ment, s bár betiltották az utcai hírlapárusítást, az üzletág mégis virágzott. Az újságárusok árulták a lapokat. Halkabban, az igaz, óvatosan, s szinte majdnem észrevétlenül.

A szenzációként megjelenő Budapesti Naplót árulta. A legfrissebb számot, amelyben Ady Endre Tóth Bélához írt válaszát közölte.

Fleckenstein megvette a lapot, és azonnal a cikket kereste. Nuszbaum még megjegyezte: tudta, hogy Ady nem fogja szó nélkül hagyni a támadásokat.

- Olvasd! Mit ír? - Ninchevich már nem tudott tovább várni.
- A Pesti Hírlap Tóth Bélájának teljék hát végre kedve: válaszolok neki... -

Fleckenstein olvasni kezdte Ady cikkét. - Hónapok óta piszkálja már Ady Endrét, az ady-endréskedést. Tóth-Bélásan, beteg hörcsög módjára, egy bolondnak az ő csökönységével...

- Hörcsög! Jó! - Nuszbaum nevetett.

- Ady Endre, szegény, a maga személyéért, bizony isten, ma sem ütné vissza. Ady Endrének, jómagamnak, van két magyar igazságom... Akit Rákosi Jenő föl nem fedezett, de akit Tóth Béla már megmart, annak a jégeső sem árthat. Ez az egyik. A másik úgy szólna valahogyan: sokat kell azért a dicsőségért szenvedni, hogy az ember magyar...

- Szép! - Ninchevich horvát származását régen elfelejtette már.

- Hiszem és vallom, hogy a forradalmi megújulás kikerülhetetlen Magyarországon. Itt van már a csodálatos, áldott vihar az ő hírnökeivel, szent sirályaival. Társadalomban, politikában még csak a nyugtalanság sikoltoz. De irodalomban, művészetben, tudományban itt van már a villámtüzes bizonyosság...

- Ady a mi emberünk! - Nuszbaum boldog volt. Fleckenstein olvasott tovább.

- Az új magyar lélek a leendő, új Magyarország virága lesz. De a deret már hullatnák rá a csúnya október-lelkek. Akadémiáról, Kisfaludy-társaságokról ne beszéljünk. Ez az ország még Magyarországon sem maradhatott a szellemi kooperáció rostájában. Ezek sajnos, már végleg semmik, és végleg nevetségesek. Áll azonban veszedelmesen minden újulások elébe a kis rablócsapatokon kívül két nagy had. Persze, hogy az egyik a Rákosi Jenőéké. Ez a magyar erekbe ömlött sváb veszedelem...

- Ezt tegye zsebre Rákosi Jenő! - A torontáli Ninchevich Tódor elégedett volt.

- A magyarországi németek mit fognak ehhez szólni? - kérdezte a brassói Nuszbaum Lévi a Bácskából elszármazott Fleckenstein Antaltól.

- A kulturálatlansággal van baj, s nem a származással - Fleckenstein olvasta tovább cikket.

- A másik hadtest lóhúspusztító, nyilas sereg, s veszedelemnek komolyabb. Ez már Ázsia, egészen Ázsia, s tatár Ázsia. Tóth Béláék egy új urambátyám-féle generációért dolgoznak. Betyárosabbért, vadabbért, mint a régi volt. Baudelaire, Verlaine és Maeterlinck is kikapnak. Nekik az a szerencsájuk, hogy Ady Endrén ütni kell. Tehát Tóth Béla annyit koncedál, hogy Baudelaire, Verlaine és Maeterlinck is világcsalók, de értelmesebbek, mint Ady Endre. És ez a kiválogatás - óh, mennyire rávall Tóth Béla tudására és zsenijére...

- Még inkább szellemi szegénységi bizonyítványára! - Nuszbaum Lévi szólt közbe. Fleckenstein olvasott tovább.

- Ezt akarja jelenteni: látjátok, ez az Ady Endre valami olyan kíván lenni, mint Baudelaire és Maeterlinck, s hát én mondom nektek, hogy ezek az urak sem érnek semmit, nem szólva arról, hogy Ady egy verses meglepetéseket hajszoló majom. Lelkemre, bús életemre, mindenre esküszöm: könnyes a szemem. Szégyenlem, de sírnom kell ilyen nagy vaddisznóság láttán. És szívemben érzem mindazokat a megbántott szíveket, akikhez én, a kicsiny, méltatlan vagyok...

- Gyönyörű! - Nuszbaum Lévit meghatották a sorok. Zsidó létére maga sem tudta volna mindezt megfogalmazni. Fleckenstein belemerült az olvasásba.

- Ezt se magamért írtam, de a megbántott nagyokért s azért a kis magyar táborért, amely talán nem gyűlöli úgy az adyendreségeket, mint Tóth Béla. Lehet, s ez ma Magyarországon még mindig üdvös: hazaárulás, nyegle kozmopolitizmus vádjával jönnek rám. Ujjé, milyen vértezett vagyok én az ilyen piaci váddal szemben. Jöjjön a vád Tóth Bélától, vagy jöjjön akárki mástól.

- Adyt nem lehet a víz alá nyomni már! - Ninchevich még egy kört rendelt mindenkinek.

A második korsó sör esik jobban az embernek, mint az első? A kérdést azon a napon egy harmadikkal döntötték el.

10.

Ady Diósyék párizsi lakásának kanapéján feküdt, és újságot olvasgatott. Adél, Dodó és Bölöni beszélgettek. Dodó képeslap editőr vállalkozását eladta, bizományi irodát nyitott, s a finom csemege áruk képviseletét vette át. Kitűnő kaviárja volt, amiből orosz nagyhercegek falatoztak. Angol teákat, lazacot, balatoni fogast, magyar szalámit és tokaji bort árult. Bölöni tokajit Londonban is látott, s angliai élményeiről lelkesen számolt be.

Adél nem figyelt, idegesítette, hogy Ady csak feljön hozzájuk, előveszi az újságjait, lefekszik a díványra, és senkihez nem szól egy szót sem.

- Ezért kár Párizsba jönni! Hogy is lehet ilyen rest? - mondta.

- Rest vagyok restelni - Ady olvasott tovább. Föl se nézett.

- Támadnak megint valamiért? - kérdezte Bölöni.

- Nem - Ady rágyújtott.

- Állandóan dohányzik! Az egészségét teljesen tönkreteszi! - Adélt Ady közömbössége bántotta. Ady fújta a füstöt. Amikor cigarettázott, eszébe jutott mindig az első cigarettafüst. Az majdnem olyan édes, mint az első csók. Tulajdonképpen a férfiember ágaskodik az emberben, amikor gyerekfejjel rágyújt a maga félkrajcáros cigarettájára, s szívja addig, amíg teljes és helyes fogalmakat szerez magának a tengeribetegség igazi voltáról. Sokszor gondolt arra, bárcsak a szájába dugták volna az első cigaretta tüzes végét, bár később itta volna az első pohár pezsgőt, s bár ne sietett volna úgy az első csókkal...

- Mintha olyan nagyon fiatalon kezdte volna! - Adél féltékenységet ezzel a megjegyzésével is elárulta.

- Nekem hároméves koromban már nem kellett más, csak leány játszótárs! -

Ady ezzel a kijelentésével Adélt csak még inkább ingerelte. S még folytatta is! Hogy vigyázatlanságból és szerencsétlenségéből rettenetesen korán elé tárult a legnagyobb titok, és ő már hároméves korában nem volt ártatlan. Hároméves kora óta mindig szeretett. Hétéves korában meg akart halni, mert nem csókolta meg az a lány, aki az ő szomorú szerelmes hősnői közül ma is a legékesebb.

- A gyermekkor valamennyiünk életében meghatározó! - Bölöni a pszichológusok megállapításával Ady gondolatait igyekezett elterelni, mert sejteni lehetett már, hogy Adél robbanásig feszült. De Ady csak beszélt tovább. Különösnek tartotta nemzedékét. Már hatéves korukban tisztában voltak az egész gólyateóriával, nyolcéves korukban már csalódott szerelmesek voltak, és tizenhárom évesen Boccacción túljutva afféle életcsömört éreztek. De ez biztosan ritka kivétel. A kis emberek csodálatos módon, álomszerűen érzik át mindazt, amit egy emberlány kaphat az élettől. Ezt nem volna szabad a nagyoknak elfelejteni.

- A baj az, hogy a gyermekek is szerelmesek már? - kérdezte Adél.

- Nem - Ady azon a véleményen volt, hogy a szerelem ellen nincs metódus, nincs pedagógia, s nem is kell. A gyermekek mindig szeretnek. A nemi titok sejtései egymáshoz terelik a fiúcskákat és lánykákat. Örökös, barátos, bizalmas ébresztve kell foglalkozni lelkükkel, s együtt kell nevelni őket.

- Ez tetszene magának!

- A rejtegetés, a titkolózás, a megfélemlítés hány gyermeket cibált már ki a maga bolondos gyermekségéből, s tett koravén emberkévé!

Bölöni itt megjegyezte, hogy a gyermekkori emlékek nem tűnnek el nyomtalanul. Beépülnek a sejtekbe, és előjönnek az álmokban.

- Gyurka, emlékszel - kérdezte Ady - mi volt a szokás Erdélyben, a mi időnkben, a kálvinista kollégiumban?

- A tizenhat esztendő diákkölyköt legénnyé ütötték! De csak azt, aki nem bukott meg a vizsgán, s hat gimnaziális klasszist maga mögött hagyott. Azt nagy ünnepséggel diákká avatták. Botot, sétatbotot fogtak a kezükben, brittanika szivart füstöltek a szájukban, és bámultatták, irigyeltették magukat a fiatalabb diákokkal.

- Nagyszerű volt! - Ady megint rágyújtott.

- Maga egyszerűen javíthatatlan! - Adél végre elmosolyodott.

Ady folytatta. Szerinte Léda elképzelni sem tudja, hogy milyen idők voltak azok!... Június végén, vasárnap, a pusztító, áldó, édes nyár délutánján hatan-heten sétáltak együtt, valamennyien királyi méltósággal, és öntudattal, csodálatos gyermekes mámorral. De valamennyien más örömekre gondoltak, amikor az öröm parancsszava hangzott, mert valamennyien választottak már lányt ebben az időben, leendő feleséget.

- Az volt a szokás, hogy a fiúk és a lányok gyermekköntösben, fiatalon szemelték ki egymást - Bölöni félbeszakította Adyt.

Férfiakká varázsolt kölykök voltak, emlékezett vissza Ady azokra a kamaszkori évekre. Esteledett. Ady egyedül ment arrafelé, amerre Zsókáék háza volt. A bottal játszott, s próbálta egy pillanatra lenyelni a szivarfüstöt, mint ahogy a cigaretta füstöt már tudta nyelni. Egész leendő férfiassága tudatában, de szörnyű remegések között végre megérkezett Zsókáék lakására. Zsóka - mondta, amikor a mama magukra hagyta őket - Zsóka, én még két évig maradok a kollégiumban, majd Pestre megyek és visszajövök. Tanár leszek, Zsóka, ez nagyon szép és kényelmes állás, és maga addig ne járjon nagyon sokszor bálba. Zsóka ravaszul, de ellágyulva hallgatott, miközben a mama megint bejött, s ő válasz nélkül maradt. Zsóka, menj ki -

parancsolta a mama, aztán csak annyit mondott: nézze fiam, Zsóka tizenöt éves, és én két év múlva férjhez fogom adni, már csak azért is, mert én tizenhét éves koromban mentem férjhez. És ő, a férfiúvá ütött gyermek, olyan hangosan sírt azon az éjszakán, hogy még a szomszédok is beszóltak.

- Hogy szerettem azt a lányt! Barna volt, szép, szenvedélyes! - mondta Ady.

- Maga mindig álmodozik. Verset írt! Talán még álmában is - felelte Adél.

- Életemet adtam volna érte, ha kérte volna, s mert semmit se kért, többet adtam oda hitvány életemnél: szívemet, szerelmemet.

- A szavak! Ehhez ért kitűnően!

- Mennyi vágy, ima, lemondás, reménykedés, áldás és átok, könny és indulat kapcsol ahhoz a lánynak!...

- Maga, maga!... - Adél kirohant a szobából. Ady nőügyeit nem tudta eltűrni.

Az orvosi kezelések átmeneti javulást eredményeztek, s Ady testéről eltűntek a fekélyek.

Adyt képzelete pedig egy hotelszoba félhomályába repítette.

11.

A fényárban úszó párizsi hotelszoba franciaágya mellett egy kosár volt, tele sajttal és gyümölcsökkel. Ady az utcán felszedett nővel feküdt az ágyban feküdt, aki testét simogatta és csókolgatta.

Mélyre süllyedt, tudta jól, de igazából nem is érdekelte. A nő neve sem. De még a helyzet sem, amibe keveredett, már vérbaja sem, és az sem, hogy egy homoszexuális férfi szerelemre éhes feleségét csalja éppen, akit nemrég még oly nagyon szeretett.

Rimbaud-t forgatta sokat mostanában. Kedvence a Voyelles, az érzéki vízió volt. Szerelmemben járatos partnere vonzódott a költészethez is, Ady arra kérte őt, hogy hunyja be a szemét, és sorolja a magánhangzókat.

Tetszett a nőnek az ötlet, s mind a ketten behunyták a szemüket.

- A... - A nőnek érzéki és csilingelő hangja volt.

- Fekete - vágta rá Ady.

- E...

- Fehér.

- I...

- Vörös.

- U...

- Zöld.

- O...

- Kék.

- És ez?

A nő megcsókolta Adyt, majd az ágyban játszadozni kezdtek, s végül Ady fején landolt egy párna. Ady a párna alól szavalt:

- A noir, E blanc, I rouge, U vert, O bleu - Ady a párna alatt is folytatta. Majd kibújt a párna alól, rágyújtott, észrevette az élelemmel teli kosarat, s azon törte a fejét, hogy az vajon hogy került a szobába. Ő nem rendelt semmit. Amikor felébredtek, már a kosár már a szobában volt. Érthetetlen az egész!

- Csupa jószág! Együnk! - A nő megcsókolta. - Jó vagy az ágyban!... Költővel nem voltam még soha... Verset régóta írsz?

- Régóta.

S az jutott eszébe, hogy egyszer Vajda János verseit olvasta Both István tanár úr, és nagy baj történt. Egy halvány, ideges természetű, rossz, de eminens diák elkezdett sírni, de úgy, hogy mindenki kiröhögte. A tanár úr érthetően méltó nagy dühbe jött, és rászólt az ellágyult diákra.

- Amice, Ady úr, maga nagyon komolyan veszi a verseket, s ez öreg, örült hiba. A versek, versek, csacsiságok, rossz idegzetű emberek munkái. Az öreg Vajda János is jobban tette volna, ha valami komoly pályára lép. Mégiscsak szebb életábránd Szilágy vármegye fő-, avagy alispánjának lenni, mint verseket írni. Ezt mondta Both István, de a delikvensnek már hiába beszélt. Az már akkor verseket írt, amikor még a nagybetűket sem ismerte, és mivel tinta sem volt, kékítővel írta hétéves korában első balladáját. A halvány, ideges, rossz, de eminens diák megijedt a tanár kinyilatkoztatásától. Különben is erősen szorongatta fizikából és számtanból Berényi János tanár úr. És aztán jött a tavasz, és a tavasz a legnagyobb büntettes mindenki között. A költő nebuló írt egy hazafias verset, Kossuth-verset. A Szilágy szerkesztője akkor Kincs Gyula volt. Ady Kincs Gyulához fordult, és hebegett: - Tanár úr, mélyen tisztelt tanár úr, ne haragudjék. Én egy verset írtam, s jaj, szeretném, ha a Szilágyban megjelenék.

- Édes! Imádnivaló! - A nő szőlőt majszolt közben.

Kincs Gyula elolvasta a verset, és elkáromkodta magát. - Ebadta kölyke, jobb volna, ha a szöszedetét rendben tartaná, s Platónt olvasna, aki nem írt hazafias verseket. Természetesen később leadta a Szilágyban a verset, amit a lázas, bolond nyolcadikos gimnazista átnyújtott neki. És a Szilágy adta, adogatta az első írói honoráriumokat.

- Mesélj még! Jó hallgatni, ahogy beszélsz! - Ady nagyon jól tudta, hogy a nőt nem az érdekli, amit ő mond, de mégis szívesen beszélt tovább.

Jogásznak kellett mennie Debrecenbe, hogy beváltsa apja nagy álmát, s valamikor főszolgabíró, alispán, vagy valami legyen belőle. Ám ő gyöngé jogászocska volt. Többször is neki-
nekirugaszkodott a jog tudományának, de közbeszólt az újságírás... Amikor mint debreceni jogász beállt egy újság redakciójába, mindenki elmondta az elvégeztetettet. Debrecenben megjelent az első verseskönyve, de ott nemigen akarták látni benne Csokonai legpicinyebb öccsét sem, úgyhogy Nagyváradra ment.

- A mamád sem hitt benned?

- Ő igen. Ő mindig.

Bízott benne, pártolta és védte. Tudott a terveiről. Megírta neki, hogy élete legutóbbi eseményeiről számoljon be. Huszonegy éves volt, élni akart, s az életre terveinek is kellett lennie. Nem tudta miért, de már gyermekkorában másképp ítélte az emberekről, dolgokról, mint a többi hasonló korú barátai. Neki izgalom, hír, dicsőség kellett, amiket most sem pótol semmi. Szerette édesanyját, s ezért a szeretetért lépett felsőbb, határozott pályára. Már férfi volt,

tudott, bírt gondolkodni. Ő teljesen az irodalomnak szentelte az életét. Nemsokára egy fővárosi laphoz ment újságírónak. Talán majd a halálos ágyán meg fogja ezt bánni, de addig nem, mert ő akarta, hogy így legyen, komolyan és megfontoltan. A nő figyelmesen hallgatta. Talán egy pár év, és édesanyja büszke lesz a fiára. De ha nem úgy lenne, megvigasztalja a másik gyerek, ki szerető, józan eszű, derék fiú. A jogot mindenesetre elvégzi.

- Mondd, s ez mind igaz, amit összebeszélsz itt nekem?

- A jogot nem végeztem el. De a többi igaz!

- Jó... Hiszek neked.

Ady beszélt tovább. Anyjához írt levelét úgy folytatta, hogy a maga tehetsége és munkája után akar élni. - Legyen nyugodt, édes jó anyám, valaha áldani fogja, hogy így lett, de meg hát én akartam így.

- Ó, ha nekem valaki egyszer ilyen szép levelet írna!

Ady megsimogatta, s magához ölelte.

- Mit csinál egy költő egész nap? Csak ír?

- Nem.

Ady sokat olvasott, mindenféle újságot, és azt figyelte, mi történik Párizsban. Olvasta a *Matin*-t, a *Gil Blas*-t, a *l'Humanité*-t, az utálatos *Gaulois*-t, aztán a *Journal des Débats*-t, meg a *Temps*-t. Kedvelte a traccslapokat is, a *Cri de Paris*-t, a *La Vie Parisienne*-t...

A nő tapasztalatból tudta már, hogy egy költő nem csak olvasni szeret, felkapta hát a párnát, s az ágyon felállva, fenyegetően, óvatosan közeledett Ady felé. Ady hátrált, aztán a nő hasára dobta a párnát, majd hevesen csókolni kezdte.

S ekkor Adél lépett be a szobába.

- Hát ez kicsoda? - kérdezte a nő.

- Én kérdezem magától!... - Adél remegő hangon felelt és Adyhoz fordult. - Ezt meg tudja ezt magyarázni?... Elhatároztuk, hogy kikocsizunk a Bois-ba, én felküldetem ide az ebédünket, maga meg itt...

- Folytasd! Csak folytasd! Kíváncsian hallgatom egy úrinő szókincsét!... - válaszolt.

- Kedvére bujálkodik ezzel a... cafkával!

A nő kiugrott az ágyból.

- Te!!!!... Te mondod ezt?!!!!...

Ady nem szólalt meg, csak nézte a magából kivetkőzött Adélt.

- Maga ezek után még rám mer nézni?! - Adél gyűlöletes pillantásokat vetett Adyra. - Volna mersze hozzám szólni?!... Szentelen, neveletlen paraszt!!!!...

A nő Adélhoz vágta a párnát, nekiugrott, s egymás haját kezdték cibálni. Ady közéjük ugrott.

- Velem így nem lehet beszélni!

Ady kiabált. Adél pedig sarkon fordult, és elment.

12.

Az Apostolok sörözőben Nuszbaum Lévi arról számolt be barátainak, hogy szeptemberben hazautazott Erdélybe. Járt Nagyváradon is. Hallotta, hogy megalakult a Holnap Irodalmi Társaság. Ady pedig tartja velük a kapcsolatot. A társaság kiadásában megjelent a Holnap versantológia. Ady a fiatalok vezére lett, ez már tagadhatatlan. Megjelent a Vér és arany című verseskötete.

Az 1908-as esztendő emlékezetes év! Ady Lédát is elvitte Érmindszentre, hogy bemutassa a szüleinek.

- Ebből házasság lesz! - Ez Fleckenstein jóslata volt.

- Óriási ünneplés volt... - mondta tovább Nuszbaum. - Amikor megjelent Ady, és előadást is tartott. Főleg Erdélyről beszélt és Kazinczyról. Hogy Kazinczy valamikor úgy vágyott Széphalomról Erdélybe, mint később Petőfi Párizs felé, s hogy erdélyi útján szinte mámoros volt, úgy sürögtek a fejében a nagy nevek: Dávid Ferenc, Bethlen, Apáczai, Bolyai, Wesselényi. Azt mondta, Erdély büszke, szabad államként tárgyal Angolországgal, Franciaországgal, Svédiával, Hollandiával, Lengyelországgal, a birodalmi császársággal, meg az ottomán birodalommal. Erdély maga gyűjtőlencséje volt minden európai kulturális sugárnak.

Ninchevich Tódor újsággal a kezében érkezett a sörözőbe.

- Ezt hallgassátok!

Herczeg Ferenc cikket írt az Új Időkben. Herczeg szerint: Ady Endre érdekes egyéniség, erős tehetség. Ezúttal azonban rossz társaságba keveredett, reá nézve a legrosszabba: az adyendrés-kedők társaságába. A Holnap irodalmi hitvallása az, hogy utánozzák Adyt. Kár, hogy ez a művészember mindig csak tágöblű gramfonok kíséretében hallatja szavát. Ezek túladyendrézik magát Ady Endrét, és abba a furcsa helyzetbe juttatják, hogy ő, aki hadat üzen a tekintélynek és iskolának, tekintéllyé lesz, és irodalmi zugiskolát alapít. Ady Endrének kegyetlen irtóháborút kellene indítani az iskolája ellen, mely abból él, hogy kilószámra kiméri az ő húsát.

- Elképesztő! - Nuszbaum ideges lett. Ninchevich Tódor olvasta tovább az újságcikket.

Adynak vannak versei, melyeket Herczeg Ferenc gyönyörűséggel olvasott, és amelyekért hálás volt neki. Vannak aztán versei, amelyeket nem értett. Olyasmit képzelt, hogy a sátáni módon maliciózus költő ezeket a verseket önmagának vagy talán tisztelőinek kifigurázása írta. Tőle kitelik.

- Zagyvaság! - Nuszbaum legyintett.

- Vicc az egész! Ez már nem is sértegetés!

Fleckenstein kikapta Ninchevich kezéből a lapot, és összetépte.

13.

Tóth Béla, a Wampeticsnél asztalánál ebédelt. Moravek Károly, a minisztériumi fogalmazó ült le mellé.

- Béla bátyám, Ady lépre ment!

- Nocsak! Mi történt, méltóságos uram?

Ady válaszolt Herczeg Ferencnek az Új Időkben, de Tóth Béla a cikket még nem olvasta. Nem is halott semmit. Pedig Ady nem mást írt, mint azt, hogy nem küldötte, elnöke, és nem tagja semmiféle titkos társaságnak. Nem vette észre a provokációt.

- Méltóságos uram, ez azt hitte, hogy ilyen gyorsan mellénk állhat! - Tóth Béla kivette Moravek kezéből az újságot, és hangosan olvasta Ady sorait. „Az én állítólagos lázadásom nem is lázadás. Ravasz, kicsi emberek belém kapaszkodhatnak, mert türelmes vagyok, és egy kicsit életterlen, de oka ennek sem vagyok. Melanéziában van egy duk-duk nevű társaság, afféle ősfarmájú szabadkőművesség, ahol a vezér ritkán tudja meg, hogy ő a vezér. Talán ilyen vezér lehetek én ugyanakkor, mikor a régi hasonszőrű magyarokkal való közösséget jobban érzem, mint ember valaha érezhette...”

- Beképzelt firkász! - Moravek nevetett. - Még hogy ő a vezér!

Tóth Béla olvasott tovább.

„Nem tudok semmit arról a forradalomról, amely állítólag az én nevemben dúl. Se Ballasínál, se Csokonainál, se Petőfinél újfélébbnek, modernebbnek nem tartom magamat. Különben is régen tisztázott dolog, hogy a modernnek a jövőző klasszikusai. Nem válllok semmi közösséget és sorsot azokkal, akik elfelejtettek magyarul is megtanulni. Nincs dolgom azokkal, akik elolvastak néhány olcsó kiadású német könyvet, és most ennek az árán meg akarják váltani a magyar irodalmat. Nincs közöm a betegekhez, az impotensekhez és mindazokhoz a fiatalokhoz, akik engem jobban gyűlölnék Gyulai Pálnál, aki - végre tudom - nem is olyan nagyon gyűlöl. Ki vagyok, mi vagyok, mit jelentek, sem én, sem kortársaim nem dönthetjük el. De azt már jogom van kijelenteni, hogy a nevemben, cégérem alatt ágáló senkiket jobban utálok, mint általában engem szokás utálni...”

- A kedves Ady-hívek azt most megkapták, Béla bátyám! - A minisztériumi fogalmazó arca ragyogott a boldogságtól.

- A saját vezérüktől! - Tóth Béla röhögött örömeiben, majd amikor már tudta, olvasta tovább Ady válaszát.

„Nevemben és mellettem egy csomó senki mozog, dúl-fúl, harcol és ír, akikhez semmi közöm. Én inkább akarnék központi főszolgabíró lenni, vagy alispán Szilágy vármegyében, mint hírhedt költő. Nyilván erre teremtettem...”

- Életem legszebb pillanata ez, méltóságos uram!

Tóth Béla visszaadta az Új Időket a fogalmazónak.

- Az Ady-hívek ettől megőrülnek, Béla bátyám!

Moravek bőséges ebédet rendelt, és hozzá pezsgőt is bontottak.

14.

Schöpflin Aladár a Nyugat szerkesztőségében asztalánál ült, és Adyval beszélgetett. Sehogys tudta felfogni, hogy Ady miért írta az Új Időkben ezt a cikket... Bekapta a csalétket?!... Ady is láthatja most már, hogy inkább ártott vele önmagának! Elriasztotta azokat, akik eddig a hívei voltak, de ellenfeleihez sem került közelebb. Ne csodálkozzon, ha egy barátja sem lesz!

- Maga mindenkit eldobott magától! - Schöpflin szigorúan fogalmazott.

- Mi ez az égzengés?! Nem értem. - Ady ingerülten felelt.

- Ne tegyen úgy, mintha nem tudná! Számolnia kellett volna a reakciókkal!

Előző nap Juhász Gyula vitt néhány verset a Nyugatnak, és ő is elmondta Schöpflinnek a véleményét. Schöpflin igazat adott neki. Hét poéta összefogott. Hogy végre egy kis becsületes mozgalmat indítson, aztán jött Ady... És egy szép napon kijelentette, hogy az egész mozgalom neki semmi! Egy fővárosi lap hasábjain kifigurázza őket. Juhász Gyula ezt nem várta volna tőle! A Holnap társasága csak használt Ady Endrének, csak még hangosabbá tette a hírnevét, de Ady Endre csak ártott a Holnapnak, csak besegített a lelkiismeretlen kritikusoknak, hogy hevesebben vádolhassák a Holnapot adyizmussal. De mindez hagyján! Ady Endre még pellengérré is állítja a becsületes, lelkes magyar mozgalmat! Juhász Gyula elismerte, hogy Ady nagy poéta, de jogosan véli úgy, hogy a társaság meglesz Ady Endre nélkül is, s többé nem érheti a társaságot az adyzmus vádja.

- Sok dicsőséget kíván magának egyébként Juhász Gyula, és a véleményét meg is fogja írni.

- Szerkesztő úr! - Ady nagyon ideges lett. - Ha az Új Időkben írott duk-duk cikkemet ezerszer megbántam volna, ezek után ezeregyedszer is megírnám! Juhász Gyula úr aligha az egész Holnap Irodalmi Társaság nevében nyilatkozhatott önnek! Én már kilenc évvel ezelőtt az voltam, aki ma vagyok! Azóta naponta beverik a fejemet, és végül most elértem azt, hogy Juhász Gyula megtagad! Nagyszerű! Hát elérhette volna Juhász Gyula úr, hogy engem megtagadjon, és a „Magyar ugart” a maga ekéjével szántsza, ha én nem jövök?!

És mit köszönhet ő a fiataloknak? - tette fel magában a kérdést Ady. Lélek nélkül utánozzák, parodizálják, és egyenesen megkönnyítették azok helyzetét, akikkel ő akaratlanul is harcba került. Sokkal falusibb, makacsabb és originálisabb léleknek tartotta magát, mintsem pardont kérjen a Holnaptól. A bocsánatkérést Schöpflin Aladár sem várta el tőle. Adytól azt senki nem kérhette.

- A Holnap maga fog rájönni, hogy azt a nyolc-kilenc évet, míg Ady írt, nem lehet elfűjni. Sohasem akartam más lenni, mint egy új, igaz ember, Ady Endre!

Hatvany Lajos és Fenyő Miksa léptek be Schöpflin Aladár szerkesztőségi szobájába. Ady még megjegyezte: azt kívánja, hogy Juhász Gyulának jobban, tisztábban sikerüljön ez az egész művészi szándék, mert művészi volt, mint neki.

Fenyő Miksa megörült Adynak, hogy a szerkesztőségben találta, mert egész délelőtt kereste őt. Ady kényelmetlen pillanatokat szerzett neki. Nevetségessé vált mindazok előtt, akiknek az érdeklődését fel tudta vagy próbálta kelteni Ady költészete iránt.

- Minden ok és okosság nélkül beugrani Herczeg Ferencnek?! - Fenyő csóválta a fejét. Hatvany Lajos bólogatott, egyetértett Fenyővel, s úgy vélte, hogy Ady kíméletlenül fordult azok ellen, akik nyíltan és önzetlenül írtak róla csupa jókat.

- Hogy tudott olyat állítani, hogy ön bennünket még Herczegnél is jobban utál? - kérdezte Fenyő Miksa. Ady felállt, idegesen járkálni kezdett. Szégyellte, hogy védekeznie kell... Ő az ifjú, tehetségtelen, taknyos senkikre írta azt a rossz cikket... Azt látta, hogy az ő élehetlensége árán ötven ügyes senki törekszik a valamiért! Fájó, talán rossz helyen, talán rosszkor írta le, elismerte, de stílszerű volt...

- Nem tudom, mit várnak tőlem? - Én legyek az isten? A tökéletesség?

Ingerült volt, beteg, de mégsem volt olyan haszontalan senki, akit a földhöz lehet vagdosni és fölemelni, tetszés szerint.

- Kár, hogy a személyeddel nem tudod, és nem akarod fedni azt a mozgalmat, amelyet írásaidal elindítottál - szólalt meg Hatvany Lajos.

- Ha így beszélsz, gonoszul bánsz velem! - felelte.

Ady nyilván nem szerencsés órában írta a cikket, de Hatvanynak el kellene hinnie, hogy talán csak éppen ő volt az, akire akkor nem gondolt. De annyira beteg és furcsa nem tud lenni, hogy éppen neki mutassa meg: már mindenféle morálon túl van.

- Te egy csomó, emberi dolgot, siralmast, nyomorút nem ismersz!... - Ady hosszú csend után szólalt meg. - Tehát eljátszottam és kompromittáltam az én forradalmiságomat?... Nem akartam soha csak azért forradalmár lenni, hogy ez legyen a címem. De büszkének is illik lennem!

- Tudja mit? - Schöpflin felállt. - Írjon ihletből, írjon novellákat akár pénzért is, írjon arról, amiről akar, csak irodalomról ne!

Fenyő Miksa most már mosolyogni tudott.

- Szóval írjon csak szép verseket a Nyugatnak! - mondta.

Ady pedig kitántorgott valahogy a szerkesztőségből.

15.

Ady a városligeti szanatóriumba került. És Bölöni György végre meglátogatta őt. Ady nagyon várta már ezt az órát. Bölöni Olaszországból tért haza, s a szerkesztőségben üzenetek várták, hogy Ady napok óta keresi már telefonon.

A fővárosban forradalom tört ki: hihetetlen, hogy egy ilyen gyáva városban, mint Budapesten, újságolta Bölöni. A munkásság forradalmi tüntetést rendezett. Több mint kétszáz sebesültet, és hét halottat szállítottak el. A Dráva utca még mindig forradalmi hangulatú; reggel összetörték a villamoskocsikat. Gázlámpa sem égett, az éjjel gyújtott máglyacsomók, szétszedett szekerek, a barrikádok maradványai heverték mindenütt. S még mindig égett egy felgyújtott gyár... Az utcákat megszállva tartotta a rendőrség és a katonaság.

Ady hetek óta feküdt már a szanatóriumban. Az utolsó előtti lépésnél megfogta magát és kimondta: megpróbálja a gyógyulást. Az első tíz nap különösen szörnyű volt, szinte tébolyító. De most már bizakodó volt.

- Jó, hogy újra együtt vagyunk!... Azok után, hogy eltiltottak tőled. De ennek most vége!... Szakítottam Lédával.

- Megint?

- Most végleg.

Ady elbocsátotta utolszor... Azt írta: Törjön százegyszer százszor tört varázs: hát elbocsátlak még egyszer, utolszor, ha hitted, hogy még mindig tartalak, s hitted, hogy még kell elbocsáttatás. Százszor sújtottan dobom, ím, feléd, feledésemnek gazdag úr-palástját.

Felolvasta Bölöninek a vers utolsó sorát: Általam vagy, mert meg én láttalak, s régen nem vagy, mert már régen nem látlak.

Bölöni már jól ismerte Lédát. Tudta, hogy őt nem lehet megszokott sémák szerint mérni. Személyisége összetett. Doromboló macska, ha úgy hozza a kedve, aztán félelmetesen marcangoló, ha igaz vagy képzelt bántódás éri. Ha nem boldog és másokat boldognak érez, szadistásan kegyetlen. Alapjában mégis igazságos, emberi és nemes szív, mindig asszony! Van benne bibliás jóság, és valami kegyetlenül démoni. Sohasem egyforma, folyton változó, de hát éppen ezért nem untató.

Léda Ady édesanyját vádolta azzal, hogy közjük akar állni. Pedig éppen az édesanya mondta a fiának, hogy az a kötelessége, hogy olyan helyzetbe jusson, hogy Adélt elvehesse. Öreg volt már, szívbajos, és nem törődhetett bele abba, hogy Ady Párizsban éljen. Rettenetes volna, ha a halálánál nem lenne mellette. Ha szeretik egymást, Ady legyen egészséges, és válassza el Adélt az urától, és vegye el. Így fogalmazott az édesanyja, amit Ady meg is írt Lédának. De e nélkül is tudnia kellett ezt, hiszen olyan jól érezte magát Érmindszenten. De Adél vágya nem teljesült, a várva-várt gyermekük nem maradt életben. Szomorú volt, kétségbeesett és levert. Azóta ide jutottak. Hányszor kérte Ady őt, hogy ne tegye lehetetlenné együttlétüket. Ady a végtelenségig tudta tűrni, de látta, érezte, hogy a végtelenségnek is van vége. Valóságos program volt számára a visszabántás, a vérig sértés. Igazán ostoba és esztelenül üres ügyek miatt. Ady sokszor mondta neki, hogy próbálják kellemesebbé tenni egymásnak az életet. Erre hisztériás zivatarokat kapott, holott maga betegebb volt nálánál is.

- Mi történt? - kérdezte Bölöni.

- Szerzett magának valakit... Egy pesti ügyvédet.

Nagy botrányok kerekedtek. Adyt ki akarta csalni a szanatóriumból, de ő nem mozdult. Adél aztán azzal fenyegetőzve utazott el Párizsba, hogy az úton öngyilkos lesz...

Ady libabőrös borzongással emlékezett egy történetre. Lóga Lukács István bűnben kapta az asszonyát, Sárát. Lompérton laktak. Kis falu a Szilágyságban, ahol szintén csálnak a hites-társak. Lóga Lukács levágta töből a Sára haját, becsirizezte az egész fejét, és bedugta egy föl-bontott vánkös toll-özönébe. Leszedte róla a viganót, egészen évai túlzásig, és végigkorbá-csolta, űzte Sárát a falu utcáin. Az egész faluban csak Ady didergett a borzalomtól.

- Szörnyű! - Bölöni menni készült. - Hozzak neked valamit?

- Kérlek, ezt a levelet add fel! Hetek óta az egyetlen levél, amit írtam. A címzettje egy kedves kislány.

- Elolvashatom a nevét?

- Megmondom én: Boncza Berta.

Bölöni elvette a levelet és kiment.

16.

A Fővárosi Orfeum zsúfolt termében cigányok húzták a Ki tanyája ez a nyárfás című nótát. Ady az egyik vendég társaságában emelkedett hangulatban énekelt. Alkalmi ivócimborája kancsóból töltötte, és sokat ittak.

Ady nem azok közé tartozott, akik álszeméremből hazudtak. Őszintének, sokan szemtelennek tartották. Ady sohasem ambicionálta magának a józan életű jelzőt. Így aztán már ifjú korában vén lumpnak hívták. Azóta nőtt években, de bölcsességben nőni semmi kedve nem volt. Életfilozófiája pedig a régi maradt: jobb egy pohár bornál két pohár bor.

A vendég nevetett, s egy újabb kancsót rendelt.

Ady pedig prófétikus fejtegetésbe kezdett, hogy a borát mindig szomjasan és maga issza ki: úton vagy csárdában. Személyesen szokott szoknyák után rohanni, és a csókot olyan házárdul kapja-veszi, ahogy adják, és ahogy csókolják neki. Fogja a percet és kiéli, könyvvel, újság-hírrrel, szeszéllyel, bármivel, de mindig izgalommal és sosem ingyen.

- Ki vagy te?

- Tas.

A Tasokat évszázadok óta holt részen kell kocsival hazavinni a hegyi pincéből, ahová ebéd után ájtatosan kiballagnak. Van egy bátyja, komoly polgári ember, akinek a részegeskedése is kormányozható, aki azt állítja, hogy a legerősebb ősük a legendás Tas vezér. Viszont bizonyos, hogy a Dózsa-féle lázadás korában már olyan koldusok voltak, mint ma.

- Apád?

Atyai ágon csupa egyszerű emberekre hivatkozhatott, holott a Tasokból kerültek ki homo regiusok is a maguk földjén. Van egy legalább ötszáz éves őse, aki nagy szerepű ember volt, de csak így nevezte magát: Tas Barla, diák. Ő meg számár ésszel és mulatságos szükségből éppen verseket írt, s olykor ír. Úgy gondolja, hogy ezt nem az atyai leszármazódásának köszönheti egészen, hiszen alapjában elég gyámolatlan emberek valának a Tasok.

- Anyád? - Az ivócimbora kíváncsi természetű ember lehetett.

Anyai ágon nyugtalan emberek az ősei valamennyien, ami nem illik se paphoz, se iskola-mesterhez, de ők erről nyilvánvalóan nem tehetnek. Gáborián Ádám, a nagybátyja versfirkáló ember volt, mondják. Mindenestre szépen halt: részegen és bánatosan nekiment a Szamosnak. Szegény, igen bolondos volt. A Gáboriánok lelkileg csak annyira bírták az egyensúlyt, mint anyagiakban a Tasok. E két, nem egyforma baj ellen egyformán védekeztek, ittak! Egy-két alapos örült került ki anyja családjából. Egzaltált, bolond család, amely azért vibrált, remegett, kínlódott annyit, hogy zsenit teremjen, de akármennyire önhitt volt, nem jelenti ez azt, hogy ővele biztosan célt ért.

Bíró Lajos is benézett az orfeumba, s Ady asztalához ült. A Három Hollóból jött, ahol Szüts Dezsővel, az újságíróval beszélgetett, de otthagya, mert nem bírta már tovább.

Ady Szüts Dezsőt az egyik legpazarabb agyú embernek tartotta, akivel életében össze-verődött. Egyik éjjel kimentek a temetőbe. Leereszkedtek a csontverembe, és koponyákat loptak. Aztán meg féltek a koponyáktól, és egy másik éjszakán visszalopták őket.

- Hogyan? - Bíró Lajost izgatta a dolog.

Még gyerekek voltak. Fújt feléjük a novemberies, hideg szél, és összedideregtek. Nem voltak együtt egészséges emberek. Külön-külön se.

Felhajtották gallérjukat, s fázósan gondoltak valamire, és egymásra néztek.

Értették egymás nézését. De Szüts szólt először, hogy menjenek ki a temetőbe.

Kimentek. A halott város vége felé mély gödör, felette zsindelytető, csak félig befedve. Az a csontbarlang. A gödörben nem volt sok csont. Háta mögött halkan megszólalt: jaj, ha egy koponyát el lehetne vinni. Ölnyi halomban csontok feküdtek egymáson nagy testvérülésben. Öt emberöltő ismerkedett itt. Így lett egy múlttá a múlt. Ott hevert az élet, mozgás, érzés, tudat, gondolkodás, önérzet, vágy, szenvedély, tudás. Fehérek, porlók voltak a csontok. Valaha velő forrt mindegyikben, valaha jártak, beszéltek és ölelkeztek. Hogy kulcsolódtak egymásra e fehér csontok! Mint ölelték át a vakító fehér lábcsonatok a bordatörmelégeket! Hogy bámultak nagy szemüregikkel a kíváncsi koponyák!

Nagyon okosnak látszottak. Legfelülre telepedtek. Mintha kivágytak volna a tető nyílásán, mintha vissza szerettek volna térni. Ahogy elaludt a világosság, sötétben, síron, barna-zöld bokrokon szaladtunk kifelé a koponyákkal, vissza az unalomba, embert látni, embert bolondítani.

- Jó! - nevetett Bíró Lajos.

A zenekar újra játszani kezdett, a pincér pedig levelet adott át Adynak.

- Most hozzák, szerkesztő úr. A Nyugattól kézbesítették.

- Kitől?

- Boncza Berta kisasszonytól, nagyságos uram.

Ady olvasni kezdte a levelet, a kíváncsi tekintetek elől elrejtve, de egyre sugárzóbb arccal.

Bíró Lajosnak aztán elmondta, hogy mit érez, mire készül, és kicsoda Boncza Berta.

17.

Ady, a csucsai Boncza kastélyban, Berta szobájában, a kanapén feküdt. Berta ült mellette. A kertből a nyitott ablakon átszüremlő friss levegő melengette szívüket.

Az 1914-es év egyre rémisztőbbé vált. Június 28-án Szarajevóban Gavrilo Princip szerb diák megölte Ferenc Ferdinánd trónörökösét és feleségét. Hadüzenetek, mozgósítások, diplomáciai kapcsolatok megszakításairól riogató hírek érkeztek, s a világ kezdett lángba borulni.

- Gyűlölöm a háborút, s már az emberi fajzatot! - Ady nem tudta és nem bánta, mi lesz a világgal, és vele. Néha komolyan azt hitte, hogy az egész világháború ellene indult meg. Neki legalábbis annyi jutott belőle, mint a megugratott monarchiának: semmi bizonyosság a holnapban, a hogyleszben, a kenyérben, semmiben. Pedig nagyon szépen gondolta ki és találta el: örökös gyermekora végső napjaira egy kedves nyugtalan kis játékszert választott.

Átölelte és megcsókolta Csinszkát.

- Ivott megint! Egyszer jöjjenek rá, honnan veszi az italt!... Titkos rejtekhelyről, ahová éjszakánként kilopózik? Ha engem szeretne, nem inna, s nem mérgezné magát!...

- Örültem, megbolondultan szeretem magát! - Ady letérdelt Berta elé. - Maga nekem a beteljesedés és minden.

- Szeret?

- Szeretem - Ady megcsókolta a kezét.

Boncza Berta elhagyott, nyugtalan, szegény életébe Ady valóságos megmentőnek, jósorsnak érkezett. Olyan fontos volt neki. Anyátlanul, árván nőtt fel, egy kikényszerített vérrokoni házasság átkával, két öregasszony mellett, apja terhére, majdnem utálatával. Hiúságból pénzzel ellátta ugyan, de majdnem tervszerűen küldte olyan helyekre és helyzetekbe, amelyekből csak intelligenciája és a véletlen mentette ki. Most, hogy húszéves elmúlt, módja lesz rá, hogy bármennyire is gyűlölje az ósdi romantikát, az apai átokkal harcolva mégis feleségül megy Adyhoz.

- Úgy mutatja, hogy szeret, és én bizony ezeket az idöket másként nem bírnám ki - Ady átkarolta Csinszkát. Bertát csakis Csinszkának szólította.

A világfelfordulás még az ő ügyüket is felfordította, de talpra nem állította. De miért kell ez a harc? Csak azért, mert az öreg Boncza, a szerkesztő úr, a befolyásos ember, kellemetlenül gondol arra, hogy leányát férjhez kell adnia. Valaki olyanhoz kívánná lányát adni, aki akaratlan, nincstelen senki...

- Akit ő perverz gyönyörűséggel tartana ki szolgai függésben... -

Csinszkának nem volt jó véleménye apjáról. De ő megírta neki, hogy ha Ady Endre véletlenül még később jött volna, és ő már férjes, gyerekes asszony lenne, akkor is elhagyna mindenkit és mindent, és vele menne.

- Az árvaszék meg fogja adni a házassági engedélyt - Ady nyugtatta őt.

És ha mégsem, Ady egyenesen gróf Tisza Istvánhoz fordul, aki újra miniszterelnök lett, és tőle fog segítséget kérni. Boncza szerkesztő úrnak már írt levelet.

- Mikor? - Csinszkának felragyogott az arca.

- Éjjel.

- Mégsem csak ivott?! - Megcsókolta Adyt.

- Nem.

- Maga mégiscsak szeret.

Csinszka olvasni kezdte Ady apjához írt levelét. Ady sorai szerint levele kislányának, Bertukának a sorsát illeti és az övét. Bertukával sorsszerű volt találkozásuk. Imádja őt, a szeretetnek minden föláldozni képes nemével szereti, és mert Bertuka úgy érzi, hogy őt szintén szereti, és nagy értelmessége és erős ösztönei egyformán biztossá teszik, hogy őrző, vigyázó, nobilis társa lesz, feleségül akarja venni. Harminchat éves elmúlt, de erős fizikuma és vivicitása addig fog tartani, amíg élni neki rendeltetett. Eredmények és jelek szerint talán legvalakibbje az új magyar irodalomnak ő. A feleségét el tudja tartani, nem nárobi udvarban, fényben, de szabad, gondtalan életben.

- Mélyen tisztelt uram és bátyám... - Csinszka hangosan a olvasta tovább a levelet - ... nem szabad kivételes, nagyszerű kislánya szabaduló útjába állnia. Az én vonzalmam Bertukához annyira nemes és mély, hogy csak őérette minden akadály félretolására elszánt leszek. Most csak arról van szó, hogy kérjünk sorsunknak olyan elintézésébe való belenyugvását, melyet szívünk szerint s joggal mi, Bertuka meg én, elhatároztunk. És ezen nem változtatunk.

Csinszka letette a levelet, Adyt átölelte, és sírt.

- Soha! - szipogta.

18.

A Wampeticsnél Moravek minisztériumi fogalmazó ebédelt már, amikor Tóth Béla megérkezett, és leült az asztalukhoz. Adyt behívták katonának, hozta a hírt, persze végül mégis alkalmatlannak nyilvánították.

- Gondoltad, Béla bátyám, hogy alkalmas lesz? - Moravek föl sem nézett. Körömpörköltet falt, kéjesen és élvezettel, de figyelt azért közben, s tele szájjal még nevetni is nevetett nagyokat.

- Még egy óriási hírem van, méltóságos uram! - Tóth Béla zónapörköltet rendelt magának. Az is éppen elég drága volt!

- A budapesti Hírlapban Rákosi Jenő Dunántúli álnéven írt egy remek cikket, amelyben Adyba újra belemart.

- Mondtam már a minisztériumban, Béla bátyám, hogy erre az emberre lehet számítani!... - Moravek a paprikás zsírt törölgette a bajszáról.

Tóth Béla pedig mondta is már, hogy mit is írt a jó öreg Rákosi Jenő. Hogy ez az Ady csak elhadarja a gázokba burkolt ritmikus értelmetlenségeit, aztán jönnek a szerkesztők, akik aztán utólag belekomponálnak valami értelmet is! Szóval hogy idáig züllött Ady. Látott egy kis világot, és megrészegeedett a francia meg német dekadensek szellemétől, aztán itthon leplagizált néhány verset, néhányat talán írt is hozzá... Ady aztán átcsapott a misztikumba,

onnan az értelmetlenségbe, és most ott ül, mint Püthia a nyugatosok jós-boltjában. A tehetséges és tehetségtelen tanítványok meg kapva kaptak a feltűnéscsinálásnak ezen az iskoláján, és bolondnál bolondabb esztelenségekre vetemednek.

- Jó!... Nagyon jó, Béla bátyám! - Moravek tele szájjal mondta, s nem volt biztos, hogy a körömpörköltre céloz vagy Rákosi Jenőre. Tóth Béla meg csak mondta a magáét:

- Úgy hallottam, méltóságos uram, hogy Ady jól házasodott, és kényelemben él.

- De ha a szakácsnéja olyan kotyvalékot szolgálna fel neki, mint amilyet ő ad nekünk irodalom helyett, Béla bátyám, bizonyos, hogy a szakácsné fejéhez vágná a levesestálat.

- A naiv közönségnek, méltóságos uram, be lehet adni ilyet, de az ember maga nem eszi meg!

És nevettek jóízűen. Tóth Béla megkapta a körömpörköltjét, de az a háborús évek szerinti kicsinyke adag volt. Sok kenyeret és két deci vörösbort rendelt mellé.

A méltóságos úr fizetett, és a minisztériumba indult vissza.

19.

Az Apostolokban Nuszbaum Lévi és Ninchevich Tódor pikoló söröket ittak. Fleckenstein nem volt ott, annak is jó ideje már, hogy gyászolják.

Az irodalom még érdekelte őket a háborús események szorongatásai közepette is. S ha pikoló sörökre tellett is csupán, ezért néha-néha benéztek az Apostolokba. Nuszbaum Lévi megsebesült a fronton, és leszerelték. Ninchevich a behívóparancsot várta.

- Ady válaszolt Rákosinak! - Nuszbaum Ady Budapest Hírlapban közzétett cikkéről beszélt. Nyomdászoktól tudta: Ady megírta, hogy irodalmi vita folyik néhány hét óta és a vitának Dunántúli a vezére. A nyomdászok körében köztudomású volt, hogy a Dunántúli név Rákosi Jenőé. A vita során először azt állapították meg Adyról, hogy egy gazdag mecénás pénzéből él. A következő alkalommal egy nem Rákosihoz szóló levelét publikálta Rákosi. Végül most legutóbb azt írta meg Dunántúli, hogy Ady jól házasulván, kényelmes otthonhoz és jól főző szakácsnéhoz jutott. Ady megkérdezte, lehet-e neki ezután Dunántúlival irodalmi vitát folytatnia. De azt is megkérdezné, hogy magyarnak, úrinak és tisztességesnek tartja-e az ilyen vitát?

Ninchevich nem értette, mire célzott Ady azzal, hogy ő egy gazdag mecénás pénzéből él? Mert nem tudta azt, hogy Hatvany Lajos cikket írt a Nyugatba, és a cikket Adynak ajánlotta. Ady szívesen fogadta az írást, mert abban viszonzását látta annak a barátságnak, amellyel ő Hatvanynak sok versét és kötetét ajánlotta.

- Nem világos még mindig! - Ninchevich nem értette az egészet.

- Ezek után a Budapesti Hírlap sértő módon inszinuálta, hogy Hatvany Ady Endre mecénása - magyarázta Nuszbaum.

- Ez tényleg sok!

- Hatvanyban a mecénást, Adyban a kitartottat gyaníttatták. - Leckét akartak adni egy nagy magyar költőnek, hogy mint kell a mecénásokkal szemben viselkednie! De még ennél sokkal nagyobb disznóság, hogy Adyt ki akarják vitézni a csatákra! - Nuszbaum egyre jobban belelovalta magát.

- Rákosiék hadjáratának a hatása!... Könnyű lenne egy költőt így eltüntetni szem elől.

- Ebben a világfelfordulásban népszerű dolog lehet egy költőt piszkálni, csúfolni, sértegetni... Nem új divat ez.

- Európa internálta az emberi szellemet, most a legalkalmasabb és a legédesebb a költőbe belemarni.

- Mi lesz majd Kolozsváron, az irodalmi társaság ülésén?

Nuszbaum Lévi gondolkodás nélkül válaszolt.

- Rákosi Jenő szellemében fogják támadni Adyt.

Ittak volna sört még, de már nem volt miből.

20.

Ady a kolozsvári irodalmi társaság ülésén feszült hangulatban. Ellenségei mindenre hevesen reagáltak. Arra is, amikor azt mondta, hogy Doberdón rossz, de ő úgy érzi, jobb Doberdón lenni, mint itthon. Sohase volt gyáva, de fáj, letagadhatatlanul fáj neki, hogy a frontokon belül törnek az életére. De mit akarnak tőle elvenni? A pozíciót? A stallumát? A börze-információit? Elvehetik, mert ő csak a falatokért tartja meg az életét, és azokat senki sem veheti el tőle. A háborút pedig énekeljék azok, akiknek ez könnyű, távoli, szimpatikus vagy üzlet! Neki egyik sem!

- Tud még valamit mondani?! Engem nem fog meggyőzni! - A bekiabálás ellenére Ady folytatta. Elhiszik talán neki, mondta, hogy ez a világkatasztrófa sokaknál jobban szenvedtetni... Hónapok óta még levelet sem igen tudott írni, és mostanában többször is temetnie kellett... Ám rossz idegei miatt jobban bántották Rákosi Jenő és társai mániákus hajszái.

- Tiltakozom! Elég volt a sértegetésekből! - A közbekiáltás után is folytatta. Pár évvel ezelőtt, amikor költő-primadonnának volt kénytelen lenni, öröm volt minden bántás. Rákosi Jenőt soha nem tartotta jelentéktelen embernek, habár kártékonyágát ifjú diákkorában is úgy vallotta, mint ma. Sajnálta, hogy kivételesen szólt róla, mert megfogadta, hogy az ő álnokságát nem veszi észre többé. Pedig ő folytatja a maga kis paralitikus írásjátékait, s mert világ-háborús zavar van, minden tanuló senkijét fölszabadítja.

- Válogassa meg a szavait! Ezt nem tűrjük tovább! - De Ady csak mondta tovább... Egy emberrel le kell számolnia: ez Gyalui Farkas. Mindig tudta, hogy a Budapesti Hírlapék, illetve Rákosi úrék nem tudnak születetni írókat. Ellenben a Budapesti Hírlap tud halottakat föl-támasztani. Ilyen halott volt Gyalui Farkas. Ezt az embert, aki sose írt le eredeti sort, nem lett volna szabad rá uszítani. Egyébként végez vele... Internacionális volta mellett büszkén mutat köteteire. Arra figyelmeztet minden gonosz érzésű embert, hogy talán szükség lesz még a magyarság védelmére, és akkor ő halálos ágyából is föl tud kelni, mert többet érez és sejt, mint a mai szerencsés vagy szerencsétlen hősök.

- Elég! Hallgattassák el! Le vele! Le vele! - Sokan álltak fel és szitkozódtak.

Ady Endre befejezte előadását.

21.

Ady feleségével, Csinszkával 1917 őszétől budapesti lakásukban, a Veres Pálné utcában laktak. Hotelek, panziók, bérelt szobák után ez a lakás volt az egyetlen, amit Ady sajátjának tudhatott. Dolgozószobájában biedermeier bútorok: ágy, az ablaknál íróasztal, mellette könyvespolc néhány könyvvel, dívány és székek vették őt körül.

Ady az ágyon pihent. Csinszka rendrakás közben mondogatta, hogy ő bizony nem szerető gyermek, mert igyekszik mindent kihajítani ebből a szép pesti lakásból, ami az apjáról rossz emlékeket idéz fel benne.

- Ugye nem lenne szabad ilyennek lennem?

- Maga kis csacsi... csacsinszka... Csinszka... - Ady megcsókolta.

Ma jobban érezte magát, mint máskor általában.

- Tudja, mit olvastam? - kérdezte Csinszka.

- Mit?

- A maga levelét!

Ady olyan kedvesen tud írni, vélekedett Csinszka. „Haragszik, beteg vagy úton van az én kis húgom, hogy hallgat?” Csinszka olvasta a levelet.

- Az a gyanúm, hogy gyanúsít! Mire esküdjek neki, hogy valóságos fájdalommal nélkülözöm üzeneteit? Nagyon elárvultam, békétlen pesszimista vagyok, és emellett kövéredem, mint egy püspök. Megvalósulhat-e az a számításom, hogy arra utaztamban meglátogassam? Pár hétig még itt maradok. De írjon, mert hallgatása fáj!

Adynak bizony nagyon fájt. Graz közelében, a Maria Grün szanatóriumban pihent, s Csinszka nagyon hiányzott neki. Mert szerette őt, szerette. És mert hároméves kora óta mindig szeretett valakit. Hétéves korában meg akart halni szerelmi bánatában.

- Jó, hogy nem tette meg, mert akkor most nem lehetne itt mellettem.

Csinszka megölelte. Jó volt így együtt. Csinszkával és a múlttal. Egy tavaszon..., jutott Ady eszébe, tűrhetetlenül elhatalmasodott a szerelem, s ez a nagy baj. Nagyok és kicsik, papok és katonák, tanárok és diákok mind szerelmesek voltak. Alkonyat idején egy nagy park tájkáját lepte el az összes városi szerelmes... Ez a park, ez lehetett a bűnös, ez bolondította meg a szíveket, de egyébként a leányok is túlságosan szépek voltak akkor és ott. Ők, diákok voltak a legbolondabbak és legszerelmesebbek. A parkban várták lihegve a lányokat, akik kacagva érkeztek, négyen, öten. Irma, Irén, Bella, Piroska, Ottilia... Mindbe szerelmesek voltak. Már majdnem eladó lányok voltak, s így a mamák nem szívesen nézték őket, kölyköket a leányok mellett...

És Csinszka nevetett.

A leányok unatkoztak, s szükségből szóba álltak velük, reájuk nevettek, és megtöltötték a szívüket szenvedéssel és boldogsággal.

- Csoda, hogy átvészelte, és nem pusztult bele abba a nagy szerelembe!

Ady pofozkodott Ottilia miatt, de ő egyre gúnyosabban kacagott rá. Ő az erős és bátor embereket szerette, Ady meg gyöngé kis legény volt, furcsa, nagy fantáziával. Éjszaka álmában ördögökkel, rémekkel teli eseményeket élt át! Egyedül félt bemenni egy sötét szobába, s a váratlan hangos szótól mindig dobogni kezdett a szíve... Aztán egy napon elhatározta, nagy szerelemben, hogy bátor ember lesz. Kissé rekedten, de keményen azt mondta Ottiliának...

- Ottilia! - Ady letérdelt Csinszka elé. - Én katona leszek, mert szeretném, ha maga szeretne engem.

- És erre Ottilia?

Ady felállt, a kanapéra ült, és Ottilia hangját utánozta.

- Én bizony most nem adom oda magának a kezem, még csókra sem...

És Ottilia folytatta. Odaadja a száját is egy igazi nagy csókra, ha Ady érdemes lesz rá! Ő le fog feküdni, de ma éjjel nem alszik el. Megkérdezte, hogy tudja-e Ady, hogy melyik az ő szobája ablaka? Amelyik a kertre néz. Azon túl ott a temető, ahonnan be lehet mászni a kertbe. Éjfél körül... ha Ady jön, kinyitja az ablakot, odatartja neki az arcát, talán a száját is, és megcsókolhatja, ha akarja...

Ady tíz órakor szökött el hazulról. Sütött a hold, s ő jobban reszketett, mintha vaksötét lett volna. A nyári éjszakára borult a szerelem, mely az egész várost kínoztta. De ő a temetőre gondolt, és vacogott a foga. Csak a partig jutott el, ahol még volt egy kis élet. Már akkor érezte - és sírva szidta magát érte, hogy nincs bátorsága tovább menni. Gonosz az a lány, ezzel vigasztalta magát, mert ha tényleg odamegy, ha ki is nyitja az ablakot, nem biztos, hogy megcsókolhatja, s ha megcsókolhatja, még mindig nem biztos, hogy szereti. Csak csúfolódik vele, csak látni akarja a bátorságát. Nem, nem megy! S ha ott a temetőben valami megmozdul mellette, abba ő belehalna. És különben Bellát szereti igazán, az ő szép és szomorú szemeit. Hazaszaladt, visszaszökött az ágyba, és Belláról álmodott szépet és szerelmeset...

Adyt köhögési roham fogta el.

- Rosszul van? - Csinszka az ágyra fektette.

- Igaza volt Madame Thèbesnek...

- Kinek?

- A párizsi jósnőnek... - Adyt fojtogatta már a köhögés. Csinszka arra kérte, hogy ne erőltesse magát, ne beszéljen. Ady azonban mégis folytatta.

A jósnő ravasz volt, konok és ügyes, és nem is a jóslására volt kíváncsi... Húsz frankot kért, mégis elment. Látni akarta a hírhedt műhelyét. Megkérdezte, hogy meg szabad-e mondania, ha Ady holnap meghal? Igen, madame, felelte, ha mindjárt ma is. Művészkeze van, mondta a jósnő, és valamelyik keleti országból jött. A keze orientális. Nagyon szereti a muzsikát? Nem akarta elárulni, hogy rosszul sejtett önagysága, de észrevette az arcán. Hát íróember? Nem válaszolt. Sejtette, hogy újságíró, s vége volt minden merészségének. Akkor lendült újra magasabbat a fantáziája, amikor kettős végstációt jósolt. Azt mondta, neki vagy óriási sikere lesz harmincéves korában, vagy megőrül. Csinszka ijedten megfogta Ady kezét. A jósnő folytatta. Nagyon művészkéz. Áldja istent, hogy nem lett kereskedő, ezt mondta még. Tud pénzt szerezni, de még tűrni sem tudja. Írjon könyveket!

Ady akkor jókat nevetett magában a jóslaton. Nem karcolt a lelkébe egyetlen szót sem, de valami mégis bántotta... Az ördögbe is, azt a megbolondulást elhallgathatta volna...

A köhögés újra fojtogatni kezdte.

22.

1918. október 31-én gróf Tisza Istvánt, volt miniszterelnököt ismeretlen fegyveres katonák budapesti lakásán agyonlőtték. Másnap a Tisza Kálmán téren összegyűlt tömeg a köztársaság kikiáltását követelte. Gyűléseken országszerte Magyarország függetlenségének és a köztársaságnak a kikiáltását követelték. Linder Béla hadügyminiszter elrendelte, hogy a magyar csapatok tegyék le a fegyvert. Miután a király a Károlyi-kormányt saját kérésére fölmentette a neki tett eskü alól, este a kormány tagjai felesküdték Magyarországra és a magyar népre, a Nemzeti Tanács elnökévé választott Hock János előtt.

Ady és Csinszka budapesti lakásukban izgatottan olvasták a híreket. Ady háziköntösben a kanapén feküdt, Csinszka mellette ült és az újságot lapozgatta. Károlyi Mihály gróf, minisz-

terelnök kiáltványt intézett a világ népeihez. A magyar nemzet leteszi a fegyvert, belép a Népszövetségbe, minden népnek egyenlőséget és testvériséget hirdet; Európa védelmében eltöltött múltjára hivatkozva területi sérthetetlenségért folyamodik. A hadsereg tisztikara a budapesti Országház téren ünnepélyesen felesküszik a Nemzeti Tanácsra és a kormányra.

- Bölöni legalább itt lenne! - Ady fölsóhajtott.

- Tíz napja Svájcba utazott. De Schöpflin meglátogatta, és még fogja is.

- Forradalom van! Nem éppen most olvasta, hogy Tisza Istvánt meggyilkolták?! Gyurka híreket hozna!

Kopogtak az ajtón. Vojnica, a szobalány rémült arccal lépett a szobába.

- Hivatalos emberek jöttek, tekintetes asszony! - És dermedten állt. - Küldöttség vagy mi... - Nem tudta tovább folytatni, mert a két küldött a szobába érkezett. Egyikük Hock János volt, a Nemzeti Tanács elnöke. A másik küldött levelet tartott a kezében és olvasni kezdte:

- Komor napokat élünk, a magába szállás sötét napjait. Ezért siettünk feléd, ó poéta. Segíts! Ha betegen is, de segíts! A kisujjadat sem kell mozdítanod, csak szemeddel mutass könyveid felé. Ezekből a könyvekből kiált a világ felé a magyarság joga a léthez. Most a te hited fiai vezetik az ország ügyeit, melyet idegen ellenség, a te honi ellenségeid bűnei miatt akar végzetesen megnyirbálni. Nemzeti egységünket vonják kétségbe. Bennünk és főleg benned, ki elől jártál időben és zseniben, benned él, Ady Endre, Magyarország szellemi egysége! Mutass könyveidre, Ady Endre! Mutass szívedre, Ady Endre! Mutass hitedre, mutass a magyar lélek birodalmára, a te szellemi országodra, amelyet nem szállhat meg ellenség, s mely a jövőnk magyarok örök országa. Ebben az országban a te utadon akarunk járni, mint hív követőd, utánad, mindig csak utánad.

Ady hangja remegett, akadozva szólt. Dadogva... gyáván... de mégis némi büszkeséggel mondott köszönetet a forradalmi nemzet tanácsának, aki eljött a költőhöz... Dadogva... mert életében sokat kiabált, dadogva is mondta, milyen jólesik neki ez a mindennél nagyobb kitüntetés...

- Úgy érzem, hogy való és bekövetkezett az én forradalmam! - Kezet fogott a küldöttekkel.

A vendégek rövid ideig tartózkodtak Ady szobájában. Csinszka maga kísérte ki őket.

*

Ady 1919. január 27-én, negyvenkét éves korában meghalt. Utolsó útjára, végső nyughelyére, a Kerepesi temetőbe, néma gyászban hívei kísérték el.

Temetése napján dermesztő hideg szél fújt. Azon az estén Csinszka Ady kanapéjára ült, férje köntösét szorongatta, és csak sírt, zokogott.

Asszonyi élete oly rövid volt!...

Odakint a szél egész éjjel kibékíthetetlenül füttyült.

*

Az igazi, az esendő Ady Endre alakja elevenedett fel bennem?...

Kafka Margit, akire a Szent István parki fák között a gyermekét levegőztető kismama emlékeztetett, Thanatosz érintését érezte, s azért utasította vissza a költő közeledését?

A babakocsit toló, gyermekében gyönyörködő asszony kilépett a park kapuján, s a Pozsonyi úton elindult a körút felé.

Boldog ember a párja! - gondoltam magamban.

Ha nem tévedtem!

III. TÁVOLI VIZEKEN

1.

A kutyasétáltatók és Újlipótváros!... Így teljes az elem tároló kép! A Szent István park környékén előfordul még az is, hogy valaki pénzért kutyát sétáltat.

A történet, amire rátérek, napjainkban játszódik, az M/S HUNNIA kereskedelmi óceánjárón, annak leginkább a hátsó fedélzetén, amit a tengerészek csak pupának hívnak. A pupa közepén rozoga asztal állt, néhány pad, s jókora tekercsekben hajókötelek, amelyekre a matrózok leülni is szoktak. Elöl a biták magasodtak, amikre köteleket erősítették, amikor a hajó kikötött; továbbá csörlők, gépek és a korlát töltötte ki a teret. A pupa közepétől balra lépcső vezetett a felső fedélzetre, ahol a zuhanyozó volt, meg padok, hátul pedig a magyar nemzeti lobogót lebegtette árbocon a szél.

Harsogó indulót bömböltek a hangszórók. A legénység tagjai az alsó fedélzeten álltak, Garami Antal hosszújratú kapitány, Csada Róbert gépüzemvezető és Tatai Jeromos rádiós tiszt pedig a felsőn. A hajómotor zúgása és a hullámok morajlása hallatszott még erőteljesen.

Egyenruhát nem viselt a legénység; öltözkük olajos volt és piszkos. A zene halkult, a legénység és a tisztek szétszéledtek; Hidas György gépápoló és Polter András hajópincér maradtak csupán a helyükön.

- Megható a búcsúztatás! - lelkesedett Polányi.

- Ha kifutunk, így szokás - felelte közömbösen Hidas. - De mielőtt sírva fakadnál, láss neki! Itt az olló és a borotva.

- De mennyit vágjak le?

- Mennyit! Mennyit!!... Hogyhogy mennyit?!

- Egy centit... ötöt?

- Az egészet!

A gépápoló nem igazán értette a kérdést. Két hét múlva a trópusokra érnek, s meg fognak döglenni a melegben. A vörös-tengeri átkelésnél hatvan fok lesz a gépházban.

- Nekem mindegy... Ha kopasz akarsz lenni! De menjünk fel az úszómedencéhez... ott van víz!

- A púderosba?!... Az a Haarlemtől túl magasan van!

Hidas, ha nem tudta volna, ebből kitalálta volna, hogy a hajó pincére most hajózott be.

- A medencét mindenki használhatja!

- A siorkák!... Akiknek arra is van idejük, hogy fürdőzzenek.

- Maradjunk akkor itt?

A pupán kávézni szoktak, Hidas azt javasolta, hogy menjenek inkább mégis fel a medencéhez.

Elindultak. A szél és a tenger moraja erősödött. Polányi a lépcsőn felfelé menet megkérdezte még egyszer Hidástól, hogy nem gondolta-e meg magát, s nem fogja-e elátkozni, hogy kopasz lett.

- Én nem, de mások fognak zaklatni az ellátás miatt, s amit még elképzelni tudsz. Elődöd se bírta sokáig, és hamarosan meg fogod érteni, miért csoda, hogy ha valaki tengerész létére eléri a nyugdíjkort.

- A tiszték bírják?

- Jobban, mint mi, kispajtás!... A siorok a púdert hintik, a szart pedig mi takarítjuk el! És mi mégis... mégis hajózunk!... - Hidas felállt. - Valami szilaj, féktelen vágy úz bennünket?... A jószágos, öreg tengeri isten, Nereus leányai, a hajósokat segítő nimfák hívnak, csábítanak minket a messzi vizekre, a mély és kiismerhetetlen tengerekre, a hideg tajtékú hullámokra? S bár sohasem láttuk, tudjuk mégis, hogy a tomboló vihar, vagy a lágyan ringó habok alatt, lent a mélyben virágok nyílnak...

- Te költő vagy?

- Nem vagyok...

A felső fedélzeten Csada Róbert gépüzemvezető közeledett feléjük.

- Hidas! A kabinokhoz azonnal! Csapódik be a víz!

- Igen, uram.

- Hívjon segítséget a gépházból!

- Máris, uram!

Csada sietve távozott.

- A hajvágást el kell halasztanunk, András!... Szólíthatlak így, Polányi?

- Igen.

Hidas rohant le a lépcsőn a hajótérbe. Polányi is elindult, de ő bizonytalanul járt-kelt még a hajón. Süvöltve erősödött a szél és morajlott a tenger. Kelemen József kormányos matróz, és rövid idő múlva Hidas, elgyötörten, csuromvizesen érkezett a pupára, hogy pihenjenek.

- Kemény volt! Elkerülhettük volna! - Hidas kifújta magát.

- Szerencse, hogy Jani idejében észrevette - A kormányos, a hajóácsra célzott. - Miért nem lettem inkább pincér?... Mondd, milyen fickó az új pincérünk? Látom, hogy gyakran beszélgetsz vele.

- Rendes.

- Vigyázz vele! Sose tudhatod!

- Megbízom benne.

- Azért csak légy óvatos!

- Mihályi János különcbogárnak hívja, és az a véleménye, hogy nem úgy néz ki, mint egy pincér.

- Nem paranoiás a hajóácsunk?

- Polányi intelligens, és mindenáron a legénység közé akar férkőzni. Ennek ellenére szimpatikus mégis.

- Ő lehetne az új szakszervezeti titkár! Wallner nem vállalja már tovább.

- Minek ide titkár?... Wallner se tudott elérni semmit. Annyi volt a dolga, hogy aláírta a heti étrendet, amit a kapitány akkor változtatott meg, amikor akarta.

- A választásnak nincs tehát semmi kockázata.

Kelemennek kezdett tetszeni az ötlet.

- Lehet, keresztül tudja vinni az akaratát. Most hajózott be, civil még, az otthonról magával hozott igazságérzete még benne él. S azzal mi féléves, tízhónapos, egy éves távollét után már nem dicsekedhetünk. Azt sem tudjuk már pontosan, hogy mikor hajóztunk be... Mintha a társadalom peremére csúsztunk volna. Fogalmunk sincs arról, hogy mi történik otthon, mi van a világban. Régi újságokat lapozgatunk: mozaikokból rakjuk össze utólag az eseményeket...

- Beszélj Polányival! - mondta Hidas. Kelemen nem felelt, borzongás futott át rajta, elindult, hogy megszártsa a ruháit. Hidas a vizet kémlelte. Polányi a lépcső korlátjába kapaszkodva a felső fedélzetről támolgott lefelé. Hidas a segítségére sietett. Ebben a szempillantásban hatalmas mennydörgések hallatszottak.

- Nem bírod, kispajtás?

- A levegő jót tesz... - reszketett a hajópincér.

- Lélegezz nagyokat!... A tengeribetegségnek két gyógyszere ismert: a kellemes testhelyzet és a távoli pontok nézése.

- Hol van itt most kellemes testhelyzet?! - Polányi azt hitte: cukkolják. Hidas leültette az asztalhoz és szódát itatott vele. A hullámok könnyedén csapódtak a fedélzetre, s dobálták a Hunniát.

Elsőprő vihar kerekedett! A tálalóhelyiségben a hűtő kiszakadt a falból, a tányérok, a poharak mind lerepültek az asztalokról, a tengerészek pedig a székekről.

- Igyál, kispajtás! A tenger most mindenkit megfingat!

Polányi panaszkodni kezdett, mintha a hajópincér számára újdonság lett volna, hogy csúszkáltak métereket a szalonban, amíg végre valami kapaszkodót találtak. A pihenő idejüket töltők nem tudnak aludni. Annak is örülnek már, ha az ágyról nem gurulnak le.

- Fekve is kapaszkodni kell! És közben micsoda zajok kerekednek! Süvít a szél, nyikorognak a szekrényajtók, zörög, recseg minden, potyognak és gurulnak mindenfelé a tárgyak... Legidegesítőbb az volt, hogy egy ceruza ide-oda csapódott a fiókban... Túlvilági kínok ezek!

- Én a mennyországba kerülök! A munkásosztály a paradicsomba megy! -

Hidas nevetett: - Itt bóbiskolhatsz egy kicsit...

Polter ordított, hogy a felkorbácsolt hullámok csattanásait túlkiabálni tudja.

- Nem bóbiskolni, hanem végre egy jót aludni szeretnék!

Másnap mindenki ugyanúgy dolgozott, mintha a tengeren mi sem történt volna a tengeren. Hidas vigasztalta, hogy másnak se könnyű, s akik már évek óta hajóznak már, azoknak is telemenne a gatyájuk, ha elhagynák magukat.

- Hajtott, mint egy igavonó, egész nap, reggel óta enni nem volt időm, de még fegyelmet is kapott.

- Fegyelmet?!... Miért?

- Több ablak nem volt bereteszelte teljesen! A víz hatalmas sugárban zúdult be... Az ablakot ugyan bezárták, kihordták a vizet, és már kapták is az új parancsot. A hatos raktár felső szintjén elszakadtak azok a drótkötelek, amelyek a póthengert rögzítették. S a hatalmas vas-kolosszus ide-oda csapódott a raktárban...

Nem volt egyszerű rögzíteni, s addigra sok mindent összetört a raktárban.

- Ezért kaptad a fegyelmet?

- Nem. Fel kellett mennem a púderosba a kápónak jelenteni. Csada irodájából lefelé jövet észrevettem, hogy a tisztí tálaló ajtaja nyitva, elvettem egy lángost.

- Többet is elvehettél volna.

- Amikor a szalonból kiléptem, Csadába ütköztem. Üvölteni kezdett, mindennek lehordott. Mit keresek a tisztí körletben? Hogy merészelek élelmet lopni?!

- Azt mondta, hogy lopsz?!

- Beszélhettem neki, hogy nem volt időm ebédelni... Nem érdekelte... mennyit dolgoztam délután. Nem szoktam a felső fedélzeteken mászkálni, de ha már fel kellett mennem jelentés tenni, bekaptam egy falatot...

- Elképesztő! - Polányi nem hitt a fülének.

- Neked! Mert zöldfülű vagy!

- Szólj a szakszervezeti titkárnak!

- Normális vagy?!... Wallnert gyűlöli a kápó. Wallner diplomás, kispajtás, és ez ahhoz elég, hogy a kápó valakit utáljon... Máskülönben Wallner beadta a felmondását... Azt se kérdezték tőle, miért megy el. Csak azt, mikortól számolhatják a felmondási idejét.

- Miért utálja a kápó a diplomásokat? - kérdezte Polányi.

- Sok a miért, kispajtás!... Garami és Csada gyűlölik azokat, akik többet tudnak, mint ők. Mindketten a személyi kultusz dinoszauruszai... Kádár Jánost is túléltek!...

- Neked van diplomád?

- Ez fontos?

- Szeretném tudni!

- Van... De titkolom.

Hidas sok hajón dolgozott már, s tapasztalatból tudta, hogy a felsőfokú végzettséggel nem kell kérkedni. Kezdő diplomásnak mindenáron be akarják bizonyítani, hogy nem ért semmihez, és csakis olyan munkát adnak, amibe könnyen belerokkan.

- Milyen diplomád van?

- Gépészmérnök vagyok. - Hidas legyintett. Másnak is van diplomája. Wallner elektromérnök, a hajón százszámra cserélheti a villanykörteket. Hidasnak eszébe jutottak az 1988-1989-es évek eufórikus napjai: Nagy Imre és sorstársainak temetése, az első szabad választás, az utcai plakátok, azokon a tányérsapkás, arctalan orosz katona fényképe és a felirat: „Tovariszsi kányec!”

- Garamiról mit tudsz?

- Életművész. - Hosszújárat után ment már ő haza Németországból, a Dunán, a saját jachtján. Kétszer annyit keres, mint egy pesti bankár, s tudja pontosan, hogy kinek, mikor kell adni ajándékot vagy csúszópénzt; mikor, hol, kivel kell együtt vadászni. Külföldi kikötőben

kommunistázik, de a hajón a tengerész, ha levegőt szeretne venni: megjegyzést Kádár Jánosra ne tegyen.

- Csada?

- Multimilliomos ejtőernyős. Munkásőrből vált demokratává. - Hidas kertelés nélkül fogalmazott. - Társaságban kedvenc témája, hogy mekkora szállodája és étterme volt az apjának. Amit majd ő visszaszerez. De mindenki tudja, hogy néhány holdas kisparasztok voltak a szülei, akik Csadából nem tudtak embert faragni. De van már neki annyi pénze, hogy szállodát és éttermet nyithasson. Csada irányítja a hajón a „bunkerolást”, és a fedélzeten mindenki tudja, hogy a tartályokba ugyanannyival kevesebb olajt szivattyúztat, mint amennyivel többet a céggel kifizett. A sok ezer liter különbözete összegének fele az ő, másik fele Garami széfjébe kerül... - Ha lassan megyünk, mindig arra gondolj, kispajtás, hogy az olajt lopják!

- Vannak bizonyítékaid?

- Nincsenek.

- Anélkül nem kezdetünk semmit... És Tatai Jeromos?

- A rádiós tiszt a legműveltebb fickó a hajón. Tudomása van arról is, amiről nem kellene. Könyvet is kikölcsönözhetsz tőle!... Zárkózott természetű, apja munkaszolgálatban, anyja Mengele kísérletezgetései közben halt meg. Tatait nagyanyja nevelte fel, s nagyanyja halála után ő Izraelbe disszidált. Katona volt, de a rendszerváltozás után hazatért Magyarországra. Zsidó szokások szerint él, íróasztalán menóra, tóraállvány és tóraolvasó. Sábesszdekliben szokott imádkozni.

- Király Mihály milyen tengerész?

- A legjobb, akit ismerek. De a legkiábrándultabb fedélzetmester, akivel valaha találkoztam... Nem tudja felfogni, hogy amiben hitt, az már nincs többé. S csak úgy sajog benne a múlt, mint amputált kézen a fantomfájdalom.

Mihályi János, a hajóács kárpótlási jegyekért ötven hektár erdőhöz és harminc hektár szántóhoz jutott. Az államosítás előtt birtokuk volt, hozzá a megfelelő kutyabőr... Mihályi hajlíthatatlan, mint a jegenye. Azért hajózik hónapokig, hogy szabadsága idejében az erdőt járja. Kelemen József, a kormányos arra büszke, hogy anyai nagyapja vitéz volt, s a rangot ő örökölte.

- És te, Polányi?... Te milyen ember vagy?

- Igazságot kereső.

A tenger csillapodni kezdett, a nap kibújt a felhők mögül, az idő megenyhült, s a nereidák fürge táncot jártak újra a hullámokon.

- Ha szép az idő, minden olyan más! - Polányi arca felragyogott.

- Szép az idő, gyönyörű a tenger! Tengerész ilyet nem mond soha, kispajtás! - Hidas magára hagyta Polányit.

A hajópincér nézett utána, s nem értette, hogy lelkesedésében mi volt idegesítő. Nem tudta még, hogy a hajón nyugtával szabad dicsérni a napot.

*

A vihar elvonult. Mihályi, Wallner és Kelemen érkeztek az alsó fedélzetre. Leültek az asztalhoz. Fáradtan, borostásan. Kopaszra nyírtan Hidas is megérkezett. Kelemen azonnal megjegyezte:

- Úgy nézel ki, mint egy hógolyó!

- Közeledünk a trópusokhoz... Nemsokára a bőrünket is szívesen levedlenénk!... Polányi kannában kávét hozott a konyhából, tálcan csészéket, és üdítőket. Halk zene szólt.

- Ki nyírt meg? - Kelemen kérdezte.

- András.

- Gratulálok, Polányi! - mondta Kelemen.

Király Mihály fedélzetmester is megérkezett.

- Totális és orbitális jó kávét! - dörmögte, és leült.

Kialakult szertartás szerint így köszöntek egymásnak a tengerészek.

- Totális és orbitális barom ez a Király, idétlen köszönéséről képtelen leszokni - Hidas súgta Polányinak.

Szürcsölték a kávét. A zene hirtelen félbeszakadt, s Tatai Jeromos beszélt. Éles, recsegő hang sistergett a hangszóróból: „Itt a hajórádió műsora! Tatai Jeromos jelentkezik...” A HUNNIA Szumátra partjai felé tart, átlagosan tizenhat csomóval. Nem lebecsülendő teljesítmény ez egy háromszáz méter hosszú, negyven méter széles hajónál, melynek hordképessége negyvenezer tonna... És ehhez még hozzá kell számítanunk a felszerelések, a személyzet, az ivóvíz és az üzemanyag súlyát!...

- Seggfej! Te dumálsz, amikor még a púderosban is eltévedsz?! - Király mérges lett. Megjegyzését a rádiós tiszt nem hallotta, beszélt tovább: „Képzeljék el, hogy a hajó teljes rakománya kétezer vasúti teherkocsiban férne el...”

- Kit érdekel ez!!?... - Király még idegesebb lett. - Pihenőidőben!...

„Az M/S HUNNIA az Atlanti-óceánon halad”.

Király felugrott, és kikapcsolta a hangszórót.

- Aki hallgatni akarja, menjen a kabinjába!

Visszaült a helyére, odébb lökte Hidast.

- Húzzál el innen! Már mondtam neked, hogy mellém ne ülj!... Gyűlölöm a gépapolókat! Nem bírom a szagukat!

- Én a helyedben tartanám a számat! Ennek egyszer rossz vége lesz! - Kelemen farkasszemet nézett a fedélzetmesterrel.

- A kormányos matrózok is ingerelnek!

- Jóskának igaza van! - Wallner sietett Kelemen védelmére.

- De az elektrikusok és a szakszervezeti felforgatók is!... - Király nem tudta abbahagyni. - ... Akik bent hűsölnek a hajón egész nap, mi meg gutaütést kapunk a tűző napon!

A pupa egész asztaltársasága röhögött. Majd hosszú, egyre kínosabb csend lett. Király és Wallner gyűlölettel méregették egymást. Kelemen megpróbálta menteni a helyzetet.

- Hallottátok, mi történt? - Kelemen a kérdéssel oldani igyekezett a feszültséget, mely oly gyorsan támadt fel, mint ahogy a szél a fodrozódó hullámokon. - Hajnalban SOS-jelzés riasztotta Tatait...

- De jól informáltak egyesek! - Mihályi ingerelte a kormányost. Kelemen elmosolyodott, és folytatta, amit szolgálatban hallott a kormánykeréknél. Angol hajó jelezte, hogy nyolcvan mérföldre tőlük jacht hánykolódik a tengeren. Percek múlva két közeli hajó is jelentette, hogy elindultak menteni.

- Szerencse, hogy nem mi! - A fedélzetmestert a történet nem hatotta meg.

- Miért, te haleszű? - kérdezte Wallner.

- Nem hallottál még arról, hogy kalózhajók SOS-jelzést adnak le, aztán a mentésükre érkező hajót frankón kipucolják?

- Ázsiában, de nem itt!

Kelemen mesélte tovább a fejleményeket. Fél óra telt el, amikor a partiőrségnek norvég kapitány jelentette, megtalálta a jachtot, és felvette az utasokat. Éjjel, a viharban leállt a jacht motorja, a rádió is felmondta a szolgálatot. S csak hánykolódtak a zavaros vízben.

- Büdös mázlijuk volt! - Mihályinak igaza volt. Éjjel a hajó ugyanis olyan mint a denevér; ultrahang segítségével a sötétben nem repül neki semminek.

Mihályi, reggel, amikor a ballasztvizet mérte, breton halászsokat látott.

- Karattyoltak és integettek... Egyikük tonhalat dobott föl a dekkre. Ugathattam neki, hogy van mit ennünk... Hungarian vagyok és nem hungry, ismételttem neki!...

- Angry hungarian! - Polányi beszólására kitört a röhögés. De a hajó is billent egyet.

- A kurva anyját! Ez hiányzott még nekünk! - A fedélzetmester felugrott a helyéről.

A HUNNIA a morcos Vizcayai-öbölbe érkezett. Biztosak voltak benne. Az Atlanti-óceán csillapíthatatlan hullámai a nem is olyan távoli Spanyolország és Portugália partjaitól indulnak el. Menniük kellett, minden külön utasítás nélkül tudta valamennyi gyakorlott tengerész.

- Zéfesztelni mindent! - a fedélzetmester kiadta a parancsot. - Ne essen szét ez az úszó rozsdakalitka! Ólomszürkék a hullámok, és egyre nagyobbak!...

Hidas szabadidejében a vizet kémlelte, és álmodozott.

Ki tudja, e pillanatban éppen talán száz ember feje felett siklunk el? S a távolság köztünk alig ötven méter...

A gépapoló a korlátnak támaszkodott.

Ott lent, a tengeralattjárón a világítótestek nappali fényt árasztanak, a vízbontók ontják a friss levegőt. A kényelmesen berendezett moziteremben filmet vetítenek, a tornateremben súlyzókat emelgetnek. Néhányan az étteremben ebédjüket fogyasztják, mások pedig éppen zuhanyoznak. Mindenütt eleven élet!... De lényegében ugyanúgy korlátok közé szorul az élet ott lenn is, mint fent a Hunnián. Otthon is korlátok között éltem; mindig és mindenhol. Amikor a nagymamám barátnőjénél laktam Kőbányán, este csak tíz után mehettem haza. Az asszony bérlője éjszakás volt, és pihenhettem az ágyában. Rengeteg időm volt új címeket keresni. Végre Terézvárosban találtam egyet. Soha úgy még nem siettem sehová, mint akkor! Csöngettem, s amikor kitárult az ajtó, megszeppentem a látványtól: nem láttam nőt még akkora méretben. Dadogva tudtam elmondani, hogy miért jöttem. A női lény szemrevételezte vézna karjaimat, sovány mellkasomat. Ugyan mit is kezdjen ő énvelem, törekeny lényemmel? Neki komoly ember kell, férfi!... Ott a létra alatt, az a vaságy, arról van szó. Fölötte ruha száradt. Jól megnéztem, s csak akkor jöttem rá, hogy nem vitorlavásznak csöpögtek, hanem női alsóneműk. És amikor özvegy Palicsekné kétszobás lakásában laktam a Bródy Sándor utcában? Először örültem, mert azt hittem, hogy majd ott nyugodtan élhetek. Aztán lassan rájöttem,

hogy tévedtem. Lakosztályom ugyanis Palicsekné szobájából nyílt, s ha késő éjjel keveredtem haza, megesett, hogy kénytelen voltam rajtakapni őt a fogatlan, öreg szeretőjével... Őket azonban semmi nem zavarta... Sőt a takaró alól ki is köszöntek nekem! Vidékről indultam el, a fővárosban mérnökhallgatóvá vedlettem, szárnyaimat még csak bontogató gondolkodóként saját szememmel láthattam, milyen az élet a legvidámabb barakk fővárosában?... Amikor Dudásékhoz Rákospalotára költöztem, úgy éreztem, hogy az életem alakulni kezd, mert én lettem lett a Dudás házaspár szemefénye. Elvesztett gyermekeik helyett engem szerethettek. Az idős Dudás egy szobában aludt velem. Mivel beteg voltam, egész nap az ágyat nyomta. Reggel viszont már fél hatkor húzta félre a függönyt, hogy nézzen engem. Dudásné nyugalmazott tanácselnök volt, a lányuk fölakasztotta magát, katonatiszt fiuk szolgálati fegyverével a menyüket lőtte le, majd annak menekülő szeretőjét, aztán végül magát lőtte föbe. Dudás skizofrén tekintetéből áradt a jóindulat: számára én voltam a megváltó. Szobám nem volt nagy, de volt benne minden, amire szükségem lehetett. Szék, szekrény, ágy, köröskörül, lent-fent könyvespolcok és egy íróasztal. Dudásné pedig!... Minden idegpszichológusban név szerint ismerték! Meghalt volna értem! Ágyba hozta a reggelit, s ilyenkor nézhettem az öregasszony begombolatlan hálóingéből kilátszó felső testének lehangoló látványát... Így éltem, másodmagammal, illetve harmadmagammal az örökkévalóságban, s közben múltak a napok, sőt az évek. Lassan a hajam is hullani kezdett...

A rádió Dudáséknál bömbölt állandóan, s abban pedig hazudtak éjjel, hazudnak nappal és minden hullámhosszon!...

Majd eljegyeztem egy lányt, akivel már hosszú ideje szerettük egymást. De ezzel merényletet követtem el a sors ellen, mert újra albérlet után kellett néznom.

És Morlay doktor, a bíró, akinek a kutyáját sétáltatta a Szent István parkban!?... Ő volt a legrendesebb hozzám!... Nemrégén levelet írtam neki... Morlay szűkszavú ember, és valóságos információtároló.

Hidas maga elé képzelte a képet, amint Morlay könyvtárszobájának legcsendesebb zugában ül, virágai között, karnyújtásnyira a kézikönyveitől.

Asztalára a Szent István parkból beszüremlik a fény, a fák lombjai lecsendesítették a Pozsonyi út zaját, s a hűvös szobába, a kortalan lexikonok friss ózon áradt.

Morlay a levelét olvasta.

A felső fedélzeten Csada tűnt fel. Hidas Morlay bíróra gondolt még, a dolgozószobára, a könyvespolcain sorakozó díszkötésű szótárakra, ritka és régi könyvekre...

Csada lejött a lépcsőn.

- Mi a fenét csinál itt, Hidas!? Maga ennyire ráér?

- Nem kezdődött el még a szolgálatom, uram.

- Menjen csak a gépházba, én majd kitalálok magának valamit!... Hogy annyi ideje ne legyen feljelentő leveleket firkálni!

- Senkiházi! Neked még a névadód is vámpír volt! Vagy Sztálin személyesen! - sziszegte a gépházba.

*

Két hét telt el. Kikötés nélkül, üzemanyagot kímélő, lassított menetben.

Gibraltárban, nyílt vízen horgonyozva, tartályhajóról vételeztek üzemanyagot, végighajózták a Földközi-tengert, s a Szuezi-csatornát átszelve jutottak ki a Vörös-tengerre.

Polányi, ahogy a délelőtti és délutáni tizenöt perces pihenőidőben minden nap, kávé, csészéket, és üdítőitalokat szolgált fel. A pupán gyülekeztek a tengerészek, Hidas nem volt azonban köztük. A matrózok rövidnadrágban voltak vagy fürdőnadrágot viseltek csupán, néhányukon trikó is volt. Halk zene szólt.

- Totális és orbitális jó kávé! - köszönt a fedélzetmester.

- Jó kávé, uram! - Polányi letette a kávé.

- Jó kávé!

- Tegezhetsz, Polányi! - Király kezét nyújtott a pincérnek. - És van nevem... Mihály... Miska... amelyik tetszik... - Polányi most már közéjük ülhetett. -

- Köszönöm - Polányi leült és töltött magának is.

Hangszórón keresztül Tatai tájékoztatása kezdődött: „Itt a hajórádió! Tatai Jeromos jelentkezik. Kijutottunk a Vörös-tengerről; hajnalban haladtunk át a Gyász kapuján, a Bab-el-Mandeb-szoroson, s jelenleg az Indiai-óceánon Szumátra partjai felé hajózunk. Az Indiai-óceán északi része trópusi tengernek számít, ezért felszíni vize sokkal melegebb a másik két óceánénál. Érezzük ezt a saját bőrünkön. Az úszómedencében a víz hőmérséklete 28 fok...”

- Ebből elég! - Király kikapcsolta a hangszórót. - Egy éve hajózok ezen a rozsdapalotán, de időm még nem volt egyszer se lubickolni!...

- Munkaidő után te is úszhatsz, ha akarsz! - jegyezte meg Polányi, de szerencsésebb lett volna, ha hallgat.

- Amikor néhány hetes voltam, mint te, Polányi, én is ezt hittem még!

Csend lett azonnal. Senkinek nem volt kedve vitatkozni.

- Tisztasági szemle lesz! - Kelemen szólalt meg.

- Nevetséges! - Mihályi a szemlét múlt századi fegyelmezésnek tartotta, amikor a vitorlásokat szedett-vedett legénység szolgált. - Hogy meg ne egye őket a szar!

Wallner őrmesteri fogásnak tartotta a szemlézést, szakszervezeti jelentésben is jelentette már, hogy az egész olyan, mint a katonák abból a célbóli felsorakoztatása, hogy végignézzék a körmeiket, de pusztán csak azért, hogy teljen az idő, s a feszültség éleződjön.

- Tisztaság! Nehogy megint tisztogatás legyen! - dohogott a kormányos.

- Mire célzol? - Polányi még nem tudta, hogy elődjét gyilkosnak tartották, mert egy parancsot különös módon hajtott végre.

A macskák elszaporodtak a hajón, s a kapitányt unta már őket. Pavlovicsnak szólt, az előző pincérnek, hogy egy macskát sem akar látni többé a Hunnián. Pavlovics nem tudta miképpen hajtsa végre a parancsot, sokat tépelődött magában, aztán bezsongott, húspástétommal előcsalogatta a macskákat, és a falhoz csapkodta őket. A hajón mindenütt vérfoltok és húscsfatok maradtak... Terjengett a bűz!... És amikor mindegyikkel végzett, a tengerbe rugdosta a tetemeiket.

Polányi sóhajtott egy nagyot.

Kelement rosszullét kerülgette... A sok kis állat nem pusztult el azonnal; köztük sokan a hajó körüli hullámokban fuldokoltak. S az az iszonyú vinnyogás!

A parancsnok még meg is dicsérte Pavlovicsot a derekas munkáért.

Azóta nincs macska a hajón.

- Mindent odaadnék azért, ha egyszer láthatnám, amint valaki Garami elé állna és azt mondaná: Uram, Ön alkalmatlan arra, hogy emberek között éljen! - Wallner Hidas szavait idézte.

- Benőhetett volna már a feje lágya - Mihályi álmodozónak tartotta Hidast.

- Lehet, hogy ez álom, de nem is olyan valószínűtlen! - Wallnernek más véleménye volt.

- Garami mit szólna? - kérdezte Polányi.

- Ő csak itt a hajón valaki. Nem tudják őt ellenőrizni. - Wallner jól tudta, hogy a kapitány a hajózási vállalat központjába küldözgeti kikerekített jelentéseit, ám hogy a Hunnián mi történik, azt csak a tengerészek látják, és a jóisten.

- Nem túlzol? - kérdezte Polányi.

- Látni fogod magad is! - válaszolta Wallner.

Garami és Csada a felső fedélzetről jöttek lefelé. Garami utasította Királyt, hogy küldjön két embert a gépházba, mert Hidas megint szimulál.

- Hozzák föl azt az átkozottat!

Garami és Csada távoztak. Király Wallnert és Kelement jelölte ki a feladatra, hogy hozzák fel Hidast a gépházból, amíg nem késő.

- Hidas nem bírja már sokáig!... - jegyezte meg Király.

- Akkor miért nem teszel érte valamit? - kérdezte Polányi.

- Polányi, Polányi! Te a szavak embere vagy!

- Tettek is kellenének!... De te is csak hajtod az embereidet! Soha nincs dicséret, nem hallani emberi szót!

- Tudok türelmes lenni egy határig, de ne merészkedj odáig!... Egyébként meg, ha eddig nem vetted volna észre, kis ember vagyok itt. Nem tartozom a tisztek, de valójában a legénység közé sem... És ugyan minek ugrálnék?... Úgysem változna itt semmi!

- Összefoghatnál a legénységgel!

- Ide nem érkezett még el a rendszerváltozás!... Távol a hazától, a tengeren élünk, és ki tudja otthon, hogy itt a hajón mi történik. Elhinné valaki azt, ami itt van?.. Amióta a Hunnián szolgálók, a gépházban egyszer tartottak szemlét a vállalat megbízásából. Azt is télen, amikor északon hajóztunk. Jönnének le a trópusokra! Ahol menetben - ugyanúgy, mint a hideg Északi-tengeren - órákat kell egyfolytában dolgozni, ötven-hatvan fokos hőségben, magas a páratartalomban! A gépészek többet isznak egy óra alatt, mint Mihályi a kocsmában egy hét alatt. A szívük tönkremegy, csöpög róluk az olaj, és ekcémát kapnak. A gépházban akkora a zaj, hogy ők a madarakat már nem hallják.

- Miért utálod mégis a gépészeket? - kérdezte Polányi.

- Mert ezt a munkát csak hülye vállalja. Én meg, őszintén mondom, a hülyéket nem viselem el.

- Lehetne javítani a körülményeken! Vagy szigorúbbá tenni az alkalmassági vizsgálatokat... Polányi okoskodott tovább.

- Ki megmondaná meg azt, hogy ide ki alkalmas?... Erre a munkára ember nem lehet alkalmas!

- Mivel tudnád ezt bizonyítani?

- Ceylonban, Colombó kikötőjében horgonyoztunk, amikor a gépészek a főgép elősűrítő tankjait tisztították, ugyanúgy, mint most. Borzalmas munka! A gépapolók másznak be a tankokba, az olajban csúszva dolgoznak..., a tökükből is olaj folyik. Ha a feleségük látná őket, megbolondulna... Colombóban a gépészek összedobtak ötven dollárt fejenként, hogy éhező szingaléz dokkmunkásokkal végeztessék el ezt a munkát. De a szerencsétlen beriberis nyomorultak rémülten rohantak fel a gépházból, amikor látták, hogy mit kellene csinálniuk. Éheznek inkább, ha Buddha arra kárhoztatta őket, de önként nem mennek a halálba! A Hunniát azután mind elkerülték.

Kelemen és Wallner felhozták Hidas a gépházból. Csöpögött róla az olaj, testéhez tapadt a ruhája: ijesztő volt a látvány. Polányi leszedte az asztalt, s oda fektették a gépapolót. Kelemen Hidas arcát ronggyal törölte le, majd levették a ruhát is, nehogy megszűnjön a bőrlégzés. Wallner letörölte az egész testről a ragacsos olajat.

Garami és Csada újra megjelentek az alsó szinten. Király jelentette, hogy végrehajtották a parancsot.

- Mi ez az újabb figuráció, Hidas?! - Garami nem mutatott együttérzést. - Fölösleges szimulálnia!... Keljen fel!... Megértette?

- Elvesztette az eszméletét! - Wallner nem tudott most sem csendben maradni.

- Biztosan ivott! - Csada kiabált. - Tegnap tudták már, hogy ezt a munkát ma el kell végezni! Feküdtek volna le időben! - Csada Garamira nézett - Ennyit ér ezeknek az emberi szó!... Este hullá részegre itta magát, és ma úgy vette fel a munkát, hogy nem józanodott még ki! De ihatott reggel is! Hogy minek küldenek a hajómra ilyen nyavalyásokat? Nem értem. Rosszul lesznek egy kis munkától is!

- Ne kiabáljon kápó! Nem látja, hogy rosszul van?

- Wallner! Mit enged meg magának? A felettesével nem beszélhet így!

- De a gépüzemvezető sem üvölthet folyton! Azért, mert ő a második ember a hajón!

- Miket beszél?

- Nem fog itt büntetlenül ordítózni az emberekkel!

- Tudom jól, hogy mihez van jogom! Ahhoz például, hogy magát fegyelmmivel kirúgassam!

- Kit érdekel, hogy mit tesz! Beadtam a felmondásomat, de túlélem: ha fegyelmmivel kell el-mennem!

- Holnap reggel kilenckor jelentkezzen nálam, Wallner! - Garami a gépüzemvezető védelmére sietett.

- Nem fogom tiszteletemet tenni sem holnap, sem máskor!... Engem nem állít már a szőnyeg szélére soha többé senki!

Hidas magához tért és kinyitotta a szemét. Polányi fölemelte a fejét.

- Hallasz engem, Gyurka? - kérdezte Mihályi.

- Itt vagyunk veled! - mondta Kelemen.

- Az egész hőbörgés kitervelt akció! - Csada Garamival együtt távozott.

- Ringben kell maradnotok, András!... - Hidas megszólalt. - Engem kiszámoltak!... És Polányi fülébe azt súgta: - A kápó megtudta, hogy levelet írtam Morlay bírónak. Ezért szállt rám. De azt nem tudja, hogy bizonyítékokat is találtam ellenük!

- Miket beszélsz?

- Azt, hogy ki nevet a végén?

- És ki nevet?

- Nem ők, András!... Én tudom már... Csada kabinjában a légkondicionálót szereltem, s amikor kiment, a nyitva felejtett széfben megtaláltam a számlákat. A kifizetett és a felhasznált olaj különbözetének literekre kiszámolt, a kapitánnyal történt osztozkodás elszámolását, a sok ezer dollár haszon napi, heti, havi, évi bontását. A tízmillió forintos tételek zsebbe csúszásának pontos elszámolását.

- Most nyugalomra van szükséged!... - mondta Polányi.

- Lassan készítenek ki!... Egyre nehezebb a munkát is... meg őket is elviselni. Sokszor majdnem összeszarom magam. Megint beküldtek az olajtankba... és egyszer csak úgy éreztem, hogy nem megy tovább... Kész, vége!... Mondd meg nekem, Polányi, de őszintén, nem vagyok bűdös? Nem szartam össze magam?

- Nem - Polányi a fejét csóválta.

- Kikötőből írtam haza levelet Morlay bírónak. Senki nem tudott róla, most is csak azért említtem, hogy bizakodjatok: sokáig már nem kell túrnötök... Mindent megírtam, ami itt, a Hunnián folyik. És nem akar úgy megdöglöni, mint a macskák... Nem azért hajóztam be... De itt a hajón van szállásom, ellátásom. A fizetésemet hazaküldöm a feleségének. Összejön a pénz, amihez lakáshitel már kérhető. De addig itt kell maradnom! De a Hunnián egyre nehezebb!... Körömöt letépte a mentőcsónak, amikor Kelemennel emeltük... Visszacsúszott, és már csak ordítani tudtam. Elkapta a csörlő. A kápó azonnal ott termett, üvölteni kezdett, hogy „mi a jó kurva anyámat keresek ott, ha nem értek hozzá”. Nem válaszoltam neki, rohantam a lakótérbe, hogy előkerítsem a második tisztet, ő az orvosunk, igazira nem telik a vállalatnak. Közben Garaminak jelentették, hogy mi történt. Vele szemben jött a folyosón. Elrohantam mellette, ömlött a vérem, Garami kiabálni kezdett, hogy mit képzelsz magamról, miért nem köszönök, ha elmegyek mellette, és etikett órát tartott nekem. Legszívesebben képen töröltem volna, ha nem fájt volna úgy a kezem!

- Minek a múltat felidézni? - Kelemen csendesíteni próbálta.

- Hogy ne nyugodjunk bele mindenbe! Mert akkor még inkább mindent megtehetnek, és senki sem fogja őket felelősségre vonni!

- Fordulhat a kocka... - mondta Wallner.

- Gondolod?

- Igen.

- Abban bízol, hogy Morlay intézkedik?

- Nem hagyhatja szó nélkül a leveledet!... De mondanék neked valamit! Kavarj fel egy kád vizet, aztán próbáld lecsillapítani. Nem fog sikerülni, mert még jobban felkavartad. Gondolkodsz, kavarod a hullámokat az agyadban. Hagyd egy kicsit abba, hagyd állni, majd magától megnyugszik.

- Igaza van - mondta Kelemen.

- Pincér létedre honnan tudsz te ilyeneket? - kérdezte Mihályi.

- Nem voltam mindig pincér. Bennetek csak annyi van, amennyi látszik?

- Óralopásért engem egyszer megbélyegeztek - Hidas beszélt újra. - A középiskolában tolvajnak kiáltották ki, erkölcsi halottá tettek, a barátaimat, és az egész iskolát ellenem fordították. Úgy éreztem, nincs értelme az életemnek. Búcsúlevelet írtam, amiben bebizonyítottam,

hogy ártatlan vagyok, nem loptam el az órát, aztán bevettem az egész házipatikát. Anyám nem tudott aludni azon az éjszakán, fölkelte, és mindent észrevett. Gyöngé féreg vagyok, igaz?... Az utóbbi időben egyre többször gondolok arra, hogy bárcsak sikerült volna! Garami a minap éppen emlegette, ne aggódjak, bármi történjen velem, az alakomat elnézve, elférek majd a hullakamrában...

- Most fölmegegyek és elvágom a torkát! - sziszegte Kelemen. De Király lefogta.

- Ne bomolj! Nem ez a módja ennek!

- Mindent megengedhet magának, azt hiszi?

- Még mindig locsognak?! - Garami a felső fedélzetről kérdezte - Király! Vegyék fel azonnal a munkát!

- Attól tartok, uram, ma már nem fogjuk. - Király higgadtan beszélt.

- Mi ütött magába, Király?!... Elment az esze? Ez... ez egyszerűen parancsmegtagadás!

- Ha azt mondom, hogy nem dolgozunk, akkor nem is fogunk. Tud engem követni, uram?

- Azonnal menjenek a gépházba!

- Kapitány, ne aggódjon, a főgép be fog indulni. Én magam megyek le. De van egy kérésem: ma már a kabinjából ne mozduljon ki, mert nem állok jól magamért!...

- Ezt nem viszi el szárazon, Király!

Garami idegesen távozott.

- Nahát, Mihály!... - csodálkozott Wallner. Király Wallnert és Poltert utasította arra, vigyék le Hidast a kabinjába, és maradjanak mellette.

Polányi szólni sem tudott semmit. Király visszament a horgonygéphez, és folytatta a karbantartást. Wallner és Mihályi leemelték Hidast az asztalról, és a kabinjába vitték.

Polányi tálcára rakta a csészéket, az üvegeket.

*

Eltelt két nap. Polányi, Kelemen és Mihályi a pupa asztalánál ültek. Alkonyodott. Az asztalon magnetofon volt, poharak, néhány üveg pálinka és a hűtőraktárból hozott kartonban a sör.

- Ma vagy holnap, de mindent megiszunk! Egészségedre! - Mihályi Polányival koccintott.

- Egészségre! - Polányi Mihályi sörnyitóját nézegette. A sörnyitóra ragasztott matricán thaiföldi nő hímtag formájú rúzzsal festette az ajkát.

Mihályi fényképeket húzott elő:

- Ezeket nézd!... a barátnőim... Casablancából, Amszterdamból, Ceylonból, Bangkokból, Kuala Lumpurból, Indonéziából és máshonnan. Mind közül ő a legemlékezetesebb!

A kép a hajón készült. Thai nő fürdőruha nélkül úszott a medencében.

- Amikor a Phuket kikötőjébe érkeztünk, megszállták minket a nők, és beköltöztek a kabinokba. Akik nem keltek el, a pingpongasztalon vagy ott aludtak, ahol hely volt. A jobbak persze mind elkeltek. Aki sajnálta a tizenöt dollárt, az bezárkózott a kabinjába. Elképzelni nem tudom, hogy bírták ki.

- Mit szólt ehhez a parancsnok? - kérdezte Polányi.

- Ha a kurvákat nem engedi fel a fedélzetre, a hajót hetekre mellőzik. Nem rakják ki vagy be... Ázsiában a nők egy része prostitúcióból él. De ez csak a mi fogalmaink szerint prostitúció.

Sokszor megesik, hogy a férj vagy az apa kint dolgozik a fedélzeten, a feleség meg a lány pedig bent a kabinokban. Népes családjukat így tudják eltartani. A kikötői költségek magasak, a parancsnoknak és a vállalatnak az az érdeke, hogy a Hunnia minél kevesebb kikötőben forduljon meg, és azokból minél gyorsabban kifusson.

- Nőt persze mi akkor is felcsempésznénk a hajóra, ha a parancsnok éjjel-nappal őrizné a feljárót! - nevetett Mihályi és osztályozta az örömlányokat. - Elsők az egy napi keresetet érik. Ha ez a kategória érkezik a hajóra, kabinjainkba jószág-bőség költözik. Én a zuhanyozóban el szoktam már kezdeni. Akik ki akarnak maradni, mint Hidas például, azok bezárkóznak, s ki sem mozdulnak. A dzsigi-dzsigi kísértésének máskülönben nem tudnának ellenállni.

- Minek? - kérdezte Polter.

- Annak! Dzsigi-dzsigi a neve Ázsiában mindenütt! - Mihályi nevetett. - Meleg van a trópusokon, a nőknél alig van ruha! Böjt után az is választ nőt magának, aki szereti a feleségét.

- Neked két gyereked van. Te is így gondolsz? - Kelemen válaszolt Polányi kérdésére: - Ezt nem tartom hűtlenségnek... Az asszonyok persze féltékenyek, de otthon a helyzetük még rosszabb, mint itt a miénk. Hónapokig, sokszor másfél évig otthon egyedül vannak, nem kell csodálkozni azon, hogy megpróbálják lefektetni őket. Sokszor sikerrel... Koletár István felesége gyereket várt. Koletár nem bírta már magával, folyton arról beszélt, milyen lesz a gyerek. A hajón ajándékokat készített neki szabad idejében, álmodozott és boldog volt. Végre jött a távirat, hogy a gyerkőc megszületett... Mehet haza. Cipelte az ajándékokat, a kórházba ragyogó arccal lépett be, de amikor megpillantotta, hogy a felesége néger fiút szült, örvöngeni kezdett, szétörte az ajándékokat... De a gyermeket azért neveli. A félrelépések számát nem lehet felbecsülni. A válaszokét sem. A tengerész mégsem ítéli el a nőket... a tengerek vándora olyan fajta ember, aki így képes élni.

Mihályi bekapcsolta a magnót. Gyors ritmusú zene szólt. Kelemen két fadarabbal kezdte verte a taktust. Közben Wallner is megérkezett.

- Sehol nem találom a helyemet! Aludni akartam, de nem tudok - Wallner kinyitott egy sörösdobozt, a sört megitta, a dobozba pedig aprópénzt dobált, s rázta, mintha csörgődob lett volna.

Polányi azt kérdezte:

- Gyurka egyedül maradt?

- Nem. A rádióshoz ment. Rászánta magát, hogy megírja a kérelmét.

Polányi felállt, hogy Hidasért menjen.

- Maradj! Hidas azt mondta, már jobban érzi magát. Leadja a táviratot, és lejön ide.

A zene hangosan szólt, Wallnernek még hangosabban kellett kiabálnia.

- Vicc ez az egész! Itt szerencsétlenkedünk a vízen, feleségeink pedig otthon nézik a plafont!... Nekik se jó, nekünk se! Miért nem vagyunk mi akkor inkább otthon?!

Wallner hevesen rázta a sörösdobozt, és táncolt közben. A kormányosmatróz kézzel dobolt az asztalon, a hajóács pedig szintén táncolni kezdett.

- Összegyűjtöttem egy kis pénzt! - Wallner beszélt tovább. - Angyalföldön textilnyomó ipart kezdtek! Garamit és Csadát pedig akkor lássam, amikor a hátam közepét!

Felfokozott hangulatban, szinte már eksztázisban táncoltak, Polányi állt csak és nézte őket.

- Gyere, Polányi! Képzeld, ha nők is lennének! - Mihályi ordított.

És ekkor élesen, hosszan szólni kezdett a riasztócsengő, de nem hallották meg. Garami és Csada, Tatai és Király érkezését sem vették észre.. A kapitány elektronikus hangtölcsért tartott a kezében.

- Wallner! Mihályi! Hagyják abba azonnal! - A kormányos kikapcsolta a magnót. - Hőbörögnek, amikor Hidas holtan fekszik a hatos raktárban?!...

- Gyurka!

Wallner kiejtette a kezéből a sörösdobozt, rohant fel a lépcsőn.

- Nem!!!... Nem lehet igaz!

- Wallner!... Azonnal jöjjön vissza! - utasította a kapitány, majd felsorakoztatta az embereket.

- Álljanak a falhoz! A szolgálati szabályzat szerint, fegyelmi jogköröm alapján bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúja esetén nyomozóhatósági jogkörrel rendelkezem...

- Semmi szükség nem lesz rá! - Polányi kilépett a sorból.

- Miket hord itt össze-vissza?

- Uraim! Most már elkerülhetetlen a bemutatkozás... Dr. Polányi András ügyész vagyok... titkosszolgálati megbízással.

A kormányos, az elektrikus és a hajóács megdöbbenek a hír hallatára. A kapitány a gép-üzemvezetőjétől várt magyarázatot..

- Polányi!?!... - csodálkozott Wallner.

- Ügyész?!... - nézte a hajópincért Kelemen.

Garami megszólalt:

- Maga megőrült?!

- Mondtam nektek, hogy nem pincér! - Mihályi Wallnerhez lépett.

- Kijátszottunk minden lapot... Most nézhetünk!

- Polányi, álljon vissza a helyére! Egy lépést még közelít, lefogatom! - a kapitány utasította a pincért.

- Uram, ön nem értett meg engem. Megismétlem... Dr. Polányi András ügyész vagyok...

- Király! Vezesse el!

- Pillanat!

Polányi belső zsebébe nyúlt, s iratot vett elő.

- Hidas György írásbeli bejelentést tett Morlay bíró úrnál... Dr. Morlay határozatára indult vizsgálat a Hunnia vezetői ellen. Megbízatásom a vizsgálat lefolytatására szól, de indokolt esetben a parancsnokság átvételére is... Ennek most eljött az ideje!... Garami Antal kapitány! Parancsnoki kinevezését felfüggesztem!

- Király, hajtsa végre a parancsot! - kiáltotta Garami, de Polányi felmutatta a pecséttel hitelesített okiratot, amely a parancsnok kinevezését hatályon kívül helyezte.

- Gyurka nem képzelődött! - A kormányos az ügyészre nézett, aki a Hungarian Ocean Trade megbízólevelét mutatta be éppen, mely szerint most már ő a Hunnia ideiglenesen megbízott parancsnoka.

A fedélzetmester visszalépett a helyére.

- Uraim!... Tudják már, hogy nem vagyok tengerész... - Polányi András a személyzethez fordult. - Arra kérek mindenkit, hogy olyan odaadással dolgozzanak a Hunnia fedélzetén, ahogy máskor teszik, itt, az Indiai-óceán közepén.

- Várom az utasításait, uram!

Király volt az első, aki kilépett a sorból.

- A fedélzeti munka irányítását szervezze meg!

- Igen, uram - felelte Király.

- Kelemen! Vegye át a kormányt a parancsnoki hídon!

- Igen, uram! - Kelemen engedelmeskedett.

- Wallner Ferenc!...

- Igen, uram!

Az elektrikus kilépett a sorból, ugyanúgy, ahogy előtte a fedélzetmester és a kormányos is megtették.

- Csada kabinjába megy! Átveszi a gépház vezetését és lefoglalja le a gépüzemvezető összes iratát!...

- Tatai Jeromos!

- Parancsoljon, ügyész úr!

- Menjen vissza a rádióhoz, kérem! Félóránként jelentsen Kelemennek!

- Értettem, uram!

- Mihályi!

- Igen, uram.

- Velem jön a hatos raktárba!

- Értem, uram!

Mindenki az eligazítás szerinti helyre és irányba indult el. A lefokozott kapitány és a besorozásából felmentett gépüzemvezető mozdulatlanul álltak a falnál. Az ügyész visszafordult.

- Baj van, uraim?

- Indulnak, ügyész úr! - Király válaszolt helyettük.

- Ne csöngessenek többet, uraim! Ha megszomjaznának, szolgálják ki magukat! - jegyezte meg még Polányi, a hajó ideiglenes parancsnoka.

Garami és Csada tanácstalanul álltak még egy ideig helyükön, mint Lóth és arája Szodomában, aztán mozdultak mégis.

2.

A kormányosmatróz és az elektrikus érkeztek a pupára. Vitakoztak egymással.

- Ne mondd!... a szolgálati szabályzat szerint, ha valaki kikötőben hal meg, el kell temetni, vagy az igazgatóság engedélye alapján haza kell szállítani...

- Hidas nyílt tengeren halt meg, s ha az egészségügyi feltételek adottak, ki kell vinnünk a holttestet a szárazföldre, az igazgatóság engedélyével haza kell szállítanunk.

- De most nagyon vagyunk a szárazföldtől! Már nem lehet elviselni odalent a bűzt!... Nincsevis közölte, hogy ilyen körülmények között nem vállalja tovább a konyha vezetését...

- És miért nem történik valami?

- Kiderült, hogy a hullakamrát megette a rozsdá. Nem hűt, de szerencse a szerencsétlenségben, hogy a kamrára még nem volt szükség.

- Szolgáltam a Santa Cecílián - mondta Kelemen Wallnernak. - Tengeri kikötőkből, Mar del Platából, Montevideóból szállítottunk árut, fölfelé a Paranáy folyón. Kis hajó a Santa Cecília, nem is volt rajta hullakamra... Buenos Airesben horgonyoztunk, amikor a szakácsunk, Fernandónak hívták, felakasztotta magát... a boldogtalant mi vágtuk le a kötélről. Fedett bádogkoporsóba tettük, és Fernandót felúszatták egészen Rosarióig. Ott lakott a családja... Borzalmas volt! És a bűz elviselhetetlen... Terjengett az egész hajón, mindenütt éreztük...

- Ma befejeződik a vizsgálat - Wallner témát váltott.

- Kihallgatások!... Ezek Gyurkát már úgysem hozzák vissza!

- Kimerült. Haza szeretett volna menni. Táviratozni akart, hogy váltsák le, de a kápó széttépte a kérelmét.

- Most véget ér majd dicsőséges pályafutása! - Mi most utódaink jövőjét is egyengetjük. Kelemen is beadta a felmondását, de kötelessége, hogy indokolja is, miért szánta el magát erre a lépésre.

- Valamit mégiscsak kellene tenned ezzel a hullakamrával! - Kelemen szenvedett a bűztől.

- Nincs mit! Értsd meg!... a kialakult helyzetben Polányi sem választhat más megoldást, mint a szolgálati szabályzat indokolt esetbeli alkalmazását... a tengerészszokások szerinti tengerbe temetést...

- Nem tudnád mégis megjavítani azt a kamrát? - kérlelte Wallnert Kelemen.

- Értsd már meg, hogy nem lehet!

- Az egész hűtőrendszert kellene leállítani... legalább félnapra. Ennyi idő alatt minden élelem megromlik a melegben. Kikötőben nagyjavítás része lehet a csere.

- Végiggondoltál minden lehetséges megoldást?

- Végig.

Polter, Király, Mihályi, Garami, Csada és Tatai érkeztek a pupára. Az ügyész ismertette, hogy az igazságügyi szakértői vizsgálat utolsó szakaszához érkeztek.

Hordozható magnetofont vett elő, és bekapcsolta. Bejelentette, hogy Hidas György halálának körülményei minden kétséget kizáróan azt a tényt támasztották alá, hogy önmaga vetett végett az életének.

- De miért? Tegyük fel önök is magukban a kérdést! S próbáljuk még egyszer átgondolni együtt a történeteket. A beszélgetést magnetofonszalagra fogom rögzíteni.

- Garami exkapitány úr!

- Igen, uram!

- Hajlandó ügyvéd jelenléte nélkül válaszolni néhány kérdésemre.

- Igen, uram.

- A személyzet kéréseit milyen módon terjesztheti elő?
- A szolgálati út betartásával... a személyes jellegű és munkaviszonyt nem érintő ügyek ez alól azonban kivételek.
- Hidas György a leváltását kérő táviratával Tatai Jeromos rádiós tiszthez fordult, akinek kabinjában éppen Csada Róbert is ott tartózkodott. De Hidas György a szolgálati utat megkerülve nem Csada Róbert előljárójához fordult.
- Hidas szabálytalanul járt el! - A gépüzemvezető felugrott a helyéről.
- Mert nem volt bizalma önhöz fordulni! Hiszen ön tolvajnak is nevezte már! - Wallner közbeszólt.
- Valamennyien láttuk, hogy Hidas György rosszul lett, eszméletét veszítette, és ájultan hozták fel a gépházból.
- Részeg volt! - Csada felháborodott.

Az ügyész a közbekiabálást figyelmen kívül hagyva megállapította:

- Hidas György távirati úton kérte, hogy váltsák le... Rossz a közérzete és pihenni szeretne. Csada Róbert, volt gépüzemvezető válasz helyett viszont eltépte a kérelmet. Csada Róbert beismerte, amit tett. Tette indoklásában arra hivatkozott, hogy a Hungarian Ocean Trade központjában egészségügyi alkalmassági vizsgálatokat végeznek, és a Hunniára egészséges embereket küldenek.
- Aki nem bírja a tengert, ne hajózzék! A személyzet mindig méltatlankodik, nem kell odafigyelni rájuk! Senki sem hívta őket a Hunniára! De ha már itt vannak, végezzék el, amit vállaltak! - Csada Róbert kikelt önmagából.

Dr. Polányi András Tatai Jeromost kérte, hogy álljon fel. Tatai eskü alatt vallotta, hogy amit mond, az a valóságnak megfelel. A gépápolót kimerültnek látta.

- Amikor Hidas György a kápot meglátta, megijedt, s nem volt bátorsága ahhoz, hogy kérelmét a kezembe adja. Csada kikapta a kezéből, és elolvasta. Csada dühös lett, arca kivörösödött, szeme, szikrázott a méregtől, s azt írta a kérelemre, hogy az nem továbbítható... És visszaadta nekem. Sajnáltam Hidas Györgyöt, de nem tehettem érte semmit... a gépüzemvezető mellettem állt, vissza kellett adni a táviratot.
- Hidas György mondott valamit előljárójának?
- Igen.
- Mit?
- Azt, hogy értse meg, uram, hogy fáradt vagyok! Pihennem kell... Már nem bírom tovább!
- Csada Róbert mit felelt erre?
- Kiabálni kezdett... Azt mondta, hogy ő nem tekinti a legénységet embernek, lejönnek a hajóra, mit számít neki, hogy kicsoda! Bukjanak le a gépházba, és kész! Rendszerben menjenek a gépek, a többivel ő nem foglalkozik.
- Hidas mit szólt ehhez?
- Válaszolni akart, de a gépüzemvezető kikapta a kezéből a kérelmet, darabokra tépte, és Hidas arcába vágta.
- Így történt, Csada Róbert?
- Igen - Csada megsemmisülve ismerte el, hogy mindez így történt.

Tatai Jeromos meghallgatása után visszament a szolgálati helyére. Az ügyész pedig az ex-kapitányt kérdezte:

- Garami úr! Nem gondolja, hogy az efféle esetek elkerülhetők lennének, ha a Hunnián hajóorvos teljesítene szolgálatot? Akit a szolgálati út betartása nélkül lehetne felkeresni?

- Az orvos nem tudna megoldani semmit. A személyzet egyik fele mindig beteget jelentene! A hajón pedig egy akarat lehet! A kapitányé!

Dr. Polányi a hajóácsot szólította.

- Hidas György szerette az italt?

- Hidas keményen dolgozott... és sokat szenvedett. Ült sokszor a cellájában, és Mariner-dieselt kortyolgatott.

- Mit?

- Holland tiszta szeszt. Coca-colával, üdítőitalokkal hígítva fogyasztható, de még így is rombol. Isszuk a Hunnián, mert olcsó. Hidas, a gépüzemvezető parancsára dogwatch-ban dolgozott mindig.

- Miben?

- Kutyaórségben, uram. Déli tizenkettőtől négyig, aztán éjfélől hajnali négyig... és azért hívják kutyaórségnek, uram, mert kutyául kifárasztja az embert. Este korán kell lefeküdni, hogy éjfélre aludni lehessen, de hajnali négy után aludna még az ember... de ha lefekszik, arra ébred, hogy ebédelni kell, és nem reggelizni. A Haarlemben az alvás sem olyan kielégítő, mint másutt...

- Hol?

- Ahol a matrózok, gépápolók cellái sorakoznak, uram. Ahol a munkásosztály lakik. Ahol a gépzúgás a lehangosabb... a második szint is részben a Haarlem még, mert ott étkezünk, isszuk a sört, ha van, uram. A harmadik és negyedik szintre csak akkor megyünk fel, ha hívatnak minket... Az már a púderos, uram, ahol a siorok laknak, a fedélzeti és géptisztek, akik csak a púdert hintik.

Az ügyész a fedélzetmestert szólította.

- Láttam a kabinjában egy reklámszöveget, Király úr: „Aki a hajózást választja, pihenéssel, szórakozással ajándékozza meg önmagát” - Miért tette ki a falra?

- Hogy röhögjek rajta! Ilyen firkán minden tengerész elmosolyodik. A tengerészek nem nászutasok, hanem munkások, akik pénzt akarnak keresni, és nem költeni... rövid idő alatt minél többet összespórolni, hogy lakást vagy házat vegyenek, telekhez jussanak, hogy építkezni kezdjenek, vagy elvált feleségüket kifizessék minél hamarább. De a tengerészbérekre ne is kérdezzem engem! Azok a Hunnián olyan alacsonyok, hogy a kár a szót arra fecsérelni. Pedig nem irigylésre méltó körülményekre és életmódra vállalkoztunk. És fizetés nem azért kevés, mert a kapitányé sokkal több, hanem mert alig megyünk vele valamire. Háromszáz dollár észrevétlenül tűnik el még egy szegény ázsiai országban is. Italra, cigarettára, ajándékokra, néhány jó cuccra kell a pénz... egy év után mégsem térhetünk haza üres kézzel. Az alapfizetések alacsonyok, pedig a hajón nem éppen hagyományos körülmények között végzett munkát béreznak. A szakács akkor is asztalra teszi a kenyeret, ha a hajó úgy mozog, hogy még a lábas is lecsúszik a platniról! És akkor is, ha a trópuson olyan forró a konyha, hogy a tojások maguktól megfőnek.

A fedélzetmester sietett hozzátenni:

- Nem a szakácsé!... Nekem két gyermekem van, uram, a behajózási pótlékról még sem szeretnék beszélni. Azt mindig csökkentik... Legutóbb a légkondicionálásra hivatkoztak... De az igazgatóság fizetése vajon mennyivel csökkent, amikor a pesti dolgozószobákban felszerelték a klímaberendezést? És a vezetők miért csak nyaralás céljából látogatják a hajókat?... S azokat miért mindig kizárólag a trópusokon?

- Óhajt még valamit mondani, uram? - kérdezte Dr. Polányi a fedélzetmestertől.

- Nem, ügyész úr.

Polányi ezután Wallner Ferencet szólította a mikrofon elé.

- Mi a véleménye, mint szakszervezeti titkár az alkalmassági vizsgálatokról, Wallner úr?

- A hajózás próbára teszi az ember szervezetét. Az egészségi állapotnál azonban sokkal fontosabb a jelentkező lelki teherbíró képessége. Sokan azért jönnek a tengerre, mert elolvastak néhány Verne-regényt... a csalódottak pedig azért, hogy valami elől meneküljenek, s azt hiszik, a távoli vizeken újra értelmet találnak az életben... Erre azonban még nem volt példa. Annál inkább az öngyilkosságra, az ivásra... Igazgatósági rendelet tiltja hajón az italozást, ám ha tiltanak valamit, azt az ember csak azért is csinálja. A tengerész a saját akaratára támaszkodhat csupán, az azonban sokszor, mint a kártyavár omlik össze.

- Kit nyilvánítanak alkalmatlannak a pszichológiai tesztek után?

- Akinek a személyisége a normálistól eltér, aki labilis, gyenge, pszichopata és a neurotikus. Kérdőíves tesztek segítik az alkalmassági vizsgálatot. A tesztek hazugságkérdéseket is tartalmaznak. De minden mégis a nyílt vízen derül ki... a svéd tengerjog négy hónapos utat engedélyez egyhuzamban. Hosszabbat nem, mert szerintük a hosszabb tengeren végzett munka lélektanilag már káros... - Mi sokszor tíz-tizenöt hónapig úton vagyunk!... Se pihenés, se szombat, se vasárnap!... Azok viselik el könnyebben a tengerész élettel járó nehézségeket, akik sokáig laktak kollégiumban vagy bármilyen okból távol éltek a családjuktól... a hozzátartozók sem mindig ápolják kellően a tengerész lelkét. Bárki kaphat olyan levelet, hogy nem kell hazamenni: a feleség egyedül is elintézi a válást. Vagyonmegosztást és aláírást kér. Lehet azon csodálkozni, hogy ilyen levél után a tenger szolgálja magába zuhan? S ott, az óceán közepén nem találja a helyzet megfelelő megoldását?... Óvakodni kell a menekülőktől, akik valamitől szabadulni érkeztek a hajókra. Akik megoldatlan lakáshelyzetük miatt szálltak hajóra, ahol ellátást, szállást kapnak, fizetésüket pedig bankszámlájukra utaltatják. S úgy képzelik, hogy így könnyen gyűlik össze annyi pénz, amivel kezdenek már valamit. Mindezért azonban olyan alárendelt viszonyt kell elviselniük, amelyre nem alkalmasak. Sokan világot látni szeretnének, de megtörténik, hogy százszor kötnek ki Indiában, és ők egyszer sem láthatják, mert munkájuk olyan, hogy szolgálatot kell teljesíteni éppen, és a hajóról még a kikötőbe se tehetik ki a lábukat... Nem romantika ez, ügyész úr!

Wallner hozzátette még:

- Semmi pénzért nem lennék szakács vagy pincér! Ők kapják a legtöbb megjegyzést. A szakácsnak nincs egy könnyebb napja, ki sem mozdulhat a konyhából. Ki van szolgáltatva mindenkinek, ha jól főz, még azt sem igazán dicsérik meg.

- Akar még mondani valamit, Wallner úr?

- Megoldásul hajóorvos alkalmazását javasolnám, ügyész úr! Orvos nélkül így mindenki a maga pozícióját védi. A Hungarian Ocean Trade vezetőivel mindössze távirati kapcsolat tartható, s ugyan mit lehet elmondani egy táviratban? A Hunnián mindenki a maga pecsenyét sütögette, a saját érdekeit nézte, korrupt üzleteit bonyolította.

Wallner átnyújtott az ügyésznek egy iratköteget, amelyben a Csada páncélszekrényében talált számlákat rendezte sorrendbe. Azok tanúsága szerint a hűtlen kezelés összege százmilliós nagyságrendű, s a sikkasztás tényére Hidas György gépapoló hívta fel a hatóságok figyelmét.

- Lefoglalom a bizonyítékokat!

Dr. Polter András megköszönte az elektrikus tanúvallomását és leváltott gépüzemvezetőt szólította.

- Rendszeresen tisztítják a motorok elősűrítő tankjait?

- Igen.

- Korszerűbb tisztítási eljárást nem ismer?

- Nem. Az embereimnek külön juttatásul azonban harminc dollárt utaltam ki mindig ezért a munkáért.

Király Mihály felállt.

- Tiltakozom!

- Helyt adok!

- Tudomásom van arról, hogy létezik embert kímélő módszer. Az amszterdami kikötőben láttam. Vegyszert öntenek a tankba, s utána egyszerűen vízzel kimossák. Végül szárazra törlik, de a hollandok az egész folyamatot fehér köpenyben végzik el. Nálunk a felső vezetés mindig meg tudja jól magyarázni, hogy az újítás miért kerül pénzbe, amiből pedig alig van. A gépapoló viszont olcsó... Csak le kell küldeni!

- Ezt miért nem jelentette Budapestnek?

- Azt is el kellett volna magyaráznom, ügyész úr, hogy mi az elősűrítő! Hosszú hajózás után meg már örül az ember, ha a családjának élhet végre, és már attól is boldog, hogy a Hunniáról nem hall egy szót sem. A cégtől kilépőktől se kérdezik meg, hogy miért mennek el, senki nem kíváncsi arra, hogy milyen gondjaik voltak. Wallner beadta a felmondását, Mihályinak is elege lett a Hunniából... Ügyész úr, ha egy kicsit megpiszkálná a dolgot, kiderülne, hogy legszívesebben mindenki felmondana!... De nem felmondani kellene, hanem a pofájukba vágni az igazságot, s aztán a cápák közé hajítani őket! Mi vagyunk a hibásak, mi valamennyien! Mi felelünk bajtársunk haláláért!

A felső fedélzeten Tatai Jeromos tűnt fel, s jött le a lépcsőn. Az ügyészhez lépett, súgott valamit a fülébe, s átadott egy papírlapot. Az ügyész néhány perc szünetet rendelt el.

Király, Mihályi és Wallner balra, Garami és Csada hátul távoztak. Tatai a felső fedélzetre ment vissza, és a rádiókabin felé indult el. Kelemen előrement a korláthoz, rágyújtott, de hamar eldobta a cigarettát. Föl s alá járkált a fedélzeten. Polányi megkérdezte tőle:

- Mi nyugtalanít ennyire?

Kelemen nem válaszolt, leült és a tenyerébe temette az arcát. Az ügyész közel ment hozzá.

- Mi a baj?

- Elegem van!... Elegem mindenből!... Tengerből, Hunniából, az egész életből!

- Nyugodj meg!

- Nem tudok! Gyurka élettelenül fekszik, te nem érzed a levegőben? A teste már oszlásnak indult! Mi meg tehetetlenek vagyunk! Gyávák! Ügyetlenek! Gyurka a barátom volt. Hogy fogok ezután a felesége szemébe nézni?! Mit mondatok neki? Ugyan mit? Álljak az asszony

elé, és mondjam azt neki, hogy sajnálom, de Gyurkát behajítottuk a tengerbe, mint Nincsevecs a krumplihéjat? Mert ez fog történni, ugye?! Nem lehet mást tenni?!...

- Ne kínozd magad!

Wallner közeledett feléjük.

- Ha mégis így lesz... én megfogom Csadát és Garamit, és élve Gyurka után hajítom őket!

- Nem ismerek rád! Mi történik veled? - kérdezte a kormányostól Wallner.

- Tűnj el a szemem elől! Látni se akarlak! Megmutathattad volna végre, hogy mit tudsz! De te is csak egy pancser vagy...!

Az ügyész most utasította Kelemen, hogy türtőztesse magát, Wallner azonban elkapta Kelemen zubbonyát és megszorongatta.

- Hagyd abba! Érted?!... Hagyd abba!

- Eressz el!

- Nem, amíg nem nyugszol meg!

A kormányos erejét összeszedve szétfeszítette Wallner kezét, és hasba rúgta. Wallner a rúgástól megsédült. Az ügyész ugrott közéjük, ám közben Kelemen fel tudott kapni egy kötelet, amit nuncsakuként emelt a magasba, hogy lecsapjon vele.

- Jóska! Az isten szerelmére... tudod, mit cselekszel? - állt elé az ügyész.

Kelemen kiejtette a kezéből a kötelet.

- Begolyóztam!?!...

Wallner odalépett a kormányoshoz. Átölelte, s a vállára hajtotta a fejét.

- Mindnyájan. Dilisek lettünk... Gyurka halála az utolsó csepp volt a pohárban...

Király, Mihályi, Garami és Csada egymás után jöttek vissza az igazságügyi vizsgálatra.

- Ne haragudj, Feri!

Kelemen bocsánatot kért Wallnertől. Az ügyész odament hozzájuk, s megkérdezte:

- Folytathatjuk?

Kelemen bólintással fejezte ki, hogy igen.

- Uraim!

Dr. Polányi András szólásra emelkedett.

- Folytatjuk a kihallgatást... Garami Antal! Álljon fel, kérem! A Hunnián az a mondás járja, hogy Isten után ön az első.

- A kezemben futnak össze a szálak.

- Hidas György mióta dolgozott a hajón?

- Nem emlékszem rá.

- Hány éves volt?

- Nem tudom.

- Mindössze huszonnyolc. A fiatal gépápoló négy évvel ezelőtt szerzett mérnöki oklevelet, de ezt el kellett titkolnia.

A kormányos és az elektrikus is csodálkoztak a hallottakon. Az ügyésznek nem volt több kérdése a leváltott kapitányhoz. Arra kérte Garamit, hogy foglaljon helyet. De jegyzőkönyveztetette még, hogy a parancsnok munkája, jogköre, felelőssége a Hunnián szerteágazó és sokoldalú.

Garami felugrott a helyéről:

- A parancsnok a hajó egyszemélyi felelős vezetője, és közvetlenül az igazgatóság irányítása alatt áll!

- Csakhogy az igazgatóság mit sem tud az itteni életről!

Kelemennek sem kellett több a megjegyzésnél.

- Ugyan, ön miről értesítette a felső vezetőket? A bajok épp azért keletkeztek, mert a Hunnia vezetése elvesztette emberi értékrendjét! Heteken, hónapokon, évekig feszítették a húrt, lopták az olajat, és zsebre tették a hasznot! Ön, a hónapok óta hajózók nevét nem tudja! Az előre jóváhagyott és kifüggesztett étrendet egy tollvonással húzza át, és azt rendelt, amit akart! Beszélgetett Ön, uram, valaha tengerésszel?

- Kelemen, maga a hőzöngő magyar tipikus példája! Az ilyenek semmi nem tetszik, de leginkább a munka nem!

Kelemen már nem lehetett elhallgattatni.

- Napi nyolc órában ütöttük-vertük, csiszoltuk a rozsdát, ha netán a kapitány úr észrevette volna legalább egyszer az ablakából. És mindegy volt, hogy a trópusokat jártuk vagy a hideg tengereket. Mások pedig már festették is a hajót. Vakartuk és pingáltuk. Minden nap, minden átkozott nap ugyanúgy! Mire a végére értünk, kezdhettük újra. A sós tengervíz gyorsan fölfalta a festéket, s újra rozsdásodott minden. Van ugyan jobb festék, de drága, azt a kapitány csak elszámolja, és az olcsót csak kenje a hülye magyar tengerész, a haszon pedig a kapitány zsebét duzzasztja! A matróz verje csak a rozsdát, fessen naponta! A kapitány úgy gondolta, kétféle ember létezik a világon: az egyik festéket gyárt, a másik meg szétkeni... Ön, Garami úr, még a besúgóját sem becsülte! Akitől pedig mindent megtudott!

- Fontolja meg, Kelemen, hogy miket beszél! Még megbánja!

- Előbb kellett volna elmondanunk mindent!

- Mi tartotta vissza? Demokráciában élünk, nem?

- Ön itt diktatúrát tartott fenn!

Kelemen már nem fogta vissza magát.

- Ön, uram azt tett a Hunnián, amit akart. Megtette, hogy gépüzemvezetője és tisztjei társaságában egész nap ivott a szalonban, s mert kedvükre való volt az éppen csapra vert bordói, nótázni kezdtek, de az egyik strófa nem jutott az eszükbe. De ott volt Koletár, a pincér, aki a legénység soraiból összegyűjtötte a nóta pontos szövegét. Ön pedig megkérdezte Koletártól, mit kér, jutalmat vagy egy üveg Ballantine's-t? Koletár a whiskyt választotta, mert tudta, hogy jutalmat akkor fog kapni öntől, amikor a Hunnia repülni fog a horizont fölött.

- De nagyon jól tájékozott!

Garami falfelhérré változott mérgében, de kénytelen volt tovább hallgatni a kormányost.

- Csada gépüzemvezetőt nemzetközi tengerésszokások szerint mi is kápónak neveztük, mint az auschwitz-i kápókat, de ő túlkapásokban sem maradt alul azokon.

- Tiltakozom!

Csada dühösen ugrott fel a helyéről.

- Kelemen, bánni fogja maga még ezt az egészet!

- Én tiltakozom mindazokért a tettekért, amelyeket önök ellenünk elkövettek!

Csend lett.

Az ügyész végül bejelentette, hogy a vizsgálatot befejezte. Jelentését, amit el fog készíteni, a legközelebbi kikötőből továbbítja a magyar hatóságoknak.

Az elhangzottakat, amint már jelezte előre, magnetofonszalagra rögzítette. Az kimondott szavak, a tények és a birtokában lévő tárgyi bizonyítékok alapján indít bünvádi eljárást Garami Antal kapitány és Csada Róbert gépüzemvezető ellen: nagy vagyoni kárt okozó sikkasztás, hatásköri túllépés, és munkaköri zaklatás büntettének alapos gyanúja miatt, mely cselekmények elkövetései Hidas György gépápolót a halálba kergették.

- Nevetséges! - dörögte az exkapitány.

- Hogy kinek, uram, azon Csada Róberttel együtt töprenghetnek majd a börtönben... - mondta az ügyész, és bejelentette, hogy Sztankó kapitány és Csolmár gépüzemvezető lesznek a Hunnia új vezetői. Megbízásaikat már aláírták.

- A végén megváltoznak a dolgok!

Wallner arca felragyogott.

- Várok a felmondásommal - jegyezte meg Mihályi János.

Dr. Polányi András tájékoztatta még a személyzetet, hogy Garami Antalt és Csada Róbertet letartóztatja, ők a kikötői rendőrség kíséretében hagyhatják csak el Hunniát, miután Sztankó kapitány és Csolmár gépüzemvezető már beszálltak, és a hajó okmányait átvették.

Tatai Jeromos táviratot hozott. Átnyújtotta Polányinak. Az ügyész elolvasta, s arra kérte a rádiós tisztet, szóljon az ügyeletesnek, s tegyék meg a szükséges intézkedéseket.

A rádióstúdióban készítsék elő a zenét. Csendben valamennyien felálltak. Tudták, hogy mi következik. Polányi hivatalosan bejelentette, hogy tekintettel a körülményekre, utasítás érkezett arra, hogy tengerészszokás szerint halott társukat a vízbe temessék.

A búcsúztatást és a temetést egy óra múlva fogják megtartani az úszómedence szintjén.

- Hát mégis? - Wallner remegve kérdezte.

Választ nem kapott senkitől.

*

Hidas György múmiaszerűen betekert holttestét az úszómedence mellett ravatalozták fel. Az ügyész, Kelemen, Wallner, Mihályi, Király, Garami és Csada egymás után érkeztek a temetésre. A tisztek egyenruhában jelentek meg, s tisztelegtek a ravatal előtt. Megjelent Tatai, a hajószakács, és velük egy sorban a horgonyon álló Hunnia összes többi alkalmazottja. Beethoven Egmont nyitánya szólt.

- Gyurka halála kellett ahhoz, hogy a rendszerváltozás ide is leérjen. -

Kelemennek könnyes lett a szeme.

- Vegyünk utolsó búcsút tőle! - mondta Polányi.

Elvonultak mind a holttest előtt, utolsónak Kelemen és Polányi. Az ügyésznek verssorok kavargtak a fejében, de csak imaszerűen mormolta a szavakat, mert nem volt biztos a szövegben, de abban sem, hogy biztosan angol költő írta-e a sorokat. És temetni sem temetett soha még! Remegett a hangja:

- „Szabadság embere, tengert imádni hű! Szeresd csak, tükröd ő! Hullámozó végtelenje mint-hogyha parttalan, bús lelked képe lenne, s ő is, mint szellemed, örvénylőn keserű. Képmásod mély ölén alámerülsz gyönyörrel, szem és kar rásimul, s felejtí már saját háborgását szíved, figyelve ősz zaját, mely egyre féktelen és vad panaszbá tör fel. Mindkettőtök setét s rejtelmes hideg: ember, örvényeid kinek van mérni ónja? Tenger, néma kincseid napfényre fel ki vonja? A meghitt titkokat irigyen őrzitek.”

Az Egmont nyitány zenéje erősödött. Mihályi és Wallner megfogták a tetemet, és lassan eresztetni kezdték lefelé a zúgó hullámsírba.

A Hunnia röviddel ezután felszedte a horgonyt, s folytatta az útját az Indiai-óceán fodrozódó hullámai között.

IV. JAPÁN MESE

Japán kismama mondott mesét a gyermekének. A fűben ültek, a kislány érdeklődő tekintettel hallgatta az édesanyját.

De mi lehet a történet? Nem értettem semmit. Izgatott lettem, fenemód kíváncsi, ki kellett hát találnom gyorsan a történetet.

1.

Japánban Tokugava fogadós és szakéárus, Kyotó gazdag polgára házában főzik és mérik a legjobb szakét. A vendégek a nagy nyári melegben a fogadó udvarán üldögéltek. Az izgalom a tetőfokára hágott: lázban égett a ház apraja-nagyja. Terítették az asztalokat. Játsoztak a zenészek. Kavamura, a szakéárus szolgája, a feldíszített asztalokra ételeket hordott. A háza ura, Tokugava is megérkezett.

- Hogy állsz, Kavamura?

- Majdnem készen, uram. Hozhatom a szakét?

- Igen.

Kavamura kiment. Isoda, Tokugava felesége lépett be, és leányuk, Sato.

- Szép vagy, Sato!

- Köszönöm, apám.

- Fudzsivarától féltetek!

- Ne beszéljünk most erről, kedves!

- Miről? - kérdezte Sato. - Kamidzsimával történt valami?

Sato gyanította, hogy a szülei őt féltik. Fudzsivara, a császár első tanácsadója a tenno fölé kerekedett, hatalmával visszaél, s katonáit, hivatalnokait gazdag polgárlányokkal, özvegyekkel, örökösökkel adja össze. Kyotó város polgárai leányaikat ezért sietve adták férjhez, amint eladó sorba kerülnek, hogy megmeneküljenek Fudzsivarától.

- Nekem nem kell más, csak Kamidzsima!

- Emlékszel nagynénéd esküvőjére, gyermekem?

- Igen, apám.

- Férje temetése után már két nap múlva újra férjhez ment. Félt, hogy Fudzsivara jelöl ki majd számára társat.

- Miért nem beszéltetek nekem eddig erről, anyám?

- Nem akartuk, hogy elsiesd a választást - Tokugava megölelte a lányát.

- És elsiettem?

- Nem. Jól választottál - mondta Sato anyja.

Megérkezett Kamidzsima aranyműves, kezében aranszelencével. Meghajolt. Tokugava hellyel kínálta a vendéget, és szakét töltött mindenkinek. Leült a ház népe is, csak Tokugava maradt állva, hogy köszöntőt mondjon:

- Gyermeke! Tizenöt évvel ezelőtt, amikor először fölsírtál, azt hittem fiam született... S később tudtam meg, mekkora öröm egy kislány szeretete és ragaszkodása. Ma, tizenötödik születésnapodon úgy érzem, az eltelt évek a születésed pillanatában érzett örömöm még jobban fokozták. Fogadd ezt a láncot tőlünk olyan szeretettel, ahogy azt édesanyáddal átadjuk.

A szakéárus lánya nyakába akasztotta a drága születésnap ajándékot.

- Köszönöm, apám.

- Buddha óvjon minden bajtól!

Isoda megcsókolta leányát. Az utcáról énekszó hallatszott, Kavamura, Tokugava utasítására kiment a ház elé, hogy megnézzé, kik érkeztek. Hamarosan visszatért, jelentette gazdájának, hogy belpoklosok és koldusok várakoznak odakint. Éhségtől elgyötörve. Mezítláb és rongyokban. Kezükből fáklyák, mécsesek égnek. Zen-hívők, akik a kolostorba tartanak.

- Nyisd ki a kaput! Engedd be őket! - parancsolta Tokugava.

- Belpoklosokat akarsz a házádba engedni? Hogy valamennyien betegek legyünk? - Isoda aggodalommal nézett a férjére.

- Őket is Buddha vezeti. Ha a Kegyes Mindenható meg akar kímélni bennünket, megkímél.

- Könnyörögve kérlek mindenre, ami előtted szent: ne engedd be őket!

- Ők is isteneink gyermekei, akárcsak mi!

- De megfertőzik a házat!

Dörömböltek a kapun. Tokugava utasította Kavamurát, igyekezzen, és nyissa ki a kaput. Kavamura engedelmeskedett és beengedte a koldusokat. Egyikük kezében Buddha szobrát tartotta, a többiek mécses és fáklyát emeltek a magasba.

A belpoklosok fejét csuklya takarta, nyakukon pedig kolomp lógott.

- Kik vagytok, jó emberek? - kérdezte Tokugava.

- Szerzetesek és zarándokok - felelte a vezetőjük. - Buddhát követjük az igaz úton. Bonc vagyok, amint láthatod. A kolostorba tartunk, hogy megtisztuljunk a bűneinktől.

A bonc imádkozni kezdett:

- Lásd meg, ó Kegyes Buddha, mit szenved a közember. Vége, ha nálad segítségre nem lel. Éhség, rettegés, nyomor rogyasztja, vétkezett tán, elhanyagolt nemegyszer. Te mégis légy iránta kegyelemmel. Nem szánandó így, mindenéből kifosztva? Egy marék rizs sem akad már, gyolcsát, vásznát elvették tőle mind, vize maradt csak, éppen egy italnyi.

- Szépen szólsz. Hitedre mondd, mi nyomja lelkedet? - kérdezte Tokugava.

- A népet kifosztja Fudzsiwara. Hivatalnokok nyúzzák. A nép szegénységben él. És a császár minderről nem tud semmit. Éhen vesznek az ártatlanok, a nagy kígyók felfalják őket, kik száz- s ezerszám gyűjtik a lopott kincset: rizsét, termését az ültetvényeket taposó nyomorult szántóvetőknek; húsát, véré, hogy már lelkük a Fuji csúcsára kiált bosszúért.

- Bátor beszéd.

- A szegény embernek nincs meg a betevője, legfeljebb egy marék rizs. Felesége teherbe esik, négy-öt kicsinyük lesz, ott szaladgálnak a tűzhely körül, de az csak ritkán meleg. Rizst

kérnek, éhségtől tébolyultan sikoltoznak. A szegény anya csak egy gombócnit adhat nekik. És mintha nem lenne elég ennyi nyomorúság, fosztogatók jönnek, és mindent felkutatnak... Mindent összeszednek és elhurcolnak. Ne kérdezzük ki fizet érte?

- Éles a nyelved!

Tokugavának azt tanították, hogy az istenek a közembereket azért teremtették, hogy a földet műveljék, és iparukkal előállítsák azt, ami az élethez szükséges. A papságot azért, hogy a vallást művelje, a nemességet pedig azért, hogy az erényt gyakorolja, fenntartsa az igazság uralmát, s hogy az előkelő személyek tettei és erkölcsi példái szolgáljanak a többieknek. A nemességre hárul az egyház védelme, a hit növelése, a nép védelme az elnyomás ellen, gondoskodás a közjólétről, harc az erőszak és a zsarnokság ellen, a béke oltalma. Igazmondás, bátorság, feddhetetlenség, bőkezűség. Ez a nemesi osztály tulajdonsága. De az emberek, természetünk szerint mégis egyenlőek.

- Honnan jó a nemesség? - kérdezte a szerzetes. - A nemességre csak az erény lehet az ok, és hitványnak csak a vétkest nevezzék: hisz ugyanolyan bőr feszül rajtuk... Ők túrnak éhet, szomjat, kint, sarjaik nyomorú vesztét... Császárok, uralkodók, hercegek, e nép kormányzói mind: milyen köntössel születnek ők? Szutykos bőrrel...

A bonc meghajolt Buddha szobra előtt.

Tokugava menedéket adott házában a jövevényeknek. Kavamura a hátsó udvarba vezette őket! Gyékényeket terített a földre, étellel és itallal kínálta őket.

Tokugava családja folytatták az ünneplést.

- Sato!... Szeretnék köszönteni én is a születésnapodon... - Kamidzsima felállt, őt követve Sato is.

- ... Ezzel a szelencével... amit magam készítettem. Fogadd el tőlem... vagyis... - És ekkor Sato apjához fordult. - Nagyságos Tokugava Úr! Ezen a felemelő estén a legőszintébb érzésekkel kérem meg a leánya kezét.

- Ó, Kamidzsima! - örvendezett Sato.

Tokugava megkérdezte:

- Szereted őt?

- Mindenkinél és mindennél jobban szeretem.

Tokugava a leánytól kérdezte:

- Szereted Kamidzsimát?

- Szeretem, apám.

- Hozzá mennél feleségül?

- Minden vágyam ez, apám.

- Legyen Sato akkor a tiéd, fiam.

A fiatalok megcsókolták egymást.

- Kézfogónk emlékére fogadd el tőlem ezt az ajándékot!

Kamidzsima szelencét nyújtott át, Sato kinyitotta, és benne szárított lótoszvirágot talált. Japán hagyomány szerint a szárított lótoszvirágot gondosan meg kell őriznie, mert amíg azt teszi selyembe, vászonba burkolva: nem lesznek soha szegények.

Tokugava intett a zenészeknek, akik játszani kezdtek. Kamidzsima és Sato pedig táncoltak. A kapun kívülről egyre erősödő lódobogás hallatszott. Kavamura tette a dolgát, kiment, hogy megnézzé ki érkezett megint.

Kocsi állt a ház elé.

- Valamiféle művész érkezett! - jött vissza a hírről. - Messzi földről érkezett, és bebocsátást kért.

- Engedd be! A lovakat kösd az istállóba!

Dzsocsó, a szobrász lépett az udvarba.

- Üdvözöllek, idegen! - így köszöntötte Tokugava.

- Dzsocsó vagyok, jó uram, a szobrász.

- A híres Dzsocsó!

Tokugava meghajolt a művész előtt.

- Megtiszteltetés, hogy szerény hajlékomban üdvözölhetem.

- Nem is olyan szerény ez a hajlék. Utamat megszakítva azért álltam meg a ház előtt, mert felfigyeltem annak finom ízlésére, az épületnek, még a sötétben is előtűnő díszes formáira, a fogadó gazdagságára. De észrevettem a cégért is, és kedvem támadt egy szakéra, jó falatra, és fekvőhelyre.

Tokugava hajlongva felelte, hogy teljesíti a hírneves szobrász minden kívánságát, és hellyel kínálta őt.

- Leányom születésnapját ünnepeljük.

- Gyönyörű gyermek!

Tokugava bemutatta feleségét és Kamidzsimát, Kyotó reményteljes aranyművesét.

- Szerencsés fiatalember.

Dzsocsó evőpálcikával evett az ételből, és megkóstolta a szakét.

Tokugava megkérdezte tőle:

- Mi célból látogatta meg Kyotót, mester?

- Fudzsivara hívott. Megbízást kíván adni nekem. A palotába tartok, de összetört az utazás, inkább itt éjszakáznék, s kipihenve magam, jelentkezem a császár első tanácsosánál.

Tokugava megtiszteltetésnek érezte, hogy Dzsocsó éppen az ő házáat választotta.

A zenekar újra zenélni kezdett, a fiatalok táncra perdültek megint. Dzsocsó sorra megkóstolta az ínycsikéket, amelyek az asztalon elé tettek. Halat, rákot és kagylót.

Ám egyszer csak újra lódobogás verte fel a csendet.

- Várnak még vendéget? - kérdezte Dzsocsó.

- Nem, uram.

Tokugava széttárta a karját. Elképzelni nem tudta, ki érkezik ilyen későn. Kavamura hozta a hírt:

- Szamuráj érkezett... teljes fegyverzetben. Lováról patazik a veríték!

A szolga így agyonhajszolt állatot még nem is látott. A szamurájt beengedte, és intézkedett, hogy a lovat az istállóba vezessék, és gondos ápolásba vegyék.

- Szamuráj az én házámban?

Tokugava meghajolt. Tisztelettel üdvözölte a fogadóba érkezett lovast.

- Naszori a nevem. Sietős az utam, ételt, italt, és pihent lovat kérek - mondta a szamuráj.

- Fogadja vendégszeretetüket, üljön az asztalukhoz! Leányom születésnapját ünnepeljük éppen.

A szamuráj meghajlásával köszöntötte Satot, Dzsocsót, Isodát, és Kamidzsimát. Dzsocsó megkérdezte tőle:

- Hová visz az útja?

- Megbízatásom nem teszi lehetővé, hogy válaszoljak a kérdésére, mester. Az sem derülhet ki, kinek a szolgálatában állok.

A szamurájt küldetése titoktartásra kötelezte.

- Mióta él Kyotóban, mester? - kérdezte a szobrásztól.

- Az imént érkeztem magam is. Holnap Fudzsivara szolgálatába állok.

Naszori felugrott és a kardjához kapott. Indulatát nem tudta leplezni, s ezzel elárulta, hogy Fudzsivara az ellensége.

- Fudzsivara?!...

- Merész vállalkozás volt belovagolni Kyotóba - mondta Dzsocsó.

- Nem féltém az életemet. A lovam nem bírta már.

Kintről megint lódobogás hallatszott. A Tokugavák és a vendégek ijedten néztek a szamurájra.

- Húszan is lehetnek - mondta nyugodtan a szamuráj. - Ha Fudzsivara tudomást szerzett arról, hogy a városba érkeztem, akkor engem keresnek.

- Micsoda este! Ó, kegyes Buddha! - Isoda sóhajtozott.

Tokugava maga indult a kapuhoz, hogy megnézzé, kik a közelednek. Nemsokára visszatért a hírrel, hogy Fudzsivara íjászaik jönnek vágatában. Huszonöt harcos ebben a pillanatban döngetni kezdte a kaput.

- Fudzsivara úr parancsára követelem, nyissátok ki!

Tokugava a szamurájra nézett. Nem tudott megszólalni sem. Naszori felelt az íjásznak:

- Szamuráj vagyok. Naszori a nevem. Felelj nekem!... Miért jöttetek?

- Nyissátok ki a kaput!

- Nem feleltél. Miért jöttetek?

- Nyisd ki a kaput, Tokugava, mert ha nem, fölégetjük a házat!

Isoda Buddhához fohászkodott.

- Kinyitom, de hallani szeretném, miért jöttetek?

- Kezemben elfogatási parancs... Olvasd el magad! Elfogatási parancs lányod, Sato ellen!

Tokugava úgy érezte, tréfát űznek vele. Az ő lánya nem követett el semmit. De berepült egy nyíl, bevágódott az eresz alá, s a nyílvevesszőre erősítve megérkezett az elfogatóparancs is. Tokugava letépte a nyílvevesszőről és olvasni kezdte: „A magasságos Fudzsivara, a császár első tanácsadója parancsára vezessék elő Satót, a kyotói szakéárus lányát, hogy őfelsége akarata szerint Gotó udvari szertartásmester uram pompával elnyerje a kezét.”

- Ki írta a levelet? - kérdezte a szamuráj.

- Bjódó főpap, Fudzsivara tanácsosa...

Tokugava összegyűrte a levelet.

- Nem akarom! Nem!!! Nem!!! - Sato Kamidzsimába kapaszkodott.

- Sato! Szerelmem! Nem vehetnek el tőlem!

Az íjászok dörömböltek a kapun.

- Tokugava, elolvastad a levelet? Megértetted Fudzsivara akaratát?

- Nem adom a lányom Gotóhoz!

- Nyisd ki a kaput! Utoljára mondom.

- Nem!

Az íjászoknak már majdnem sikerült betörni a kaput. A szamuráj intett Tokugavának, hogy engedjen a kérésnek.

- Nem adom a lányom!

- Nem azt kértem, hogy a lányát adja, hanem, hogy a kaput nyitassa ki!

Kavamura kinyitotta a kaput, az íjászok mind benyomultak. A szamuráj kivont karddal várta őket. Vakmerően küzdött, sokáig harcolt, az íjászok végül egy hálót, és elfogták. Vasba verve vitték Fudzsivara elé. Sato kezét összekötözték és őt is elhurcolták.

- Kamidzsima! Kedvesem! Csak téged szeretlek!

A lány kiáltása messziről is hallatszott.

- Sato! Megyek utánad!

Naszori visszafordult, láncait rendezgette, és Kamidzsimának azt mondta:

- Ha látod, hogy ügyed igazságos, véred igazi célért omlik, küzdj! A hűség és a szájalom nagy, édes érzése járja át a szívedet, ha látod, hogy barátod kockára teszi az életét, hogy teljesítse és végigjárja Buddha útját. Amikor elindulsz, hogy vele élj és halj, soha el ne hagyj, mert szereted. Mindez olyan csodálatos, hogy aki nem ismeri, nem is tudja mi a gyönyör. Azt hiszed, aki megízlelte ezt, fél a haláltól? Nem, mert úgy érzi, annyira megerősödött, úgy megmámorosodott, hogy azt sem tudja már, hol van. Bizony nem fél semmitől. Erre tanítottak engem az őseim és erre tanítalak most én is téged.

Az íjász megelégtelte a szamuráj okoskodását:

- Vigyétek a felségárulót! Induljatok! Mihamarább Fudzsivara palotájában kell érnünk!

A távolodó lovak patáinak dübörgése félelmetes volt, mintha a mély morajlott volna, ahogyan Japán földje szokott rengeni. A Fuji szent ormai maradtak csupán méltóságteljes mozdulatlanságban, mert a magaslatok az istenek lakóhelyéül szolgált.

2.

Fudzsivara, palotája tróntermében, alattvalói társaságában hadjáratra készülődve fényűző lakomát tartott. A szertartásos esemény abból állt, hogy fogadalmakat tettek. A pártütésre készülő Fudzsivara, a császár első tanácsadója kezdte a sort.

- Személyesen fogok megvívni a császárral!

Bjódó, buddhista főpap, Fudzsivara tanácsosa azt fogadta:

- Meztelen jobb karral fogok harcolni!

Gotó, Fudzsivara szertartásmestere ezt vállalta:

- Nem alszom szerdánként!

- Nem eszem halat! - így Bjódó.

- Nem eszem ülve! - így meg Gotó.

A fogadalmak kinyilatkoztatása után szakéval koccintottak, majd Fudzsivara intett az öröknek, akik ládát helyeztek elé és kinyitották. A láda tele volt kincssel, pénzzel és ékszerekkel. Gotó megpróbálta megemelni a ládát, de megmozdítani nem tudta. A hadjáratok költségeinek fedezésére annyi volt abban az arany, amennyi a legjobb zsoldosok felfogadására is elegendő volt.

Bjódó arca fölragyogott:

- A látvány, felség, minden képzeletet felülmúl!

- Karamurát és Yaszukót vezessétek elénk!

Az őr a parancsot teljesítve Karamurát, asz udvari törpét és Yaszukót, az udvari akrobatát pórázon vezette elő. Karamura és Yaszukó süketnémák voltak. Fudzsivara arra utasította őket, hogy emeljék fel a ládát. Az erőművészek nem mozdultak. Nem értették, Fudzsivara mit kíván tőlük. Fudzsivara megmutatta hát a zsonglőröknek, a láda fölemelését szeretné látni. Először Yaszukó próbálkozott, és sikerült is neki felemelni a pénzzel teli ládát. Az udvaroncok örömmittasan nézték a produkciót. Aztán a törpe következett. Neki is sikerült a felemelni a kincsesládát. Teljesítményét ámulva nézte mindenki.

- Melyikük az erősebb? - kérdezte Gotó.

- Tegyük próbát!

Fudzsivara utasította az udvari akrobatákat, hogy mérkőzzenek meg egymással. Az őr gyékényt terített a földre, és elkezdődött a párviadal. Karamura, az udvari törpe szívós küzdelem után győztes lett.

Az eredményhirdetés után az erőművészek akrobata- és zsonglőr- mutatványokkal szórakoztatták Fudzsivarát és udvarnépét, amikor az íjász leborult Bjódó elé, és jelentette, hogy a parancsot végrehajtották.

- Tokugava fogadójában komoly ellenállásba ütköztünk. Egy szamuráj szállt szembe velünk. A kardja úgy csap, mint a villám!

- És a lány?

- A palotában van, felség.

- Köszönöm, felség, hogy jó házassághoz segítesz engem is! - Gotó így hálálkodott.

Az íjász kénytelen volt bevallani a veszteséget is. Elmondta, hogy mi történt.

- Parancs szerint megközelítettük a fogadót, és amikor kitárult a kapu, a szamuráj dühre fogadta íjászaikat. A szamuráj úgy küzdött, hogy komoly erőfeszítésbe került ártalmatlanná tenni őt. Négy emberünk maradt ott, felség!

Fudzsivara dühös lett:

- Hol a szamuráj?

- A palotában, felség. Behoztuk a lánnyal együtt.

Fudzsivara kérette mindkettőjüket. Az íjász hajbókolva távozott. Satót és Naszorit vezették Fudzsivara elé.

- Ki vagy te?

- Naszori.

- Tudod, ki előtt állsz?

- A fenséges császár első tanácsadója előtt.

Gotó utasította a szamurájt:

- Borulj a földre, ha a fenséges Fudzsivara előtt állsz!

- Utoljára Dzsocsó Buddhája előtt hajoltam meg, és nem tudom, mikor fogok legközelebb. De abban biztos vagyok, hogy nem Fudzsivara lesz a következő.

Gotó előrántotta a kardját:

- Átkozott kutya!

A szamuráj ellépett a szúrás elől, leemelt a falról egy kardot, és védte magát. A küzdelemben a szertartásmester sebet kapott. Fudzsivara megállapította:

- Értesz a fegyverhez, szamuráj! - Nem akarsz beállni hozzám?

- Soha nem szolgállok zsarnokot!

Bjódó támadt rá:

- Most meghalsz!

Vívni kezdtek, rövid idő múlva Fudzsivara tanácsosa is megsebesült.

Fudzsivara megdicsérte:

- Jól harcolsz!... De az íjászaikkal miért szálltál szembe?

Naszori Satóra mutatott:

- Ez a szelíd gyermek, felség, apja házában az isteni békét élvezte, amíg palotádba nem hurcolták. Miért kell őt olyan házasságba kényszerítened, ami nem a kedve szerint való?

- Mert gazdag... és én udvarom szertartásmesteréhez, Gotóhoz adom hozzá. A szakéárus Tokugava család így az udvar előkelői közé emelkedik.

- Kérem felségedet, tőlem ne óhajtja ezt a házasságot! - Sato könnyögött.

- Gotó felesége leszel!

- Soha!!! Soha!!! Soha!!! Akkor inkább meghalok...

Sato sírva fakadt. S ekkor belépett a főíjász és Bjódónak jelentett:

- Uram, Dzsocsó megérkezett a palotába.

- Vezessétek elénk! Nem illik a mestert megvárakoztatni.

Dzsocsót vezették a trónterembe, és a vele együtt érkezett Kamidzsimát. Sato riadt arccal tekintett Kamidzsimára, aki kínai szolgának öltözött.

A szobrász meghajolt Fudzsivara előtt:

- Dzsocsó vagyok, felséged szolgája.

A császár első tanácsadója felállt, és üdvözölte a mestert.

- Hálás vagyok, hogy elfogadta meghívásukat, és udvari szobrászunkká lesz.

- Megtiszteltetés számomra, hogy a császár első tanácsadójának palotájában tartózkodhatok... Kínai növendékét, Kamidzsimát mutatom be, aki elkísért engem Kyotóba is, hogy gyarapítsa ismereteit.

- Legyen uraságod is udvarunk vendége!

- Köszönöm, felség!

Kamidzsima hálálkodott. Dzsocsó megkérdezte:

- Érkezésükkel nem zavarjuk a császár első tanácsadójának felségét?

- Nem. A szakéarus lányát kívánjuk Gotó szertartásmesterhez feleségül adni, de a lány nem örül a jó partinak.

- Mást szeret talán?

- Ha szeret, Gotó felesége még lehet.

Sato könnyögőre fogta:

- Ne kényszerítsen arra, felség, amire nem lennék képes!

Gotó Satóhoz lépett és megfogta a kezét. Kamidzsima is mozdult, de Dzsocsó visszahúzta.

- Sato, drágám! - Gotó Satónak mondta - Meglátod, boldogok leszünk! Összeházasodunk, és fényűző pompában itt élünk majd az udvarnál.

- Nem!

- Apád szakétól büzlő házában jobban éreznéd magad?

- Igen.

- Az udvarban jó dolgod lesz!

- Nem érdekel!... Ha házasodni akar, keressen valaki mást! Én undorodom magától!

- Te kellesz nekem! Finom, érintetlen tested.

Bjódó nevetett:

- És az apja pénze!

- Az sem utolsó! - Gotó megölelte a lányt.

- Engedjen el! - sikoltott fel Sato.

- A feleségem leszel! - Gotó csókolgatta a lányt. Naszori védelmébe vette, és nekirontott a szertartásmesternek. Heves küzdelem folyt most is, de Fudzsivara parancsára véget vetettek a párviadalnak.

- Zárjátok be őket!

Az örök elvezették a lányt és a samurájt.

Gotó lakosztályába kísérte a mestert és kínai tanítványát. Fudzsivara tükröt vett elő és abban nézegette magát.

- Dzsocsó köbe fogja vésni portrémat, akárhogy nem nézhetek ki! - mondta a császári trónra áhító Fudzsivara.

3.

Isoda a fogadóban gyermeke után sóhajtozott és kesergett:

- Hol lehetsz most?... - Jaj, jaj, jaj!!! Milyen sorsra jutottunk!

Tokugava megszólalt.

- Elköltözünk Kyotóból, és panaszt teszünk. Jó messzire megyünk, ahová Fudzsivara becs-telen igazságszolgáltatása nem ér utol mindet.

- Fudzsivara, ha akar, a föld alól is előkerít!

- A császár elé viszem az ügyet!

- Addig engem elemészt a bánat!

Tokugava bármit mondott, feleségét nem tudta megnyugtatni.

Az utcán Kamidzsima kopogott az ablakon.

- Hírt hoztam.

- Sato már a szörnyetegé?

- Nem, anyám. Naszori úr a védelmére kelt. Most mind a ketten rács mögött ülnek.

- Sikerült bejutnod a palotába?

- Igen, apám. A mester kínai szolgája vagyok.

- Az íjász sem ismert fel?

- Nem.

- Le tudnál jutni a börtönbe?

- Megpróbálom.

Isoda arca fölragyogott:

- Készítetek meleg ruhát és élelmet! Vidd el neki!

És ebben a pillanatban megszólaltak a palota harsonái.

- Mi történt? - kérdezte Tokugava. - Kivégzés?

- Talán meghalt valaki... megyek és megkérdezem - mondta Kamidzsima.

- Micsoda nap! És mennyi izgalom lányunk születésnapján! - Isoda kinézett az ablakon.

Kamidzsima hamarosan visszajött:

- Azt beszélnek, hogy Fudzsivara beteg. Sokat evett. Szerzetesek fújják a kürtöket. Kérik a városlakókat, hogy fohászkodjanak Fudzsivara egészségéért. És tódul a nép a templomba.

Tokugava mécsest gyújtott Buddha szobra előtt:

- Ó, kegyes Buddha, add, hogy időt nyerhessünk! Add, hogy a lányom esküvőjét Fudzsivara betegsége miatt elhalasszák!

- Ha Fudzsivara valóban beteg, a palotában biztos nem lesz esküvő.

Indult is azon nyomban, hogy vigye a hírt Satónak és a samurájnak.

4.

A börtön folyosóján fáklya világított. Kamidzsima egy sötét cellákban találta meg Satot és a szamurájt.

A lány felkiáltott:

- Kamidzsima! Szerelmem!

- Sato!

Megcsókolták egymást.

- Meleg ruhát és élelmet hoztam.

- Mi ez a lárma? - kérdezte Naszori.

- Fudzsivara beteg, a nép a templomokba vonul. De még az örök is.

- Mi a baja?

- Az orvosok nem közöltek még semmit. De Gotó nem tarthatja meg az esküvőt!

- Segítek nektek! - mondta a szamuráj.

- Köszönöm, jó uram, de már eddig is kockáztattad az életedet.

- Esküm és nemesi becsületem kívánja így.

- Bárcsak én is tehetnék érted valamit!

Naszori levelet vett elő:

- Tehetsz. Sürgős üzenetet viszek a császárnak... Tedd el az írást... - Naszori egy zacskó aranyat is átnyújtott. - És ezt a pénz!... Megbízható embert keress, aki a császárnak elviszi a levelet. Sok időt elvesztegettem, a levélnek sürgősen a császár kezéhez kell kerülni!

- Eljut a császárhoz!

- Látlak még? - kérdezte Sato.

Kamidzsima megcsókolta:

- Visszajövök. Úgy éljek! - És elment.

5.

Halk zene szólt Fudzsivara tróntermében. Fudzsivara díszes trónján ült. Dzsocsót a szertartásmester vezette a trónterembe, mögötte lépkedett rajzlapokkal és állvánnyal Kamidzsima.

Fudzsivara megörült:

- Végre, látjuk, mester!

- Örülök, hogy jobb színben látom, felség!

- Fájlalom, hogy napokig várakoztatnunk kellett. Kellemetlen kór támadt meg, de már jobban vagyok. Orvosaink mindent megtettek, így ma már fogadhatunk vendéget. Először a mestert!

- A reményemet fejezem ki, hogy engem a császár első tanácsadója már nem tekint vendégnek.

Kamidzsima felállította az állványt és Dzsocsó Fudzsivara portréját kezdte megrajzolni. S miközben dolgozott, Fudzsivara kérdéseket tett fel a kínai szolgának.

- Ismered-e a palota rendjét?

- Igen, felség. Lenyűgöző minden! Ezt az udvar ragyogása is bizonyítja. Kyotó urát joggal illeti meg az a rang, melyet Nippon uralkodói között kivívott magának.

Fudzsivara elégedett volt a válasszal és hozzátette:

- Udvari történetírónk fogalmazta meg, hogy a harcmezőn szerzett dicsőség mellett az udvartartás a legszembetűnőbb, és ezért igen fontos annak megfelelő vezetése.

- Ismered-e udvari szokásainkat?

- Igen. Gotó szertartásmester úr mindent elmondott.

Fudzsivara jó kedvében volt, felajánlotta hát, hogy ha a fiú válaszol minden kérdésére, meg fogja jutalmazni.

- Tudod-e miért a főszakács van jelen étkezéseinkkor, és miért nem a konyhamester?

- Láttam a palota konyhájában, amelynek két kéménye is van, hogy a főszakács ül egy magas széken, áttekinti az egész helyiséget, kezében nagy fakanalat tart: kóstolja a leveseket, mártásokat, és kergeti a kuktákat, ha kell, meg is üti őket... A főszakács az előkóstoló is!

- Jól feleltél. Most azt mondd meg, hogy milyen eljárással nevezzük ki a főszakácsot?

- Ha ez a tiszt megüresedik, a szállásmesterek magukhoz hívatják a konyhamestereket, és valamennyien szavaznak.

- Ki foglalja el a főszakács helyét, ha az távol van? A nyársgazda vagy a levesgazda?

Kamidzsima gondolkodás nélkül felelt:

- Egyik sem, felség. A helyettes választás útján jelölődik ki.

Fudzsivara elégedett volt:

- Okos fiú vagy, s örömet szerezteél nekünk!

Még egy kérdést tett fel:

- Miért áll a rizshordó és a pohárnok rangban a húsvágó és a szakács fölött?

- Mert a gondjaira bízott a rizs és a szaké.

Dzsocsó elégedett volt a fiúval, és büszkeség töltötte el, hogy Kamidzsima ilyen jól ismeri az udvari etikettet, amit olyan precízen kidolgoztak itt, hogy az nemes játékot alkotott, és mégsem volt üres parádé.

Fudzsivara megszólalt:

- Kérj tőlünk valamit, amit szeretnél! Pénzt... szabadságot... vagy önálló műhelyt...

- Felség, amióta megláttam azt a lányt, szerelem lángol a szívemben, s szenvedésem már kibírhatatlan.

- Kiről beszélsz?

- A szakéáros lányáról, felség.

Fudzsivara elnevette magát.

- Szeretem őt!

Gotó és Bjódó léptek a trónterembe. A tanácsosok alázattal tudakolták, beengedhetik-e a panaszosokat.

- Természetesen törvényt ülünk. Kik váraoznának?
- Egy vándorszerzetes, a szakéárus, és Naszori, a szamuráj, felség.
- Ő mit akar?
- Nem beszél, felség.
- Rajtuk kívül váraozik még valaki?
- Sato kisasszony, felség.
- Miért nem hozzád fordul, Gotó?
- Nincs bizalma még hozzám.
- Hogy adhatjuk akkor hozzád?

Gotó először a vándorszerzetest vezette be.

- Mi a neved, bonc?

A Zen-szerzetes válaszolt:

- Yoroko. Meghajlok nagyságod és fényességed előtt, és esedezve emelek szót egy törvénytelenség ellen.
- Beszélj!
- Bélpoklosokkal, koldusokkal, betegekkel együtt járom Nippon megszentelt földjét, hogy Buddha szentélyeiben elmélkedjünk, és kérjük az urat: enyhítse szenvedéseinket.
- Engedélyezzük Yoroko, hogy áthaladjatok Kyotón.
- Kyotó rendőrfőnöke bezáratta zárandokaimat, felség, hogy ne kóboroljanak, kolduljanak tartományodban.

Fudzsivara utasította Bjódót:

- Engedjék szabadon a zárandokokat, kapjanak élelmet is, és folytassák szent útjukat Nipponban. Kedvünkre való szent hevületük.

A bonc megköszönte Fudzsivara jószágát és távozott. Sato lépett a terembe.

- Azért jöttél, hogy a bocsánatunkat kérd?
- Esedezem a bocsánatáért felség, és kérem, a szívem azé lehessen, akit szeret...

Kamidzsima integetni kezdett, hogy ne mondjon semmit.

- Kinek tartogatod legféltettebb kincsedet?

Kamidzsima még hevesebben integetett.

- Nem választottam még...

Fudzsivara Kamidzsimára mutatott:

- Tetszik neked az előtted álló ifjú?
- Nem, felség...

Kamidzsima idegesen mutogatta, hogy rosszul felelt.

- Ilyen gyorsan nem lehet dönteni, felség...

Sato megváltoztatni szeretne volna a véleményét. Kamidzsima biztatta.

- Ám, ahogy az úrfi nézem, kezd tetszeni nekem...

Közelebb lépett Kamidzsimához:

- A szeme szép, a haja szép, a keze szép.

Suttogva kérdezte Kamidzsimától:

- Mi folyik itt?

- Mondd, hogy szeretsz és kész!

Sato rávágta:

- Őt szeretem, felség!

- Elfogadod férjnek?

- Igen, felség.

Gotó felháborodott:

- De felség, és én?

- Szerencsés vagy Kamidzsima, mert tetszel a lánynak. De őt már Gotónak ígértem.

Satot elvezették. Tokugava és Isoda léptek a terembe, s leborultak Fudzsivara elé.

- Köszönöm, felség, hogy lehetővé tette számukra, hogy személyesen felség elé járulhassunk.

- Miért jöttetek?

- A lányunk egyetlen gyermekünk, felség. Ha elveszi tőlünk, mi örömünk marad az életben?

- Ő a kincsünk, szemünk fénye, felség!

- Gazdag vagy, Tokugava! Kyotó leggazdagabb polgára. Marad kincsed még a háznál elég.

- A lányunkat mi másnak ígértük, felség.

Kamidzsima köhögött, integetett, hogy nem lesz jó, amit mondanak.

Fudzsivara meg is kérdezte:

- Baj van, Kamidzsima?

Kamidzsima úgy tett, mintha nem kapna levegőt:

- Nem értem, hogy mi jött rám, felség?

Isoda elővette azt az aranyzelencét, amit Sato a kézfogón kapott Kamidzsimától.

- Kyotói aranyműves kérte meg a lányom kezét. És mi odaadtuk, felség.

Kamidzsima arca falfehér lett. Fudzsivara arra kérte őt:

- Menj a konyhamesterhez, és kérj tőle mentát!

Tokugavától pedig azt tudakolta:

- Ki az az aranyműves?

- Ügyes mesterember, felség. Nézze csak meg ezt a munkát, ezt adta lányunknak a kézfogón.

Fudzsivara kezébe vette az aranyzelencét:

- Szép. És benne lótuszvirág! És egy név... Kamidzsima... Hm!... Micsoda véletlen! Mit szólni ehhez, mester?

- A szerelem mindig megindítja az embert, felség!...

Dzsocsó idegesen rajzolt tovább.

- Kamidzsima!!!

Fudzsivara Bjódóhoz fordult:

- Azonnal hozzátok elém Kamidzsimát!

Bjódó nemsokára visszajött, kezében Kamidzsima kínai ruháit, és a fiú maszkját tartotta.

- Hol van? - kérdezte Fudzsivara.

- Nem találjuk, felség. Ruháit a szobájában találtuk meg.

Fudzsivara nevetett:

- Meztelenül szaladgál tehát Kyotóban.

- Megparancsolom, hogy tüstént nyergeljenek az íjászok, s hozzák elénk a kyotói aranyművest! Ha aranyműves, otthon ül a műhelyében és dolgozik, mint a többi kyotói mester.

Az íjászok kilovagoltak a palotából.

- Hamarosan megtudjuk, mi az igazság.

- Folytatja felséged az audienciát? - kérdezte Gotó.

- Vezessétek be Naszorit, a szamurájt!

- Igen, felség.

Gotó bevezette Naszorit.

- Törvényt ülünk, Naszori. Miért járultál elénk?

- Nemes ember vagyok, felség. Szamuráj. Méltatlan helyzet, hogy egy palota mélyén raboskodjak. Adj lehetőséget az életre vagy a halálra!

- Mit akarsz, szamuráj?

- Igazságos párviadalt! Ha pedig életben maradok: szabad elvonulást.

- Miért védelmezted a lányt?

- Betértem a szakéarus fogadójaiba tértem be, ahol éppen kézfogót tartottak. Igazságtalanság, felség, hogy ezt a gyermeket olyan ember vegye el, akit ő nem szeret.

- Bátor ember vagy, szamuráj.

- Kész vagyok megvívni Gotó szertartásmesterrel.

Fudzsivara a bajvívást engedélyezte. Megszólaltak a fanfárok és a kürtök.

- Gotó, ha legyőznek, Sato kezét nem nyerheted el. Akkor visszavonjuk ígéretünket.

Hosszú küzdelem után Gotó megsebesült és a földre került. Fudzsivara megszólalt:

- Győztél, Naszori. Szabad vagy!

A palota udvaráról lódobogás hallatszott, megérkeztek az íjászok. Kamidzsimát Bjódó vezette a trónterembe.

- Az aranyműves, felség.

- Hol találtátok meg?
- A műhelye zárva volt. Betörtük, de őt nem találtuk bent.
- És mit láttatok?
- Munkának semmi nyomát, felség.
- És hol találtátok rá?

- A szomszédban... a sómérőnél.

Fudzsivara Kamidzsimához fordult.

- Válaszolj nekünk: te készítetted ezt a szelencét?
- Én, felség.
- Gyönyörű munka. Mennyi ideig dolgoztál vele?
- Fél évig, felség.
- Nem sajnáltad a fáradságot?
- Nem, felség.
- Az aranyat és a drágaköveket sem?
- Azt sem, felség.
- És mit kerestél a sómérőnél?
- A sómérő a nagybátyám. Sok a munkája, megkért, hogy segítsen neki...
- És Tokugava lányát szereted-e?
- Szeretem, felség.

Fudzsivara Sato szüleihez fordult.

- Ő a ti kérőtök?

- Igen, felség.

Fudzsivara Bjódót arra kérte, vezesse be a lányt. Sato belépett és felkiáltott.

- Kamidzsima!
- Az előtted álló Kamidzsimától kaptad ajándékba ezt az aranyszelencét, Sato?
- Igen, felség.
- Őt választottad tehát.
- Igen.
- Csakhogy én másnak ígértelek!

Fudzsivara a fejét csóválta, és arra kérte Kamidzsimát, hogy vegye fel a kínai szolga ruháját. Kamidzsima engedelmeskedett és felöltötte a maszkot is.

- Kamidzsima, jutalmat érdemelsz, mert válaszoltál a kérdéseimre. Sato kezét kérted, de te is hallottad az imént, hogy az már Kamidzsima aranyművesé.

Kamidzsima arca falfehér lett:

- Felség, én...
- Csak tréfa volt, igaz?

- Jóvá teszem, felség!

- Kérj valami mást tőlünk!

- Azt kérem, hogy újra Kamidzsima aranyműves lehessen, és felséged bocsánatát... és Sato kisasszony kezét elnyerjem.

- Tiéd lehet!... Megérdemled.

Sato és Kamidzsima megölelték egymást. Dzsocsó is bocsánatért esedezett, hogy ő is részt vett az ártatlan tréfában. Tokugava és Isoda meghajoltak Fudzsivara előtt:

- Tisztelje meg látogatásával házunkat Sato és Kamidzsima esküvőjén, felség.

- Elfogadjuk a meghívást.

- Önt is várjuk, Dzsocsó mester!

- Köszönöm.

Tokugava a szamurájhoz fordult.

- Nemes Naszori! Legyen ön is a vendégünk!

- Bocsásson meg nekem, Tokugava úr, hogy nemet mondok, de itt a dolgom elvégeztem. Indulnom kell...

- Gotó, kísérd ki a vendégeket! Adj lovat a szamurájnak!

- De, felség? Nem tehetné meg ezt valaki más?

- Megtehetné. Csak akkor az a valaki más lenne a szertartásmesterünk.

- Magam választom ki a legjobb lovat!

Fudzsivara mindenkit elbocsátott, és most már csak Dzsocsó mesternek akart modellt ülni.

A trónteremben állók mind meghajoltak szép sorban és távoztak. Sato és az aranyműves szerelmének története pedig Kyotóban folytatódott tovább.

*

A japán kismama befejezte a mesét. Kislánya mindvégig figyelmesen hallgatta, a történetnek tehát izgalmasnak kellett lennie.

Csak tudnám mi volt az!

V. PHILEMON ÉS BAUCIS

Volt tengerésztársam, a Balsac utcában lakik, leült mellém a padra, a Szent István parkban. Bámultuk a szökőkutat. A MAHART eladta tengerjáróit, kénytelen volt ő is idegen lobogó alá elszegődni, akárcsak én. A tengereken mind a ketten rejtő jenői kalandokat éltünk át. Kérdésére mondtam el, hogy a német Bolten társaság - kedvező adófeltételek miatt - ciprusi lobogó alatt hajózó: M/S Philemon fedélzetére kerültem...

*

Egyik reggel Bien, a Philemon pincére Hawaii-szendvicset szolgált fel. Fürgén tálalta bátyja, José remekeit, amiket úgy készített el, hogy pirított szendvicskenyérre sonkaszeleteket, ananászkarikákat tett, s azokat reszelt sajttal szórta meg. A földimogyoróvajtól szaftos, pirosra süített melegszendvicsekből Devčić kapitány hármát kért, és elégedetten állt fel az asztaltól.

- Ízlett a reggeli, fiam - nézett be a konyhába.

- Igyekszem, uram - felelte a megszeppent Ruiz. A kapitányi dicséret nem volt gyakori a hajón. Nem kell elkapatni a legénységet, vélte a horvát származású kapitány, a Philemon tengeri medvéje.

- Mi ez a kupleráj?! - emelte fel dörgő hangját a dicséret után azonnal. A konyha bejárata előtt állt. - Hogy néz itt ki minden?! - elégedetlenkedett. - Bien! Jöjjön ide, fiam! - Bien kiszaladt a konyhából. - Eltökélt szándékom volt, hogy magából elsőosztályú pincért faragjak... Hogy ha egyszer visszatér majd a Fülöp-szigetekre, Manilában maga lehessen a Hilton főpincére... De látom, hogy nem lesz! Rántottával tengerészek és kurtizánok között fog szaladgálni valamelyik füstös kifőzdében...

- Uram, a rendrakásnak éppen neki akartam látni... de először az asztalokat szedtem le... Nem értem, hogy mi folyik a hajón, uram?!...

- A keze járjon! Ne a szája!

- Az az érzésem, uram, hogy valaki itt garázdálkodik...

- A maga fejében a hülyeség!... Kezdje el a takarítást! Mindent fertőtlenítsen! - a kapitány elindult, és folytatta szemlélését. Ibarra Reyes géptiszt jött vele szemben.

- Jó napot, uram.

- Jó napot. Maga nem pihen? Éjszaka szolgálatban volt, vagy nem?

- Azért keltem fel, uram, hogy Bientől magyarázatot kérjek. Lehetetlen, uram, hogy az ember éjszaka ne találjon ennivalót a hűtőben. Éjjel háromszor is riasztott a „monitoring”, uram! Rohangáltam eleget. Máskor legalább rizst találtam a tálalóablakban, mostanában már ott sincs semmi...

- Bien tudja?

- Mondtam neki.

- Figyelmeztetem én is. Aludja ki magát! - nyugtatta a fülöp-szigeteki géptisztet a kapitány, majd elindult felfelé a hídra. Útközben Biennel találkozott. A pincér a folyosót mosta fel.

- Éjjel maga tüntet el mindent a hűtőből, Bien?

- Éjjel én alszom, uram.

- De mások dolgoznak, és ennének!

- Reyes úrnak mondtam már, uram, hogy mennyire különösnek találom a hajón történeteket. A frigóból éjjel eltűnik mindig az éjszakások kajája. Amit José nekem kiadagol, azt hiánytalanul tálalom éjszakára, uram. Abban biztos lehet!

Ibarra Reyes, a második géptiszt másnap reggel kopogott a kapitány ajtaján. Bien állt mögötte.

- Mi történt már megint? - kérdezte Devčić.

- Tegnap utasítottam Bient, uram, hogy tegyen végre valamit a hűtőbe.

- És?

- Megint nem volt ott semmi!

- Lehetetlen!

- Uram... - Bien hangja remegett - ezt én tovább nem csinálom! Elegem van! José morog, nem győzi a munkát... Kákabelű mindenki a hajón! Egész nap főz, tisztességesek az adagok, ízléses a tálalás, az emberek mégis elégedetlenek. A siránkozásnak soha nincs vége!

- Vége lesz!... Ibarra!... Hívjon elém mindenkit a gépházból! - utasította a géptisztet a kapitány, majd a pincérhez fordult. - Maga pedig a fedélzetről!

- Fiaim! - mondta a kapitány tíz perccel később a tengerészeknek. - Azért kértem, hogy fáradjanak ide, mert kérdezni szeretnék valamit. Lépjenek ki először azok, akik vacsora után, este vagy éjjel jártak a tálalóban, és ettek valamit.

Nem értettük a parancs okát, de engedelmeskedtünk. Ibarra Reyes, William Lozada, Ben Carvera, Jaime Nepomuceno, Karl Kruppa és végül én is, kiléptünk a sorból.

- Köszönöm. Most azt mondják el nekem, hogy körülbelül hány órákor voltak ott, és maradt-e még valami ennivaló?

Mind a hatan válaszoltunk.

- Köszönöm. - A kapitány megállapította, hogy Reyes úr hajnali négykor kifosztva találta már a tálalót, pedig Ben Carvera mindenből hagyott még eleget. Ám mások két óra múlva már csak az üres tányérokat találták ott!

- Valaki mindent megzabált!... Ki volt az, uraim? - kérdezte a kapitány. - Ki köztünk a zugevő?... A mániás zabáló!... A bulémiás! Tud valaki nekem magyarázatot adni arra, hogy mi történik a hajómon? Nos, uraim?... Senki?!

- Az a gyanúm, uram... - Bien szólalt meg - ... a kapitány úrnak említettem már, hogy a hajón valaki garázdálkodik... Turkál a szemétben, s az ételmaradékot is elviszi, uram.

- Patkányok!!! - mondta a rádiós tiszt.

- Persze! Idomított, cirkuszban betanított patkányok!... Akik a frigót is kinyitják! - vágta rá William, amire mindenből röhögés tört ki. A poénok záporozni kezdtek, hogy a rágcsálók hogyan álltak egymás hátára, és hogy nyitották ki a hűtő ajtaját.

- Elég! - A kapitány az órájára pillantott. - Tíz óra van - mondta. - Tizenkettőig tűvé tesznek mindent a hajón, és a falánk kosztosokat előkerítik!

Keresni kezdtünk a hajón valamit, amiről nem tudtunk semmit.

A kapitány ajtaján kopogott valaki.

- Ki vagy?

- Celis. Távirat érkezett! Sürgős! - hangzott odakintről.

- Honnan?

- Hamburgból.

A rádiós tiszt Devčić engedélyével belépett a parancsnoki kabinba. A kapitány a táviratot olvasva egyre idegesebb lett.

- Dél-Afrikában a hajót nem hagyhatjuk el, - nézett a rádiós tisztre - a cég utasítása szerint! Durbani követségünk rendelte el a zárlatot... a Soveto évfordulója miatt, mert mindennaposak az utcai felfordulások, tüntetések és a merényletek...

A dél-afrikai vevő, akinek a rakományt vittük, Dél-Afrika legbefolyásosabb tőkései közé tartozott. Sok pénzzel támogatta az apartheid-mozgalmat. A kikötői rendőrség pedig attól tartott, hogy robbantás vagy terrorcselekmény színhelye lesz a Philemon.

- Nehézfegyvereket is elhelyeznek majd a fedélzeten! - mondta Devčić.

- Tartsuk titokban a hírt! - javasolta a gépüzemvezető a kapitánynak. - Mire Dél-Afrika partjaihoz érünk, klausztrofóbiától fogunk szenvedni, de ha a partra sem léphetünk: zendülés lesz a hajón!

- Ne túlozz! - nézett rá a kapitány.

- Magam állok az élére! Dél-Afrikából Argentínába hajózunk... Partraszállás nélkül újabb húsz napot nem fog itt kibírni senki. Ezt te is tudod.

- Egy kis időt kérek! - mondta a kapitány.

Valaki kopogott az ajtón.

- Ki vagy? - kérdezte Devčić.

- Nepomuceno, uram.

- Gyere!

A fedélzetmester belépett. Katonai válltáskát tartott a kezében. Jelentette, hogy embere a táskát a vasmacskán találta. Könyveket, iratokat talált benne.

- Utasunk lenne tehát mégis? - kérdezte Devčić, és kinyitotta a táskát.

Orvosi könyveket, francia nyelvkönyvet, és iratokat emelt ki a táskából - Földbérleti szerződés?!... - nézte az egyik papírfecnit.

- Micsoda? - kérdezte Karl.

- Bérleti szerződés - Devčić olvasni kezdte: - Keltezték Dzsibutiban, 1965-ben. Érvényessége: tizenöt év. A bérlet összege egy évre harminchatezer dzsibuti frank, az összeg pedig az infláció mértéke szerint emelkedik.

Az okiraton a szerződő felek aláírása is elolvasható maradt. De került elő más irat is még a katonai táskából. Jean-Claude Luzanga fényképes katonai igazolványa. Az igazolvány tulajdonosa Dzsibutiban született, 1966. január 29-én. Származása: etióp. Anyja neve: Theresa Matogi. Apja: Jean Batiste Luzanga. Foglalkozása: pilóta. Rendfokozata: hadnagy. Az idegenlégióba 1980. Július 5-én lépett be.

- Ő a potyautasunk! - mondta Devčić. - Az iratok szerint a fickó istenhívő, és fontosak neki apja földokmányai.

- Biztos, hogy ő a személyzeti listán kívüli utasunk! - mondta a gépüzemvezető.

- Menjünk a hídra! - mondta Devčić.

Nepomuceno érkezett fel elsőnek a főfedélzetre. Széles vállú, izmos ember volt, rizzsel teli, két, ötven kilós zsákot erőlködés nélkül fel tudott vinni a járón a kikötőből. Szemben velem a lépcsőn úgy lépkedett, rugalmasan és oly kecsesen, mint egy leopárd. A hajót pedig nagy erővel hullámok dobálták.

- Összetartás van, kadét úr! - mondta.

- Tudom, a hídra megyek.

A fedélzetmester irányítása alá vont tengerészek a kijelölt helyen bújtak el.

- Monsieur Jean-Clude Luzanga! - hangszórók harsogták a kapitány hangját. - Je suis capitain Drago Devčić, le Commandant du Philemon... Tudjuk, hogy a Philemon fedélzetén tartózkodik. Nemzetközi vizeken hajózunk, Elefántcsontparttól nyolcszáz mérföldre. Ciprusi felségterületünket sérti... Ön engedély nélküli utasunk. Felszólítom tehát, hogy búvóhelyéről jöjjön elő!

A horgonylánc mögül most előbújt a potyautas. Piszkos, szakadt ruhát viselt. A festék-raktárban bujkált napokig. Szeme káprázott a fényben, és bal kezével takarta el.

- Küldök valakit magáért! - mondta a kapitány, amire a tiszt revolvért vett elő, és elindult lefelé a főfedélzetre. - Álljon meg! És dobja el a fegyvert! - utasította a kapitány. De az afrikai pilóta ment tovább, átugrott a korláton, s felénk vette az irányt. Hetven méterre tőle várták a fedélzetmester emberei.

Devčić nagyobb hangerőre állította a hangtölcsért:

- Jean-Claude Luzanga! Adja meg magát! Dobja el a fegyverét!... Kereskedelmi hajón tartózkodik... ha békés szándékkal közeledik, mi sem fogadhatjuk másképp!

Luzanga megállt, és eldobta a pisztolyt.

- Köszönöm - mondta a kapitány. - Most pedig a fedélzetmesteremet utasítom, hogy menjen Önért, és Önt kísérje fel hozzám.

Nepomuceno elindult. A legénység tagjai a felső szintre kapaszkodtak fel, s lélegzetvisszafojtva nézték a jelenetet, amihez foghatót akciófilmben láttak... A potyautas és Nepomuceno bizalmatlanul méregették egymást, mialatt a fedélzetmester haladt előre. A fiatal tiszt egyszer csak újra pisztolyt vett elő. A fedélzetmester nem állt meg, de rugóskését azonnal előrántotta, a pengét kipattintotta, s jobb kezével dobásra készült. Tizenöt méterről biztosan célzott. E távolságból kérdezte:

- Beszél Ön angolul, uram?

- Igen - felelte az afrikai.

- Akkor nem cifrázom! Átadja nekem most szépen azt a pisztolyt, és felsétál velem a hídra!

A pilóta eldobta a pisztolyt, és mozdulatlanul várakozott. Nepomuceno felemelte a fegyvert, megkereste a másikat is, s mind a kettőt a vízbe hajította. Ezután indultak el a parancsnoki hídra.

Devčić a kabinjában várta őket.

- A Philemon parancsnoka vagyok. Legyünk túl a bemutatkozáson! - szólalt meg a kapitány. - Lengyel az első tiszt, német a gépüzemvezetőm és magyar a kadétom - kezdte Devčić - A fedélzetmesterem pedig fülöp-szigeteki. Megtiszteltetésnek venném, ha Ön is bemutatkozna, és különleges körülmények közötti érkezését megmagyarázná.

- Sajnálom, uram, hogy... - Váratlan vendégünk akadozva beszélt. - Honoré Duvalier vagyok... hajópincér. Monsieur Granier jachtján szolgáltam. A jacht kigyulladt, nekem sikerült egyedül megmenekülnöm. Felkapaszkodtam az ön hajójára, uram.

- És az egyenruhája?

- Madame Granier szerette ezt a ruhát rajtam.

- Madame Granier! - Devčić nevetett. - Nézze, barátom - folytatta Devčić - Én tudom, hogy maga kicsoda. De szerettem volna a maga szájából hallani. Át fogom adni magát a dél-afrikai hatóságoknak... Fekete származása miatt sok jóra nem számíthat!

- Ne tegye! Kérem, uram!

- Kéri?! De a nevét sem hajlandó megmondani!... Az iratai nálam vannak... Maga Jean-Claude Luzanga, az Idegenlégió hadnagya.

Hívatlan vendégünk ezután kénytelen volt felfedni kilétét. Szolgált az Idegenlégiónál, valóban, de nem önként. Apja gazdálkodó volt, tizenöt évig bérelt földet egy kereskedőtől. Megállapodásuk szabályozta a bérleti díjat. Apja, a földbérlet lejárta után, a vételár hetvenöt százalékáért megvette a földet. A pénzt is kifizette. A kereskedő apját azonban megölette. Házukat felégette, anyja a lángok között vesztette életét. Őt elhurcolták, s jó pénzért eladták az Idegenlégiónak.

A vadnyugati történet, amit elmondott valójában családi tragédia volt. Szerencséjére az Idegenlégiónál jól bántak vele. Tanult, pilóta lett belőle. De elhivatottságot a katonai pálya iránt nem érzett.

- Értem - mondta Devčić, és visszaadta az iratait. - Isten segítse a terveit!

A kapitány nem kérdezte, az etiópai mégis elmesélte, hogyan sikerült megszöknie. Alapos előkészület után kerozint halmazott fel, éjjel szállt fel, és megállás nélkül repülte át az észak-afrikai sivatagot. A gép tele volt üzemanyaggal, rágyújtani sem mert. Terve szerint Casablanca közelében vezette volna a gépet a tengerbe, és katapultált volna. De a gép tartályából szivárogni kezdett a kerozin, és Las Palmas közelében a tengerbe zuhant. Órákig hanykolódott a vízben, amikor végre megpillantotta a Philemont. Tudta, hogy ha életben akar maradni, fel kell kapaszkodnia a hajóra. Az ejtőernyője kötelét sikerült a vasmacskába akasztania, és úgy tudott felmászni.

- Miért nem jelentkezett azonnal? - kérdezte a kapitány.

- Félttem, uram.

- Nem kellett volna. Most miben lehetünk a segítségére?

- Szeretnék eljutni Párizsba.

Ott élt egy rokona. Őt akarta felkeresni, hogy a segítségével pert indítson a kereskedő ellen. Hatezer dollárt gyűjtött össze a perköltségre. Ha apja vagyonát visszaszerzi, beiratkozik majd az orvosi egyetemre.

- Ezek a terveim, uram - mondta az etiópai.

- Nemes célok, barátom, s töröm a fejem, hogyan segítsek magának - sóhajtott a kapitány. - Hajóm a dél-afrikai Durbanbe tart.

- Oda nem mehetek! - mondta a pilóta.

Devčić is tudta ezt, de támadt egy ötlete.

- Monsieur Granier jachtján utazott? Azt mondta, ugye?

- Sajnálom, uram, hogy hazudtam.

- Csak ne sajnálja. Ötlete fogja megmenteni!

Hogy csavaros eszével a kapitány mit süttött ki, máris megtudtuk. Hivatalosan igazolta, hogy Honoré Duvalier hajótörött pincért hajójára ő vette fel... Igazolása valamennyi kikötő parancsnokának szólt.

- Köszönöm! - az etiópai átvette az okmányt. - De mit kezdhetek egy papírral itt, az óceán közepén, uram? - kérdezte.

- Átszáll a legközelebbi hajóra, és Európába utazik. Üzenek magának, amint a megfelelő hajó a rendelkezésére áll. Most az első tiszt le fogja kísérni magát a vendégkabinba.

- Köszönöm, uram - hálálkodott a vendégünk.

Bien tiszta ruhát vitt neki, és meleg ételt, s néhány óra sem telt el, amikor a fedélzetmester az egyik mentőcsónak leeresztésére kapott utasítást. A Philemonnal szemben jövő görög konténerhajó vitte át az etiópaiakat, akinek odaszólt még a kapitány:

- Nem mondtam magának? Marseilles-ig valóban pincér lesz. De a kikötőben kiléptetik, és onnan Párizsba mehet.

A csónak közben távolodott a Philemontól.

- Köszönöm a segítségét, uram.

- Legyen ember magából, fiam - búcsúzott a kapitány. Ablakából látta, hogy Nepomuceno kitartóan evez a csónakban, s közelednek a Baucis konténereket szállító hajó felé.

A Philemon találkozott Baucis-szal, mint a mitológiai szerelmespár. A kapitány elnevette magát. Látta, hogy a hadnagyot beemelik a Baucis fedélzetére.

Pompás hajó volt a Baucis! A Philemon közelében Istennek is tetsző látvány, gondolta, és csak nézte, bámulta a tengert.

Kis idő múlva a Baucist nem lehetett látni már. Előbb pici ponttá zsugorodott, majd eltűnt végleg a horizont mögé, s a nap is nyugovóra tért. Arany keretben tündöklő, vörösen kéklő korongja ragyogott még a ciprusi Philemon és a görög Baucis találkozásának tiszteletére.

A kapitány állt még az ablaknál, de már azon gondolkodott: Durbanig mit tudna kitalálni, hogy Dél-Afrikában mégis partra léphessenek.

VI. TENGERÉSZGYALOGOS AFGANISZTÁNBAN

Angliai barátom, Oliver Jenkin-Jones, nyugalmazott kémikus professzor, az oxfordi Queen's College egykori diákja, trinidadai származású indiai feleségével Budapestre látogatott. Ebédelni a Csanády utcai Kánaánba, sétálni a Szent István Parkba és a Margitszigetre jártak.

Iszlámhitű feleségével lakásomban többször felkeresett. Egyik alkalommal a televíziót néztük, a CNN - élő adásban - Kabulban járőröző angol tengerészgyalogosokat mutatott meg. Oliver arca elkomorult. A Szent István parkban séta közben Oliver mesélni kezdett:

- Angliában a National Service behívóját kétéves szolgálatra 1957-ben kaptam meg. Lejárt több éves halasztási kérelmem, amelyet egyetemi tanulmányaim folytatására biztosítottak. Friss diplomásként léptem a hadsereg kötelékébe. Akkor még, egészen 1960-ig, minden tizen-nyolc éven felüli angol állampolgárnak be kellett vonulnia, kivéve azoknak, akik halasztást kértek, és kaptak. Besorozták a gyarmatokon élő angolokat is, akik Nagy-Britannia területén születtek, vagy szüleik származtak a szigetországból. Nem vonultak be azonban a Brit Nemzetközösség gyarmatainak bennszülöttei: malájok, gibraltári spanyolok, szingalézok, afrikaiak és más népcsoportok, ám a gyarmatokról a szigetországba bevándoroltak leszármazottai igen, hiszen ők már brit alattvalók voltak. Behívót Nagy-Britannia mindhárom társadalmi rétegének sorkötelesei kaptak. A Lower Class tulajdonképpen a munkásosztály, más néven Working Class, melynek rövidítése: WC, csakúgy, mint az illemhelyé. Ezért használták a felsőosztálybéli tisztek a Working Class rövidítését a munkásszármazású katonák gúnyolására. Bevonult a középosztály is, a Middle Class és az Upper Class, vagyis a felső tízezer, és az arisztokrácia is. Középosztálybelinek minősült az a munkásszármazású katona is, akinek volt diplomája. Bevonulásunk utáni első feladatunk a pszichológiai alkalmassági- és intelligencia-teszt kitöltése volt. Ennek eredménye szerint kerültünk a szárazföldi alakulatokhoz, a haditengerészethez vagy a légierőhöz. A legelőkelőbbnek számított és számít ma is, a zsoldosállományban, a királyi légierő. Azután a haditengerészet következett, s végül a szárazföldi csapatok. A munkásosztály soraiból azok kerültek a légierőhöz, akik kiugró eredményű intelligencia-tesztet produkáltak. A légierő kapta általában a közép- és felsőosztálybélieket, ha azok éppen nem a tengerészethez kérték magukat.

Bevonulásunk második élménye, hogy megérkeztünk a laktanyába. Laktanyák, kiképző bázisok egyébként csak Nagy-Britannia területén működtek. Nyolc hét után vezényelték a kiképzett sorállományt az alakulatokhoz, kit a szigetország területére, kit Gibraltárba, Malajziába vagy Ciprus szigetére. Utóbbi hírhedt hely volt, oda irányították a „nehézfiúkat”. Kifogta az, aki ok nélkül, véletlenül került oda. Ciprus afféle büntetőszigetnek is beillett, bár a nehézfiúk, akiket a nyolc hét alatt, sokuknál ez jóval hosszabb idő volt, nem sikerült megzabolázni, mosolyogva vették kézbe kihelyezési okmányukat. Ciprusra kerülve, ahol később főhadnagy voltam, mit sem törődtek a viselkedéssel. Egyesek hihetetlenül kemény „diók” voltak, különösen az írek, közülük aztán sokan megtörtek, kezes bárányokká váltak.

A laktanyába érkezvén, elfoglaltuk barakkunkat, mely egy félhenger formájú épület volt, mint egységesen valamennyi barakképület a brit hadseregben. Ezeket nissen hut néven ismerik az angolok. A félhenger épület boltíves tetejét palából készítették, hogy az eső, gyakran esik arrafelé, verje a tetőt, zajt keltsen, zavarja a katonák nyugalma. A drillre alapozódott minden, a fokozott testi és idegi igénybevételre, a pszichikai kikészítésre, hogy a különféle összetételű sorállományt, ahogy emlegették: heterogén masszát, sikerüljön ütőképes, brit nemzeti egységé gyúrni. Hozzá tartozott ehhez sokak számára a viselkedés, a nyakkendőviselet, a kulturált

életmód és sok más egyéb megtanítása. Az angol tájszólás kiküszöbölése, vagy magának az angol nyelvnek a pontos elsajátítása.

A barakk kupolaformájú tetejének oldalain szűk ablakok húzódtak, alattuk két sorban oldalt vaságyak. Ezek végein üldögéltek lovaglóülésben, ha éppen megtehették. Szakaszparancsnokunk is a barakkban lakott, a barakk végében elkülönített szobában. Ugyanott, a másik oldalon volt az irodája. Egyszerű, szegényes vaskályhánk volt, és szénnel tüzeltünk. Milyen sokszor kihúzott minket a bajból az a kis kályha!... Kanalainkat a láng fölé tartottuk, s a lerakódott kormot a bakancsunkra kentük. Vészhelyzetben a leggyorsabb cipőtisztítási módszerünk volt.

Személyes tárgyainkat falra akasztható kissekreényben tároltuk. Lepedőink, takaróink az ágyak végében összehajtogatva lapultak, s úgy festettek, mint jókora vastag szendvicsek. Az ablakokból kinézve a gyakorlóteret láttuk, az utak mentén gyönyörű kövek fehérlettek. Szép volt a látvány, csak később tudtuk meg, hogy mi az ára mindennek. A köveket fehér temperával kellett lefestenünk, amit az első eső le is mosott, és kezdhettük előlről a pamacsolást.

Szakaszparancsnokunk tizedes volt, tehát tiszt. A tisztetek kizárólag a munkásosztály soraiból kerültek ki. A nyolc hét alatt parancsot adhattak közép- és felsőosztálybelieknek.

Saját érdekünkben gyorsan megtanultuk a megszólításokat. Mindenekelőtt azt vészték az emlékezetünkbe, hogy tisztnek, tisztnek nem ejtendő ki a neve! A tizedes megszólítása kizárólag tizedes lehetett, míg a tisztké: „Uram!”. Vagy ennek változatai: „Igen, uram!”, „Természetesen, uram!”. De tiszt sem szólíhatta minket a nevünkön. Csakis airmant, avagy repülőt mondhatott. Ha valamelyik tiszt nevén szólította a sorkatonát, még gyanúba is keveredhetett, hogy kikezdett a fiúval. A tiszték egyébként a tisztetekkel álltak kapcsolatban, ritkán jelentek meg a gyakorlóteren, s nádpálcával a kezükben sétálgattak. Ha mégis megszólítottak egy sorkatonát, lassan beszéltek, s a katona, mely oly feszesen állt, mint a cövek, a másodpercek múlását is lassúnak érezte; utánozhatatlanul hadart a válasszal, csak hogy minél előbb végezzon, és ne is lássa már tovább a feljebbvalóját.

A civil élethez kapcsolható baráti érintés, kézfogás elképzelhetetlen volt, mert az is a homoszexualitás gyanúját kelthette. Ezért az egymás mellett elhaladó katonák inkább oldalbaveréssel, mellreütéssel fejezték ki érzéseiket, amikhez a „Helló, öreg!” „Na, mi a helyzet?”- szavak társultak, s még véletlenül sem valami más, mint például „Szervusz, kérlek!”. Minden, ami a civil életben illendő és emberi volt, annak itt durvának, agresszívnek kellett lennie.

A tiszték kúriaszerű épülete a laktanya elkülönített végében állt, kerttel, golfpályával. Az épületben klub, könyvtár, szalon működött, a falakon vadászjeleneteket ábrázoló festmények, agancsok, arisztokraták portréi lógtak. Tisztiszolgák, pincérek serege vette őket körül, és a pincérnek még fizetni sem volt illendő.

Tiszt a számláját hónap végén a tisztiszolgájával egyenlítette ki. Tiszték a legénységi kantint nem látogathatták. Kizárólag ünnepek alkalmával, köztük karácsony estéjén. A kantinban nagy tölcserű gramofonon régi, rossz lemezeket hallgattak... Akkoriban a rock and roll volt a divat... azok az évek Elvis Presley rajongásban teltek el. A kantinban rósejbnit, kolbászt, tojást, babot árultak, és sört csapoltak. A katonák sokat nem ihattak, mert mindössze két shilling volt a heti zsoldjuk, s abból egyszer egy héten engedhették meg maguknak a kantinban való italozást. Aki otthonról rendszeresen kapott pénzt, előnyösebb helyzetben volt.

A legtöbb időt a gyakorlóteren töltöttük, ahol különös figyelmet fordítottak alaki kiképzésünkre, hogy álmunkból fölriasztva is tudjuk a balra át, jobbra át, vigyázz, pihenj lépéseit, és a menetelést. Az angol hadseregben egyébként elképzelhetetlen a Kelet-Európában divatos vigyázzmenet. Menetgyakorlatunk is más. Az angol katona enyhén ökölbe szorított kézzel menetel, miközben a hüvelykujjak elől rásimulnak az ökölre. A tisztelgés fordított irányú, a magyarországi gyakorlathoz képest a jobb kéz fölfelé emelkedik, a felkar párhuzamos lesz a

földdel, kilencven fokos szöget zár be a test függőleges síkjával, a tenyér az arccal egy irányba kifelé néz.

Elfoglaltságaink közé tartozott még a gimnasztika, s mint leendő ejtőernyősök, függesztő helyzetből leesve gyakoroltuk a biztonságos talajra érkezés módszereit. Sokat vesződtünk a jó öreg James Paris Lee Enfield típusú puskával is. Leginkább a puska gyakorlatok vették igénybe a türelmünket. „Pihenj! „vezényszóra terpesztett állásban kezdtük a gyakorlatot. A bayonettes Lee-t jobb lábukhoz állítottuk, a szurony fölfelé nézett, tíz fokos dőlési szögben előre, majd a „vigyázz!” vezényszóra vigyázzállásba álltunk, s ugyanabban a pillanatban a puskát függőleges irányba helyeztük, úgy, hogy nadrágunk varrását éppen takarta. Ezután a „puskát vállra egy” vezényszóra jobb kezünkkel a ballasztpontnál markolva fölemeltük a fegyvert, és a puskatus a térd vonalához került. „Kettő!” vezényszóra átemeltük kezünkkel a bal kezünkbe a puskát, úgy, hogy a fegyvert a bal vállukra ültettük, de jobb kezünkkel még fogtuk a ballasztpontot. Végül „Három!” vezényszóra kezüket visszahelyeztük a vigyázzállásnak megfelelő helyzetbe. Mire mindezt begyakoroltuk, s egyszerre meg is csináltuk, tizedesünk rekedtre ordította magát.

Gyakorló felszerelésünk vasszögekkel kivert talpú, fekete bőrbakancsból, zokniból, kapcából, nadrágból, ingből, nyakkendőből, zubbonyból és sapkából állt. A parádén és eltávozáskor kimenőruhát viseltünk. Gyakorlónk szabásra, formára hasonlított a tisztek szolgálati egyenruhájára, ám az övéké jobb anyagból készült. Tisztek a parádén ünnepi viseletben jártak, amit díszkard és sújtás ékesített. A tiszteknek ezen kívül még egy szmokingjuk is volt, amit karácsonykor és ünnepnapokon viseltek.

A kimenőruhát néhány szerencsés katona láthatta csupán a nyolc hét alatt, amikor huszonnégy vagy negyvennyolc órás kimenőt kaptak. Akinek a nyolc hetes kiképzése éppen karácsonyra esett, szerencsés volt, mert karácsonyra négy napra mindenki hazamehetett.

Engem kiképzés után Malajziába vezényeltek. A vezénylés napján azonban éppen magánzárkában voltam, mert kicsúszott a számon egy elhamarkodott megjegyzés. Szerencsére a tíz napból, amit kiszabtam rám, csak négyet kellett ott töltenem, mert nem tudtak volna külön elszállítani a világ másik végébe, a malajziai Penang támaszpontra. Időben jött a szabadulás híre, kezdtem már összeroppanni a zárkában. Felügyelőm félóránként lódított egy vízzel teli vödört a zárkába, hogy mossam fel a padlót, mert olyan piszok van, mint egy ólban, és közben időtlenül vigyorgott. Vizes volt mindig a priccsem is. Naponta háromszor teát és kétszersültet kaptam. Hideg, ízetlen lötytyöt. Visszasírtam ezerszer is a gyűlölt és egyhangú laktanyakosztot: a babfőzeléket, a szalonnás tojást, a főtt kolbászt, amikre ma már rá sem tudtam nézni, de még a csirkére sem.

Életem egyhangúan telt. Kimerültem idegileg és fizikailag is. De nem azért, mert bántottak. Nem. A testi fenytés elképzelhetetlen volt az angol hadseregben. Ám nem is volt rá szükség. Drasztikusabb módszerek is léteztek a tettegességnél.

Olivert érdeklődéssel hallgattam.

- Mik?

- Folyamatos, állandó megalázás, de mondhatom úgy is, hogy kizsigerelés. A padlószúrolás abból állt, hogy ronggyal föl kellett szednem a vizet, amit a vödörből időről időre kiöntöttek. Ha valaki föllázadt, megjegyzést tett, azt sem bántották. Kivitték a tornaterembe és a bordásfalon egyszerűen keresztre feszítették. Negyedórára, félórára, órára. Aki egy órát lógott a falon, annak elege volt mindenből, s elgondolkodott, hogy miért is került oda. Az ügyeletes tiszt rendszeresen szemlét tartott a barakkban. Személyes tárgyainkat ellenőrizte. De valójában alkoholt keresett. A százados a szekrényekben kutatott, és elérkezett hozzám. Nem voltam

szimpatikus neki, mert minden előzmény nélkül dobálni kezdte a könyveimet a szekrényből. Polcok mélyén végül megtalálta a Korán skót nyelvű kiadását.

- Maga muzulmán? - nézett rá, s a Koránt, amelyet érettségire kaptam, a földre hajította.

- Igen, uram - feleltem - anyám indiai, és olvasom a Koránt. De könyvet földre dobni bűn, uram!

- Utálok a muzulmánokat! - kiabálta.

- Én meg a hülyéket! - csúszott ki a számon a végzetes mondat, ami a tíz napos zárkát megfellebbezhetetlenül elintézte. A zárkában később már fogadalmat tettem, hogy hallgatok és tűrök, minden helyzetben uralmam alatt tartom indulatait, és a zárkában is csak akkor vesztettem el a türelmem, amikor a felügyelő tizedszer is felborította a vízzel teli vödröt. A skótbarát százados külön ajánlással hívhatta fel rám a figyelmét.

- Ne maceráljon, őrmester! - szoltam a zárkafelügyelőhöz -, nem jártunk együtt egyetemre!

A legnagyobb sértés, amit mondhattam, éppen ez volt. A felügyelő majdnem nekem rontott. Fortyogott a méregtől, alig telt el néhány perc, máris kifeszítve lógtam a bordásfalón. És úgy érezte magam, mint a bibliai latrok, akiknek bűnhődniük kellett. Egy órát lehettem fent, a karjaimat sem éreztem már, amikor végre sikerült egyik sarkamat alul, az egyik bordán megtámasztani, s így, ha másodpercekre is, de pihentettem kezeimet, amelyeket szíjjal erősítettek a bordásfalhoz. A keresztre feszítés, mint fenyítési módszer nem volt alkalmazható a szolgálati szabályzat előírásai szerint, ám az mégis sokfelé elterjedt.

A bordásfalón függésnél még az utált cipőtisztítás és rézfényesítés is kellemesebb volt. Azokat a barakkban oly bravúrra tökéletesítettük, hogy nem is kellett egymást nézniük, mégis azonos ritmusban csináltuk. A bakancs tisztítása önmagában szertartás volt. Egy köpés, ronggyal szétkenés, egy köpés, ismét szétkenés. Nadrágszíjunkt rézcsatjait is gonddal fényesítettük. Egy lehelet, egy dörzsölés. Mámoros műveletek!... Lovaglóülésben ülni a vaságyon, s magunk elé meredve rezet fényesíteni. Egy lehelet, egy dörzsölés! Véréinkben volt a ritmus. Egy köpés, egy szétkenés, egy lehet, egy dörzsölés!

De elmúlt minden, a magánzárka, a kifeszítés, a kiképzés! Észre sem vettük, megváltoztunk, s minden úgy lett, ahogy tisztjeik megjósolták. Megerősödtünk, ütőképeseink lettünk, a brit birodalom katonái, őfelsége szolgálói.

De a Brit Birodalom ereje meggyengült, a gyarmatok kezdtek leszakadozni a szigetországról, egyre kevesebb katonára volt szükség, ezért megszüntették a kötelező katonai szolgálatot, és létrehozták a zsoldos állományt.

- A Kabulban járőröző angol katona is zsoldos volt? - kérdeztem.

- Igen.

- Ezért komorult el az arcod?

- Nem. Nemcsak. Az embereknek nem sikerül megérteni a Korán követőit. Zsoldosok csizmái tapossák az iszlámhitűek szent földjeit... és közöttük van a saját fiam is!

És Oliver még hozzátette:

- A háborúk mindig a pénzszerzés eszközei voltak, s a civilizációk folyamában egyre több pénzre lett szükségünk.

VII. AZ ELSŐ SZERELEM

A biológiatanár a koponyacsontok illeszkedésének magyarázatába kezdett, amikor Ringo az ablakon kinézve csettintett a nyelvével:

- Micsoda formák, anyám!

- A homlokcsontokra gondolsz? - kérdezte Caruso, aki otthon, a fürdőszobában operaáriákat énekelt, a bulikon pedig Beatlest, Animalst, Bee Geest. Életének csillapíthatatlan vágya volt, hogy Demis Roussos legalább egyik dalát el tudja adni.

- Persze - vigyorgott Ringo, valamennyiünk keresztapja. A suliban ő találta ki a legjobb beceneveket. Az orosz nyelv tanárát Ringo Bunkónak anyakönyvezte, s mint mindegyik névadás esetében: ennek is megvolt a magyarázata. Bunkó tanár úr kántortanító - kántorként is működő egyházi iskolai tanár - volt, amikor még nem Lenin és Marx képei dekorálták a tantermeket. Iskolánk zárda volt, a rend és a fegyelem fellelvára. Ebből nekünk a gyönyörű színházterem maradt, a színpad, ahol reflektorfényben fürdeni zenélés közben volt a legélvezetesebb. És még Bunkó tanár úr is maradt, a bunyevác származású kántor, aki délszláv nyelvismeretével képes volt arra is, hogy oroszul megtanuljon, a cirillbetűs hieroglifákat hibátlanul írja és Tolsztoj, Csehov világnyelvét folyékonyan beszélje. Kezeit, ujjait pedig oly keményre edzeni, hogy aki tőle a fejére híres bunkójából egyet is kapott: az orosz nyelvtől elment a kedve. Óra előtt sokunkat felsorakoztatott a katedra előtt, megkaptuk a bunkót, mindig egyet, nem túl nagyot, hogy azért ne fájjon túlságosan, s Bunkó tanár úr megjegyezte: „Nem akarom az órát ezzel félbeszakítani. Kiadom előre a jussotokat!”

Németek, magyarok, délszlávok jártak az iskolába, a vasárnapi nagymisén magyar, német és bunyevác nyelven imádkoztunk, hallgattuk a prédikációkat: ministrálni viszont latin nyelven kellett. A szüleink, nagyszüleink otthon is használták anyanyelveiket: még a gyengébb nyelv-érzékűek is magukba szívták az idegen szavakat, a német és bunyevác identitást, s az oroszral azért csak megbirkóztunk Bunkó tanár úr örömeire.

Osztályfőnökünket Ringo Embernek nevezte el. Ember tanár úr Dávodon született, családjának mozgófilmszínháza volt. A némafilmek vetítésekor zongoristát alkalmaztak. Ember tanár úr is megtanult zongorázni, s amikor az iskolai színpadon leült a zongora mellé és játszani kezdett: mi mindent abbahagytunk, és szájtátva hallgattuk!

Később gondoltam arra, hogy Ringo csak azért nem hívta őt Claydermannak, mert Clayderman akkor még az iskolapadokat koptatta, mint mi.

Ember tanár úr pedig csak játszott, virtuóz improvizálásai közben peregtek előtte gyermekkorának némafilmjei: szerelmes jelenetek, majd drámai fordulatok és felzaklató háborús képek.

A mozikat, és mindent, ami magántulajdon volt: államosították. Ember tanár úr nem lett zongorista, de tanár sem.

Érte meghaltunk volna!

Pengető tanár úr fizikát tanított, édesapja Baján volt főorvos, jól kereshetett, mert fiának a legdrágább gitárt, erősítőket és hangfalakat vette meg. Amiket nekünk aztán mindig kölcsön is adott. Ember tanár úrral zenéltek együtt azon alkalmakkor, amikor a tanárok a tánc közben egymáshoz simulhattak, felfedezhették egymás rejtett testrészeit, s feledhették foglalkozásuk

miatt kialakuló vagy eredendően létező idegbajukat. Ringonak vagy nekem szóltak e jeles összejövetelek előtt, hogy üljünk már a dobhoz: úgyis állandóan a színpadon szédelgünk.

Találkozóik számunkra erotikaórák voltak, melyeken mindig figyeltünk. Naplófőkönyv tanár úr, ki nézte volna ki belőle, volt a legjobb táncos. Pörgette úgy a tanárnőket, ahogy a naplót, szokása szerint, s névsorolvasást tartott. Csak nekünk, bácskai születésűeknek volt természetes a nevek változatossága. Aradi, Csupich, Letenovich, Jellasich, Marx - szódát árultak s nem olvasták a Kommunista Kiáltványt -, Oswald - nem álltak rokonságban Kennedy elnök későbbi gyilkosával -, Prikidanovich, Schweibert - vitézi rangjukat Horthytól kapták -... s a névsorból most csak szemelgettem. Naplófőkönyv tanár úr nem. Ő mindig kedvét lelte a teljességben. A kitelepítettek, kutyabőrösök pontos előneveit is tudta... Czuczor Gergely egyenes ági leszármazottainak, akik kertészkedéssel foglalkoztak, anyámnak is csak tőlük lehetett kitavaszkodás táján palántát hozatni, a tudós Czuczor megszólítás dukált... Jellasich: áruló volt. Egyszer hozzám fordult és szomorúan kérdezte: „Ugye te nem tartasz engem árulónak?” Naplófőkönyv tanár úr velem kapcsolatban azt a megoldást alkalmazta, hogy egyszer anyai, máskor apai ágon adta közre családfa-kutatási ismereteit. Bárót, grófort, vagyontalant számon tartott! Herceg nem volt. Elment a plébánia irattárába, s képes volt utánanézni, hogy a Czeglédi csak Cegléd.

A fiút minden matematika óra előtt lefokozta. Aztán Naplófőkönyv tanár úr ott ütötte fel a naplót, ahol kinyílt, s a táblához hívta áldozatát, aki akkor úgy vergődött a feladat megoldása közepette, mint a szabad szárnyaláshoz szokott rovar a pók hálójában. Karinthy ismerte ezt az érzést.

Lélek tanár úr irodalomóráján kérdezte Ringótól: „Olvastad-e, édes fiam, a Tanár úr, kéremet?” „Nem, tanár úr! Én matematikaórákra járok.” Boncmester tanár úr, aki az emberi test apollói tökéletességét másodpercek alatt szedte darabokra, s azt várta tőlünk, hogy megnevezve, részenként össze is rakjuk. Most is állt Miska mellett, s a csontváz koponyacsontjait sorolta. Legutóbb is úgy átélte mindezt, hogy Miska recsegve rádült. Ringo ébredt fel az első sorból a zajokra, leemelte Miskát Boncmester tanár úrról és megszólalt: „Csak óvatosan a Miskával, tanár úr!”

Ringo ezek után a kivételezettek közé tartozott, hozhatta, vihette Miskát. A szertár felelőse lett. Biológiából más teendője nem volt. Miskára vigyázott, Boncmester fel sem szólította.

- Nézd, Lennon! - fordult felém Ringo.

- Aha - makogtam -, csakis őt nézem.

Zsuzsi éppen bemelegített az ablak előtt, s mi szájtátva néztük alma keménységű, vénuszi melleit. - A bimbócskái úgy dagadnak a tornadressz alatt, mint a keltbukta - mondta Ringo nagyokat sóhajtván.

Zsuzsi mindkettőnket megbabonázott. Tündöklő szépségű Psyché volt számunkra, s a szerelembeesés gyötrelmei, mint Cupidót kínoztak, sebeztek bennünket is a nap minden lassan mozduló percében. Bármire képesek lettünk volna érte. Ötletemre, hogy a lányok tornaóráján szabadon kukkolhassunk, Ringo az ablak melletti padba kérte átültetésünket azzal az indoklással, hogy Miskát jobban szemmel tarthassa. Boncmester tanár úr a megindokolt kérelmet azonnal támogatta.

A határszéli városkában, ahol diákeveinket pergettük, akkoriban a koedukált nevelés még korszerűtlennek bizonyult: így fordulhatott elő az a sajnálatos helyzet, hogy amíg a lányok tornaórán viháncoltak, gyönyörű testecskeikkel tündököltek, nekünk biológiát kellett tanulni. Ringo beadványban tiltakozott érdekképviseleti szervünknel, az úttörőszövetségnél, ahonnan postafordultával érkezett a válasz: „Pajtás, neked most az a feladatod, hogy tanulj!”

Így csak bámultuk a lányokat, a legutóbbi időben csakis Zsuzsit.

Szerencsénk volt, hogy Zsuzsi gimnazista bátyám iskolatársának húga volt, így a gimnazista úrfik társaságához csapódva néha együtt lehettünk imádott istennőnkkel.

Tanultuk is, hogy Zeusz igyekezett békességet teremteni a titánok között.

Este éppen moziban voltunk, Ringo szorongatta Zsuzsi bal kezét, én a jobbót.

- Lehetetlen... - fortyant fel Ringo -, hogy ne tudjon dönteni!

- Képzeld, ha mellettem döntene!

- Akkor inkább ne döntsön! - válaszolta salomoni bölcsességgel, és ebben maradtunk.

Ebéd után, szokásunk szerint, felmentünk a színpadra. Ringo fergeteges dobszólóval indított. Caruso a torkát köszöri, én bekapcsoltam az erősítőket és az orgonához ültem. Lassú számot kezdtünk játszani, úgy emlékszem Bee Gees lehetett. Észre se vettük, hogy összegyűltek a tinik. Zsuzsi feljött a színpadra, állt ott egy ideig, aztán homlokon csókolta Ringót, majd engem, és szó nélkül elment. Ringo olyan izgalomba jött, hogy szakadni kezdett róla a veríték. Még az is megfordult a fejében, hogy lemondok Zsuzsiról a javára, de rögtön el is vettem az ötletet, mert megvilágosodott bennem, hogy itt csakis Zsuzsi dönthet.

Nem játszottunk sokáig, mert kiégett az egyik biztosíték. Elindultunk a boltba. Ringo végig csendben volt, egy szót nem lehetett kihúzni belőle. Caruso sokáig válogatott az üzletben, Ringo meg csak állt bambán a pult előtt, mint a hóember az iskolaudvaron. Kint az utcán végre megszólalt:

- Elloptam egy trafót - vette elő a transzformátort a zsebéből. - Jó lesz az erősítőhöz.

Caruso elsápadt, majdnem összeesett. Rémülete nem is volt megalapozatlan: a kisvárosban ugyanis mindenkit ismertek. Ha kitudódik ez az egész, nekünk befellegzett.

A vízözön iszonyata következhet. Caruso már látta maga előtt a menekülő Noét, akinek bárkájára felkapaszkodunk.

- Miért csináltad?! - kérdeztem.

- Nem tudom. Elkapott a vágy, hogy megtegyem.

Caruso addig hisztizett, amíg vissza nem mentünk a boltba. Alibiként vettünk még egy biztosítékot. Caruso megint sokáig válogatott, világlátásban ilyen pepecselő volt, Ringo közben, mint egy profi tolvaj, kinyitotta még egyszer a vitrint, és visszalopta a helyére a drága transzformátort. Caruso a megrázkódtatások után berekedt, napokig nem is énekelt. Ringót aztán egyre gyakrabban kapta el a vágy, és lopnia kellett valamit.

Zsuzsi sokáig vívódott. Végül egy harmadik megoldást választott. Döngető mellett kötött ki. Döngető tíz méterről, nekifutásból, teljes erővel volt képes fejjel a táblának rohanni. Remegtek a falak. Nem akartunk hinni a szemünknek.

Nyolcadik után, ahogy történni szokott, szétszóródtunk a világban. Ringo többször került börtönbe. Nemrég találkoztam vele a körúton. Meghívott egy sörre. Mondta, hogy már nem dobol, de még hallani fogok róla, mert ne higgyem azt, hogy nem tudná ellopni az Eiffel-tornyot.

Nem kérdeztem meg tőle, hogy az eredetire vagy kisebb másolatra gondol, melyekkel Párizsban mindenhol találkozhatunk.

VIII. WORLD TRADE CENTER

Még a Szent István parki padon ücsörögve is álmom nyomasztott!... Azon az estén sem bírtam már tovább!... Az utcán légkalapáccsal törték fel az aszfaltot, és zúzták szét a kicserélendő bűzös gázvezetéket, a mocsár szagú csatornát, és a központi fűtés föld alá süllyesztett, hőszigetelt csöveit. Előbb a Szent István parkot építették újjá, aztán az újlipótvárosi utcákon a telefonkábeleket, a villanyvezetékeket, a csatornát, majd a gázcsöveket cserélték, aztán mindent előlről kezdve az UPC kábeleit fektették le. Épült a West End City Center, lezárták és lebontották a Ferdinánd-hidat, hogy újjáépítsék. S a Lehel piac felépítése sem fejeződött még be!

Most szél kerekedett, és az egész Újlipótváros szaharai homokviharak helyszínévé változott.

- Lemegyek! - mondtam a feleségemnek, aki a hálósobában ágyból nézte a tévét. Fekete kiskutyája, Marcipán a franciaágy mellett szunyókált. A World Trade Centert ért New York-i katasztrófa következményeit még fel sem számolták, s már érkezett a következő rémség. A CNN élő adásban mutatta be a lépfene baktériumának terjedése keltette riadalmat, és a tévébemondó sorolta az anthraxban meghaltak neveit. Még vettem néhány pillantást a képernyőre, sóhajtottam, és megcsókoltam a feleségem. Marcipán ásított.

- Menj, édes. Jó munkát! Vittem neked harapnivalót, és italt. Én aludni szeretnék!... - A feleségem kikapcsolta a tévét. Az utolsó képkocka éppen a lépfenével fertőzött amerikai postás temetését mutatta. Benyitottam a gyerekek szobáiba. Péter játéakai szanaszét heverték az ágya körül. Polcra tettem az autókat, újrjárműveket, betakargattam őt, s lekattintottam a lámpát. Orsi szobájában a tévét kellett kikapcsolni.

A vasajtó csapódása ijesztő volt a pincében, nem tudtam megbarátkozni vele. Itt, az egykori óvóhely egyik helyiségében alakítottam ki alkotói műhelyemet, s írtam a könyveimet, ha odafönt már nem tudtam. Síralmas hely lett volna, ha törődtem volna vele. Vasráccsal, vasablakkal, járdára néző búvóhelyem hermetikusan zárt el a külvilágtól. Polcokon könyveim sorakoztak, a földön egy kempingágy, azon takaró, rozoga asztalon a számológép volt a berendezés. A számológépet be is kapcsoltam, s folytatni kezdtem civilizációtörténeti kötetem írását. Ihlető volt számomra az a békesség, melyben családomat a lakásban hagytam, s oly természetességgel mozogtam a letűnt korok szereplői és helyszínei között, mintha valaha köztük éltem volna. Oldalakat írtam tele, de egyre erősebb kísértést kezdtem érezni arra, hogy kiruccanjak az internetre, és böngészve a hálón szenvedélyemnek hódoljak. Most csak azért nem tettem meg, mert a billentyűzetre borulva elaludtam. Majd egyszer csak földöntúli morajra ébredtem. Mozgott, remegett alattam, körülöttem, felettem minden, megszűnt az áramszolgáltatás, és az apokaliptikus robbanások úgy dobáltak a pincében, mintha teniszlabda lettem volna. Valamibe a fejem is beütöttem, de nem láttam semmit a sötétben, aztán pedig a falhoz vágódtam, de ott, az ablak vasrácsába bele tudtam kapaszkodni. A föld olyan erővel remegett, hogy attól tartottam, a belső szerveim ki fognak szakadni a helyükről. Majd elemi erejű csattanások hallatszottak, de a fülemben fájdalmat keltő erővel, ami után végül dermesztő csend támadt. Fejemben nyomást éreztem, dobhártyám majd szétszakadt. Elengedtem a vasrácsot, és tapsolni kezdtem. De még ezt a közeli zajt is alig hallottam, s úgy éreztem, hogy megsüketültem. Csak álltam tanácstalanul, a szorongástól dermedten. Meteorit csapódott be?!... Földrengés volt?!... Atombomba?!... Nem tudtam eldönteni. Hosszú idő után jutott eszembe, hogy a rádiótelefont használjam. A családomat hívtam fel, de szinte semmit nem hallottam, és még azt sem tudtam eldönteni, hogy a hívás kimegy-e egyáltalán? Vegetatív idegrendszerem működése ekkorra már kezdett teljesen összeomlani: belső remegésem foko-

zódott, és hányinger fogott el. Öngyújtóval világítva megtaláltam végre a bejárat vasajtót, erőlködve ki is nyitottam, de a bezúduló törmelék majdnem agyonnyomott. Téglák, betongerendák, leszakadt vakolatdarabok torlaszolták el a kijáratot. Nyilvánvaló, hogy a pince, de talán az egész épület is, összedőlt, gondoltam. A remegés, a kétségbeesés, most olyan erővel tört rám, hogy azon nyomban elájultam, és mély álomba zuhantam. Amikor felriadtam, úgy éreztem, hogy jobban hallok már, és ez a felismerés erőt adott. Összeszedni próbáltam magam, munkához láttam, hogy menekülni próbáljak a szorításból, amely úgy rámtelepedett. Gyertyát kerestem, termoszból, amit még a feleségem készített a számítógépállványra, kávét töltöttem, ittam, cigarettára gyújtottam, és a rádiótelefonon újra a családomat hívtam. A vonal azonban nem élt. Más számokkal próbálkoztam. De hiába. Áram nem volt, a laptopot csatlakoztattam be, és a rádiótelefonon keresztül káncsosan kijutottam végre a világhálóra. És a NASA adatbázisába keveredtem. Az ENSZ Biztonsági Tanácsának ülését közvetítették éppen egy űrhajóról. Az űrjármű fedélzetére szállították a világ országainak életben maradt vezetőit. A NASA bolygóközi kutatásainak vezetője ismertette, hogy a földet évmilliók óta nem tapasztalt földkéregmozgás rázta meg, az elemi erő a világtérképet átrajzolva földrészeket szakított szét és helyezett át, óceánokat változtatott meg, és a Föld újbóli feltérképezése még be sem fejeződött!... A kivetített térképen pedig látni lehetett, hogy Európa az Észak-Amerikai kontinens mellé préselődött, Ázsia Afrikához nyomódott, s Afroázsia, az ily módon keletkezett új földrész: Dél-Amerikával határos.

Figyeltem olyan feszülten, amennyire erőmből futotta. A szónokló NASA szakértő a még soha nem tapasztalt világegységről beszélt, a régóta titokban folytatott bolygóközi tárgyalásokról, és bemutatta a földönkívüli kultúrák megjelent vezetőit, majd bejelentette a bolygóközi együttműködés szervezete: az EBSZ, vagyis az Egyesült Bolygók Szövetségének kialakulását, mely az ENSZ feladatkörét látja el. Bolygóközi katasztrófa elkerülése érdekében a földönkívüli civilizációk már hozzá is láttak a mentéshez, a Noé-program keretében pedig a földi lakosság és az élővilág ideiglenes kiköltöztetéséhez a világűrbe.

Mélyet sóhajtottam és a családomra gondoltam. És fekete kiskutyánkra, Marcipánra. De néztem tovább a laptop képernyőjét. A NASA szakértő most a bolygóközi mentés földönkívüli parancsnokának adta át a szót. A meghatározhatatlan halmazállapotú földönkívüli ismertette, hogy kémiai szerveződésű élet alakította kultúrákból érkeztek, a mi egykori csőpostáinkra emlékeztető közlekedési rendszerrel kötötték össze földünket a világűrrel, az embereket és minden élőt, génazonosítás után, hozzájuk hasonló kémiai halmazállapotú, civilizációjuk természeti körülményeit elviselő űrlényekké alakítják át, és repítik a végtelemben. A romokból holtan előkerültek átváltoztatása, egyúttal életre keltésük is hasonlóképpen történik. A földi romeltakarítás, újjáépítés után a földiek visszaváltoztatása és hazatérése heteket vesz majd igénybe. A laptop energiaforrása itt kimerült. Napok teltek el, mire engem az űrbe mentettek.

- Papa, én vagyok! Papa!!! - szólt hozzám csilingelő hangon a fiam, s olyan melegség töltött el, mintha a gyermek megérintett volna.

Ekkor ébredtem fel. Péter álmában kiabált, átmentem hozzá. Marcipán is felébredt, és szaladt utánam. Pétert újra betakargattam, a Csanády utcában meg úgy fütyült a szél, mint egy rádiójátékban, amelyben a hős erőlködik az elemekkel.

Visszamentem a hálószobába, Marcipán a nyomomban, és megpróbáltam újra elaludni. Nehezen, de sikerült. De már nem álmodtam, csak a kora reggeli légkalapács csattanásaira, dübörgésére emlékszem, melyek, mint egy szőnyegbombázás hangeffektusai söpörtek végig az újlipótvárosi utcákon a Szent István park felől. „Amerika visszavág!” - harsogta a reggeli hírműsor. - „Amerikai gépek bombázni kezdték Afganisztánt!” Háború van hát újra!

Feltettem a gázra a teavizet forralni, a gyerekeknek indulni kell az iskolába. A reggeli kávé és az első cigaretta után pedig csak úgy zakatolt a szívem.

Kikapcsoltam a rádiót. Marcipán nagy szemeivel nézett rám.

IX. ÚJLIPÓTVÁROSI SZERELEM

A házaspárok, akik gyermekeikkel a parkban sétálnak, mind elmesélhetnék a maguk élet-történetét.

Mennyi hétköznapi és mennyi szerelem!

Közülük egy is: maga az élet!

*

1.

Steinberg belépett az újlipótvárosi, lecsószagú társasházba, s kapualjban a múlt emlékei keltek életre benne. A gimnáziumból Ritát idáig kísérte el mindig, s ő a lépcsőfelfjárónál kapott egy puszit. Aztán kipirult arccal indult haza, s alig várta a másnapot, hogy Ritát majd újra hazakísérje.

A lépcsőházban, kezében virággal és ajándékokkal fütyörészve ment fölfelé a magasföld-szintre.

A körfolyosón Bondaricsné állította meg:

- Maga az, kapitány úr?!... Nálam van a lakáskulcs.

- Köszönöm, Bondarics néni!

- Ideje, hogy hazajött! Én mondom magának! Elszárad a lány egyedül! Amíg maga csavarog a világban!

- Meglocsoljuk, aztán megint kivirágzik, Bondarics néni. - Homlokon csókolta az öreg-asszonyt.

Bondaricsné igazgatta a fejkendőjét.

- Tudja maga azt, hogy énnekem mennyi kérőm volt?

- Én is kértem volna!

- Adhat még egy puszit!...

Steinberg adott.

- Csúzlizta a macskámat, amikor kölyök volt! De legalább jóképű!... - Csoszogva indult vissza lakásába. - Egyik cicámat valaki meg is etette, de az biztos, hogy Kocsányi lehetett...

Steinberg kinyitotta a lakás ajtaját.

Bondaricsné házmester volt a házban. Nagyot hallott, hangosan beszélt, s visszhangzott tőle az udvar:

- Látom, amit látok!

A harmadik emeletről Kocsányi válaszolt neki.

- Látja! Látja! Látja! Csak azt nem látja, hogy mocskos a lépcsőház! Vár, hogy a szar meg-egyen minket?!

- Söprögessen a saját háza táján, Kocsányi! Tudom, hogy elszökött a lánya azzal a senkivel!... De nem csodálom! Magától én is elszöknék!... A világ végére!

- Szipirtyó! Az előszobámba be nem engedném! Napokig szellőztethetnék, s még akkor is kisüstitől bűzlene minden!

- Lakásnak nevezi azt a tyúkólat! Ha!... Ha!... Hahaha!... - Bondaricsné kacagott. - Grottmanné panaszkodik, hogy magától a lihhófon át olyan bűz árad, hogy maga biztosan Krisztus urunkat őrzi!...

- Dögöljön meg! Besúgó!... Tömbmegbízott!!!

Ajtócsapódás hallatszott. Kocsányi vereséget szenvedett... és visszavonult.

- És most már csend legyen! Ez tisztességes úriház! Az ántivilágban, itt mind csupa finom elvtárs lakott!

Bondaricsné maga után becsapta az ajtót. Csend lett.

Steinberg sóhajtott:

- Befejezték!...

Az asztalon, ahová a virágcsokrot letette, észrevette Rita levelét. Neki írt üzenet volt. Felbontotta, s olvasni kezdte.

„Richárd! Elmentem, ne keress! Nem ment tovább. Németországban próbálok szerencsét!”

Steinberg kinyitotta a zsebéből elővett ékszeresdobozt:

- Ó, istenem!

Rita épp most hagyja el? Amikor Indiában a jeggyűrűket is megvette?

2.

Thaiföldön, a bangkoki repülőtér utasvárójában halk zene szólt. Richard Clayderman zongorázik? S Rita levele elolvasása után hogy tudott hazamenni? Nem tudta. A repülőtéren kézipoggyászt cipelt, de csak bámult maga elé, nekiment a pincérnek és azonnal megjegyezte:

- Sajnálom, uram.

A távol-keleti hajlongással felelt, mintha mi sem történt volna. Aztán leült egy félreeső asztalhoz, számlákat vett elő és pénzt kezdett számolni. Steinberg a mosdóba sietett, parókát vett, bajuszt ragasztott és eszébe jutott, hogy csak ült a szobában, és Ritára gondolt... nézte, nézte a háromárbcost, amit még kamaszkorában készített, s a hajó előtt heverő jeggyűrűvel játszott... De a feje fölött, mondta, haragos hullámok csaptak össze. Két szerelme volt életében. Rita és a tenger. A parancsnoki hídon már bármilyen helyzetben régen döntött volna, parancsot adott volna... a szobában azonban csak ült dermedten, mint kihülés során a hajótörött, aki csak hánykolódik a vízben és várja megmentőjét.

Apja kopogására tért magához:

- Beszelnünk kell, fiam!... Vártam, hogy hazaérj. Arra az elhatározásra jutottam...

Steinberg figyelni kezdett.

- A nyugdíj lassan arra sem elég, hogy a lakást fenntartsam...

- Tudod, hogy ha elfogadnád, én kifizetném...

- Nem csak erről van szó... Amióta anyád meghalt, nem találom a helyem. Úgy döntöttem, rád íratok mindent és elmegyek Floridába.

- Persze... Értem.

Steinberg néhány pillanat múlva fogta fel, hogy mit is hallott:

- Hogy Floridába? El akarsz menni?!... - A nyugdíjad cigarettára nem lesz elég. - Helen hív. Amióta ő is egyedül él, üres az élete... és az úrt a pénze sem csillapítja.

- De hát mit fogsz ott csinálni?!

- Amit ebben a lakásban, amikor még gyerekek voltunk... sakk.. zenehallgatás...

- Te is elhagysz, apa?

- Nem hagylak el, fiam... Nektek a saját életeteket kell élnetek! Ha Ritát hagyod elmenni, örök életedre szerencsétlen leszel. Vedd el! És éljetez itt! Ahogy mi is éltünk anyáddal. És legyenek gyerekeitek, és úgy ragaszkodjanak egymáshoz, ahogy Helen és én.

Steinberg, apja intelmeit hallani véelve, a tükörben nézte magát, igazított a parókáján, a bajuszán, s visszament a váróterembe. A pincér most is hajlongott, de nem ismerte fel.

- Welcome to Bangkok!

Steinberg vigyorgott és köszönt:

- Nice to meet you!

Steinberg mosolygott, zavarában még köszönt is valakinek. S abban a pillanatban megszólalt a hangosbemondó.

- Attention, please! Csang urat kérjük, fáradjon az információba!

Steinberg a repülőtéri csarnok kávéházi teraszán leült az egyik asztalhoz.

- Eddig minden rendben! - mondta.

3.

Rita az Alitalia gépén utazott. Utazótáskáját leemelte a csomagtartóról, elindult a mosdó felé és majdnem kiverte az egyik utas kezéből a Financial Timest.

- Sorry, sir! - Mosolygott, belépett a mosdófülkébe, bravúros gyorsasággal sminkelte magát, új külsőt kreált, színes kontaktlencsét tett a szemébe, parókát vett fel, s amikor elkészült, nézte magát még egy ideig a tükörben.

Most ismerjen rá valaki! Nevetve lépett ki a fülkéből, elindult a helyére, de a gép szűk folyosóján nekiment újra ugyanannak az utasnak. Táskájával most viszont ki is ütötte a férfi kezéből az újságot.

- Miért nem figyel? Ön rövid idő alatt a második, akinek az újságom útban van!

Rita meggyőződött arról, hogy nem ismerték fel, s örömeiben csókot küldött az utasnak.

- Sikerült!

Az utas elképedt arccal mondta:

- Megbolondultam volna?!

4.

A főpincér nagy tálcát tett le Steinberg asztalára.

- Már itt is vagyok, uram.

- Köszönöm. Maga gyorsan dolgozik.

- Távol-Keleten ez a tempó, uram.

Whiskyt, jégtartót, poharakat, szódát, vázában virágot, cigarettát, szivart, hamutartót tett az asztalra, s töltött a whiskys üvegből.

- Bangkokban, uram, sok a turista. Nekünk pedig az az érdekünk, hogy a vendég jól érezze magát, és visszajöjjön.

Steinberg fejét a paróka egyre jobban melegítette, a bajusz a szájába lógott, de változtatni az egészen semmit tudott.

- Jéggel, szódával kéri, uram?

- A whiskyt?... Whiskyvel...

- Ahogy óhajtja, uram. Bele azért egy kis jeget... szódából egy cseppet se! - A pincér meghajolt. - Isten hozta, uram, Bangkokban! Ön is azt mondja majd, hogy a világ legtüzesebb városában. A thai lányok... bizonyára tudja...

Steinberg félbeszakította:

- Meglátjuk, barátom.

A pincér meghajolt és távozott. Steinberg egy húzásra kiitta a whiskyt. Töltött magának, s bár az asztalon volt Camel, és szivar is: dohányt vett elő és sodort magának cigarettát. Idegesen kezdte szívni, majd elnyomta, és ivott. Majd Camelre gyújtott, nézelődött, és nem vette észre, hogy a hamutartóban füstölög a Camel, amikor szivarra gyújtott. A gyufaszálat dobta a hamutartóba, de a cigaretta akkorra lángolt már. Zavartan körülnézett. Füstfelhő gomolygott már körülötte. A szomszéd asztalnál ülők is őt figyelték már.

Steinberg megjegyezte:

- Kubai!...

Nagyot szívott a szivarból. Megszólalt a hangosbemondó:

- Attention, please! A Japán Légitársaság tokiói járata megérkezett a kettes terminálba. Köszöntjük vendégeinket Bangkokban! A Thai Légitársaság 204-es az egyes terminálból öt perc múlva indul Hong Kongba. Az Indonéz Légitársaság gépe három perc múlva indul Dzsakartába...

Steinberg fölsóhajtott:

- Észre se veszem ennyi ember között!

A csilingelő női hang sorolta tovább:

- Az Új-Zélandi Légitársaság gépe egy óra múlva landol. Pápua-Új-Guineába, a Fidzsi-szigetekre és Wellingtonba induló utasaink kezdjék meg a beszállást! Az Alitália távol-keleti járata Új-Delhi érintésével megérkezett Rómából! Köszöntjük vendégeinket Thaiföldön! A gép két óra múlva indul Hong Kongba, onnan Tokióba. Köszönöm figyelmüket!

Steinberg felállt. Idegesen járkált:

- Leszállt a gép! Mi lesz, ha nem sikerül?

Visszaült a helyére és újságot vett elő. A Timest olvasta. Az újság lapjai eltakarták az arcát. De a lapok mögül kilesett néha, viselkedése a szomszédos asztaloknál ülők számára is feltűnővé vált.

Steinberg megjegyezte:

- Olvasok. Az újságot majd önöknek is odaadom.

5.

Rita belépett a csarnokba. Steinberg éppen eltakarta az arcát. Rita elment mellette. Keresett valakit. Nemsokára visszajött és megállt az asztalnál. A torkát köszörülte. Steinberg letette az újságot és fölneézett.

- Megengedi, hogy leüljek, uram?

- Sajnálom, de nem. Várok valakit.

- Engem.

- Magát?! Nézze!... Szeretem a viccet, de most nem.

- Én nem sietek.

- Egy fiatal és csinos lányt várok Rómából. Meg kell, hogy értse...

Rita felháborodott:

- Én nem vagyok magának fiatal és csinos?!

Steinberg végigmérte:

- De csinos... fiatal és szép. De akit most várok, nem hasonlít magára.

- Ismerőse?

Steinberg elutasítóan válaszolt:

- Kérem, fejezzük be a beszélgetést! A vendégem bármelyik pillanatban megérkezhet. Leszállt a római gép.

Rita magabiztos volt. Steinberg türelme pedig fogytán. A feszültség kiéleződött köztük.

- Tudom. A római géppel érkeztem.

- Igen? És nem találkozott egy magyar lánnyal? Wolf Ritának hívják. Rita Wolf.

- Wolf?!... Az nem is magyar név!

- A név valóban nem, de a lány igen.

- Kétórás városnéző túrára vitték az utasokat. Mindenki odament, csak én nem.

Steinberg felcsattant:

- Mindent megírtam neki! Lehetetlen!

- Hogy lehet ilyen ideges? Azt hittem a svédek sokkal higgadtabbak.

- Sokkal... Honnan tudja, hogy svéd vagyok?

- Miért, nem az?

- Remekül beszél angolul, a kiejtéséből mégis sejteni, hogy nem angol. De bárki legyen, feltételezem, hogy a szülői házban megtanulta az illemszabályokat, és tudja, hogy kérdésre nem illendő kérdéssel felelni.

- Megtanultam.

- Örülök. Nagyon örülök.

- Akkor maradhatok, Mr. Svensson? Vagy szólítsam a keresztnévén, egyszerűen Ulfnak?

Steinberg úgy megdöbbsent, hogy semmi sem jutott az eszébe.

- Rendben. Maradjon!

- Köszönöm, Ulf.

- Honnan tudja a nevem?

- Megírta nekem.

- Én?!... Magának?!... Soha nem is láttam magát! Soha életemben! Én Wolf Ritára várok!

- Nekem írt mégis meghívólevelet.

Steinberg dühös lett:

- Elég a tréfából!

- Türtőztesse magát, kérem! Nem látja, hogy mindenki bennünket néz?

Steinberg a szomszéd asztalnál ülőkhöz fordult:

- Beszélgetünk. Elő szokott fordulni ez másokkal is... - Ritára nézett - Átülhet hozzájuk, s akkor én fogok bémészcodni.

- Szégyellje magát! Azt állítja, hogy nem írt nekem levelet?! Nevemre érkezett a levele a menekülttáborba. Az állampolgárság engedélyezésére vártam, mint magyarországi német.

- Nem írtam én magának semmit!

Steinberg befejezte a beszélgetést. Rita azonban elővette a levelet, és olvasni kezdte:

„Kedves Wolf Kisasszony! Engedje meg, hogy bemutatkozzam. Ulf Svensson, tengerészkapitány vagyok, a Svéd Királyi Akadémia geográfiai tanszékének vezetője. Mr. Carlsson, a Svéd Tudományos Akadémia titkára nekem továbbította az ön pályázati kérelmét, melyet tanulmányoztam. Figyelemre méltónak találtam kutatási területét, amiből doktorálni akar, és két éves ösztöndíjat kér. A Svéd Tudományos Akadémia lehetőségei korlátozottak, de az óceániai rítusokról, törzsi szokásokról, a természeti népek színházi kultúrájáról, a mágikus gondolkodásról kifejtett koncepciója felkeltette Mr. Carlsson érdeklődését, és az Ön pályázati kérelmét elküldte nekem. Jőmagam geográfiai szempontból vagyok Óceánia szerelmese, ezért fogadtam el a Nautílus kapitányi kinevezését. A Nautílus Brunei szultánjának yachtja. Tudja bizonyára, hogy a Brunei Szultánság a Brit Nemzetközösség tagja, tíz éve független állam, Borneó szigetének északi csücskén terül el, a Maláj-tenger partján...”

- A levél pontosan fogalmaz - Steinberg közbeszólt. Rita olvasott tovább:

„... a szultán öfelsége, szabad idejét, az év legalább tíz hónapját, hajóján tölti. Utazgat a csendes-óceániai szigetvilágban. Engedélyem és lehetőségem van vendégek fogadására a hajón. Kényelmes, önálló apartmant ajánlok Önnek, egy-két évre. Utazhat költségtérítés nélkül a Nautíluson, megismerhet mindent, amihez kutatásaihoz szüksége lesz...”

Steinberg újból félbeszakította:

- Az ajánlat komoly. Kétségtelenül.

Rita olvasott tovább:

„... Magányos tengeri medve vagyok,...”

- Csak nem?!

- Befejezhetem a levelet?

- Parancsoljon!

Rita olvasta tovább a levelet:

„... remélem, ajánlatomat nem érti félre, és elfogadja azt. Küldök Önnek egy München-Róma-Bangkok útvonalra kiállított repülőjegyet, és egy csekket, arra az esetre, ha pénzzavarba kerülne. Július 12-én, délután négy órakor várom a bangkoki repülőtér tranzit várótermében. Whiskyt és orchideát fog találni az asztalon, én pedig olvasni fogok. Meg fog ismerni.”

Letette a levelet:

- Nos, Svensson úr, magára ismertem. Ön írta a levelet?

Steinberg nem szívesen válaszolt:

- Én. De nem magának. Kegyed nem Rita Wolf. Tudom, hogy nem.

Rita elővette a repülőjegyét:

- Tessék, a jegyem! Még mindig kételkedik? Rita Wolf nevére állították ki.

Steinberg megnézte a jegyet:

- Nem lehet igaz! Én nem magának küldtem! Megszerezte a leveletem!

Egyre határozottabb lett:

- Igen!... Ellopta! Maga nem is magyar!

- Tegyen próbára! Meglátja, hogy igen. De a feladat nem lesz könnyű, mert nem tud magyarul, és Magyarországról sincsenek ismeretei.

- Téved.

- A külföldiek azt tudják Magyarországról, hogy gulasch, Puskás, puszták, gypsy, tschardasch...

- Most lebukott! Kegyed tudja csak ezeket a szavakat csupán, mert nem magyar.

- Ha óhajtja, magának beszélek folyamatosan. De minek? Úgysem értené. Vagy mégis?

- Nem. Persze, hogy nem. Tudja, ismertem egy lányt... nagyon szép volt... magyar... és megtanított egy versre. Költő írta, aki csatában esett el.

- Zrínyi? - kérdezte Rita.

- Dehogyan Zrínyi!

- Hibátlanul ejtette Zrínyi nevét. Kellett, hogy tanuljon magyarul.

- Nem tanultam. Csak jó a nyelvérzékem!

Steinberg, hogy Rita gyanúját elterelje Rita, tovább beszélt:

- Egy másik költőről van szó. De a vers címét csak angolul tudom. My mother's chicken.

- Nem csirkéje, hanem tyúkja!... És Petőfi írta. - Rita nevetett.

- Tyúkja?!... Minek a tyúkja?

- Anyám tyúkjá. Az anyámé... - magyarázta Rita.

- Azt mondja, hogy az anyjáié? - Steinberg törve a magyart próbálkozott a kiejtéssel. - Aniám tiúkjá... Yes!... Mi a kjú... tiúkanió...

- Nagyon jó! Ej mi a kő! Tyúkanyó...

- Na, ezt mondja el nekem! - kérte Steinberg.

Rita felállt és meghajolt:

- Felállok, ha megengedi, nemzeti költőnk verséről van szó... Anyám tyúkjá. Petőfi Sándor verse.

A váróteremben halk zene szólt. Rita elkövetett mindent, hogy a verssorokat elviselhetetlenül mondja el. Még a kotkodácsolást is utánozta. Már a szomszédos asztalnál ülők is őket figyelték. Egyikük tiltakozását fejezte ki:

- A viselkedésük felháborító! Meg kell, hogy mondjam: hogy önök nem úriemberek! Egy percig nem maradunk itt tovább!

Steinberg nézett utánuk, miközben a zenére táncolni kezdett, mintha mulatóban lett volna.

- Szeret táncolni? - kérdezte Ritától.

- Igen. De nem a bangkoki repülőtéren!

- Bangkokban bármit megtehet! Jöjjön!

Rita egykedvűen táncolt.

- Ez az! - örvendezett Steinberg. - Thaiföld a jókedv, a szerelem paradicsoma!

- Nem téveszti össze a repülőtérrel a topless bárral? Ahol a kebleiket forróvérű thai lányok rezegetik?

- Param, param, param! Kegyed remek nő! Meglátja, milyen helyekre fogom kegyedet elvinni!

- Levelében azt írta, hogy magányos tengeri medve, és nem kell félreértenem a helyzetet.

- Nem kell... Félreérteni nem kell!

A pincér nézte őket. Tetszett neki a zene és a tánc. Megfeledkezve magáról mozogni kezdett ő is. És dobolt a kezében tartott tálcán. Rita abbahagyta a táncot és nézte a pincért:

- Ha ennyire ideges, uram, ne legyen pincér!

6.

Rita és Steinberg a China Town étteremben egy asztalnál ültek. Az asztalon tálkák, kistányérok voltak. Rita pálcikával bajlódott, a rizs sehogy sem akart a szájába kerülni. Steinberg gyakorlottabbnak látszott.

- Remek a hal! Tudja, hogy maga majdnem olyan, mint az a lány, akit vártam! De valahogy mégsem. - Steinberg koccintásra emelte a poharát. - Egészségére!

- Hideg és finom ez a pezsgő - felelte Rita.

- Itt, Távol-Keleten mindig jól esik a hűtött ital. Ott meg különösen, ahol nincs légkondicionálás - felelte Steinberg.

- Ahogy itt sincs.

- De van jobb helyeken. És üzletekben, taxiban. Máskülönben nem bírná ki az ember.

- Akkor mi is jobb helyekre menjünk máskor! Ahol enni is lehet! - Rita az asztalra dobta a pálcikákat.

Steinberg igyekezett menteni a helyzetet:

- Rágyújt?

- Igen. Köszönöm.

Steinberg tárgyaló hangnemre váltott:

- Nézze... elhiszem, hogy maga magyar. De kegyed nem az a lány, akit én ide hívtam.

Rita felcsattant:

- Elviselhetetlen a gyanakvása! Maga paranoiás! Küld egy meghívólevelet, repülőjegyet, pénzt, és szívélyes fogadtatás helyett faggat, verset mondat, kihallgat, mint egy bevándorlási tisztviselő. Vegye tudomásul, hogy nem érdekel az ajánlata! - Levágta az asztalra a levélben kapott csekket. - Itt a pénze! Nem váltottam be!

Rita kirohant az utcára. Steinberg szaladt utána.

- Várjon! Nem futóversenyre hívtam! Mondja el még egyszer inkább a verset! Maga költői lélek! Ha megáll, végighallgatom figyelmesen!

Az utcán túlkölés, dudálás hallatszott mindenfelől. Rita kerékpáron próbált elmenekülni. Már azt hitte, hogy lerázta Steinberget, de a férfi utolérte:

- Bérelt bringával akar hazatekerni?

- Mi köze van hozzá?!

- Sok. Kérem, bocsásson meg nekem! Nem ilyen fogadásra készültem. Meg kell értenie, hogy nem kegyedet vártam!

- Akkor kit?! Ki a fenét?! Azt se tudja, hogy kit hív meg? Láttá őt már valaha?... Feleljen!... Láttá? Találkozott vele személyesen?

Rita elindult a kerékpárral. Autódudálás, fékcsikorgás hallatszott. Valaki majdnem elütötte. Steinberg felkiáltott:

- Előre nézzen!

- Még azt is meg akarja mondani, hogy hová nézzek?

- Engedje meg, hogy még mindig én kérdezzek!

- Nem érdekelnek már a kérdései! Idebolondított Európából... és mi a jó Istent csináljak most itt?! Bangkokban! Egyedül... Vetkőzőszámokat mutassak be bárókban? A hazautazásra így szedjem össze a pénzt?

- Egy nézője biztosan lesz.

- Úgy beszél, mintha nem látott volna még európai ciciket.

- Soroljam el, hogy hol és hányszor?

Rita hisztérikusan reagált:

- Ne! Ne!... Csak azt ne!

Elindult a kerékpárral. Steinberg ment utána.

7.

A Bangkok Paradise-ban revüműsort néztek. Asztalukon hűtött italok, jégkocka és poharak voltak.

- Azt szeretném tudni, hogy miért hagyta ott Magyarországot?
- Nem láttam magam előtt alternatívát.
- De hát Magyarországon rendszerváltozás volt!
- Milyen jól tájékozott!
- Írták az újságok. Választások, polgári demokrácia, piacgazdálkodás...
- És államadósság.

Steinberg úgy beszélt mintha üzleti tárgyaláson lett volna:

- Nem nagy összeg. Ha a nyugati tőke majd átlépi a határt Hegyeshalomnál. Tízmillió ember él az országban. Egy világváros lakossága. Ekkora gazdaságot rövid idő alatt fel lehet pumpálni...

Rita éppen ezt a felpumpálást nem tudta kivárni. Havonta kétszáz dollárt keresett, amíg munkanélküli nem lett.

- Kétszázat. A belépők árát, amit maga itt fizetett. Egyszobás lakásom volt. A sajátom, képzelje! Magyarországon ez már valami! És még telefonom is volt! Mit szól hozzá?

Steinberg észrevehetően felidegesíteni igyekezett Ritát:

- Tetszik.
- Magának fogalma nincs arról, hogy Magyarországon mennyit kell gürcölni, hogy valakinek lakása legyen, és felnevelje a kölykeit!... Volt egy barátom. Gyönyörű, tágas, kényelmes lakása volt... Külföldön dolgozott és jól keresett. De nem volt otthon soha. És én nem telefontársra vágytam!...Érti?! Fél évig úton volt, két hónapot otthon töltött. És forgatta a dollárjait. Tele volt pénzzel, mint egy olajsejk. Ajándékokat adott mindenkinek, néhány meghitt este, aztán hopp, el is tűnt újra! Mintha sose láttam volna... És megint egyedül voltam. És vártam, csak vártam.

Steinberg nagyon figyelt:

- Édes!

Rita beleélte magát és folytatta, de ahogy előtörtek az emlékei, elcsuklott a hangja:

- Szeretett engem! És én szerettem őt... Érti?!...

Szünet után tudta csak folytatni:

- Én gyerekeket akartam! Családi életet és nem távházasságot. De azt végképp nem, hogy miattam hagyja ott a munkáját. Tengerész volt ő is, mint maga.
- Ne mondja!

Steinberg valójában most fogta fel azt, amit hallott:

- Tengerész?!
- Csak nem gondolja, hogy hazudok?!
- Nem... De ez az egész egyre különösebb. Mondja, kegyed hol dolgozott?
- Üzemi pszichológus voltam.

Steinberg megnyugodott:

- Az más. Egész más!

Rita ideges lett:

- Mi az, hogy más?... Elvégeztem az egyetemet, és örültem, hogy találtam munkát magamnak. De ő, a nagymenő mindenkit ismert. Mindenki imádta. Volt pénze, még nekem is szerzett munkahelyet.

- Most már tényleg nem értem, hogy akkor mi volt a baj?

- Nekem ajánlják fel az állást!... Mert alkalmasnak találják rá. Nem az apám vagy akárkim érdemei szerint! És ne azért, mert az intézet igazgatójának fia harmadik tiszt a választottam hajóján!... Hát inkább nem kellett a kötetlen időbeosztású munka, a publikálási lehetőség, az ösztöndíj, a külföldi tanulmányút... A magam erejéből szerettem volna érvényesülni!

Steinberg gyanakodva kérdezte:

- Mondja, magának nincs ikertestvére?

- Megőrülök a kérdéseitől! Pszichológus vagyok, de nem tudom felfogni, épeszű ember, azok után, amit elmondtam, hogy tehet fel ilyen kérdést!?

- Csak azt szeretném megtudni, van-e ikertestvére?!

- Örült!

Pofon vágta Steinberget és otthagytá. Steinberg egy dalt kezdett dúdolni, amelyet a találkozás alkalmára írt:

AZ ÚJLIPÓTVÁROS NEM ÓCEÁNIA

Bejárjuk Óceániát,
Ezernyi zegzugát:
Fidzsit, Tongát, Szamoát,
Pápua-Új-Guineát!

Újlipótváros nem Óceánia,
Valahol az embernek kell laknia.
Haza hív a Szent István parki nyár és az a lány,
Sétálni vele este a Csanády utcán.

Bejárjuk együtt Óceániát,
Sok kéklő lagúnát:
Atollt, szirtet, Polinéziát.
Megmászunk minden pálmafát.

Újlipótváros nem Óceánia
Valamiért az embernek kell halnia.
Zakatol a szív, szól a dob,
A végtelen víz a partra dob.

Bejárjuk együtt Óceániát,
Tündöklő Polinéziát.
Hajunkba tűzünk színes orchideát,
Áttáncolunk minden éjszakát.

Újlipótváros nem Óceánia:
Érte az embernek kell halnia.
Haza hív a Szent István parki nyár és az a lány!
Sétálni vele este a Csanády utcán.

8.

Rita egy bangkoki parkban üldögélt. Szökőkút csobogása hallatszott, trópusi, erdei környezet vette körül. Madarak, bogarak hangjai zúgtak. Esteledett. Egy közeli lámpa fénye világított.

Steinberg észrevette:

- Bocsásson meg!... Én nem akartam megbántani... Leülhetek maga mellé?... Sajnálom, hogy így kiborítottam.

- Mondja, azt nem akarja megkérdezni, hogy kislánykoromban gyűjtöttem-e képeslapot?

Steinbergnek rácsapott az ötletre:

- Gyűjtötte a képeslapokat?

Rita komolyan vette a kérdést:

- Nem. Kislánykoromban szalvétákat gyűjtöttem.

- Különös! - csodálkozott Steinberg.

- Szégyellje magát! Csak gúnyolódik velem.

- Hihetetlen a hasonlóság!

- Milyen hasonlóság?

- Befőzött szilvából készíti a gombócot?

Rita felháborodott:

- Szadista, pimasz, kegyetlen fráter! Kilátástalan helyzetemben is gyötör. A hajón én lennék őfelsége szakácsa?

- Kínai a szakácsunk.

Steinberg úgy érezte, hogy tovább kell faggatóznia:

- Kitért a válasz elől. Befőzött szilvából?

- Befőzöttből.

Steinberg megérezte, hogy most már jöhetnek a kérdései:

- Az étcsokoládét szereti.

- Igen.

- Van Macika nevű játéka.

- Igen. Elhoztam. Ha óhajtja, elő is veszem.

Steinberg nem látott, nem hallott már örömeiben:

- Marcipánnak hívta a kiskutyáját?

- Igen.

- És francia drabséval etette?

- Igen.

- És egyenként gurította a szemeket a kiskutyának!

- Igen. Őfelsége kutyáit is rám bízhatják.

- Mondogatta az édesapja, hogy kegyed a legszebb alkotása?

- Őfelségének a lábaimat kell mutogatnom? Létszámhiány van a háremében?
- Otthon, két fogás között, mindig elmosogat? Mert gyűlöli a piszkos edényt?
- Őfelsége nem fogja megtudni. Majd visszafogom magam.

Steinberg elképedt:

- Döbbenetes!
- Micsoda?
- Minden! Amit elmondott.
- Ne gúnyolódjon velem!... Mindent tud rólam. A legszemélyesebb titkaimat. Gyanús volt nekem a levél, a meghívás, az utazás, hogy körülutazhatom Óceániát... a titkosszolgálat hálójába kerültem, gondoltam. Haza akartam menni, amikor a levelet megkaptam. A menekült-tábori élet nem volt nekem való.
- Mondja meg, de őszintén, hogyan jutott hozzá a levelemhez?
- A szociális munkás adta át a táborban.
- És mondott valamit?
- Azt, hogy kézbesítő hozta a svéd követségről.
- Nem értem...
- Tehát mégsem diplomáciai úton küldte?
- De... úgy!... Hogy küldhettem volna másképp?... Beszélne nekem a barátjáról?!
- Ő lenne e szélhámosság mögött?

Steinberg lekapni szeretne volna a fejről a parókát:

- Hát ezt csak maga tudhatja.

9.

Rita a repülőtér váróteremben ült: A CAFÉ WIEN BANGKOK AIRPORT kávéházban, egy kávé mellett. Steinberg loholva és kimerülten érkezett:

- Kegyed valójában kerékpárversenyző? Csak száguldozik keresztül-kasul Bangkokban! Miért szökött el megint?
- Semmi köze hozzá! Allergiám van magától!... Menedékjogot fogok kérni!
- A pápuáktól?
- Tehet egy szívességet!

Steinberg leült és hangnemet váltott:

- Bocsásson meg! Értsünk szót!... Lenne még valami, amit meg szeretnék kérdezni magától.
- Nem hagyna békén végre!?
- Csak néhány kérdés!... Kérem!

Rita megadta magát:

- Legyen. Ha magának ez élvezet. Azért a pénzért, amit rám költött!... De annyiért gésát is kapott volna egy teaházban.

- Leírná nekem a barátját? Hogy néz ki?

- Jobban, mint maga!

Steinberg büszkén kihúzta magát:

- Ne mondja! És maga mégis elhagyta?

- Olyan buta embert, mint maga, én még nem láttam! Elmondtam már, hogy miért tettem?!!

- A barátjának bogárhátú Volkswagene van?

- Igen.

- És reggelenként kimegy futni a Margitszigetre?

- Öfelségének futásra lesz szüksége? Hívassuk őt ide?

- Fehér zoknit hord? Palacsintát süt? Gyakran felemeli a hangját? Steinberg Richárd a neve és menyasszonya Wolf Rita néprajzkutató?...

Rita nem tudott kitalálni semmit:

- Igen.

- És kegyed mégis pszichológusként mutatkozott be!

- Azt hittem, a meghívás csupán valami tréfa. És jobb lesz, ha másnak adom ki magam.

Rita lemosta a sminkjét, kivette a kontaktlencsét, és leemelte a parókáját.

Steinberg felkiáltott:

- Mekkora barom vagyok!

- Hát nagy.

- Rita! Hát persze!...

Rita elcsodálkozott:

- Kegyed ismer engem?

- Igen.

Steinberg is levette a parókáját, letépte a bajuszát:

- Svensson én vagyok.

- Te?!... Dr. Ulf Svensson!... És Svéd Tengerészeti Akadémia!... És Carlsson!... meg titkár!... Te, te, nemzetközi szélhámos!

- Megmagyarázom!

Steinberg megijedt:

- Várj!... Megmagyarázom.

Rita kiabált:

- Nincs mit megmagyarázni!... Brunei császára! Magánkapitány! Te! Te! Csaló!!!... Idebolondítottál a világ végére! Gondolhattam volna, hogy a te kezéd van a dologban!...

Hangnemet váltott:

- És honnan szedted te ennyi pénzt, hogy csak így randevúgatsz velem Bagkokban? A havi hatszáz dollárral csak otthon voltál valaki!

- Csendesedj, kérlek! Az isten szerelmére! Már mindenki bennünket néz!

- Tudják csak meg, hogy mekkora gazember vagy!

- Tudják. Csak most már nyugodj meg!

- Hallgass! Öt éven át csak te beszéltél! Most rajtam a sor!

- Jó, jó, jó, tessék!

- Bonyolítottad a piti ügyleteidet Szingapúrban! Olcsón vásároltál, kijátszottad a vámot, százezrekkal a zsebedben grasszáltál Budapesten. Elég volt!

Számonkérő hangnemre váltott:

- A dollárezreket honnan vetted, amiket erre a szélhámosságra elvertél?

- Elmondom, ha megnyugszol...

- Ne szólj közbe! Ha köröz az Interpol, jobb, ha azonnal beöltöazol Ulf Svenssonnak megint. Vagy mi az isten is a neved?!

- Nem köröz senki.

- Hazudsz!

- Hallgass meg!

- Honnan tudtad hová mentem?

- Elmondom... Csak nyugodj meg!... Autóval érkeztem a Németországba. A menekülttáborok portásaitól érdeklődtem felőled. Már a hatodik helyen mondták, hogy a nevedet nem is hallották.

- Pedig itt van... Németországban! Ideges voltam.

- Maga magyar? - kérdezte a portás.

- Igen.

- De azért nem kell kiabálni.

S ekkor ötven eurót csúsztatott a kezébe.

- Segítsen nekem, az isten szerelmére!

A portás eltette a pénzt:

- Van térképe? - kérdezte.

- Van.

A portás a térképen megjelölte az útvonalat. A müncheni autópályán kellett volna kimennie a városból, majd letérni az útról. A portás nem köszönt, kezét is azért nyújtotta, hogy a markát tartsa. Steinberg kénytelen volt ötven eurót adni újra. Mintha Magyarországon lett volna!

Sikerült megtalálnia a tábor, ahonnan a HOLSTEN BIER MÜNCHEN sörözőbe ment. Két korsó sört rendelt, és várt. Rövid idő egy férfi lépett az asztalához:

- Heisler vagyok... Szociális munkás a táborban. Maga az a magyar, aki engem keresett? - kérdezte.

- Én.

Steinberg a korsó sörre mutatott:

- Iszik velem?
- De mennyire!

Steinberg hellyel kínálta:

- Egészségére!

Heisler leült, ivott és megkérdezte:

- Mit akar tőlem tulajdonképpen? Azt hiszi, rángathat engem? A telefonközpontos azt mondta, jobb lesz, ha idejövök... Maga telefonált?
- Én. Köszönöm, hogy eljött.
- Mit akar tőlem?
- A táborban van a menyasszonyom. Meg akarom tudni, hová készül.
- Miért nem kérdezi meg tőle?!

Steinberg pénzt vett elő:

- Ez most kétszáz euró. De majd adok még.

Heisler megijedt:

- Mit akar?
- Semmi olyat, amiből baja lehet... Különszobát ad neki, segít neki mindenben...

Steinberg megint adott kétszáz eurót. Heisler eltette a pénzt.

- Okos ember maga.

Heisler törte a fejét:

- Volna egy megoldás...
- Minden helyzetben van.
- Kiüríthetek egy raktárat...
- Németországban akar maradni vagy megy tovább valahová?
- Abban a szárnyban lakik, ahol a külföldre pályázókat helyeztük el. Többet nem tudok mondani.
- És ki tudna többet?
- A főnököm, Herschler.
- Akkor hívja fel azt a Herschlert!

Heisler megijedt:

- De... mit mondjak?
- Tárcsázzon!

Heisler engedelmeskedett:

- Baj lesz belőle!... Mi a fenét kérdezzek?

Steinberg kivette kezéből a telefont.

- Halló?!... Mr. Herschler?... I am Mr. Markos... Magyarországról érkeztem...

Magyarokról, kitelepülő magyarországi németekről készítek riportfilmet... Meg tudja mondani, Mr. Herschler... Bocsásson meg, beszél ön angolul?... Igen?!... Nagyszerű!!... Német tudásom sajnos nem tökéletes...

Heislernek száj tátva hallgatta.

- Miss Rita Wolf érdekel. Meg tudná mondani, hová készül?

- Nézze, Markos úr! - válaszolta Herschler. - A kérdésre nem válaszolhatok. De megtehetem akkor, ha írásos megbízást hoz nekem a lapjától. Megérti, ugye?...

- Természetesen. És meg is fogja kapni.

- Wolf kisasszony ügye... úgy is mondhatnám... nem a szokványos eset.

Herschler közlékenyebb lett. Fejből azonban nem emlékezett s részletekre. Türelmet kért, és elővette Rita dossziéját. Abból annyit tudott Steinbergnek elmondani, hogy Wolf kisasszony ösztöndíj-kérelemmel fordult a Svéd Akadémiához. Kérelmet támogatták, a pályázatot a bonni svéd nagykövetségre küldték el. Válasz nem érkezett még...

- Ha Markos úr többet szeretne tudni ennél, s általában a Magyarországról érkezettekről... állok a rendelkezésére!... Csak ne feledkezzen el, Markos úr, a megbízólevélről!

Steinberg letette a kagylót:

- Mi lesz ebből? - Heisler aggódott.

- Ha azt teszi, amit kérek, semmi.

Rövid idő múlva Steinberg szállodai szobájába érkezni kezdtek a faxok.

- Nagyszerű! Ügyes fickó ez a Heisler!

Rita a bangkoki repülőtéri kávéházban már nyugodtabb volt egy kicsit. Végighallgatta Richárd történetét:

- Szégyelld magad! Köztünk mindennek vége, vedd tudomásul!

- Helyrehozok mindent!

- Te már semmit!

- Úgy lesz minden, ahogy akarod!

- Komolyan mondod?!... Te mindig durván beleavatkoztál az életembe... Németországba is utánam jöttél!... Gyűlöllek!

- Hallgass meg!... Kérlek!

- Nem! Itt vagyok a világ végén!... Vízum nélkül, jegy nélkül... Pénzem is kevés!... Mit akarsz még?

- Gyere velem!

- Még most is van kedved viccelni? Nautílus! Luxusjacht! Császárság! Te!... Te! Te legfeljebb egy dunai rocsó kapitánya lehetnél! Vagy egy földközi-tengeri rozsdamotorosé! Hónapokra tűntél el és azt kívántad, hogy mindig üdén és frissen várjalak... És közben? Közben tudtad, hogy mi történik velem? Belegondoltál egyszer is?

- Sokszor. De ennek vége!... Velem jössz és kész!

- Olyan hülyének nézel, hogy elhiszem a meséd!? Hogy éppen egy magyar tengerészt alkalmaznak Óceániában?

- Alkalmaznak. És éppen engem. Igaz, nem a Nautíluson, hanem egy szingapúri teherhajón.

Steinberg elővette a bizonyítékot:

- Itt a szerződés! Nézd meg!

Rita kezébe vette:

- Ezt is te hamisítottad!

- Mi értelme lett volna? Az állást egy hamburgi ügynökség közvetítette. Az is benne van, olvasd el, ha nem hiszel nekem, hogy családtagot is magammal vihetek. Mert ez nem a MAHART!... És hatezer dollár a kezdő fizetés... Jó, az előlegből már nincs sok, de kijövünk azért még valahogy ebben a hónapban...

Megfogta Rita kezét:

- Velem jössz?

- Te fogsz megint eltartani...

- Nem... Ha a belvárosban kiadod a lakásodat, havi ötvenezeret kereshetsz...

- Gondolod?

- Tudom. Hazatelefonálunk Szingapúrból. Apa mindent elintéz. Két év alatt összegyűjthetsz annyit, hogy - ha más lehetőség nem lesz -, az úton írt jegyzeteidet saját költségeden kiadhatod.

- Te ilyenekre gondolsz?

Elérzékenyült:

- Ne haragudj rám! Kérlek!

Richárd vállára hajtotta a fejét:

- Én...

- Én is...

Átölelte Ritát:

- Rita... légy a feleségem!

Elővette az ékszeresdobozt és kinyitotta:

- Richárd! Kislánykorom óta erre vártam.

Könnyes szemmel nézte a férfit, aki ujjára húzta a gyűrűt. Majd ő húzta Richárd ujjára a karikagyűrűt:

- Olyan szép!

- Apa rám íratta a lakást. Amerikába megy.

- Tudom. Elköszöntem tőle.

- Amíg távol leszünk, azt a lakást is kiadjuk. Kétszázötvenezer is hozhat havonta. Hazatérésünk után pedig, a lakás elkülönített részében kiadót hozunk létre. Földrajzi, néprajzi könyvek megjelentetésére gondoltam. Ügyvezető szerkesztőt veszünk fel, s ha mégis elcsábít a tenger megint, te is velem jössz.

- Elmehetsz egyedül is.

- Soha! Egész életemre majdnem földönfutó lettem! Most már nem hagylak egyedül. A gyermekeimet meg különösen nem.

- Még össze se házasodtunk, s te már a gyerekeknél tartasz?

- Kapitányi jogkörömet átadom az első tisztnek, hogy a hajón adjon össze bennünket.

- Szingapúrban fehér frakkot veszek neked. Magamnak pedig menyasszonyi ruhát. Van megtakarított pénzem.

Steinberg magához ölelte Ritát, csókolta, el nem engedte volna, de annyi ember előtt, a repülőtéri váróteremben szégyellte megtenni. Mások szeme láttára apját se látta soha ilyen intim helyzetben. Pedig anyját mennyire szerette!

Rita a fülébe súgta:

- Richárd!

Steinberg ránézett, és Rita megcsókolta.

A hangosbemondó most rosszkor szólalt meg:

- Szingapúri járatunk percekben belül indul! Figyelem!... Steinberg urat és feleségét kérjük azonnal jegykezelésre!

- Te! Te soha nem változol meg! Feleségedként vettél nekem jegyet?!

- Amikor a gimnáziumban először megcsókoltuk egymást, nem azt gondoltuk, hogy házasok lettünk?... Mrs. Steinberg, karoljon belém és induljunk, mert még lekésünk a saját nász-utunkról!

- Mi lehet benned, ami megakadályozott, hogy más férfiba beleszeressek?!

- Gyermekeid apjának génjei!

- Te! Te! Javíthatatlan!

Egymásba karolva elindultak a jegykezelő ablakhoz. Steinberg a gépen eldúdolta Ritának az Újlipótváros nem Óceánia című dalát, amihez már zenét is szerzett. Aztán csak bámulták a felhőket. Rita fülbemászónak találta a dallamot, a szöveget sem tartotta annyira dilettánsnak, azért Richárdot mégis arra kérte, hogy máskor túl sok energiát ne fordítson már meghívólevelek fabrikálására, de leginkább dalszövegek írására és zenék szerzésére.

Házassági évfordulókon Steinberg a zongoranál dalával mégis mindig sikert aratott. Leütötte az első akkordot és azután énekelte:

Bejárjuk Óceániát,
Ezernyi zegzugát:
Fidzsit, Tongát, Szamoát,
Pápua-Új-Guineát!

Újlipótváros nem Óceánia,
Valahol az embernek kell halnia.
Haza hív a Szent István parki nyár és az a lány,
Sétálni vele este a Csanády utcán.

Bejárjuk együtt Óceániát,
Sok kéklő lagúnát:
Atollt, szirtet, Polinéziát,
Megmászunk minden pálmafát.

Újlipótváros nem Óceánia,
Valamiért az embernek kell halnia.
Zakatol a szív, szól a dob,
A végtelen víz a partra dob.

Bejárjuk együtt Óceániát,
Tündöklő Polinéziát.
Hajunkba tűzünk színes orchideát,
Áttáncolunk minden éjszakát.

Újlipótváros nem Óceánia:
Érte az embernek kell halnia.
Haza hív a Szent István parki nyár és a lány!
Sétálni vele este a Csanády utcán.

*

Gyermeüket a parkban sétáló házaspár telepedett a fűbe, majd később tollaslabdázni kezdtek.
Nevetgéltek és jókedvűek voltak.

Mi lehetne vajon az ő történetük?

Csak az övék?

Felálltam és a Csanády utcán elindultam haza.

X. A BÜNTETŐBÍRÓ

Idegcsitette az az ember. Az utóbbi hetekben minden nap ugyanabban az órában érkezett a Szent István parkba, hátratett kézzel, mindig ugyanott sétált, soha senkihez nem szólt egy mukkot sem, lehorgasztott fejvel, gondterhelten rötta köreit a virágágyások között, és minden délután pontosan délután öt órakor távozott.

Dr. Morlay görbebotjára támaszkodva nézte a hozzá hasonlóan teljesen ősz férfit, aki egyszer csak megállt, és odament hozzá.

- Ebben az életben utoljára látjuk egymást, bíró úr! - mondta remegő hangon.

Morlay megdöbbsent, föltette a szemüvegét, hogy jobban szemügyre vehesse ezt a furcsa szerzetet, de a szomorú tekintet, amely most olyan szúrósan tapadt rá, nem mondott neki semmit.

- Ismerjük egymást? - kérdezte Morlay. Amíg élt a felesége, az ilyen helyzetekben sokszor kisegítette. A nőknek általában jobb az arcmemóriájuk, vélte a bíró.

- Igen.

- Honnan?

- A bíró úr mindent tud rólam... Én pedig a bíró úrról...

- Valóban?!

- Tényleg nem emlékszik rám?

- Tényleg.

- Halálra ítélt engem! - Az idegen mélyen a bíró szemébe nézett.

- Nem emlékszem... - Morlay ijedten körülnézett a parkban. Senki nem volt a közelükben, tőlük vagy ötven méterre, a Wallenberg-emlékműnél ácsorogtak mindössze néhányan. Most mit csináljon? Kiáltson? Fusson? Börtönből kiszabadultak számtalanszor zaklatták már!... Hogy bosszút álljanak! Aki ilyen fegyelmezetten sétál körbe-körbe, mint ez az ember mindig, az nemrég szabadult! - gondolta Morlay, és mozdulni sem tudott.

- Mit akar tőlem? - Ez az egy kérdés legalább eszébe jutott.

- A tudomására hozni, hogy amikor engem halálra ítélt, tévedett!

- Iustitia, mérleggel a kezében, bekötött szemmel tudja az igazságot... De ítélni Isten fog! - mondta Morlay.

- Siralomházban várakoztam, amikor elfogadták a kegyelmi kérvényemet. Életem javát rács mögött töltöttem. Nemrég szabadultam.

- Miért ítélt el?

- Gyilkosságért!... De még hallani fog rólam! - sziszegte az ember, sarkon fordult és elment.

Morlay egy ideig még nézett utána, aztán ő is elindult. Sietett haza, egyre jobban szaporázta lépteit. Lihegve, kimerülten nyitotta ki lakása ajtaját, hátranézett, de az ember szerencsére nem követte őt. Ettől megnyugodott. Bezárta az ajtót és azonnal a könyvtárszobába ment, íróasztalához ült, hosszan nézte unokája, Máté bekeretezett fényképét, majd keresni kezdte a régi periratok egykor hazahozott példányait. Remegett a keze az izgalomtól. Kutyáját nemrég

temette el. Most milyen biztonságban érezné magát mellette! Sóhajtozott. A kutya nyalná a kezét. Ő meg beszélne hozzá. Amire a kutya vakkantana. Még az is könnyebben jutna eszébe, hogy ki lehet az az ember? Hogy hívják? Miért ítélte halálra? Kellene-e szólni a rendőrségnek?

S szorongásai oldására Xanaxot vett be.

- Ha enyhítő körülményt találtam, halálos ítéletet soha nem hoztam! - hangosan mondta, mintha a lelkiismeretéhez szólt volna, miután megtalálta a keresett ügyiratokat, és azokat tanulmányozni kezdte. Félelmét a munka, ami teljesen lefoglalta őt, vagy a lenyelt tabletta csillapította? Nem tudta. S hogy senki ne zavarja őt, a telefont üzenetrögzítésre állította.

Cz. J. földműves ellen szándékos emberölés büntette miatt indult eljárás, olvasta, miután felütötte az első dossziét. A vádlott a cselekmény elkövetése előtt kertjében dolgozott, és a kerítés megjavításához szükséges gödröt ásott. Közben odament hozzá a szomszédja, akivel évtizedek óta jó barátságban volt és kifogásolta, hogy a gödröt az ő telkén ássa, majd megfogta a vádlott karját és odébb akarta vezetni. Erre a vádlott a kezében levő ásóval fejbe vágta szomszédját, aki elesett. Ezután még három ütést mért a sértett fejére, aki a sérülések következtében röviddel a kórházba szállítás után meghalt. A vádlott a cselekmény lefolyásáról részletesen és beismerően számolt be. Halálra ítéltette volna, de nem tette, mert a földműves megtörten beszélt az utolsó szó jogán, és tettét erős felindulásban követte el.

- Ez nem ő! - mondta. - Ez az ember soha nem volt földműves! - És tovább lapozta az el-sárgult iratokat.

E.P. ellen emberölés büntette miatt indult eljárás. Két nappal a cselekmény elkövetése előtt a vádlott borért ment a szomszéd községbe; hazafelé a boros demizson eltört, s ez annyira felingerelte, hogy a fiát elverte. Ismét borért ment, és este nekiállt inni. Éjjel majdnem óránként volt epilepsziás nagyrohama; másnap csak feküdt, este összevissza beszélt, fel-alá járkált. A cselekmény reggelén azt vették észre, hogy kezében nyitott bicska van; amikor ezt elvették tőle, másik kést keresett és azzal, minden ok nélkül, a lakásban tartózkodó rokonát akarta megtámadni. Sikerült megfékezni. A vádlott felesége ekkor orvosért sietett. Távolléte alatt férje minden bevezetés nélkül apósára támadt, doronggal kilenc csapást mért a fejére; majd a szomszéd lakáshoz rohant, az ajtót összezúzta; onnan a szomszéd kertbe szaladt és a doronggal egy kutyát ütött agyon...

- Az epilepszia miatt itt sem hozhattam halálos ítéletet! - Lázasan folytatta tovább a jegyzetek áttekintését.

Megcsörrent a telefon. Nem vette fel. Egy huszonnyolc éves orvosnak nagy feltűnést keltett büntetéhez érkezett. Az orvost, aki vidéken dolgozott, késő éjjel öngyilkoshoz hívták. A beteget olyan súlyos koponyasérüléssel találta, hogy az pár óránál tovább nyilvánvalóan nem élhetett. A beteg környezete rendkívül izgatott és fejtelen volt. Az orvos a beteg ütőerét átvágta, és a beteget elvéreztette, hogy - amint mondta - szenvedését megrövidítse, és a környezet izgalmát megszüntesse. Morlay elrendelte az orvos elmeállapotának a megvizsgálását. A vizsgálatkor teljesen rendezett állapotú orvos, aki orvosi munkáját az eset után is kifogástalanul látta el, nem tudott egyebet előadni, minthogy az említett napon, tizennégy órai fárasztó munka után hívták ki az öngyilkoshoz. Az ügy tárgyalása elhúzódott, és a cselekmény után félévvel az orvos beismerte, hogy tettét féltékenységből kialakult bosszúból követte el, mert az öngyilkosságot elkövetett férfi feleségének a szeretője volt.

- Ő lenne az? - kérdezte Morlay. - Az orvost halálra ítéltém. - Nem!... Mégsem ő!... Az ítéletet végrehajtották...

Morlay folytatta a keresést. B.A. mérnök ellen gyilkosság büntette miatt indult eljárás. A vádlott éveken át együtt dolgozott a sértettel és kettőjük közt haragos viszony alakult ki, mert a vádlott azt állította, hogy a sértett róla rágalmazó és sértő állításokat terjeszt. A cselekményt megelőzően a hivatalban arról beszélt, hogy elégtételt akar szerezni, és párbajra akarja hívni a sértettet. Amikor társai felhívták a figyelmét arra, hogy párbajozni már nem lehet, elhatározta, hogy más úton bosszulja meg a sérelmeket. Egyik nap tört vett magához és a sértett háta mögé állva a törrel nyakon szúrta. Az elmeorvosi vizsgálat folyamán kiderült, hogy a vádlottat már skizofrénia diagnózissal elmeógyógyintézetben kezelték.

- Ez sem az! - mérgelődött Morlay. A cselekmény közvetlen motívuma kóros elmeműködés volt, a vádlottat biztonsági őrizetbe kellett helyeznie. A következő dossziét nyitotta ki.

Az orgonaépítő mester ellen szándékos emberölés büntette miatt indult eljárás. A vádlott, akinek nevét az indigóval sokszorosított példányon kibetűznie nem sikerült, maga jelentkezett a rendőrségen, és ott bejelentette, hogy a reggeli órákban veszekedés közben második feleségét fojtogatni kezdte, majd amikor látta, hogy az meghalt, a lakást lezárta és sietett magát feljelenteni. Az utolsó reggel történetét a következőképpen mondta el: Amikor az orgonaépítő mester utoljára kérdezte meg a feleségétől, vett-e az ő első házasságából született gyermekeinek is karácsonyi ajándékot, az asszony nemmel felelt. Ezen vitatkozni kezdtek, a vádlott maga akart elindulni vásárolni, de a felesége azt követelte, hogy szakítsa meg minden kapcsolatát előző feleségével és gyermekeivel is. „Akármit is cipelsz haza, kivágom innen!”, kiabálta az asszony. A vádlott mérges lett, torkon ragadta az asszonyt, hogy elhallgattassa, és addig szorongatta a nyakát, amíg megfojtotta. Amikor észrevette, hogy felesége meghalt, rádöbbsent cselekményére, erős lelkiismeret-furdalást érzett, és elrohant a rendőrségre saját magát feljelenteni.

- Ezt biztos enyhítő körülménynek tartottam! - jegyezte meg és lapozott tovább. Újra megcsörrent a telefon. Szólt, idegesítően berregett, de végre működésbe lépett az üzenetrögzítő. - De tudsz csörögni! - mérgelődött, de már a következő ügyet tanulmányozta. E.J. harmincnégy éves tisztviselő ellen emberölés büntette miatt indult eljárás. A vádlott feleségével, gyermekével, anyósával és sógornőjével élt együtt, mégpedig - ahogy az a későbbi tanúvallomásokból kiderült - igen jól, egyetértésben. A vádbeli cselekmény elkövetésének napján, munka után egy barátjával italozott, majd mindketten, kissé italos állapotban, felmentek a vádlott lakására, ahol mindannyian békésen megvacsoráztak. Vacsora közben az egész társaság több liter bort fogyasztott el. A vendég ezután eltávozott. Hamarosan a vádlott ismét el akart menni otthonról, hogy az italozást folytassa. Felesége igyekezett őt visszatartani, mert látta, hogy erősen italos és tapasztalatból tudta, hogy ilyenkor nagyon ingerült lesz. A vádlott pénzt követelt, majd feleségét, aki le akarta vetkőztetni, megrúgta, kis gyerekeire - szokása ellenére - durván így kiabált: „Minek nézel ide, kiszúrom a szemedet!” Ezután egy szekrénybe belerúgott, úgy, hogy annak üvege összetört. Felesége a konyhába, majd a nyitott folyosóra menekült, ahol a férfi körbekergette. Közben kisietett a sógornő és ő is igyekezett a vádlottat visszatartani. A férfi erre hirtelen megragadta sógornőjét és a korlát fölött a második emeletről ledobta az udvarra. Miközben a ház lakói a haldokló asszonyt felhozták, a vádlott - teljes közömbösséggel a cselekmény iránt - egyre csak az ötszáz forintot követelte, hogy kocsmába mehessen.

- Ez az ember lenne? - kérdezte. A rendőrorvos tanúként a tárgyaláson azt a véleményt terjesztette elő, hogy a vádlott ugyan erősen ittas volt, de nem volt teljesen ittas állapotban. Ugyanis arra a kérdésre, hogy hol van, meg tudta mondani, hogy rendőrorvos vizsgálja, és azt is tudta, hogy azért hozták be a rendőrségre, mert valakit ledobott az emeletről. Ezt az embert halálra kellett ítélnie. - Nem, mégsem! Örvendezett, amikor továbblapozott. A bírósági szakértők véleménye ugyanis az volt, hogy a vádlott a cselekmény elkövetésekor olyan ittas állapotban volt, amelyben képtelen volt a cselekmény veszélyességét felismerni. Az ellentétes

orvosi vélemények miatt az Egészségügyi Tudományos Tanács felülvéleményezte az ügyet, és véleményében kóros ittasságot állapított meg.

Ismét megszólalt a telefon, de a bíró nem vette fel. Lázasan folytatta tovább a keresést. Egy harmincöt éves férfi anyagiilkosság vádjával került a bíróság elé. Az idős anya ágyban fekvő beteg volt, de egy este felkelt, szemet rakott a tűzhelybe és közben a szén egy részét elszórta. A vádlott, aki éppen előzőleg hozta rendbe a lakást, szemrehányásokkal illette anyját, majd fejbe ütötte, és amikor az öregasszony előrebukott, megfojtotta. A kórrajzi adatok és a tanúvallomások szerint az öregasszony előrehaladott érlelmeszesedésben és agyi érlelmeszesedés alapján kifejlődött elbutulásban szenvedett, s betegsége olyan előrehaladott állapotban volt, hogy testi szükségleteit sem tudta segítség nélkül elvégezni. Az ilyen beteg ápolása igen nehéz és rendkívül nagy türelmet igénylő feladat, amelyet a hozzátartozók általában kórházra, vagy szociális otthonra szoktak bízni. Az összes tanúvallomások azt bizonyították, hogy a vádlott, aki mindig igen nagy szeretettel csüggött anyján, ezt a nehéz feladatot vállalta. Nem akarta az anyját szociális otthonba adni; napi munkája után főzött, takarított, ellátta, és tisztán tartotta anyját. A tanúvallomások szerint anyjával mindig szeretetteljes hangon beszélt, több tanú emlékezett régebbi kijelentéseire is, amelyek szerint azért nem nősült meg, mert anyját nem akarta elhagyni. Egyébként szorgalmas, pályáján előrehaladó, csendes, zárkózott természetű ember volt. Anyjának az ápolása az utolsó években minden szabad idejét lekötötte, és anyja iránt érzett minden szeretete ellenére egyre jobban érezte, milyen sivár, mennyire más az élete, mint a barátaié, munkatársaié. Két érzés küzdött benne: az elkeseredés és az anyjához való kötöttség. Reális megoldást éppen emiatt nem tudott találni. A cselekmény elkövetésének napján a vádlott fáradt és kimerült volt, mert anyja nyugtalansága miatt több éjszaka nem aludt. Amikor az anyja az éppen rendbe hozott konyhát bepiszkította, az elkeseredés indulatban tört ki, a rövidzárlatos mechanizmus működni kezdett, ami - átugorva a régi magatartására annyira jellemző türelmet, s minden reális meggondolást - a brutális cselekményhez vezetett.

Újra csörögni kezdett a telefon.

- Hogy némulnál el! - fortyant föl, de a telefonhívásnál is jobban idegesítette az, hogy az ügyiratból hiányzott a többi oldal. S nem emlékezett az ítéletre. - Elítéltem volna ezt a szerencsétlen anyagiilkost? - Zúgott a feje. Képtelen volt visszaemlékezni. De máris a következő dossziét nyitotta fel. W.D. fiatal korában túlzott önérzetű és önbecsülésű személyiség volt, emellett rendkívül sértődékeny. Vonatkoztatásos gondolatai, ahogy az utólag kimutatható volt, már tizennyolc éves korában megkezdődtek, de mindvégig - a bűntényig - rejtve maradtak. Ettől az időtől kezdve abban az érzésben élt, hogy fiatalkori maszturbációjáról mindenki tud, és mindenki célzást tesz rá. Ez az érzés egyre fokozódott és negyven éves korában érte el a tetőfokát, amikor is úgy érezte, hogy ez az ifjúkori bűne, valamint a serdülőkorban, egy ízben elkövetett perverzítása az egész község előtt ismeretes és az egész falu megveti érte. Elhatározta, hogy családjával és összes üldözőivel végez. Először családját irtotta ki, majd az „ellenséges” falut próbálta felgyújtani, a menekülő lakosok közül kettőt megölt és négyet súlyosan megsebesített... - Nyilvánvaló téves eszmék! Nem ítéltettem halálra! - csapta össze a dossziét.

Arcát a tenyerébe temette. Szemét dörzsölte. Belefáradt a hiábavaló keresésbe. Cigarettrára gyújtott, és elindította az üzenetrögzítőt: „Apa! Csak én vagyok... Miért nem veszed fel a telefont? „Apa! Megint én vagyok!... Akármilyen legyen a dolgod, holnap ebéd nálunk, el ne felejtse! Máté mellett a helyed.” „Bíró úr! Tudom, hogy otthon van! Ha nem veszi fel a kagylót, más megoldást találok!” Morlay megrémült. Annak az embernek a hangja volt, aki őt a parkban leszólította. Odakapott a telefonhoz és kikapcsolta. Ült dermedten, majd újra megnyomta a gombot. „Ezt hallgassa meg!” Morlay két pisztolylövést hallott. „Nem Isten ítélik!” Morlay megint kikapcsolta a készüléket. A fürdőszobába sietett, még egy Xanaxot

vett be, de amint a gyógyszert lenyelte, émelygés fogta el, kavarni kezdett a gyomra, mélyeket lélegzett, hogy a hányást elkerülje. Visszament a könyvtárszobába, kimerülten zuhant bele a fotelba, hátrahajtotta a fejét, becsukta a szemét, és akarata ellenére elaludt. Órák teltek el, amikor a telefon újra megszólalt. Morlay fölriadt, és felkapta a telefont. Férfihang szólalt meg:

- Jó estét kívánok!... Kovács rendőrszázados vagyok... Morlay bíró úr?

- Morlay.

- Elnézést kérek a késői zavarásért!... Helyszínelünk egy öregek otthonában. Itt az egyik bentlakó föbe lőtte magát... és egy magának címzett búcsúlevelet hagyott hátra... Felolvashatom?

- Megkérem rá!

- Akkor olvasom... „A bíró úr mégsem tévedett. Az életfogytiglan súlyosabb büntetés, mint a halálos ítélet. Hiba volt annak megváltoztatását kérnem!”

- Ki volt ez az ember? - kérdezte Morlay.

- Moravek Károly orgonaépítő.

- Moravek! Úristen!... - sóhajtott a büntetőbíró.

- Zaklatta magát?

- Egyszer találkoztam vele séta közben...

- Akkor minden rendben van, bíró úr?

- Igen. Köszönöm, hogy értesített.

- Én köszönöm a türelmét, bíró úr! Jó éjszakát!

A nyomozó letette a telefont. Morlay elsápadt, ült és csak bámult kifelé az ablakon.

Hivatástudata mindvégig töretlenül élt benne, most mégis fiának adott igazat, hogy inkább ügyvéd lett belőle. A könyvtár csendes homályában, rövid töprengés után a telefonhoz ment, pszichiáter barátját hívta fel, s másnap reggelre találkozót beszélt meg vele. A nyugalmazott pszichiáter professzor volt ugyanis az az ember, aki a büntetőbíró lelkét, ha az a helyéről némiképp kibillent, mindig vissza tudta mozdítani. De a fasori gimnáziumból az egykori padtárs másban is a segítségére lehet talán, remélte a bíró.

Menyének tudnia kell-e arról, hogy a kisfiára felügyelő, idős bébiszitter exférje: kegyelmet kapott gyilkos volt? Aki a rá kirótt büntetést leülte, majd önmaga vetett véget életének?

S az idős asszonynak, aki fiát és lányát egyedül nevelte fel, tudnia kell-e azt, hogy exférjét annak a gyermeknek a nagyapja ítélte halálra, akinek ő már fogadott nagyanyja?

És unokájának kell-e tudnia valamit is az egészről?

Morlay visszaült a fotelba, majd egy CD-t tett fel, és Bachot hallgatott. Lelkének háborgása csillapodni kezdett, s a válaszai is megszülettek a történetek után felmerült kérdéseire. Ám azokban nem volt még biztos, és abban sem, hogy barátja a titkok megőrzését fogja-e majd javasolni. Amiknek a terhét - a többihez csomagolva - cipelheti magával az Úr színe elé.

Nézte, nézte a hold fénykorongját, amint az a könyvtár ablakán észrevétlenül nyugovóra tért.

XII. A MAGYAROK KÖNNYEI

A magyarnak mennyi kín és szenvedés, hogy elvesztette hazája földjét!
Könnye ered, sírva vígad, a Kárpátok közt alig nevet.

(F.Á. székely misszionárius sírfelirata, Irian Jaya)

Faludi Áront, az idős, gyermektelen lelkészt az esős évszak októberi napjain a malária kínozza: hideg rázta, lázálmok, víziók gyötörték. Gyékényszőnyegen, a bennszülöttek által épített Lelkek Házában feküdt, üveges szemmel nézett maga elé, gyülekezetének fiai és lányai ülték körül, forró testét borogatták, aggodalommal lesték minden mozdulatát, és főzetekkel itatták. A Lelkek Háza, ahol a lelkész közössége ősi rítusoknak is hódolt, ahonnan Faludi Áron feleségét - zsoltárok kántálása közben - a túlvilág kapujáig elkísérték, most virrasztóhellyé változott.

A székelyföldi születésű, Magyarországról kivándorolt református misszionárius megtanította az Indonézia területéhez tartozó őserdő pápua őslakóit az egy és igaz Isten tiszteletére, az egynejlőség megtartására, és leszoktatta őket az emberevésről. De most a halál erői kezdtek győzedelmeskedni Faludi Áron felett, s már arra lehetett gondolni, hogy ki fogja lehelni a lelkét.

Bennszülött gyülekezete jobbnak látta a parókiáról átvinni őt a Lelkek Házába.

Kitisztult az ég, a banánfákon és a bambuszágakon fénylő esőcseppek most, mint csiszolt gyémántok csillogtak a vakító napfényben, és a távoli hegyek ölelésében párolgó gőzfürdővé változott a völgy.

Áron tiszteletes a hegyek magas csúcsait Kárpátoknak, az őserdei falucskát pedig Hargitának nevezte el. De most még a hegyek ormai is mintha feszült figyelemmel lesték volna a Lelkek Háza ablakain át az öreg székelyt, és azt suttogták:

- Áron, he!... Tán csak nem indulnál? Münket mög itthagysz?

Áron szeme megtelt könnyel. Ötven éve annak már, hogy a vallásüldözések miatt kénytelen volt külföldre szökni, és sorsa e távoli földre vezette.

És a szíve hányszor megszakadt már azóta!

Mert az óhaza utáni vágy olyan, mint a kígyómarás. A méreg: fullasztó, a megmart: hörög, szaggatottan, görcsösen levegő után kapkod, a szíve meg ugrana ki a helyéről! Haraphatják, szívhatják a marás helyét, de az csak egyre nagyobb, mind jobban sajog, s az emberi áldozat lassan belepusztul!

Áron fogadott fia, aki magyarul is beszélt egy kicsit, hogy apja kedvében járjon, magyarul szólalt meg:

- Idősapám!

- Te vagy az, édes fiam?

- Én biz'!... - felelte a fiú és énekelni kezdett: „Ki tudja merre, merre visz a végzet / Göröngyös úton, sötét éjjelen. / Segítsd még egyszer, győzelemre néped / Csaba királyfi, a csillag ösvényen.”

Áron tiszteletes a fiúval együtt énekelte tovább a Székely Himnuszt: „Maroknyi székely, porlik, mint a szikla / Népek harcától, zajló tengeren. / Fejük az ár, ezerszer elborítja, / Ne hagyd el Erdélyt, Erdélyt Istenem.”

Fújt a szél, zörgette a kastély ólmozott üvegablakait, a telihold fénye a színes üvegeken át beszűrődve világította meg a Lelkek Házának szobrai. Lázás gyötrelmében az öreg székely szobroknak vizionálta az ősök koponyáit, a kazuármadarak csontjait, a bennszülöttek szent ereklyéit, a krokodilfából faragott öt méter magas ősök oszlopát. Aminek a tövében a dobok most halkán szóltak.

De az esőerdő madarai mintha mind megvesztek volna: kórusban rikácsoltak!

Az írnoki pulpitusnál Kézai Simon ült és neveket írt a Lelkek Könyvébe. Így vette kezdetét a székely misszionárius hallucinációja. Azután Dózsa György lépett Kézai mellé, arcát is látni lehetett már. Dózsa a tanácsteremben meggyújtotta a gyertyákat. S ekkor felismerhetővé vált az összes szobor, posztamenseken állva Almos, Előd, Ond, Kond, Tas, Huba, Töhötöm, István király, Hunyadi János, Dózsa György, IV. Béla, Károly Róbert, Zsigmond király, Mátyás Király, Báthory István, Rákóczi Ferenc, Kossuth Lajos, Széchenyi István, Deák Ferenc, Liszt Ferenc márványfehér arcáról verődött vissza a sercegő gyertyák lángjának fénye.

- Ülj le! Diktálok! - mondta Kézai Simon Dózsa Györgynek.

- Öfelsége nem fog haragudni?

- Nem. Szeret téged és fáj neki, amit veled tettek. Hogy megétették a húsodat!

- És azt is tudja, hogy írni tanítasz?

- Azt is. És örül neki!...

Dózsa megpróbált leülni az írópult padjára, de szűk volt a hely és nem sikerült neki.

- Tedd már le a vértet és a kardot! Még összetörsz itt mindent! - morgott Kézai. - Nem csatába indulsz!...

Dózsa letette a páncélt és a kardot, de még így sem fért el.

- Elveszem a Lelkek Könyvét... - Kézai felemelte a vaskos anyakönyvet és a tanácsterem asztalára tette. - Most ülj le!...

- Hatalmasra duzzadt... - jegyezte meg Dózsa és leült.

- Sokmillió magyar neve van már benne... De most már vedd a pennát és írd!

Mondom a mai leckét. - folytatta Kézai. „Világnak világa / virágnak virága / Keservesen kínzatol / Vasszegekkel veretel...

- Írom... - biccentett Dózsa a fejével. Ismételte és szótagolva írta, amit Kézai diktált neki. - Vi-lág-nak... vi-lá-ga...

Lépések hallatszottak. Dózsa felkapta a fejét. Valaki csoszogva közeledett.

- Ki az? Mi az?

- Liszt vagyok... Nem zavarok?

- Nem. Kerüljön beljebb!

- Leülnék játszani!

- Tessék, csak tessék! - válaszolta Dózsa. Tudta, hogy miközben Kézai körmölt, Liszt Ferenc mindig zongorázott.

- Most nem sok ideje lesz Liszt Ferenc uramnak! - szólalt meg Kézai Simon.

- Miért?

- Széchenyi összehívta a tanácsot. Eltelt megint egy hét...

Kézai beszélt volna még, de Liszt leült a zongorához és az Egmond nyitányt kezdte játszani... Dózsa meg írta tovább a leckét. - Vi-rág-nak vi-rá-ga... Ke-ser-ve-sen kín-za-tol... Vas-sze-gek-kel ve-re-tel...

Aztán a föld kezdett remegni, dübörögve, robajjal lovagolt be a hét vezér: Álmos, Előd, Ond, Kond, Tas, Huba és Töhötöm. Előd megkérdezte:

- Pennára cserélted a kardod, Dózsa?

A többiek kurjongattak, cselből futamodó, hátrafelé nyilazó mozdulatokat tettek. Liszt felállt és nézte őket. Széchenyi lépett a terembe.

- Korai az érkezéseitek! - mondta a vezéreknek. - És már azt is mondtuk, Álmos, hogy tegyétek le a fegyvert!

- Mondtátok! Mondtátok! Mert a szavakat jól forgatjátok! De ha a haza veszélyben: akkor mindig kellünk! - vágott vissza Álmos.

- Összeül a Lelkek Tanácsa, térjete vissza békében!

- Visszajövünk, Széchenyi!... - válaszolta Tas.

És mind a heten kilovagoltak.

Széchenyi hosszan nézte őket. A távozásuk utáni csendben pedig megjegyezte:

- Micsoda erő!... és Liszthez fordult. - Megkérem Liszt Ferenc uramat, tartson most szünetet!

- Köszönöm!

Liszt meghajolt és kiment. Dózsa felvette vértjét.

- István királyunkat Hunyadi János vigyázza a kápolnában. Menjen és szólítsa őket a tanácsterembe! - utasította Széchenyi Dózsát.

- Minek neki testőr? - kérdezte suttogva Kézai Dózsát.

- Csak úgy, a tisztelet okán - felelte Dózsa és kiment. Széchenyi Kézaihoz fordult:

- Kézai uram. Emlékeztetne engem mai ülésünk tárgyára?

- Múlt heti ülésünket félbeszakítottuk, kegyelmes uram... Deák Ferencet illette akkor a szó.

- És hányan váraкоznak?

- Batthyány Lajos és az aradi tizenhármak, kegyelmes uram...

- De hiszen csak egy hét telt el! - Széchenyi elsápadt.

- De odalent száz év! Deák Ferenc és kora! Aztán a XX. század! Ennyi lelket még én nem körmöltem soha, mint ezen a héten! Ha ez így folytatódik, és Dózsa megtanul végre írni, segítenie kell nekem!... Hétfőn, kedden és szerdán... éjjel-nappal itt ültem... Világháborúk dúltak odalent... az első és a második... Liszt Ferenc uram a zongoránál sem győzte szusszal, játék közben többször elaludt... Aztán csütörtökön az ötvenhatos forradalom és szabadságharc áldozatai érkeztek... pénteken, szombaton, vasárnap végre csendesedett kicsit, de énnekem má' az a gyanúm, hogy a magyarok kihaltak... Ma még nem könyveltem semmit... Tanuljon most már a Dózsa írni!

Széchenyi István az elnöki pulpitusra ült és csöngtetett. A folyosókról érkezni kezdtek a Lelkek Tanácsának tagjai: IV. Béla király, Károly Róbert, Zsigmond, Mátyás király, Bethlen Gábor, Báthory István, Rákóczi Ferenc és Kossuth Lajos. Széchenyi megszólalt.

- A tanács még nem szavazóképes! Kérem az urakat, hogy fájadjanak az ülésterembe!

Zajjal, hangosan, nevetgélve léptek be a vezérek: Álmos, Előd, Ond, Kond, Tas, Huba és Töhötöm. Széchenyi megkocogtatta a poharát.

- Csendet kérek az uraktól!

Hunyadi János és Dózsa György kíséretében István király belépett a tanácsterembe. Azon nyomban nagy csend támadt odabent. István király leült. Széchenyi megszólalt:

- Mai ülésünkre az utókor képviselőjének Faludi Áron lelkész hívtuk meg - jelentette be Széchenyi. - Faludi Áron! Lépjen be!

Faludi Áron félénken lépett be a tanácsterembe, és meghajolt.

- Üljön le, kérem! - mondta Széchenyi. Áron tiszteletes az ország vezetői mögött húzta meg magát.

- Napirend előtt Ond kért szót. A szót megadom - mondta Széchenyi. Ond felállt:

- Tiltakozom! Az asztalok megint üresek!... Hamburgert nem kértünk, igaz, de ezt a pogácsát egyék meg az avarok!... - mondta Ond.

- Megszavaztuk, hogy nem eszünk az ülésteremben! - válaszolta Széchenyi.

- Akkor legalább dohányt szívhattunk! - folytatta Ond.

- Azt is leszavaztuk! - felelte Széchenyi.

Napirend előtt most Kond jelentkezett szólásra.

- Nem adom meg a szót!... - emelte fel a hangját Széchenyi. Moraj támadt a teremben. - Ügyrendi kérdésben?... kérdezte az elnöklő Széchenyi. Kond bólintott, hogy igen. - Ügyrendi kérdésben megadom... Kénde a szó, Kond!

- Azt soha nem fogadtuk el, hogy nem iszunk! Követeljük az italunkat!

- Ügyrendi kérdésben Károly Róbert uram kért szót. - mondta Széchenyi. - A szót megadom. Tessék!...

- Elfogadhatatlan, hogy üléseink idejéből egyesek kilopják a perceket! Mikor annyi a teendő! Nem hiszem, hogy ezt tűrnünk kell! - tiltakozott Károly Róbert.

- Hinni higgyen, aki áttért! Nekünk sáman kell! - mondta Kond.

István király intett, hogy teljesítsék Kond kívánságát. Belépett a sáman, leült, és halkan dobolni kezdett. A pincérek italokat hoztak, Dózsa pedig kumiszt töltött a vezérek kupáiba. A vezérek ittak. Huba felállt, böfögött, majd az egyik pincérhez ment. Körbejárta. Csodálkozva nézte, hogy a pincér kopasz volt, mint ő és a vezérek.

- Ki vagy te, varkocs nélkül? - kérdezte.

- Rákosi Mátyás - felelte a pincér. Huba Mátyás királyra nézett. Mátyás rázta a fejét:

- Nem rokonom, nem ismerem.

Huba a Rákosi felszolgált italt nézegette:

- Mi ez? - kérdezte.

- Bambi - felelte Rákosi.

- Kumiszt ittál-e már?

Rákosi a fejét rázta, hogy nem. Huba Faludi Áronhoz fordult:

- Ki ez az istencsapása? - kérdezte Huba Rákosira mutatva.

- Huba úr, kérem! Én megmondom... de jobb lenne, ha nem kérdezné! - felelte a tiszteletes.

Huba a másik pincérhez lépett.

- Te ki vagy?

- Kádár János - felelte halkán Kádár.

- Kicsoda?

Kádár megismételte a nevét:

- Kádár János...

- És te mit hoztál nekünk, Kádár János?

Huba szagolgatta az italt és rákiáltott:

- Mi ez?!!!...

Kádár félénken válaszolt:

- Málnaszörp...

- Úgy!!! - Huba dühösen nézte Kádárt, aztán a harmadik pincérhez fordult.

Az bátran és büszkén szólalt meg:

- Szálasi Ferenc! Jelentkezem! Heil Hitler! - és köszöntésre emelte fel a kezét, és majdnem megütötte Hubát. Huba nézte, bámulta, körbejárta Szálasisit. - Ez meg... vizet iszik, mégis szédült! - Huba Faludi Áronra nézett:

- Mit művel ez az ember? Szellemeket űz?

- Huba úr, Emese szent álmára kérem, ne ingerelje!

Huba gondolt egyet és az elnöklő Széchenyihez fordult. - Széchenyi!... Honnan érkeztek ezek a kétlábonjárók?!

Széchenyi sóhajtott:

- Magyarországról.

Huba elégedetlenül csóválta a fejét, helyére ment és leül.

- Múlt heti ülésünkön Deák Ferenc beszélt... - folytatta ezután Széchenyi.

- Széchenyi uram berekesztette az ülést! - szakította félbe Ond.

- Kénytelen voltam - felelte Széchenyi.

- Éhesek lettünk! - érvelt Ond.

- Deák Ferenc uramat illeti a szó! - zárta le a vitát Széchenyi.

Deák Ferenc felállt, s miképp előző felszólalását, mostanít is az azzal kezdte, hogy hazánkban 1848. március 15-én kitört a forradalom. A rendi országgyűlést polgári parlamentáris rendszer váltotta fel, s a királynak felelős udvari kormányzások helyére az országgyűlésnek felelős nemzeti kormány került.

- A szabadságharc leverésére Jellačić kapott megbízást... - sóhajtott Deák és Kossuthra nézett.
- Minderről Kossuth Lajos a Lelkek Tanácsának már beszámolt! - szakította félbe Deákot Széchenyi.
- Hagyd beszélni, Széchenyi! - szólalt meg Tas. - Én hallani akarom.

Deák folytatta:

- A dunántúli népfelkelés nagymértékben hozzájárult Jellačić hadainak szétveréséhez, a pákozdi diadalhoz, a pesti nép pedig végzett a teljhatalom megragadására Pestre küldött Lamberg altábornaggyal. A forradalom átnőtt szabadságharcba, amelynek vezetését - a lemondott Batthyány-kormány helyett - a Kossuth vezette Honvédelmi Bizottmány vállalta magára. 1849. március elején a Habsburg-hatalom az olmützi alkotmányban Magyarországot az osztrák birodalom tartományának nyilvánította.

Mátyás király közbekiáltott:

- Micsoda arcátlanság!

Rákóczi egyetértően bólintott:

- Az!

István király szólalt meg:

- Deák Ferenc beszéljen most!
- A katonai sikerek azonban - folytatta Deák - lehetővé tették, hogy 1849. április 14-én a magyar országgyűlés kimondja a Habsburg-ház trónfosztását, és Magyarországot önálló állammá nyilvánítsa.
- Éppen ideje volt már! - jegyezte meg Báthory István.
- Ha folyton közbeszólások szakítják félbe azt, aki szót kapott, ma sem végzünk időben! - mondta Széchenyi.
- Báthory uramnak igaza van! - mondta Előd.
- Csatlakozom! - vágta rá Álmos.

István király szólalt meg:

- Deák Ferencet illeti a szó!
- A Habsburg-hatalom a magyar szabadságharc eltiprására katonai segítséget kért és kapott az orosz cártól - folytatta Deák. - A magyar forradalmi erők helyzetét megnehezítette, hogy a megbékélés a nemzetiségekkel csak későn jött létre, a parasztság osztálykövetelései sem teljesültek maradéktalanul, a politikai és katonai vezetésben pedig megalkuvó törekvések jelentkeztek. Kossuth és a kormány lemondott, Görgey Világosnál letette a fegyvert.
- Súlyos hiba volt! - kiáltotta Tas.
- Nem biztos - vetette közbe IV. Béla.
- Az önkényuralom hatalomra jutása után... - Deák sóhajtva tette hozzá - százak és ezrek kerültek vérpadra, jutottak várbörtönökbe, és tízezrek sáncmunkákra. Az utókor nem tud mindenkinek név szerint emléket állítani.
- Az utókor képviselőjét hallgassuk meg! - indítványozta Zsigmond.
- Úgy van! - Zsigmond indítványával Károly Róbert is egyetértett.

Széchenyi arra kérte Faludi Áront, hogy álljon fel.

- Igaz, hogy nem tud? - kérdezte Széchenyi.

- Igaz. De az is, hogy 1849. október 6. nemcsak Batthyány és az aradi tizenhárom, hanem a névtelen hősök hazaszeretetének, helytállásának is példája mindörökre - felelte a megszeppent Áron.

Mátyás király azonnal indítványozta, hogy Batthyány Lajos és az aradi tizenhárom a tanács elé vezettessenek, és székfoglaló beszédek a tanács előtt haladéktalanul elhangozzanak. Az indítványt a tanács tagjai ellenvélemény nélkül megszavazták, és Széchenyi, a tanács elnöke, a tanácssterembe szólította a jelölteket:

- Batthyány Lajos! Lázár Vilmos! Dessewffy Arisztid! Kiss Ernő! Schweidel József! Poeltenberg Ernő! Török Ignác! Láhner György! Knezić Károly! Nagysándor József! Gróf Leiningen-Westerburg Károly! Aulich Lajos! Damjanich János! Gróf Vécsey Károly!

A jelöltek ezután a megszólítás sorrendjében léptek a terembe. Széchenyi hellyel kínálta őket. Majd Magyarország első miniszterelnökét arra kérte, hogy székfoglalóját elsőként tartsa meg. Batthyány Lajos felállt:

- Pozsonyban születtem 1806-ban - kezdte beszédét... - Tizenhat éves koromban léptem a hadsereg kötelékébe. Később jogi vizsgát tettem, majd nagykorúságom elérése után átvettem a családi birtok irányítását. Feleségem, Zichy Antónia grófnő hatására magam is a hazafias nemzeti törekvések táborához kapcsolódtam. 1847-ben lettem az országos ellenzéki párt vezére. 1848. március 17-én jelöltek a kormány elnökéül. Több esetben jártam Innsbruckban, hogy a nemzet nevében Budára hívjam fel az uralkodót. Jellačić támadása után lemondtam. Új kormányt akartam alapítani Kossuth Lajos nélkül, de az események alakulása a hatalmat Kossuth kezébe juttatta. Békét akartam! Ennek érdekében Pestre utaztam és tagságot vállaltam abban a küldöttségben, amelyet az országgyűlés a császári fővezérhez, Windisch-Grätzhez küldött. 1849. január 8-án a fővezér elfogadott, és - többek között Latour megöletésének vádjával - Olmützben több évi hadifogságra ítélték, de Schwarzenberg Félix herceg óhajására az ítéletet halálra módosították. Pestre hoztak és Haynau kezébe adtak, aki október 5-én tudomásomra hozta a kegyelem elutasítását. Érzékenyen érintett a halál lealázó neme, és ezért egy kisméretű törrel öngyilkosságot követtem el. Ekkor Liechtenstein elrendelte, hogy golyóval végezzenek ki, ha eszméletemet visszanyerem. Este hat órára sikerült talpra állnom annyira, hogy az ítéletet végrehajtsák.

Az elnöklő Széchenyi István Faludi Áront szólította.

- Így történt, Áron tiszteletes?

- Így. A később a gróf emlékére emelt örökmécses helyén a lojális, de hazája törvényes jogaiért küzdő Batthyány Lajoson az ítéletet végrehajtották.

- Leülhetsz, Áron - mondta Széchenyi, és Lázár Vilmost szólította. Batthyány Lajos megigazgatta hosszú szakállát és leült. Lázár Vilmos pedig felállt.

- 1815-ben születtem Nagybecskerekben - kezdte Lázár. - Katonai szolgálatomat a 34. Gyalogezredben kezdtem. Hadnagyi kinevezésemet Ferdinand császár 1. Huszárezredében kaptam. Még 1848 előtt elhagytam a katonai pályát, rangomról lemondtam és feleségül vettem a megözvegyült báró Revitzky Máriát. Zempléni birtokán gazdálkodva talált 1848. Főhadnagyként léptem a honvédseregbe. Utász százados voltam, majd 1849 februárjában elértem az őrnagyi rangot. Az újoncsozó bizottság elnöke voltam Ungváron, márciusban az északi határon felállított 9. Hadosztály 2. dandárjának parancsnoka lettem. Ezredesi rangomat augusztus közepén, a temesvári csatavesztés után Bem tábornoktól kaptam. Csátát veszített sereggemmel Lugos irányába vonultam. Dessewffytől Karánsebesnél elváltam, és a maradék csapat nagyobbik felével Hátszegnek tartottam. Erdélyből, mintegy fellegrárból szerettem

volna megpróbálni a lehetetlent. Augusztus 19-én 300 főre fogyott seregem az osztrákok előtt kénytelen volt letenni a fegyvert.

- Áron! Az utókor nevében most te szólalj meg! - kérte Széchenyi.

- A golyó által kivégzettek négyes csoportjában ő volt az első - mutatott Faludi Áron Lázár Vilmosra. Ezután Széchenyi kérésére Dessewffy Arisztid emelkedett szólásra:

- 1802-ben születtem az Abaúj vármegyei Csákányban. Katonai szolgálatomat tizennyolc éves koromban az 5. Huszárezredben, mint kadét kezdtem. A napóleoni háborúkat követő béke-idők nem tették lehetővé gyors emelkedésemet, így 1839-ben - mint kapitány - nyugdíjaztatam magam. Gyermekeimet és feleségemet még a forradalom kirobbanása előtt elvesztettem. 1848-ban ismét katonai szolgálatba léptem. Kezdetben a sárosi lovas nemzetőrséget szerveztem, majd a honvédek sorába álltam. A téli hadjárat során tanúsított helytállásomért honvéd ezredesi kinevezést kaptam. Tavasszal az I. hadtest hadosztályparancsnoka lettem. Tábornoki kinevezésemet már a IX. hadtest parancsnokaként nyertem el. Személyes bátorságom legnagyobb jelét a turai csatában bizonyítottam. Július 5-én feleségül vettem Szinyei Merse Emmát, de az oltártól a katonai események alakulása a harctérre szólított. A temesvári csatavesztés után, bár a török határ közelében tartózkodtam, egykori barátom, Lichtenstein herceg felkérésére - ügyem enyhébb elbírálása érdekében - az osztrákok előtt tettem le a fegyvert. Amikor az utolsó hajnalon a lelkes felkeresett, így szóltam: „Tiszta lelkiismeretem van, s az hagyott aludni.” Haynau kegyelme a golyó általi kivégzést jelentette.

Dessewffy Arisztid ezután leült. Széchenyi Faludi Árontól kérdezte:

- Így történt, Áron?

- A golyó által kivégzettek négyes csoportjában ő volt a második - Áron szomorúan nézett Dessewffyre. Széchenyi Kiss Ernőnek adta meg a szót.

- Temesváron születtem 1799. június 13-án - kezdte Kiss Ernő. - A szabadságharc kitörésekor Nagyikindán a 2. Hannover huszárezred parancsnoka voltam. 1848-ban ezredesi, ugyan-ezen év októberében tábornoki kinevezést kaptam. 1849 januárjában a bánsági hadtest parancsnoksága alól Vukovics Sebő kormánybiztos felmentett. Az országos főparancsnokságot altábornagyi rangban vettem át...

A középtermetű, szívós férfi itt szünetet tartott, majd hosszú bajuszát megsodorva tovább beszélt:

- Esményképemnek a haza szolgálatát, a becsületes ügy melletti kiállást tartottam. Ezredem katonás fellépésre jelentékeny összegeket fordítottam. Inkább gyakorlati, mint elméleti katona voltam. Jó hadvezérré nem váltam, de kísérletet tettem új fejlődési és alakulási módok bevezetésére... Vidám voltam elítélésem után is, mert nem hittem el, hogy a vég közeleg. Negyedmagammal kísértek az aradi vár északkeleti kapujához. A parancs elhangzása után a fegyverek eldőrdültek, de én mozdulatlanul tovább térdeltem. A golyó a vállamba fúródott. Ezután közvetlen közletről hajtották végre a halálos ítéletet. De még megjegyeztem: Ti tudjátok, mégpedig a legjobban, milyen híve voltam én az ausztriai háznak - és ilyennek is halok meg - mert én Magyarországot is azért szolgáltam, hogy Ausztriának javára lehessenek.

A borotvált arcú, formás bajuszú Kiss Ernő befejezte székfoglalóját és leült. Faludi Áron felállt, szólítani sem kellett már.

- A golyó által kivégzettek négyes csoportjában ő volt a harmadik - mondta.

A Lelkek Házában a bennszülöttek egyre rémültebben nézték a kivehetetlen szavakat motyogó haldoklót, és a dobokat még hevesebben ütötték. Áron tiszteletes fogadott fia nem értett egy mukkot sem, pedig az Irian Jaya-i pápua törzs tagjai között ő volt a legértelmesebb: még a magyar szóból is megértett valamit.

Széchenyi a Petőfi Sándorra hasonlító Schweidel Józsefet szólította. Schweidel felállt és beszélni kezdett:

- 1796. május 18-án Zomborban láttam meg a napvilágot. A 4. Huszárezredben, mint hadapród szolgáltam, később ugyanitt őrnagyi rangra emelkedtem. A magyar nemzet iránt tanúsított hűségem, kimagaslónak elismert szaktudásom és jellemem emelt a tábornoki karba. Tanítóm a híres Simonyi óbester volt, akinél tovább léptem, mert a magyar szabadságért áldoztam életem. A hadtudományokban jártasságot nem tankönyvekből szereztem, hanem fegyverrel a kezemben. Napóleon elleni háborúban edződtem, végignéztem Párizs megaláztatását. 1827-ben vettem feleségül Bilinszka Domicellát, akitől öt gyermekem született. Én vezettem haza 1848 augusztusában a Sándor huszárezredet. Bács megyében táblabírák sorába iktattak. A katonai ranglistán gyorsan emelkedtem: ezredes lettem, majd - a schwechati ütközetben tanúsított magatartásomért - a Honvédelmi Bizottmány 1848. október 28-án tábornokká nevezett ki. A magyar ügühöz csatlakoztam, és a kormányt mindenüvé követtem. Azok közé tartoztam, akik kiálltak a függetlenségi nyilatkozat mellett. Kossuth Lajos barátságába fogadott.

- Igazat mond - jegyezte meg Kossuth.

- 1849. május 9-én Pest város térparancsnoka lettem - folytatta Schweidel. - Nem hagytam el az országot és Világosnál lettem a fegyvert. Bár a hadbírótság kegyelemre ajánlott, Haynau nem kegyelmezett.

- A golyó által kivégzettek csoportjában Schweidel József volt a negyedik - Faludi Áron mondta ezt már az utókor nevében. Magabiztos volt, határozottan beszélt. Széchenyi megköszönte a székfoglalót és Poeltenberg Ernőt kérte fel szólásra. Poeltenberg felállt és beszélni kezdett:

- Gazdag ügyvéd gyermekeként Bécsben, 1813-ban láttam meg a napvilágot. Katonai szolgálatba 1830-ban léptem. Két évvel később, tizenkilenc éves koromban a 4. Sándor huszárezredben hadnagyi kinevezést kaptam. Ugyanitt a ranglistán kapitányságig emelkedtem, de tizennyolc évi szolgálatom alatt magasabbra jutni nem tudtam. 1848. márciusában Bécsben voltam, ahonnan Grazba, majd Magyarországra helyeztek, jöllehet többször kérelmeztem, hogy az Olaszországban állomásozó lovasezredhez vezényeljenek. Részt vettem a Jellačić elleni hadműveletekben. A magyar alkotmányra lettem az esküt. 1848 őszén nem értettem egyet az osztrák határ átlépésével, amiért bizalmatlanság vett körül, és a hadseregéből el akartak távolítani. Görgey kívánságának megfelelően, holott magyarul sem tudtam, huszártiszt őrnagy, majd decemberben ezredes lettem. Tábornoki kinevezésemet júniusban kaptam. Katonai képességemről a kápolnai csatában már bizonyosságot tettem. Kápolna után a győzelmek sora következett. A szolnoki diadal, majd a hatvani, amely nagyrészt nevemhez fűződött. Győrnél a legveszedelmesebb állásban arattam legszebb sikeremet. Többszörös túlerővel szemben, az ellenségnek nagy károkat okozva tudtam harcképességemet megőrizni és rendben visszavonulni. Augusztusban én mentem az orosz táborba tárgyalni, s én váltam az oroszok előtti fegyverletétel egyik legbuzgóbb hívévé. A bitófa alatt így szóltam: Szép deputáció megy Istenhez a magyarok ügyében reprezentálni!

- Köszönöm - mondta Széchenyi és Áronhoz fordult. - Megjegyzésed van-e, Áron?

- A hóhér elsőnek szólította - felelte Áron.

A Lelkek Tanácsának urai szomorúan hallgatták a beszámolót. A hosszú csendet, amely Poeltenberg szavai után támadt, végül Széchenyi törte meg, és Török Ignácot kérte fel szólásra. Török Ignác felállt:

- Magyarország nemes, jó urai! - szólította meg a tanács tagjait. - Mérnökari ezredes vagyok, 1795. június 23-án, Gödöllőn születtem. A bécsi akadémián végeztem. A mérnökkarba hadnagyi rangban léptem. 1838-ban kaptam kinevezést a nemesi testőrséghez, ahol az ideiglenes és tartós erődítések tanára lettem. Tanítványaim között volt Görgey Artúr és Klapka György is. A forradalom előtt Lembergben, később alezredesi rangban Zágrábban szolgáltam. 1848-ban helyeztek Komáromba. Itt figyeltek fel szaktudásomra. 1848-49 telén Komárom erődítését, kiépítését szerveztem meg. Windisch-Grätz sikerei után Komárom parancsnokát, Majtényit, aki a vár átadására készült, a vár tisztjei lemondásra kényszerítették, és a parancsnokságot rám, mint legidősebb tisztre ruházták. A döntést a kormány megerősítette, és január 28-án tábornokká neveztek ki. Mint jó katona, kötelességét becsületesen teljesítő hazafi az események alakulását tudomásul vettem, de magam is éreztem, hogy alkalmatlan vagyok a vár parancsnokságára. 1849 áprilisában Lenkey váltott le. A kormány utasítására a felszabadított Budára rendelték, majd Szegedre, hogy a Tisza jobb partján sáncokat emeljek. Amennyire lehet - nyilatkoztam - ezen nyolcvan-százezer emberre kiszámított sáncokat rendezni fogjuk, de ha megbukunk, felakasztanak. Életem utolsó órájában még Vauban erődítési munkáit tanulmányoztam... Köszönöm figyelmüket.

Török Ignác leült.

- A hóhér másodiknak szólította - tette hozzá Faludi Áron.

- Köszönöm, Áron - mondta Széchenyi és Láhner Györgyöt kérte, hogy emelkedjen szólásra. Láhner felállt, meghajolt, először István király, majd a hét vezér, végül a magyarok nagy királyai, fejedelmei, és vezetői előtt.

- Felség! Nagytiszteletű tanácsurak! 1795. október 6-án születtem a Túróc megyei Necpálon. 1816-ban léptem a 33. Gyalogezredbe. 1848 szeptemberéig a déli területeken tevékenykedtem, de a Honvédelmi Minisztérium október 5-én visszarendelt, majd hadfelszerelési és fegyverkezési főfelügyelőnek nevezett ki. Kiváló felkészültségű tisztként tartottak számon, a ranglétrán gyorsan emelkedtem, és 1849 februárjában már, mint tábornok végeztem munkámat. Legfőbb feladatom a hadsereg felszerelése, fegyverrel való ellátása volt. Hazánk akkor már fejlett területéről származtam. Sokoldalúságom, az ipar területén megmutatkozó jártasságom és lelkiismeretességem irányította Kossuth Lajos figyelmét rám. A lehetőségekhez képest feladatomat igyekeztem jól megoldani. Nevemhez fűződött a nagyváradi fegyvergyár felállítása, és a katonai események miatti költözködés megszervezése. Feleségem az olasz származású Lucia Conchetti volt.

Láhner nem tudott tovább beszélni. Kossuth Lajos állt fel:

- Jobb, ha Láhner György szabadságharcban betöltött szerepéről én beszélek tovább - vette át a szót Kossuth. - Helyünket sokan betöltöttük emberségesen, de mindannyiunk közt csak három ember volt, aki helyét oly bámulatos sikerrel töltötte be, hogy azt hasonló sikerrel lehetetlen lett volna más által betölteni. E három ember: Láhner tábornok, Lukács honvédezredes és Duschek Ferenc.

Kossuth Lajos ezután leült.

- A hóhér Láhner Györgyöt harmadiknak szólította - jegyezte meg Áron tiszteletes.

A terembe olyan csend telepedett megint, hogy Áron tiszteletest már az ájulás kerülgette. István király intésére Széchenyi mégis folytatta az ülést és Knezić Károlyt szólította. Omar pasa leányának daliás fia felállt, megigazította szemüvegét és beszélni kezdett:

- Veliki-Grđevacban, 1808-ban születtem. Atyám horvát származású, osztrák határőrtiszt volt. Anyám pedig Omar pasa leánya. 1843-ban a galíciai vérengzések hatására, Galícia nyomorúságában született meg az én - minden áldozatra kész - önérzetem, hol is Metternich politikai erkölcstelenségét, majd meg a nemesség esztelen könyörtelenségét és az emiatt elvadult lengyel népnek kegyetlenségét színről színre látva, lelkiismeretem felzúdult s lelkemben egy jobb kor utáni vágy ébredt fel. 1846-ban - Egerben - a hazafias érzelmű Kapitány-család egyik leányát vettem nőül. Ifjú koromtól kezdve katonának neveltek. Ennek megfelelően a rend és pontosság jellemzett. Csaknem minden tisztemet névről ismertem. A legénységi állomány kényelméről és élelmezéséről gondoskodtam, mondván: Csakis a rongyos és éhes katona gyáva. Részt vettem a szerbek elleni hadműveletekben. 1849 februárjában Törökszentmiklós vidékén tevékenykedtem. Várkony alatt találkoztam Damjanich tábornokkal. A katonai események alatt a ranglétrán gyorsan emelkedtem. A legnagyobb sikeremnek a komáromi sáncok elfoglalását tartották. Damjanich lábtörése után tábornokká és a III. hadtest főparancsnokává nevezték ki. Hadtestparancsnokként különleges képességekről nem tettem tanúbizonyosságot, s ezért Görgey június 20-án leváltott. Ezután a Honvédelmi Minisztériumban teljesítettem szolgálatot. Kossuth erdélyi kormányzónak is kiszemelt, de a katonai események alakulása miatt hamarosan egy rögtönzött hadosztály élére kerültem. Világosnál tettem le a fegyvert.

Knezić, miután befejezte székfoglalóját, leült. Faludi Áron állt fel.

- A hóhér negyediknek szólította - mondta szüksézáván.

Az elnöklő Széchenyi István Nagysándor Józsefet szólította. Nagysándor József felállt és erőteljesen beszélt:

- Nagyváradon születtem 1804-ben. Az 5. majd a 2. Huszárezredben teljesítettem katonai szolgálatot. Kapitányi rangban voltam, amikor 1847-ben nyugdíjaztattam magam. 1848-ban nemzetőr őrnagy rendfokozattal ismét katonai kinevezést kaptam. A déli harcokban tanúsított szolgálataimért alezredesnek, majd ezredesnek léptettek elő. Részt vettem a pancsovai hadműveletekben. Damjanichcsal Kiss Ernő lemondását sürgettem. Amikor Damjanich átvette a bántási hadtestet, a lovasdandár parancsnoka lettem. Március 5-én a szolnoki csatában szétvert ellenséges csapatokat vettem üldözőbe. Április 10-én Vácnál már a tábornoki címet is kiérdemeltem. Részt vettem a nagysarlói, majd április 26-án a komáromi csatában. Damjanich sebesülése után még úgy véltem, hogy Görgey megmenti a hazát. Később egyike voltam azoknak, akik Görgey tetteit nem helyeselték, és a haditanácsban félreérthetetlenül jelentettem ki: hogyha valaki diktátorra akarna lenni, magam válnék Brutusává. Az I. hadtest élén személyesen vezettem csapatomat Buda ostrománál. Nagy hadvezér nem voltam, de a hazaszeretet ezer példáját adtam. Új Aradnál vereséget szenvedtem s ezzel elveszett a magyar deréksereg utolsó csatája és augusztus 13-án a 8641 főt számláló haderő letette a fegyvert.

- A hóhér ötödiknek szólította. Utolsó szavaival a hazát éltette - tette hozzá Faludi Áron, az utókor nevében.

Széchenyi István Gróf Leiningen-Westerburg Károlyt szólította.

- 1819. április 11-én születtem Hessen nagyhercegség Ilbenstadt városában - kezdte székfoglalóját a gróf. - Családom számos tagja katonai szolgálatban állt, s így természetes, hogy két testvéremmel együtt az osztrák hadseregbe léptem. 1844-ben nősültem. Feleségem Sissány Eliz révén lettem magyarországi nagybirtokos. 1848 őszén ezredemnek törzskarával Temesvárra rendelték. Októberben önként jelentkeztem a szerbek ellen. A katonai szolgálatban jó katonának bizonyultam, a magyar ügy mellett kivívtam katonáim szeretetét. Decemberben őrnagyi, márciusban alezredesi, áprilisban ezredesi rangot kaptam. Minősítem szerint a tavaszi hadjárat kiemelkedő alakja lettem, és érdemeim elismerésül júniusban tábornokká

léptettek elő. Híve voltam Görgeynek, aki bátor, magyarrá lett katonának tartott, és a barátságába fogadott. Életemnek utolsó perceiben a becsületesem ért támadást vertem vissza. Azt mondtam: Csak most, későn esett tudomásomra, hogy a hírlapokban felőlem azon hír szárnyal, mintha én Buda vára bevételénél az osztrák tiszteket orozva legyilkoltattam volna; nekem most többé lapok útján ezt megcáfolni alkalmam nincs, de itt az utolsó percben, Isten szabad ege alatt, a jelenlevők előtt - midőn mindjárt az Isten ítélőszéke előtt állandok - e felőlem terjesztett hírt ünnepélyesen alacsony rágalomnak nyilvánítom.

A gróf ezután visszaült a helyére. Áron tiszteletes az utókor képviselőjeként pedig csak annyit mondott:

- A hóhér hatodiknak szólította.

Aulich Lajos következett a székfoglalók sorában.

- Pozsonyban születtem 1793-ban. Az osztrák hadseregben már alezredesi rangra emelkedtem. A pozsonyi 2. gyalogezredből vezényeltek a délvidéki hadműveletek színhelyére. A király parancsára esküdtem fel a magyar alkotmányra, amelyhez halálomig hű maradtam. Alapvető nézetem, hogy a katona ne politizáljon, hanem engedelmeskedjék és a rendelkezéseket beosztottjaitól is megkövetelje. 1848. október 24-én ezredessé léptettek elő. A téli hadjárat idején Görgey hadtestének egyik hadosztályát vezényeltem. Minősítésem szerint azon kevesek közé tartoztam, akik a katonai tudományokban való jártasságukat nyíltsággal és hősiességgel kapcsolták össze, mindenkor az ügyet és nem a személyes érdekeket nézték. A kápolnai csata előtt kaptam meg tábornoki kinevezésemet. Részt vettem a tavaszi hadjáratban. Buda visszavétele után a téli hadjárat alatt szerzett köszvényem a harctérről elszólított. 1849. július 14-én kineveztek a hadügyi tárca élére.

Aulich Lajos ezzel székfoglalóját befejezte. Faludi Áron szólalt volna meg, de Széchenyi Kossuth Lajost kérdezte:

- Mi lehetett az oka annak, hogy Aulich Lajost még Ernst törzsbíró is kiváló embernek nevezte?

- Az, hogy Aulich a parancsteljesítés megszállottja volt - felelte Kossuth. - Miután az osztrákok Pestet kiürítették, utasításokat küldtem neki. Aulich úgy válaszolt: Igen tisztel engem s kész parancsom teljesíteni, de kéreti, hogy azt Görgey útján jutassam hozzá, mert neki, mint katonának, csak a főparancsnok rendeleteinek szabad engedelmeskednie.

- Értem - mondta Széchenyi és Faludi Áronhoz fordult. - Így történt, Áron tiszteletes?

- Igen. A hóhér Aulich Lajost hetediknek szólította.

Áron tiszteletes egyre ijesztebben nézett ki. Láztól torzult arccal csak motyogott magában. A bennszülött asszonyok újabb főzeteket itattak vele.

És a lélek a testét még mindig nem hagyta el!

Eközben Széchenyi a szerb származású Damjanich Jánosnak, a szabadságharc egyik legnagyobb alakjának adta meg a szót. A magas, izmos férfi felállt.

- Magyar érzelme, lángoló hazaszeretete jellemzi leginkább - állapította meg róla Széchenyi.

- 1804-ben születtem Stazán - kezdte Damjanich. - Minősítésem szerint már osztrák katonaként kitüntem szabadelvű gondolkodással. Magamra is vontam a magyargyűlölő Haynau haragját, és büntetésül az olasz hadszíntérre vezényeltek. Aradon ismerkedtem meg Csernovics Emíliaával, aki nejemmé lett. Saját kérésemre kerültem a honvédség harmadik, ún. vörössipkás zászlóaljához. Gyorsan emelkedtem a katonai ranglétrán. Októberben alezredes, novemberben ezredes, decemberben tábornoki kinevezést kaptam. A harmadik zászlóalj

ellenségesen fogadott, de mivel az ellenséggel szemben mindig elsőnek mutatkoztam, irányomban és elsősorban nevemnek szóló bizalmatlanság eloszlott és a katonák bálványa lettem. De személyes ellentétbe kerültem Vetter Antallal, amiben nem kis része volt az alattam szolgáló Rózsa Sándor-féle szabadcsapat portyázásainak. Felleptem Kiss Ernő ellen, majd kikényszerítettem annak a sereg éléről való eltávolítását. Szolnoki győzelmemmel kezdődött a tavaszi hadjárat. Komárom felmentése után Görgéyt helyettesítettem Debrecenben, a hadügyminisztérium élén. Az oroszok előtt tettem le a fegyvert.

Damjanich ezután leült. Faludi Áron szólalt meg:

- Amikor bilincseit megoldották, Damjanich így szólt: „Azt gondoltam már, hogy én leszek az utolsó, holott a harcban mindenütt én voltam az első.” A hóhér nyolcadiknak szólította őt.

Széchenyi István Gróf Vécsey Károlyt, a magyar nemesi testőrség kapitányának fiát szólította. A gróf felállt és beszélni kezdett:

- Pesten születtem 1807-ben. Atyám belső titkos tanácsos és kamarás, lovassági tábornok volt. Ő is részt vett a szerbek elleni hadműveletekben. 1848 őszén alezredes, majd ezredes lettem, decemberben pedig tábornoki kinevezést kaptam. 1849-ben a bácsi hadosztályt vezettem a Közép-Tiszához Damjanich-csal és ekkor Arad és Temesvár bevételével bíztak meg. Aradot kiéheztettem és feladásra kényszerítettem, de Temesvár őrségével nem bírtam. Egyik legnagyobb érdememnek tekintették az alsó-dunai Hadtest feloszlatásának megakadályozását. Hangoztattam, hogy szegre akasztom osztrák kardomat, magyar vagyok, hazámmal tartok...

Vécsey gróf szünetet tartott. Kossuth Lajos szólalt meg:

- Nem tehetem, hogy ne kövessem szívem sugallatát és Önnek, Tábornok Úr ki ne fejezzem mélyen érzett csudálatomat és benső, őszinte hálámat ama magasztos hazaszeretetért és férfias, elszánt erélyért, mellyel Tábornok úr az alsó-dunai Hadtestet egy vérlázító csel-szövény hálójából óvatosan, erős kezekkel kiszabadítva, a hazának megmentette.

Faludi Áron következett:

- Vécsey gróf apja és testvérei hűségesen szolgálták a császárt. A legsúlyosabb ítélet neki jutott, mert végig kellett néznie társainak kivégzését. A hóhér kilencediknek szólította - mondta a tiszteletes.

Széchenyi István ezután szavazást indítványozott. A Lelkek Tanácsába Batthyány Lajost és az aradi tizenhármát ellenszavazat nélkül beválasztották. István király sem élt vétőjogával. Töhötöm honvágyának csillapítására Wass Albert járulhatott a tanács elé, hogy verset mondjon. A sámándob ősi szellemeket idézően szólott, és Wass Albert mondani kezdte Üzenet haza... című versét:

- Üzenem az otthoni hegyeknek: / A csillagok járása változó, / És törvényei vannak a szeleknek, / Esőnek, hónak, fellegeknek, / És nincsen ború örökkévaló. / A víz szalad, a kő marad, / A kő marad.

- Üzenem az otthoni hegyeknek... - Töhötöm könnybe lábadt szemmel ismételte a verssort. Wass Albert mondta tovább a verset:

- Üzenem a földnek: csak teremjen, / Ha sáska rágja is le a vetést. / Ha vakond túrja is a gyökeret. / A világ felett örökdik a rend, / S nem vész magja a nemes gabonának. / De híre sem lesz egykor a csalánnak, / Az idő lemarja a gyomokat. / A víz szalad, a kő marad, / A kő marad.

- Híre sem lesz egykor a csalánnak... - Töhötöm Wasshoz fordult: - Mondd, csak mondd!

A költő folytatta:

- Üzenem az erdőnek: ne féljen, / Ha csattog is a baltások hada. / Mert erősebb a baltánál a fa, / S a vérző csonkból virradó tavaszra / Új erdő sarjad győzelmesen. / S még mindig lesznek fák, mikor a rozsda / A gyilkos vasat rég felfalta már, / S a sújtó kéz is szent jóvátétellel / Hasznos anyaggá vált a föld alatt... / A víz szalad, a kő marad, / A kő marad.

- S még mindig lesznek fák... A kő marad!!! - Töhötöm a sámánhoz fordult: - Dobolj! Dobolj! Hogy a Vereckei-hágó sziklái mind remegjenek!

Wass Albert folytatta:

- Üzenem a háznak, mely fölnevelt: / Ha egyenlővé teszik is a földdel, / Nemzedékek örváltásain / Jönnek majd újra boldog építők / És kiássák a fundamentumot / Emelnek falat, tetőt, templomot. / Jön ezer új Kőműves Kelemen, / Ki nem hamuval és nem embervérrel / Köti meg a békeesség falát. / De szenteltvízzel és búzakenyérrel / És épít régi kőből új hazát.

- Jönnek majd újra boldog építők... Mondd, fiam! Mondd! - Töhötöm táncolni kezdett.

Wass Albert folytatta:

- Üzenem a háznak, mely fölnevelt: / A fundamentum Istentől való, / És Istentől való az akarat, / A víz szalad, a kő marad, / A kő marad.

Töhötöm táncolt. Wass Albert mondta tovább a verset:

- És üzenem a volt barátaimnak, / Kik megtagadják a nevemet: / Ha fordul egyet újra a kerék, / Én akkor is a barátjok leszek, / És nem lesz bosszú, gyűlölet, harag. / Kezet nyújtunk egymásnak és megüünk. / A víz szalad, a kő marad, / A kő marad.

- Üzenem a volt barátaimnak... Töhötöm Wasshoz fordult: - A lelkem benned él tovább, fiam!...

Wass Albert folytatta:

- És leszünk egy cél és egy akarat: / És üzenem mindenkinek, / Testvérnek, rokonnak, idegennek, / Gonosznak, jónak, / Hűségesnek és alávalónak, / Annak, akit a fájás űz, és annak, / Kinek kezéhez vércseppek tapadnak: / Vigyázatok és imádkozatok! / Valahol fönt a magas ég alatt / Mozdulnak már lassan a csillagok, / A víz szalad, a kő marad, / A kő marad.

- Leszünk egy cél és egy akarat!... Vérünk, amelyből ittunk, szentesítette ezt!... - mondta Töhötöm. Wass Albert folytatta tovább a verset:

- Maradnak az igazak és a jók. / A tiszták és a békeességesek, / Erdők, hegyek, tanok és emberek. / Jól gondolja meg, ki mit cselekszik! / Likasszák már az égen fönt a rostát / S a csillagok tengelyét olajozzák / Szorgalmas angyalok. / És lészen csillagfordulás megint, / És miként hirdeti a Biblia: / Megméretik az embernek fia. / S ki mint vetett, azonképpen arat. / Mert elfut a víz, és csak a kő marad, / A kő marad...!

Töhötöm könnyes szemmel ismételte: - Elfut a víz, és csak a kő marad!... - Erőteljesen, és hangosan fújta ki az orrát; aztán homlokon csókolta Wass Albertet.

- A magyarok istene tebenned lakozik!... - Töhötöm István királyhoz fordult: - István! Magyarok királya!

- Hallgatunk, Töhötöm! - nézett a Töhötömre István király.

- Haza szeretnénk menni! Wass Albert és én!...

István király nem válaszolt. Töhötöm könyörgőre fogta:

- Egyet röpködnénk a Kárpátok fölött!...

- Jó... Legyen!... De vacsorára visszatérjete! - István király mosolygott.

Liszt Ferenc a zongorához ült, és most is az Egmond nyitányt játszotta. Dózsa György Kézai Simon felügyelete mellett meg körmölni kezdte a beérkezett újabb és újabb neveket a Lelkek Könyvébe.

És a magyar symposion itt véget ért.

Áron tiszteletes pedig a bennszülöttek örömujjongása közepette kinyitotta a szemét. Láza csillapodott, és igencsak gyanakodva nézegette a pápuákat.

- Idősapám! - örvendezett Áron tiszteletes fogadott fia.

- Mi az, te?

- Hát csak hogy visszagyött!

- Az óhazában voltam, te...

- Mászó' olyan messzire ne induljék! Mer' a végén nem lehet visszadobolni!

Faludi Áron tiszteletes, a bennszülöttek misszionáriusa ekkor azonmód fölkelt, összerázta magát, mint aki a holtak vizéből lépett ki, és a Lelkek Házából futva távozott. Úgy érezte: idő előtt való lenne tovább ott tartózkodnia.

Hazafelé menet a parókiára a trópusi zuhatag is ömleni kezdett megint, de még az eső sem zavarta most. Az őserdő mélyén a Lelkek Házában életre kelt magyar múlt jelenetei kavargtak benne még. Szíve hevesen vert, váratlanul ütött nagyokat, s amint lépteit szaporázta, a harmincegyedik zsoltár jutott eszébe: „Uram! én csak tebenned bíztam, / Őrizz meg kegyesen, / Ne essem szégyenbe: / Igazságodban fordulj hozzám, / És tarts meg jóvoltodból, Ments ki nyavalyáimból.”

A parókián zsoltároskönyvét vette kézbe, olvasta, mormolta a sorokat, és ilyenformán valahogy megnyugodott.

De még megjegyezte:

- Amiképp a trópusi esőt, a magyarok könnyeit is szárítsd fel, uram!

XIII. A BERBER SZÉPSÉG

Az irodalom nem földi szintér! Az írás menedék. Ha írsz, lehetsz király, császár és szolga, bohóc és kurtizán. Veled minden megtörténhet. Meghalhatsz. Újjászülethetsz.

Az írás: szerelem. Örökké tartó láz.

*

Az irodalom, mint egy lefátyolozott arcú, titokzatos berber szépség tárult mindig a szemem elé, s könyvtárak csendjében, a tengereket járva, a távoli szigeteken, a számítógép képernyőjén vagy a Szent István park hársfái alatt látni véltem a csillogó tekintetet, mely tizenévesen már rabul ejtett. De még Casablanca és Marrakech szaharai forróságában sem látni többet a lefátyolozott arcból, a berber szépség maga övéi számára elérhető csupán a sivatagi oázisban emelt sátorban, képzeltem, ahová egy kamasz vágyaival már belépni szerettem volna.

A hosszú úton voltam segédmunkás, könyvtáros, szerkesztő, tengerészkadét, színházi dramaturg, tanulmányi osztályvezető, utazó és fotográfus. Tanultam bölcsészetet, dramaturgiát, ösztöndíjas voltam Oxfordban. Bejártam a világot, tanulmányoztam a kultúra történetét, a mítoszok forrásait és azok helyszíneit.

És a berber szépség behívott a sátrába!...

Családom kényszerlakhelyéül kijelölt Bácsalmáson, a Rákóczi úti Általános Iskolában Harczi József németórán, Szigfrid feleségének történetét olvastuk a német tankörben. Naplómba jegyeztem fel, hogy Gudrun Szigurd, Szigfrid felesége germán skandináv hős, aki később férjhez megy Attila hun királyhoz.

Tanáruk kérdésére felelnünk kellett, hogy a Nibelung-legendát Wagner operatrilógiája, a Nibelung gyűrűje: A Rajna kincse, A Walkűr, Siegfried, Az istenek alkonya is feldolgozta.

Kopogtak a tanterem ajtaján.

- Herein! - mondta a tanár. Zsúnyiné, a pedellus lépett be.

- Tanár Úr! A megyétől telefonon keresik!

- Engem?...

Harczi József kiment, mi szünetet kaptunk, s megpróbáltunk sebesebben futni az udvaron, mint a szél, de még Attila nyilaihoz képest is lassúbbnak bizonyultunk. Szünet után a tanár úr mérgesen járkált a padok között:

- Szórakoznak az emberrel! Telefonálgatnak a megyétől! Nincs is Polgár Ernő nevű tanulónk!

- Polgár Ernő én vagyok - szólaltam meg.

- Te?

- Igen... Magyarosítottunk.

- Értem - felelte Harczi József. Kétforintos magyar volt ő is. Akkor így mondták. Két forintba került ugyanis a magyarosítási kérelemre ragasztott okmánybélyeg.

Anyám kérését apám támogatta, és beleegyezett a névváltoztatásba. „Magyarok!” - vélekedett apám, Anton Chupich anyám családjáról, amikor a magyarosítás okát tudakolták tőle. „A fiaimnak magyar nevük legyen!” - fűzte hozzá. „De mi legyen a magyar név?” „Nagyapponyi Apponyi leszek?” „Széki Forró?”

- Isten őrizz!... A múltnak vége, fiam! - felelte anyám. - Olyan név kell, ami mögé lehet bújni!

Azokban a napokban Karinthy Frigyes Tanár úr kérem című könyvét olvastuk otthon éppen, és nagyokat röhögtünk, mint az osztály, amelyikről Karinthy írt. A Rossz tanuló felel című fejezetnél tartottunk, amikor rám került a sor: „Pedig a rossz tanuló nagyon jól tudja, hogy nem lehet az jó, amit ő beszél. Hát akkor miért nem szól a tanár? Ez rettenetes. A hangja reszketni kezd. Egyszerre látja, hogy a tanár felemeli a noteszt. Erre elsápad, és szédítő gyorsasággal kezd:

- A másodfokú egyenlet úgy származik az elsőből, hogy végig... Tanár úr kérem, én készültem.

- Polgár Ernő - mondja hangosan a tanár.

Mi ez?

Már egy másikat hívtak ki? Ővele végeztek? Mi ez? Álmodik?

- A másodfokú egyenlet... - kezdi újra, fenyegetően.

Polgár Ernő fürgén kijön, és a tábla másik végén már veszi a másik krétát.”

- Polgár Ernő!... Ez lesz a jó! Nem stréber, nem ő a jó tanuló, de nem is a rossz. Csendben kimegy, tud mindent... Elbújik a neve mögé, fiam!

- El a kitelepítés elől, a genocídium elől! - mondta anyám.

- Polgár... Polgár Antal... - ízlelgette apám a nevet. - Nekem megfelel.

- Polgár Péter lennék én? - kérdezte a bátyám. Anyai ágról ő inkább a széki Forrót választotta volna, hogy sutba dobva az iskolatáskát, nagypapánk örökébe lépjen. Sakk készletét, amit mindig magával hordott, vette volna ki táskájából.

- Se föld, se dicsőség, se sut! De még kemence se, Péter! - súgtam neki.

- Majd lesz!... Visszaszerzem! - válaszolta. Fanatikus volt már akkor is.

De azért megjegyezte:

- Elfogadom, ha akarjátok!

Elküldtük Pestre az okmányokat, s amikor egyik délután a névhasználati engedélyt megkaptuk, bejelenteni már nem tudtuk, nekem pedig másnap reggel Baján, tanulmányi verseny megyei fordulóján, biológiából kellett dolgozatot írnom, s a papírra, ha már megvolt, az új nevet írtam.

- Akkor te nyerted a megyei fordulót, fiam - Harcsi József megsimogatta a fejem. - A telefon-üzenet tehát neked szólt. Egy hét múlva a tanfelügyelő kísért majd fel Pestre, az országos fordulóra. A Bajáról érkező reggeli vonat peronjáról integet majd neked. Mondd meg a szüleidnek!

Elmondtam. Anyám nagyon örült:

- Sikerült!...

Arca ragyogott:

- A név már nem nomen est omen!

Új nevünket elfogadták. Felső tagozatos voltam már, amikor engem választottak ki, hogy kis színeseket küldjek a Petőfi Népébe. A rövid tudósításokat már a „kétforintos magyar” nevemen jegyezték.

Édesanyám családjának tagjai - mint a kitelepítettek szinte valamennyien - „ortodox” hívők voltak: még a húsmentes napokat is megtartották a hét valamennyi napján. Apám, szerencsénkre, helybéli, meghatározóan német és délszláv, de ő is nemesi származású, szibériai munkatáborból hazatért, életvidám, erős ember volt, aki első lélegzőgyökerévé vált ennek a tétova, idegenbe taszított családnak, amelyben felnőttem. Magától értetődő volt számukra, hogy hittanra járassanak. Büszkéek voltak arra, hogy latinul ministrálok, nekem viszont a passiójátékok begyakorlása és előadása volt inkább kedvemre való. Később Dr. Hrubai Endre tisztelendő úr, aki a párizsi Sorbonne teológia hallgatója volt, afféle házitanítómmá lett, a latin szavakat úgy próbálta belém sulykolni, hogy mindig elmondta a megtanulandó szó latin, francia, angol és német megfelelőjét. Nem egyszer vacsoravendégünk volt, s engem egészen elbűvölt, ott, abban a kisvárosban senkiéhez sem mérhető műveltségével.

Az Országos Széchényi Könyvtárban munkával töltött évek alatt, miközben filológiai tanulmányaimat folytattam, Staud Géza, Fodor András, Kulcsár-Szabó Ernő és Vargha Balázs voltak rám hatással. A Színművészetin Dr. Székely György, a színháztörténet tanára, aki már az első órán a lovak közé csapott, és Arisztotelésztől Diderot-n át egészen Sztanyiszlavszkijig, és még tovább, sorolta azokat a műveket, amelyeknek tanulmányozását elvárná tőlünk. A halk szavú Elbert János, a dramaturgia tanára, mindenekelőtt a lassú olvasásra hívta fel a figyelmünket, s Németh Lászlót idézte, aki szerint a műfordító is lassú olvasást végez. Leendő dramaturgoknak, tanította Elbert, fel kell ismerniük, hogy a szövegben milyen üzenetek vannak. Fövény Lászlóné, az általános esztétika tanára, geneziszről, eredetről beszélt mindenekelőtt, a művészetek kialakulásáról, a darwini evolúcióról, a freudi pszichoanalitikáról, majd mágiáról, mítoszokról, szertartásokról és az ember életének viszonylag állandó jelenségeiről: a hatalomról, a hatalom elleni lázadásról, a szerelemről és az emberi sors kérdéseiről. Majd az álom-munkáról, freudizmusról, tudattalanról és lélektanról. Órai nagy hatást gyakoroltak rám. Hegedüs Géza, az általános színház- és drámatörténet tanára, állt a katedrán, időről-időre cigarettára gyújtott, s oly alapos felkészültséggel beszélt tárgyáról, hogy egyik ámulatból estünk a másikba. Az első évben a görögöktől a felvilágosodásig jutottunk el. Mindig fejből, jegyzet nélkül tanított. Művekből ugyanúgy idézett, s tárgyismerete kifogyhatatlannak tetszett. Vizsgázni Ditrői Mór utcai lakásában, vagy Visegrádon a Fő utcai házának kertjében, a kedvelt „lugasban” lehetett.

S olyan jó volt, hogy négyest, ötöst annak is adott, aki tudásának közelébe se ért!

Tengerészcadétként a magyar M/S Ady és a német M/S Philemon fedélzetén Fülöp Artúr, Otto Niepelt és Drago Devčić kapitányok voltak a példaképeim.

Nyílt vizeken a kapitány Isten után az első!

Utazóként a Columban Fathers misszionáriusait tiszteltem: Japánban Monseigneur Michael Scullyt, a Fidzsi-szigeteken Monseigneur Ed Quin tartományfőnököt.

Elevenen él bennem néhai apósom, Illés Árpád alakja. Illés Árpád kifogyhatatlan volt a történetekből. Talán rokona Tatay Sándor multa felül, aki bármiről, bármikor színes történeteket tudott kerekíteni. Ő gyakran felkereste apósomat műtermében, mely sokszor valóságos szalonná alakult át, ahol átszellemülten hallhattam élő klasszikusok társalgását. Keresztury Dezső csakúgy, mint Füst Milán Illés Árpád baráti köréhez tartozott. Illés Árpád összejárt Weöres Sándorékkal. Gyakran feljött az ötödik emeleti műterembe a halk szavú Barcsay Jenő, és még nagyon hosszú lenne a nevek sora: a Liszt Ferenc Kamarazenekar tagjaitól Tóth Menyhértig...

Aztán Óceániától Afrikáig, Ázsiától Európáig utazgatva találkoztam az ember teremtette kultúra csodáival, sok-sok író művének helyszínével, s nyilvánvalóvá vált, hogy az Ó- és Újtestamentumi könyvek, Buddha szútrái, a Korán szúrái olvastán az elvetemült gazember lett, s az is, hogy az ember elindult az emberré válás útján. S hogy „nehéz az emberré levés” - állapította meg Buddha, mert látta, hogy az ember elköveti mindazt, amit csak elkövethet: felemelőt és gyalázatot.

A kereszténység európai hagyományaitól távol Indiában, Kínában és Távol-Keleten bepillanthattam a bráhmanizmus, a buddhizmus, a kínai univerzizmus gyakorlatába, s amikor először olvastam el a Koránt: az élmény hatalmába kerített. Átkeltem a Vörös-tengeren, mezopotámiai, babiloni tájakon jártam a sivatagokban, beduin oázisokban, berberék, tuaregek között. Indiai, indonéz, maláj, ceyloni, egyiptomi, szíriai, marokkói és más utazások után Iránba is eljutottam.

Arabok, berberék, beduinok, iszlám hívők nagy példaképének, ibn Khaldúnnak hatszáz éve papírra vetett bölcsessége igaznak bizonyult: „Ha valaki tudást akar szerezni, vagy azt ki akarja egészíteni, akkor utazni kell!”

S a berber szépség kertjei illatoznak, mint a Szent István park hársfái - jól tudom már.

A szerző köszönetet mond:

- a Holmi, a Kortárs, a Lyukasóra, a Magyar Napló, a PoLiSz és a Tisztáj szerkesztőinek a kritikai észrevételekért, s a megjelenésekért;
- az újlipótvárosi önkormányzat anyagi támogatásáért, amellyel a kötet megjelenését támogatták.